

MANCP

Meerjarig Nationaal Controleplan Nederland

**Jaarverslag
2016**

Nederlandse Voedsel- en
Warenautoriteit
Ministerie van Economische Zaken

KWALITEITS-CONTROLE-BUREAU

nak *tuinbouw*

Skal *BIO CONTROLE*

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	3	
Hoofdstuk 1	Managementsamenvatting van het MANCP-jaarverslag 2016	5
Hoofdstuk 2	Kerncijfers handhaving in de voedselketen	13
Hoofdstuk 3	Verslagen toezichtdomeinen 2016	17
3.1	Inleiding	17
3.2	Diergezondheid – bewaking en bestrijding	18
3.3	Diergezondheid – preventie (levende dieren en levende producten)	24
3.4	Dierenwelzijn	29
3.5	Diervoeder	35
3.6	Dierlijke bijproducten	39
3.7	Vleesketen (slachthuizen, uitsnijderijen en koel/vrieshuizen)	42
3.8	Industriële productie – vleesproducten en samengestelde producten	49
3.9	Import en export veterinaire zendingen	52
3.10	Vis, visproducten en aquacultuur	55
3.11	Zuivel, eieren en eiproducten	58
3.12	Horeca en ambachtelijke productie	74
3.13	Etikettering van levensmiddelen	78
3.14	Contaminanten, residuen en genetisch gemodificeerde organismen (ggo's) in levensmiddelen	80
3.15	Diergeneesmiddelen	85
3.16	Microbiologie (pathogenen, voedselinfecties en zoönosen)	91
3.17	Voeding en gezondheid/bijzondere eet- en drinkwaren	95
3.18	Plantgezondheid	101
3.19	Gewasbescherming	105
3.20	Biologische producten	111
3.21	Beschermde geografische benamingen: beschermde oorsprongsbenamingen (BOB), geografische aanduidingen (BGA) en gegarandeerde traditionele specialiteiten (GTS)	115
Hoofdstuk 4	Audits	122
Hoofdstuk 5	NVWA-Inlichtingen- en Opsporingsdienst	127
Hoofdstuk 6	Organisatieontwikkelingen	129

INLEIDING

Iedere lidstaat van de Europese Unie maakt sinds 2007 een meerjarig nationaal controleplan (Multi Annual National Control Plan (MANCP)). Met een jaarverslag rapporteren de lidstaten over de uitvoering en resultaten van officiële controles aan de Europese Commissie. Voor u ligt het MANCP-jaarverslag van Nederland over het jaar 2016. Het MANCP-jaarverslag beschrijft de officiële controles op de terreinen voedselveiligheid, diergezondheid, dierenwelzijn, diervoeders, fytosanitaire aangelegenheden en biologische productie. In Nederland zijn hierbij diverse organisaties betrokken.

Het toezicht in het kader van de Verordening (EG) nr. 882/2004 wordt uitgevoerd door:

- de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA);
- het Centraal Orgaan voor Kwaliteitsaangelegenheden in de Zuivel (COKZ);
- de Nederlandse Controle Autoriteit Eieren (NCAE);
- de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD);

Het toezicht in het kader van Richtlijn 2000/29/EG (plantgezondheid) wordt uitgevoerd door:

- de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA);
- Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor zaaizaad en pootgoed van landbouwgewassen (NAK);
- Stichting Nederlandse Algemene Kwaliteitsdienst Tuinbouw (Naktuinbouw);
- Bloembollen Keuringsdienst (BKD);
- Kwaliteits-Controle-Bureau (KCB).

Het toezicht in het kader van Verordening (EG) nr. 834/2007 (biologische productie en producten) wordt uitgevoerd door:

- de Stichting Skal biocontrole.

De NVWA coördineert het MANCP en het opstellen van het jaarverslag in Nederland. In het eerste hoofdstuk vindt u de belangrijkste bevindingen en conclusies over de controles in 2016 (Managementsamenvatting).

Hoofdstuk 2 gaat in op de kerncijfers inzake de handhaving in de voedselketen.

Hoofdstuk 3 bevat de verslagen van de diverse toezichtdomeinen, over 20 verschillende onderwerpen.

De hoofdstukken erna rapporteren de conclusies uit de in 2016 uitgevoerde interne en externe audits (hoofdstuk 4) en de activiteiten van de NVWA-Inlichtingen- en Opsporingsdienst (hoofdstuk 5).

Het laatste hoofdstuk beschrijft enkele ontwikkelingen bij de organisaties die bij de uitvoering van de controles zijn betrokken.

De jaarverslagen van het MANCP zijn (in het Nederlands en Engels) beschikbaar via de website van de NVWA.

HOOFDSTUK 1

MANAGEMENTSAMENVATTING

VAN HET MANCP-JAARVERSLAG 2016

Het jaarverslag 2016 heeft betrekking op het MANCP dat is opgesteld in 2011 voor de periode 2012-2016.

1. Kerncijfers

In totaal zijn in 2016 160.455 inspecties uitgevoerd, zo'n 15.000 meer dan in de jaren ervoor. In onderstaande tabel zijn de aantallen inspecties per toezichtdomein weergegeven.

Aantal inspecties per domein	2012	2013	2014	2015	2016
Identificatie en registratie (I&R)	2.515	2.521	2.316	2.028	1.783
Diergezondheid -preventie	7.231	7.340	6.951	6.258	6.723
Dierenwelzijn (inclusief transport)	11.993	10.240	9.359	11.889	12.097
Diervoeder	2.031	1.564	1.127	1.107	1.896
Dierlijke bijproducten	5.712	4.307	3.655	3.804	3.356
Vlees	2.320	3.022	2.772	3.017	3.736
Vleesproducten en samengestelde producten	7.518	7.235	5.349	4.670	6.920
Import levende dieren en dierlijke producten	59.159	59.022	60.938	60.289	61.279
Melk en zuivelproducten	993	784	930	1.166	1.227
Eiersector	872	1.028	830	729	714
Horeca, catering en retail	29.578	30.220	36.403	33.502	40.833
Claims, bijzondere voeding	1.865	1.734	1.862	1.613	1.611
Residuen en contaminanten in levensmiddelen	2.090	3.860	7.529	7.843	9.772
Diergeneesmiddelen	2.502	1.156	620	628	645
Gewasbeschermingsmiddelen	1.143	1.296	868	944	1.053
Biologische productie	4.064	4.878	4.908	5.148	5.805
BOB's, BGA's en GTS			861	936	1.005
Totaal	141.586	140.207	147.278	145.572	160.455

Ook het aantal keuringen is toegenomen:

Keuringen in uren	2012	2013	2014	2015	2016
Vlees	203.345	273.425	281.747	279.405	287.562
Levende dieren export	59.514	72.709	108.028	103.933	107.553

2. Effectiviteit van de controles

De meting van de effectiviteit van de controles wordt binnen de controlediensten via specifieke projecten vormgegeven. Bij projecten als 'verbeterplan vleesketen', 'koper in varkensvoerders', 'naleefmonitor slachthuizen roodvlees en pluimveeslachterijen' wordt meer inzicht verkregen in de naleving van specifieke doelgroep(en) en de effectiviteit van officiële controles.

Bij enkele domeinen is in 2016 gewerkt aan doelgroepenanalyses en ontwikkeling van toezichtstrategieën, vooruitlopend op effectmetingen.

3. Analyse van de bevindingen

Diergezondheid

Het Verbeterplan NVWA heeft tot effectiever toezicht en handhaving geleid. Door controles beter voor te bereiden kan er risicogericht worden gecontroleerd en worden tekortkomingen eerder gezien. Goede afstemming met het bedrijfsleven leidt tot meer en praktijkgerichte communicatie over regelgeving. Dit zorgt vervolgens voor meer draagvlak en uiteindelijk tot een betere naleving.

Hoog- en laagpathogene aviaire influenza: in 2016 zijn 9 commerciële pluimveebedrijven getroffen door hoogpathogene aviaire influenza en 2 commerciële pluimveebedrijven door laagpathogene aviaire influenza.

Het laatste melkgeitenbedrijf waar nog een besmetstatus Q-koorts op rustte is vrijgegeven.

De verplichte monitoring op zoönotische *salmonella* bij vermeerderings- en legpluimveebedrijven heeft 29 bedrijven opgeleverd waar een besmetting in 1 of meerdere stallen is vastgesteld.

In 2016 zijn 105 psittacosemeldingen ontvangen. 50 meldingen betroffen verdenkingen bij vogels en 55 meldingen werden gedaan door de GGD van humane patiënten waar een besmetting met psittacose was vastgesteld.

Op een zogenoemd put-and-takebedrijf (een bedrijf met vijvers waarin forellen of andere vissoorten worden uitgezet voor de recreatievisserij) is een besmetting met infectieuze haematopoiëtische necrose vastgesteld. 2 van de 3 visvijvers op het bedrijf bleken positief.

Bij nader onderzoek van 32 verdachte runderen is geen besmetting met tuberculose vastgesteld.

Dierenwelzijn

Verhoudingsgewijs hebben de meeste maatregelen betrekking op runderen, schapen, geiten, varkens en vleeskuikens.

Bij de runderen, schapen en geiten ging het veelal om risicogebaseerde inspecties. De cijfers kunnen daarom niet als een correcte afspiegeling van deze sectoren gezien worden. De cijfers voor legkippen, varkens, vleeskuikenouderdieren, pelsdieren, eenden en kalkoenen geven wel een betere indicatie over de totale naleving in deze sectoren.

Diervoeder

De naleving in de diervoedersector is in het algemeen hoog. De resultaten van het project Koper in varkensvoer laten zien dat de nieuwe handhavingsaanpak, waarbij gerichte handhavingscommunicatie is ingezet, tot een substantiële verbetering van de naleving heeft geleid (nu 92%, eerst 67%).

Bij incidenten blijkt dat de sector zijn eigen verantwoordelijkheid waarmaakt wat betreft traceren en het voorkomen van verdere verspreiding.

Aandachtspunten voor de inspecties blijven het beheersen van algehele hygiëne, versleping/kruiscontaminatie, gevaren- en risicoanalyse en traceerbaarheid. Daarnaast vraagt ook de etikettering van diervoeders en met name het juist hanteren van claims, de wetenschappelijke onderbouwing van claims, alsmede de handel via websites om een passende handavingsinzet. Het verder in beeld brengen van de blinde vlekken zoals 'onderkant van de markt', 'schadepartijen' en 'geregistreerde bedrijven – transportsector' vraagt om adequate inzet.

Dierlijke bijproducten

Het aantal bedrijven dat werkzaam is in de sector DBP stijgt jaarlijks. Inspecties op traceerbaarheid en het borgen van stromen zijn een speerpunt in het toezicht, met name bij bedrijven waar afgeleide producten worden opgeslagen.

Onderzoek in de keten vetten levert op dat de traceerbaarheid van producten in opslagbedrijven een issue is.

Vlees

Het uniformere en strengere toezicht heeft geleid tot een stijging van het aantal schriftelijke handhavingsmaatregelen (35% ten opzichte van 2015). Het merendeel van de maatregelen is opgelegd aan pluimveeslachthuizen, die bovendienslechter scoorden in de (spontane) naleving van de regels voor hygiënisch werken. Voor roodvleeslachthuizen is bijna een halvering te zien van het aantal schriftelijke waarschuwingen, terwijl het aantal boeterapporten wel licht is gestegen. Het is nu zaak om de bedrijven te bewegenspontan na te leven (niet alleen na constatering van een overtreding en daaropvolgende handhaving) en de geschikte handhavingsinstrumenten hiervoor in te zetten. De hoge nalevingsscores dienen geconsolideerd te worden en de aandachtspunten dienen te worden verbeterd.

Vleesproducten en samengestelde producten

Het aantal interventies dat is toegepast bij de bedrijven in 2016 is aanmerkelijk lager dan in het jaar 2015. Ging het in 2015 in totaal nog om 51 interventies (waarschuwingen en rapporten van bevindingen) bij deze bedrijven, in 2016 liep het aantal interventies terug tot 36. Dit kan mogelijk worden verklaard doordat in 2016 relatief meer bedrijven in de nazorgfase zaten. Dat wil zeggen dat de bedrijven tijdens inspecties aantonen dat de doorgevoerde verbeteringen structureel van aard zijn, zodat ze weer in het reguliere toezicht komen.

Import veterinaire producten

Er is sprake van een geringe toename van het aantal aangeboden partijen (1,7%). Het aantal weigeringen wordt vooral veroorzaakt door problemen met de documenten en de partijen die onder verscherpt toezicht staan. Het aantal weigeringen is met 27% afgenomen.

Vis en visproducten

Het risicogerichte toezicht is in 2016 voortgezet en maakt een belangrijk onderdeel uit van de selectie van te inspecteren bedrijven en de daarop van toepassing zijnde inspectiefrequentie.

Binnen de vis- en visverwerkende industrie worden tijdens officiële controles vaak verbeterpunten vastgesteld waarop het interventiebeleid van toepassing is.

Voor gerookte vis blijft de aanwezigheid en uitgroei van *Listeria monocytogenes* tijdens de duur van de houdbaarheid om aandacht vragen.

Om de aanwezigheid van norovirus in oesters in kaart te brengen wordt in samenwerking met de Europese Commissie een Europese baselinestudie uitgevoerd naar de aanwezigheid en verspreiding van dit virus in eindproducten en productiegebieden.

Zuivel

Bij de evaluatie van de bevindingen met betrekking tot de kwaliteitssystemen melkveehouderij van de zuivelindustrie is de conclusie getrokken dat de verscherping van deze systemen naar aanleiding van de resultaten over 2015 nog onvoldoende resultaat hebben gehad. Verdere afstemming met de zuivelondernemers is nodig om het niveau van beoordeling in overeenstemming te brengen met de aspecten die het Centraal Orgaan voor Kwaliteitsaangelegenheden in de Zuivel (COKZ) inspecteert en de weging van tekortkomingen die wordt toegepast, en vormt in 2017 een punt van aandacht.

Bij de inventarisatie van de door de ontvangers van boerderijmelk gedane meldingen met betrekking tot overschrijdingen van maximale residulimieten (MRL's) voor antibiotica is vastgesteld dat de hierbij verstrekte informatie niet altijd consistent en volledig is. In 2017 zal het COKZ opnieuw door audits bij de zuivelondernemingen de consistentie beoordelen van de maatregelen en de toegezonden dossiers per zuivelonderneming.

In 2016 is bij een selectie van zuivelondernemingen de traceerbaarheid van grondstoffen onderzocht. Hierbij is gebleken dat alle onderzochte bedrijven de directe toeleverancier(s) adequaat konden traceren, maar dat het met de traceerbaarheid van de grondstof(fen) naar eerdere schakels in de keten minder goed gesteld is.

Het productieproces van raspers en schoners van kaas wordt als risicovol gezien, omdat de grondstof die gebruikt wordt in deze sector vaak bestaat uit gebrekskazen en/of zijstromen van kaas.

Eieren en eiproducten

De resultaten van het toezicht in de eiersector in 2016 laten merendeels in variërende mate een toename zien van het aantal schriftelijke waarschuwingen, maar dit betekent niet dat deze toename volledig is toe te schrijven aan een verslechtering van de situatie bij de gecontroleerde bedrijven. Enerzijds heeft de extra aandacht die is besteed aan hygiëneaspecten een rol gespeeld, maar anderzijds heeft ook de voorbereiding op het in lijn brengen van het maatregelenbeleid van de Nederlandse Controle Autoriteit Eieren (NCAE) aan het interventiebeleid van de NVWA tot meer waarschuwingen geleid.

In 2016 is verder gewerkt aan het ontwikkelen van het specifieke interventiebeleid zuivel en eieren, dat gekoppeld gaat worden aan het specifieke interventiebeleid voedsel- en voedselveiligheid industrie van de NVWA. Dit zal naar verwachting medio 2017 zijn beslag krijgen.

Horeca en ambachtelijke productie

Het aantal inspecties is toegenomen tot bijna 7.500. De meest voorkomende onderwerpen van niet-naleving binnen horeca, ambacht, retail en zorg blijft hygiëne, juiste omgang met voedsel en temperatuur. De problematiek met ongedierte vermindert niet.

Het aantal acties gericht op stilleggingen is fors gestegen (van 169 naar 284). Ditzelfde beeld is zichtbaar in de stijging van het aantal spoedsluitingen (van 21 naar 41).

De formuleaanpak laat een gematigde verbetering in naleving zien. Het aantal inspecties is daarentegen wel verminderd van 550 naar 398. De huidige formules, die onder het gemiddelde scoren, zijn hardnekkiger en hebben meer moeite om de naleving op orde te krijgen.

5 van de 8 zelfcontrolesystemen hebben een steekproef ondergaan. Alle systemen behoeven verbetering, maar hebben voldoende mogelijkheden en potentie om deze door te voeren. De meerwaarde voor het toezicht van de NVWA blijft dat vanuit deze systemen alle deelnemende bedrijven minimaal 1x per jaar, maar veelal 2x per jaar worden bezocht.

Etikettering van levensmiddelen

In 2016 zijn enkele toezichtprojecten op etikettering en misleiding uitgevoerd, onder andere bij vruchtendranken en imitatielevensmiddelen. Bij ongeveer 1/3 van de imitatieproducten is een maatregel opgelegd.

Contaminanten, residuen en genetisch modificeerde organismen in levensmiddelen

Zowel bij de overschrijdingen als bij de RASFF-meldingen (Rapid Alert System for Food and Feed) vallen de residuen van toxische, ouderwetse bestrijdingsmiddelen uit derdewereldlanden op (bijvoorbeeld carbosulfan, propargiet).

In 2016 werd minder gecontroleerd op Nederlandse producten, en vaker op importproducten van buiten de EU, met bijzondere aandacht voor producten uit Zuidoost-Azië, Dominicaanse Republiek, Suriname, Egypte, India en China. Bij onderzoek op mycotoxinen valt vooral op dat het afwijkingpercentage van pistachenoten bij import 2,8% was tegenover 17,9% op de nationale markt. De problemen van aflatoxine in nootmuskaat lijken toe te nemen.

Diergeneesmiddelen

In 2016 heeft de NVWA geïnspecteerd bij diverse sectoren, op zowel de regelgeving met betrekking tot antibiotica als overige diergeneesmiddelen. Aandachtsvelden daarbij zijn productconformiteit, ongewenste handel via import en signaleren van verdachte partijen bij import. Verder zet de NVWA in op vernieuwing, zoals verenonderzoek en data-analyse.

Microbiologie

De stijging van GFL-meldingen (General Food Law) door voedingsmiddelenbedrijven, de resultaten van monitoringsprogramma's van de NVWA en het brononderzoek bij voedseluitbraken geven aan dat microbiologische risico's onverminderd de aandacht verdienen. Risicogericht toezicht laat zien dat gericht monitoren van specifieke levensmiddelen (exotisch vlees, kruiden/specerijen, gerookte vis) gerichte inspecties op beheersen van microbiologische gevaren oplevert en handelingsperspectief kan bieden aan consumenten.

Voeding en gezondheid/bijzondere eet- en drinkwaren

Het toezicht op de bijzondere eet- en drinkwaren heeft een breed werkerrein, variërend van sondevoeding tot kruidenpreparaten. In 2016 heeft het toezicht zich in belangrijke mate toegespitst op de handhaving van hoogrisicovoedingssupplementen en nieuwe wetgeving, zoals een maximale limiet voor vitamine D supplementen. De aanpak van de hoogrisicosupplementen was in 2016 vooral nog inventariserend van aard. In 2017 zal worden overgegaan op stringenter handhaving, conform het nieuwe algemene interventiebeleid.

Daarnaast is ook in belangrijke mate aandacht besteed aan etikettering en voedings- en gezondheidsclaims op het gebied van peuteremelk. Het nalevingsbeeld is dat het toezicht de naleving bevordert bij de geïnspecteerden, en tevens heeft het een agenderende functie richting de betrokken stakeholders. Het veld onderneemt stappen richting zelfregulering.

Gezondere producten kiezen kan en moet makkelijker worden voor de consument. Een gezond voedingspatroon is belangrijk voor een goede gezondheid. In 2016 is wederom gemonitord op het zoutgehalte van 10 productgroepen levensmiddelen en ook is het vetgehalte in 414 levensmiddelen gemeten. Door deze monitoring kan een beeld worden verkregen van de voortgang in zout- en vetreductie. Het zoutgehalte is de afgelopen 5 jaar 10% gedaald. Het verzadigd vetgehalte varieert sterk per product.

Plantgezondheid

Het aantal notificaties van Nederland aan derde landen vanwege een vondst van een quarantaineorganisme is licht gestegen van 311 in 2015 naar 337 in het jaar 2016. Er was een scherpe daling van het aantal onderscheppingen van *Phyllosticta citricarpa* als gevolg van het begin 2016 van kracht worden van EU-maatregelen voor citrusvruchten. De daling van de onderscheppingen voor *Phyllosticta citricarpa* werd in belangrijke mate teniet gedaan door het toegenomen aantal onderscheppingen van *Bermisia tabaci*. Deze onderscheppingen zijn voornamelijk gedaan in het interne verkeer. Met betrekking tot het organisme *Bermisia tabaci* verrichte het Verenigd Koninkrijk 104 onderscheppingen in producten afkomstig uit Nederland. Het ging hierbij vooral om potplanten. De garanties voor *Bermisia tabaci* vormen een aandachtspunt voor de toekomstige markttoegang van sierplanten uit ons land naar het Verenigd Koninkrijk. In vergelijking met 2015 zijn er geen grote wijzigingen in de peststatus van de gereguleerde organismen.

Gewasbescherming

De aanpak in 2016 leert dat samenwerking met organisaties van telers, communicatie en openheid in handelen aanzienlijk bij kan dragen aan verbetering van de naleving. Voortzetting van deze aanpak gecombineerd met mogelijke alternatieve handavingsinstrumenten geven perspectief op een effectievere handhaving.

Uit de uitgevoerde controles, meldingen en metingen blijkt onder andere dat de naleving in de fruitteelt is verbeterd ten opzichte van 4 jaar geleden.

Aandacht blijft nodig voor de aanvoer van en handel in niet in Nederland toegelaten middelen, gebruik van niet-toegelaten middelen in een aantal sierteeltgewassen onder glas en verkeer of geen gebruik van driftreducerende maatregelen in het open veld nabij oppervlaktewater, met name in de fruitteelt en akkerbouw.

Biologische producten

Skal Biocontrole houdt toezicht op de naleving van de Europese regelgeving in Nederland in alle schakels van de biologische keten. In totaal zijn daartoe in 2016 5.805 inspecties verricht. Daarvan betrof 70% de jaarlijkse inspecties; de rest betrof vooral toelatingsonderzoeken, herinspecties (naar aanleiding van geconstateerde afwijkingen) en onaangekondigde inspecties.

Op basis van de geschreven afwijkingen kan geconstateerd worden dat verreweg de meeste bedrijven zich goed aan de regels houden. In circa 1% was de afwijking kritiek, hetgeen kan betekenen dat een perceel of partij gedecertificeerd wordt en niet meer als biologisch op de markt gebracht mag worden. Dat is in 2016 45 maal gebeurd. Ook zijn er 3 bedrijven gedecertificeerd.

Geografische aanduidingen: beschermde oorsprongsbenaming (BOB), beschermde geografische aanduiding (BGA) en gegarandeerde traditionele specialiteit (GTS)

In 2016 werd in het algemeen in voldoende mate aan de gestelde normen voldaan. Nieuw in 2016 was de uitbreiding van het toezicht naar Hollandse geitenkaas, waarvan de productie en verhandeling in begin 2016 is gestart. Ook hier is de naleving van de eisen voldoende te noemen.

Met betrekking tot BGA Gouda Holland en Edam Holland kon een aanmerkelijke verbetering van de naleving van de kwaliteitseisen worden geconstateerd, in het bijzonder met betrekking tot het vochtgehalte en het vetgehalte in de droge stof van de kaas. De overtredingen die in 2016 bij opvolgende bereiders van kaas zijn geconstateerd met betrekking tot het vereiste rauwmelkse karakter van kaas die als 'boerenkaas' wordt aangeduid, onderstrepen de juistheid van het besluit om in dit deeltraject van de bereiding van boerenkaas in 2016 nader toezicht uit te oefenen. Het percentage overtredingen met betrekking tot het vetgehalte in de droge stof van Boeren Leidse met sleutels is in 2016 in vergelijking met 2015 aanmerkelijk gedaald. De aanscherping van de betreffende boeteregeling per 1 oktober 2014 lijkt nu vruchten af te werpen.

4. Acties bij niet-naleving

In onderstaande tabel zijn de totalen opgenomen van de in hoofdstuk 3 vermelde acties bij niet-naleving. Dit zijn onder andere schriftelijke waarschuwingen, bestuurlijke boetes en processen-verbaal. Daarnaast wordt in hoofdstuk 3 ook de term maatregelen gebruikt. Dit zijn bestuurlijke maatregelen, zoals last onder dwangsom, schorsing en/of intrekking van de erkenning.

Aantal maatregelen	2012	2013	2014	2015	2016
Identificatie en registratie (I&R)	1.315	710	1.301	828	848
Diergezondheid - preventie	59	105	976	768	190
Dierenwelzijn (tijdens transport)	693	753	989	934	1.430
Diervoeder				114	251
Dierlijke bijproducten	102	296	599	328	415
Vlees	118	330	300	838	1.120
Vleesproducten en samengestelde producten	1.466	1.407	757	910	1.114
Import levende dieren en dierlijke producten	291	393	436	546	396
Vis, visproducten en aquacultuur	200	413	287	304	248
Melk en zuivelproducten	0	48	48	58	179
Eiersector	2	12	14	14	29
Horeca, catering en retail	9.276	10.385	11.869	11.172	13.985
Diergeneesmiddelen	102	258	133	281	193
Claims, bijzondere voeding	438	325	414	361	368
Gewasbeschermingsmiddelen	260	222	242	153	214
Biologische productie	126	231	792	1.124	1.079
Totaal	14.448	15.888	19.157	18.733	22.059

5. Nationaal systeem van audits

Conform de Controleverordening (EG) nr. 882/2004, voert de NVWA van de officiële controles interne en externe audits uit om de effectiviteit te toetsen.

Deze interne audits betreffen jaarlijks de verificatie van de accreditatie van de laboratoria, het nationaal referentiecentrum (NRC), de visinspectieteams en de buitengrens inspectieposten (BIP's). Daarnaast zijn audits uitgevoerd op de controles op I&R runderen, welzijn varkens en is het systeem van boetebeschikkingen en interne follow up geauditeerd.

De externe audits waren gericht op onder andere COKZ, Kwaliteitskeuring Dierlijke Sector (KDS) en de plantaardige keuringsdiensten.

6. Budget/capaciteit

In onderstaande tabel is voor de betrokken controlediensten het beschikbare budget en de bezetting opgenomen.

	Capaciteit 2016		Capaciteit 2015	
	Budget (x1.000 euro)	Bezetting (fte)	Budget (x1.000 euro)	Bezetting (fte)
NVWA	333.387	2.471	313.949	2.468
COKZ/NCAE	8.616	53	8.023	53
NAK	20.644	202	20.267	202
Naktuinbouw	27.435	260	26.433	253
BKD	8.846	95	8.799	95
KCB	15.792	141	14.768	141
GD	57.057	334	54.580	307
Skal	4.120	41	3.508	37

7. Acties tot verbetering van de officiële controles

Binnen de domeinen wordt veel inzet gepleegd om de officiële controles te verbeteren. Dit resulteert onder andere in de volgende acties:

- opleidingen, trainingen en oefeningen;
- Verbeterplan NVWA (NVWA 2020);
- gebruik data-analyse;
- verbetering van de werkinstructies;
- toepassing handhavingsregie;
- vernieuwd interventiebeleid;
- innovatie in het toezicht op diergeneesmiddelen door andere onderzoeksmethoden;
- samenwerking met andere (buitenlandse) diensten;
- tevredenheidsmeting onder geregistreerde bedrijven.

8. Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

Om de naleving bij het bedrijfsleven te verbeteren, zijn binnen de domeinen onder andere de volgende acties ingezet:

- intensief contact en overleg met de sector;
- gezamenlijke afspraken maken met de sector, onder andere het protocol 'nationaal plan extreme temperaturen' bij het vervoer van dieren;
- voorlichtingscampagnes over regelgeving en handhaving;
- overleg met eigenaren van private kwaliteitssystemen (onder andere in levensmiddelen, diervoeder, zuivelsector en horeca/ambachtelijke productie);
- zelfregulering in de vorm van een reclamecode 'zuigelingenvoeding';
- ontwikkeling van een actieplan 'gezonde bollen, bloeiende sector' bij gewasbescherming;
- ontwikkeling en publicatie van informatiebladen.

9. NVWA-Inlichtingen- en Opsporingsdienst

De NVWA-IOD heeft alle domeinen van de NVWA als werkterrein. De NVWA-IOD wordt ingezet als sprake is van ernstige of stelselmatige wetsovertredingen op de handhavingsdomeinen van de NVWA. Hierbij richt de NVWA-IOD zich voornamelijk op complexe, ketengerelateerde, georganiseerde en internationaal georiënteerde criminaliteit.

De kerntaken van de NVWA-IOD zijn:

- het verzamelen en veredelen van inlichtingen;
- het uitvoeren van analyses ter vergroting van inzicht in aard en omvang van (niet-)naleving;
- het uitvoeren van opsporingsonderzoeken middels een groot areaal van bevoegdheden.

Onderwerpen van opsporingsonderzoeken in 2016 waren onder andere:

- fraude met vlees(producten);
- fraude met de afzet van meststoffen;
- illegale (internet)handel in beschermde dieren en/of planten;
- handel in niet-toegelaten gewasbeschermingsmiddelen;
- fraude met grondstoffen voor diervoeder;
- fraude met EU-subsidies in de glastuinbouw.

10. Organisatieontwikkelingen

NVWA 2020

NVWA 2020 is het vervolg op het Plan van Aanpak NVWA 2013. Een toekomstbeeld waarin de NVWA als moderne en toekomstbestendige autoriteit kennisgedreven en risicogericht werkt en invulling geeft aan haar reflectieve functie. Met NVWA 2020 beoogt de NVWA de naleving rond de haar toevertrouwde publieke belangen te verhogen. De vernieuwingen uit NVWA 2020 dragen bij aan het effectief opereren van de handhavers.

Interventiebeleid

In 2016 is een nieuw algemeen interventiebeleid NVWA vastgesteld. Dit interventiebeleid beschrijft het beleid dat de NVWA toepast om geconstateerde overtredingen van wet- en regelgeving tijdens toezicht, keuring, inspectie en productonderzoek op te heffen en herhaling ervan te voorkomen. Verder staat de methode of werkwijze, waarmee de NVWA de toe te passen interventie vaststelt, beschreven. Deze is gekoppeld aan de ernst van overtredingen en aan de risico's die verbonden zijn met het proces en/of het product waarmee de desbetreffende ondernemer of persoon zich bezighoudt.

Handhavingsregie

De ambitie van de NVWA is om risicogericht en kennisgedreven te werken en nadrukkelijk te sturen op het reduceren van risico's en het verhogen van de naleving en beter invulling te geven aan haar reflectieve functie. Om dit vorm te geven werkt de NVWA met de handhavingsregiecyclus. Deze cyclus verbindt de sturing (strategisch niveau), de ontwikkeling (tactisch niveau) en de uitvoering (operationeel niveau) met elkaar. De werkwijze heeft doel de grootste risico's in de ketens effectief en efficiënt aan te pakken, de informatiepositie te versterken en het toezicht te vernieuwen.

Openbaarmaking individuele inspectiegegevens

Eind 2016 is de Gezondheidswet goedgekeurd in de Tweede en Eerste Kamer. Deze kaderwet beschrijft welke inspectiegegevens de inspectiediensten, zoals de NVWA, van de Gezondheidswetactief openbaar kunnen maken en onder welke voorwaarden. Bij Algemene maatregel van Bestuur (AmvB) wordt per inspectiedienst vastgelegd welke informatie daadwerkelijk openbaar wordt gemaakt, op welke wijze en op welk moment. Voor de NVWA zal de 1^e AmvB naar verwachting in de 1e helft van 2018 in werking treden.

Toezicht ondersteunende private kwaliteitssystemen

De NVWA toetst acceptatie-aanvragen van private kwaliteitssystemen (zgn. schema's). Door deelname aan geaccepteerde private kwaliteitssystemen, kunnen bedrijven in aanmerking komen voor aangepast toezicht, afhankelijk van de mate van toezichtondersteuning van het private kwaliteitssysteem. Na acceptatie van deze private kwaliteitssystemen start de NVWA (de ontwikkeling van) het aangepast toezicht in deelnemende bedrijven. De NVWA kan voor deze bedrijven het toezicht aanpassen: uit de risicoanalyse kan dan blijken dat deelnemende bedrijven minder of minder intensief geïnspecteerd worden of dat de focus van de NVWA zich tijdelijk op andere zaken kan richten. De NVWA blijft de private kwaliteitssystemen volgen met een monitor.

HOOFDSTUK 2 KERNCIJFERS HANDHAVING IN DE VOEDSELKETEN

Dit hoofdstuk gaat in op de kerncijfers in de handhaving.

Beschikbare capaciteit van de betrokken diensten

In onderstaande tabel is voor de betrokken controlediensten (zie hoofdstuk 6 voor de beschrijving van de diensten) het beschikbare budget en bezetting opgenomen.

	Capaciteit 2016		Capaciteit 2015	
	Budget (x1.000 euro)	Bezetting (fte)	Budget (x1.000 euro)	Bezetting (fte)
NVWA	333.387	2.471	313.949	2.468
COKZ/NCAE	8.616	53	8.023	53
NAK	20.644	202	20.267	202
Naktuinbouw	27.435	260	26.433	253
BKD	8.846	95	8.799	95
KCB	15.792	141	14.768	141
GD	57.057	334	54.580	307
Skal	4.120	41	3.508	37

Totaal aantal inspecties en keuringen (in uren) per domein in de periode 2012-2016

In onderstaande tabellen zijn voor de diverse domeinen het totaal aantal inspecties en keuringsuren opgenomen. Voor specifieke beschrijving van het domein, zie hoofdstuk 3.

Aantal inspecties	2012	2013	2014	2015	2016
Identificatie en registratie (I&R)	2.515	2.521	2.316	2.028	1.783
Diergezondheid - preventie	7.231	7.340	6.951	6.258	6.723
Dierenwelzijn (inclusief transport)	11.993	10.240	9.359	11.889	12.097
Diervoeder	2.031	1.564	1.127	1.107	1.896
Dierlijke bijproducten	5.712	4.307	3.655	3.804	3.356
Vlees	2.320	3.022	2.772	3.017	3.736
Vleesproducten en samengestelde producten	7.518	7.235	5.349	4.670	6.920
Import levende dieren en dierlijke producten	59.159	59.022	60.938	60.289	61.279
Melk en zuivelproducten	993	784	930	1.166	1.227
Eiersector	872	1.028	830	729	714
Horeca, catering en retail	29.578	30.220	36.403	33.502	40.833
Claims, bijzondere voeding	1.865	1.734	1.862	1.613	1.611
Residuen en contaminanten in levensmiddelen	2.090	3.860	7.529	7.843	9.772
Diergeneesmiddelen	2.502	1.156	620	628	645
Gewasbeschermingsmiddelen	1.143	1.296	868	944	1.053
Biologische productie	4.064	4.878	4.908	5.148	5.805
BOB's, BGA's en GTS			861	936	1.005
Totaal	141.586	140.207	147.278	145.572	160.455

Keuringen in uren	2012	2013	2014	2015	2016
Vlees	203.345	273.425	281.747	279.405	287.562
Levende dieren export	59.514	72.709	108.028	103.933	107.553

Inspecties plantgezondheid	Aantal inspecties				
	2012	2013	2014	2015	2016
Resultaten akkerbouw	38.756	34.752	36.696	38.785	40.578
Resultaten groente en fruit	101.050	124.379	117.768	122.560	146.019
Resultaten sierteelt	177.052	181.854	184.068	167.965	187.787
Resultaten boomkwekerij en groene ruimte	14.161	14.146	13.971	14.109	12.371
Totaal	331.019	355.131	352.503	343.419	386.755

Totaal aantal monsters/analyses per domein in de periode 2012-2016

In onderstaande tabel is voor de diverse domeinen het totaal aantal monsters c.q. analyses opgenomen. Voor specifieke beschrijving van het domein, zie hoofdstuk 3.

Aantal monsters/analyses	2012	2013	2014	2015	2016
Diergezondheid - bewaking	317.481	204.791	133.406	132.849	261.906
Diervoeder	3.864	4.636	5.420	2.640*	2.673
Dierlijke bijproducten	220	10	177	160	87
Vlees	166.610	146.679	159.284	155.036	158.560
Import levende dieren en dierlijke producten	1.953	1.761	1.530	1.386	1.275
Vis, visproducten en aquacultuur	2.069	11.409	2.050	2.831	2.949
Melk en zuivelproducten	6.687	6.236	5.366	6.104	6.481
Eiersector	106	226	306	244	227
Horeca, catering en retail	5.375	4.977	7.155	5.681	8.371
Residuen en contaminanten in levensmiddelen	10.694	9.393	9.174	7.844	9.772
Diergeneesmiddelen Nat. plan residuen	32.732	32.407	32.810	33.064	34.719
Microbiologie	26.336	18.129	15.193	15.463	16.077
Claims, bijzondere voeding	529	573	579	694	678
Biologische productie	37	137	199	196	326
BOB's, BGA's en GTS				6.419	6.292
Totaal	574.693	441.364	372.649	370.611	510.393

* Vanaf 2015 wordt het aantal monsters vermeld.

Totaal aantal maatregelen per domein in de periode 2012-2016

In onderstaande tabel is voor de diverse domeinen het totaal aantal maatregelen opgenomen. Maatregelen kunnen onder andere bestaan uit (schriftelijke) waarschuwingen, boeterapporten, processen-verbaal, last onder dwangsom. Voor specifieke beschrijving van het domein, zie hoofdstuk 3.

Aantal maatregelen	2012	2013	2014	2015	2016
Identificatie en registratie (I&R)	1.315	710	1.301	828	848
Diergezondheid - preventie	59	105	976	768	190
Dierenwelzijn (tijdens transport)	693	753	989	934	1.430
Diervoeder				114	251
Dierlijke bijproducten	102	296	599	328	415
Vlees	118	330	300	838	1.120
Vleesproducten en samengestelde producten	1.466	1.407	757	910	1.114
Import levende dieren en dierlijke producten	291	393	436	546	396
Vis, visproducten en aquacultuur	200	413	287	304	248
Melk en zuivelproducten	0	48	48	58	179
Eiersector	2	12	14	14	29
Horeca, catering en retail	9.276	10.385	11.869	11.172	13.985
Diergeneesmiddelen	102	258	133	281	193
Claims, bijzondere voeding	438	325	414	361	368
Gewasbeschermingsmiddelen	260	222	242	153	214
Biologische productie	126	231	792	1.124	1.079
Totaal	14.448	15.888	19.157	18.733	22.059

Overzicht boetebeschikkingen

Totaal aantal boetebeschikkingen 2016

Wetgeving	Aantal	Totaal boetebedrag	Gemiddeld boetebedrag	Betaald boetebedrag
Warenwet	3.975	€ 4.874.609	€1.226	€ 4.203.490
Tabakswet	1.466	€ 1.662.840	€1.137	€ 1.513.620
Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden	210	€ 275.625	€1.313	€ 316.789
Geneesmiddelenwet	10	€ 241.412	€24.141	€ 201.026
Gezondheids- en welzijnwet voor dieren	64	€ 150.500	€2.280	€ 126.250
Wet dieren	737	€ 2.194.250	€2.977	€ 1.878.336
Totaal	6462	€ 9.399.236	€1.461	€ 8.239.511

Meerjarenoverzicht boetebeschikkingen 2012-2016

Boetebeschikkingen	2012	2013	2014	2015	2016
Aantal boetebeschikkingen (Warenwet)	2.951	3.322	5.327	3.626	3.975
Totaalbedrag boetes (x1.000 euro)	4.013	4.084	6.183	4.593	4.874
Gemiddelde boete	1.360	1.229	1.278	1.267	1.226

Kengetallen en prestatie-indicatoren

De NVWA hanteert een aantal indicatoren om de dienstverlening te beoordelen.

Klachten over handelen NVWA

Klachten handelen NVWA	2012	2013	2014	2015	2016
Inspecties		48	47	44	71
Monsteranalyses		9	0	2	5
Keuringen		20	29	22	31
Totaal	81*	77	76	68	107

* totaal aantal klachten (geen uitsplitsing was mogelijk in 2012).

Verzoeken om informatie en meldingen

Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling weer van het aantal verzoeken om informatie en meldingen, die worden ontvangen bij het Klantcontactcentrum van de NVWA. Het Klantcontactcentrum is 24 uur per dag en 7 dagen per week bereikbaar per telefoon en per e-mail. De NVWA heeft inmiddels een grotere bekendheid bij de consument, waardoor deze de weg weet te vinden voor het melden van klachten.

Ontvangen meldingen/verzoeken	2012	2013	2014	2015	2016
Aantal telefoontjes	66.084	52.155	55.561	56.330	53.983
Ontvangen e-mailberichten	45.130	50.198	42.014	38.990	35.916
Aantal meldingen	4.844	3.569	3.465	3.775	4.409
Aantal klachten, waarvan:	9.316	11.161	11.600	12.622	13.241
Dierenwelzijn/-verwaarlozing	1.703	2.100	2.556	2.664	2.127
Roken in de horeca	1.547	1.692	1.339	1.403	1.040
Voedselvergiftiging	801	1.010	1.157	1.250	1.615
Hygiënemeldingen	765	1.326	1.315	1.163	1.163
GFL Food	250	262	918	1.141	1.724
Ondeugdelijke omstandigheden en overschrijding THT	265	324	563	553	502
RASFF Food	261	195	422	542	590
Internationale signalen overig	142	154	229	515	897
Ongedierte in food bedrijven	489	518	624	505	496
Ondeugdelijke advertentie en aanprijzing food	489	431	407	478	485
Percentage gegronde klachten	64%	62%	65%	64%	64%
Percentage afgehandeld binnen 6 weken	50%	60%	58%	47%	52%

HOOFDSTUK 3

VERSLAGEN TOEZICHTDOMEINEN 2016

3.1 Inleiding

Hoofdstuk 3 bevat de verslagen van de verschillende domeinen in 2016.

Achtereenvolgens komen in de opeenvolgende paragrafen de volgende domeinen aan bod:

- 3.2 Diergezondheid – bewaking en bestrijding
- 3.3 Diergezondheid – preventie (levende dieren en levende producten)
- 3.4 Dierenwelzijn
- 3.5 Diervoeder
- 3.6 Dierlijke bijproducten
- 3.7 Vleesketen (slachthuizen, uitsnijderijen en koel/vrieshuizen)
- 3.8 Industriële productie - vleesproducten en samengestelde producten
- 3.9 Import en export veterinaire zendingen
- 3.10 Vis, visproducten en aquacultuur
- 3.11 Zuivel, eieren en eiproducten
- 3.12 Horeca en ambachtelijke productie
- 3.13 Etikettering van levensmiddelen
- 3.14 Contaminanten, residuen en ggo's in levensmiddelen
- 3.15 Diergeneesmiddelen
- 3.16 Microbiologie (pathogenen, voedselinfecties en zoönosen)
- 3.17 Voeding en gezondheid/bijzondere eet- en drinkwaren
- 3.18 Plantgezondheid
- 3.19 Gewasbescherming
- 3.20 Biologische producten
- 3.21 Geografisch beschermde benamingen: BOB, BGA, GTS

Per domein wordt, voor zover gegevens beschikbaar zijn, ingegaan op:

- toepasselijke wet- en regelgeving;
- omvang controlebestand;
- controleresultaten;
- bevindingen ten aanzien van de naleving;
- projecten in 2016;
- incidenten;
- effectmeting;
- acties tot verbetering van de officiële controles;
- acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven;
- belangrijkste conclusies.

3.2 Diergezondheid – bewaking en bestrijding

Controlerende instanties: NVWA, de Gezondheidsdienst voor Dieren

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2016 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Richtlijn 64/432/EEG	Intracommunautair handelsverkeer in runderen en varkens (tbc, brucellose, leucose)
Richtlijn 82/894/EEG	Melding van dierziekten
Richtlijn 91/68/EEG	Intracommunautair handelsverkeer in schapen en geiten (B melitensis)
Richtlijn 92/65/EEG	Bezemsrichtlijn dieren en levende producten
Richtlijn 92/66/EEG	Bestrijdingsmaatregelen NCD
Richtlijn 92/119/EEG	Algemene bestrijdingsmaatregelen tegen bepaalde dierziekten en specifieke maatregelen tegen vesiculaire varkensziekte
Richtlijn 2000/75/EG	Vaststelling van specifieke bepalingen inzake de bestrijding en uitroeiing van bluetongue
Richtlijn 2001/89/EG	Maatregelen van de gemeenschap ter bestrijding van KVP
Richtlijn 2003/85/EG	Vaststelling van communautaire maatregelen voor de bestrijding van MKZ
Richtlijn 2005/94/EG	Communautaire maatregelen ter bestrijding van AI
Verordening (EG) nr. 999/2001	Vaststelling van voorschriften inzake preventie, bestrijding en uitroeiing van bepaalde overdraagbare spongiforme encephalopathiën

Nationale wetgeving:

- Gezondheids- en welzijnswet voor dieren (Gwwd)

Omvang controlebestand in 2015 en 2016

Bedrijfstypen	Aantal 2015	Aantal 2016
Rundveehouderijen	41.620	42.101
Bedrijven met kleine herkauwers	34.161	34.941
Varkensbedrijven incl. hobbybedrijven*	10.634	10.475
Pluimveebedrijven	2.068	1.960

* Het gaat om bedrijven met meer dan 5 varkens (UBN-registratiesysteem maakt geen onderscheid tussen hobbydieren en varkensbedrijven).

Het aantal bedrijven betreft het aantal geregistreerde bedrijven inclusief de bedrijven waar geen dieren aanwezig zijn (zogenoemde 0-bedrijven). De databases die hiervoor gebruikt zijn: Dierregistraties RVO en Gezondheidsdienst voor Dieren (GD).

In het hoofdstuk over Diergezondheid – preventie staan ook bedrijven, alleen daar tellen alleen de bedrijven mee die daadwerkelijk dieren hebben gehouden in het afgelopen jaar.

Verwijzing naar specifieke rapportage:

- rapportage op basis van Richtlijn 64/432/EEG;
- rapportage op basis van Richtlijn 91/68/EG;
- rapportage salmonellabestrijding (op basis van Verordening (EG) nr. 2160/2003);
- halfjaarlijkse AI-monitoring/surveillance;
- rapportage welzijn bij depopulatie operaties in het kader van Verordening (EG) nr. 1099/2009.

Resultaten diergezondheid in 2016

Casussoort	Totaal casusID	Aangetoond ^a	Positief ^b	Negatief	Geen actie ^c
Afrikaanse paardenpest	2	0	0	0	2
Amerikaans vuilbroed	3	0	0	0	3
Aujesky	3	0	0	3	0
Aviaire influenza	310	0	52	152	106
Bluetongue	47	0	0	20	27
Bovine spongieuze encephalopathie	2	0	0	2	0
Brucellose abortus Bang	47	0	0	47	0
Brucellose canis	9	0	1	7	1
Brucellose melitensis	5	0	0	3	2
Brucellose ovis	3	0	0	2	1
Brucellose suis	75	0	1	74	0
Campylobacter	2	1	0	1	0
<i>Campylobacter fetus</i>	0	0	0	0	0
Chlamydia abortus	1	1	0	0	0
Chlamydia caviae	0	0	0	0	0
Dourine	0	0	0	0	0
Echinococcus granulosus	1	0	0	1	0
E-Coli O 157H-7	0	0	0	0	0
Equine herpes virus	0	0	0	0	0
Equine infectieuze anemie	5	0	0	4	1
Equine virale arteritis	1	0	0	0	1
Escherichia coli	0	0	0	0	0
Glanders	0	0	0	0	0
Hantavirus	3	0	2	0	1
Infectieuze haematopoietische necrose	11	0	0	1	10
Klassieke varkenspest	4	0	0	4	0
Koepokken	0	0	0	0	0
Koi herpes virus	2	0	2	0	0
Leptospirose	9	3	0	0	6
Leucose	31	0	0	29	2
Listeriose	3	0	0	2	1
Lumpy skin disease	2	0	0	2	0
Malleus	1	0	0	1	0
Miltvuur	0	0	0	0	0
Mond-en-klauwzeer	1	0	0	1	0
Mycoplasma gallisepticum	4	0	0	3	1
Myxomatose	0	0	0	0	0
Newcastle disease	13	0	1	11	1
OsHV-1 μ var	0	0	0	0	0
Psittacose (dier)	50	0	24	21	5
Psittacose (humaan)	55	0	22	20	12
Q-Koorts (dier)	2	0	0	1	1
Q-Koorts (tankmelk)	2	0	0	1	1
Q-Koorts (humaan)	3	0	0	0	3
Rabiës (vleermuis)	32	0	9	16	7
Rabiës (zoogdier)	43	0	0	27	16
Salmonella niet-oönotisch pluimvee	0	0	0	0	0
Salmonella zoönotisch pluimvee [#]	81	0	29	18	34

Casussoort	Totaal casusID	Aangetoond ^a	Positief ^b	Negatief	Geen actie ^c
Salmonellose	66	65	0	0	1
Sarcosporidiose	1	0	0	0	1
Swine vesiculair disease	11	0	0	7	4
Toxoplasmose	0	0	0	0	0
Tuberculose	32	0	0	19	13
Tularemie	20	0	7	13	0
Venezualean equine encephalomyelitis	1	0	0	0	1
Vesiculaire stomatitis	1	0	0	0	1
West Nile virus	7	0	0	6	1

^a 'Aangetoond' is de term voor artikel 10 van Verordening (EG) nr. 999/2001: dierziekteverwekkers die niet bestrijdingsplichtig zijn, maar wel verplicht tot kennisgeving door de dierenarts.

^b 'Positief' zijn de uitslagen van bestrijdingsplichtige dierziekten.

^c Op basis van aanvullend onderzoek, klinisch beeld, laboratoriumuitslag, specifieke omstandigheden, et cetera was nadere actie niet noodzakelijk.

[#] Dit zijn verificatieonderzoeken. Zie toelichting in alinea over zoönotische salmonella.

Bewaking diergezondheid

Bewaking 2016	Aantal bedrijven	Aantal monsters	Aantal niet negatief ¹	Positief na bevestiging
Brucellose-onderzoek verwerpers	6.030	12.321	30	0
Brucella melitensis	1.516	18.234	3	0
KVP, MKZ, SVD bij wilde zwijnen (serologie) ²	nvt	235/0/0	0/0/0	0/0/0
Aujesky bij wilde zwijnen	nvt	235	0	0
KVP bij wilde zwijnen (virologisch (PCR))	nvt	0	0	0
Aujesky	4.989	82.668	0	0
AI monitoring serologie (ELISA)	1.537	147.913	1.271	81 H5H7 5 unieke bedrijven

¹ Aantal 'niet negatief' voor AI-monitoring serologie (ELISA) = aantal monsters (dus niet het aantal inzendingen) dat bij de GD positief reageerde in de AI-ELISA en is doorgestuurd naar WBVR voor confirmatie.

Aantal 'positief na bevestiging' voor AI-monitoring serologie (ELISA) = aantal monsters (dus niet het aantal inzendingen) dat bij Wageningen Bioveterinary Research (WBVR) positief was voor H5 of H7.

² Vanaf 2016 worden MKZ en SVD bij wilde zwijnen serologisch niet meer bepaald.

Incidenten

Bovenstaand jaaroverzicht geeft een overzicht van het aantal dierziekteverdenkingen waar een nader onderzoek is ingesteld met aanvullend laboratoriumonderzoek.

Over enkele dierziekten uit het overzicht volgt hieronder een korte toelichting:

Aviaire influenza

De laatste maanden van 2016 wordt Europa getroffen door een grote uitbraak van het hoogpathogene aviaire H5N8 influenzavirus. Meerdere landen maken melding van grote aantallen wilde watervogels die dood aangetroffen worden en waarbij dit virus wordt aangetoond. Ook op commerciële bedrijven worden besmettingen aangetoond.

Op 9 november 2016 wordt het vogelgriepvirus H5N8 bij een wilde watervogel (een kuifeend) aan de rand van de Gouwee (iets onder Monnikendam) aangetroffen. Ondanks de afgekondigde beschermende maatregelen, zoals de ophokplicht treft deze uitbraak ook 9 commerciële pluimveebedrijven. Op zaterdag 26 november wordt het hoogpathogene H5N8-virus aangetoond bij een vleeseendenbedrijf in Biddinghuizen. Daarna volgden nog 2 uitbraken in Biddinghuizen en uitbraken in Abbega, Kamperveen, Hiaure, Boven Leeuwen, Stolwijk en Zoeterwoude. Een uitbraak vlak over de grens in Duitsland zorgde nog voor het instellen van een stuk toezichtsgebied in het oosten van het land.

Gedurende deze uitbraak is het virus in 2016, naast de 9 commerciële bedrijven, aangetoond bij 1 dierenpark in Rotterdam, bij 2 hobbyhouders (in Den Oever en Rhenen), en op 38 locaties bij dode wilde vogels. In totaal is er op 19 bedrijven (besmet en preventief) geruimd en zijn ruim 717.000 dieren gedood. Rond de commerciële bedrijven zijn vervoersverbodgebieden ingesteld. Met ruim 1.000 borden zijn de grenzen van de toezichtsgebieden aangegeven.

Naast deze uitbraken van HPAI H5N8 hebben zich ook nog 2 laagpathogene uitbraken voorgedaan in 2016. De 1^e uitbraak was in juni op een uitloopbedrijf in Hiaure, waar een besmetting met LPAI H7N9 werd vastgesteld. Ditzelfde bedrijf is eind van het jaar ook getroffen door een uitbraak met het HPAI H5N8-virus. Het 2^e bedrijf was een bedrijf in Deurne waar kalkoenen, eenden en fazanten werden gehouden. Hier is in oktober een besmetting met LPAI H5N2 vastgesteld.

Brucella honden

Naast de reguliere verdenkingen uit de serologische monitoring van runderen die verwerpen, schapen voor *Brucella melitensis* en van varkens uit de KI-stations, zijn er dit jaar 10 verdenkingen van brucellose bij honden gemeld en onderzocht. In 2 gevallen is hierbij ook de Brucellabacterie aangetoond.

Het 1^e geval betrof een hond uit Hilversum. Bij castratie trof de dierenarts een ontsteking van de bijbal aan. De hond was ook ziek en had vocht in de buik. Onderzoek van de ontstoken testikel bij WBVR in Lelystad toonde de aanwezigheid van *Brucella suis* serovar 1 aan. Dit is een zeer zoönotische variant die normaal gesproken in Zuid-Amerika voorkomt. De hond had geen buitenlandanamnese. Contactonderzoek van andere honden heeft geen nieuwe besmettingen opgeleverd. De hond kreeg BARF (bones and raw food) te eten. Er loopt nog onderzoek naar de herkomst van het vlees dat voor dit voer gebruikt is.

Het 2^e geval betrof een hond, afkomstig uit Roemenië, met discospondylitis. Uit een punctaat van de ontstoken tussenwervelschijf werd *Brucella canis* geïsoleerd. De hond bleek eigendom van een stichting die honden uit Roemenië een beter bestaan wil geven. Getriggerd door dit geval, werd er door de faculteit melding gemaakt van nog enkele honden met rugklachten die net als de 1^e hond afkomstig zijn uit Roemenië. Bloedonderzoek toonde aan dat deze honden serologisch positief zijn op brucellose. Met deskundigen van veterinaire en humane kant wordt momenteel overlegd wat de verdere aanpak van deze bevindingen moet worden.

Psittacose

In 2016 zijn 105 psittacosemeldingen ontvangen. 50 meldingen betroffen verdenkingen bij vogels en 55 meldingen werden gedaan door de GGD van humane patiënten waar een besmetting met psittacose was vastgesteld en waar de NVWA werd gevraagd om bronopsporingsonderzoek uit te voeren.

In 46 gevallen is bij nader onderzoek ook een besmetting met psittacose vastgesteld bij vogels.

Het merendeel van deze besmettingen werd vastgesteld bij vogels in particulier bezit of bij kleinschalige kwekers/handelaren. In 2 gevallen betrof het een besmetting bij vogels in een dierenwinkel (Den Haag en Rijswijk).

In de dierenwinkels waren honderden vogels van verschillende soorten aanwezig. Door gebrekkige administratie is niet altijd duidelijk waar de vogels vandaan komen en helemaal niet aan wie vogels zijn verkocht. In beide dierenwinkels werden grote hoeveelheden antibiotica aangetroffen die te pas en te onpas aan de vogels werden toegediend.

De aanpak van psittacosebesmettingen bestaat uit het gedurende 6 weken behandelen van alle aanwezige vogels met doxycycline. 2 weken na afloop van de behandeling worden door de NVWA monsters genomen om te kijken of de behandeling afdoende is geweest. Al deze tijd mogen er geen vogels worden aan- of afgevoerd.

Q-koorts

Na het instellen van de verplichte tankmelkmonitoring in oktober 2009, is bij 101 melkgeiten- en melkschapenbedrijven met meer dan 50 dieren, een besmetting met de Q-koortsbacterie via het tankmelkonderzoek vastgesteld. De aanpak was gericht op het verwijderen van de drachtige dieren op een besmet bedrijf en op het instellen van een jaarlijkse vaccinatieplicht voor alle melkgeiten- en melkschapenbedrijven met meer dan 50 dieren en bedrijven met een publieksfunctie.

De besmetstatus kan opgeheven worden wanneer het bedrijf een jaar lang negatieve resultaten heeft in de tankmelkmonitoring die uitgevoerd wordt door de Gezondheidsdienst voor Dieren. Na een jaar goede uitslagen, wordt door de NVWA een zogenoemd ambtelijk tankmelkmonster verzameld. Wanneer in dit ambtelijke tankmelkmonster de Q-koortsbacterie ook niet wordt aangetoond, wordt de besmetstatus opgeheven.

Op 7 juni 2016 is het laatste melkgeitenbedrijf vrijgegeven waar nog een besmetstatus op rustte. Op dit bedrijf in Maren Kessel is op 31-03-2010 in het tankmelkonderzoek een besmetting met *Coxiella burnetii* vastgesteld. Op 02-04-2010 zijn op dit bedrijf 200 drachtige dieren en de bokken geruimd en is een fokverbod opgelegd op de melkgevende niet-drachtige geiten die op het bedrijf zijn achtergebleven.

In Nederland zijn sinds 7 juni 2016 geen melkgeiten- en melkschapenbedrijven meer met een besmetstatus voor Q-koorts.

Salmonella zoönotisch pluimvee

De verplichte monitoring op zoönotische *salmonella* bij vermeerderings- en legpluimveebedrijven heeft 29 bedrijven opgeleverd waar een besmetting in 1 of meerdere stallen is vastgesteld.

Het betreffen 7 vermeerderingsbedrijven waar totaal in 10 stallen een besmetting is aangetoond en 22 legpluimveebedrijven waar totaal in 28 stallen een besmetting is aangetoond.

Wanneer een stal op een vermeerderingsbedrijf besmet is, moeten de dieren vervroegd en gekanaliseerd geslacht worden. De broedeieren die aanwezig zijn, moeten worden afgevoerd voor industriële verwerking. De veehouder ontvangt een vergoeding voor de vervroegd geslachte kippen en de afwaardering van de broedeieren. De broedeieren die van deze stal al zijn ingelegd in de broederij, worden na taxatie afgevoerd voor destructie.

Er is geen vergoedingssystematiek voor besmette legpluimveebedrijven ingeregeld.

Tuberculose

De 32 TBC-verdenkingen zijn gebaseerd op:

- 14 importmeldingen van runderen afkomstig uit het Verenigd Koninkrijk, Ierland, België en Duitsland, waar op het herkomstbedrijf van de betreffende runderen een uitbraak van TBC is vastgesteld.
- 4 verdenkingen bij gezelschapsdieren (hond, kat, fret).
- 12 verdenkingen naar aanleiding van bevindingen bij de post-mortem (PM-)keuring van runderen die voor de slacht waren aangeboden.
- 1 verdenking bij een aap uit een dierentuin.
- 1 verdenking bij een geit.

Bij nader onderzoek van deze verdenkingen is geen besmetting met tuberculose vastgesteld.

IHN

Op een zogenaamd put-and-takebedrijf (forellenvijver waarin je tegen betaling kan vissen) in Zwolle werd in augustus een besmetting met infectieuze haematopoiëtische necrose vastgesteld. 2 van de 3 visvijvers op het bedrijf bleken positief. De forellen uit deze vijvers bleken afkomstig van een Duits bedrijf. De chieft veterinary officer (CVO) heeft hierover de Duitse collega geïnformeerd. Alle forellen uit de 2 vijvers zijn gedood en ter destructie afgevoerd. Na enkele weken leegstand en ontsmetting is het bedrijf weer vrijgegeven. Uit de tracing kwamen nog 10 andere bedrijven naar voren. Er zijn geen nieuwe besmettingen gevonden.

Opleiding dierziektenbestrijdingsorganisatie

In 2016 zijn de volgende opleidingen, trainingen en oefeningen georganiseerd en gehouden ten behoeve van de dierziektebestrijdingsorganisatie:

- Voor de dierziektedeskundigen (DZD) zijn er 2 bijscholingsdagen georganiseerd, 1 dag ging over de herziene werkinstructie 'Hygiëne en ARBO', processen in relatie tot NVWA-leveranciers, nut en noodzaak van een correcte administratie, evaluaties van incidenten, wettelijk kader dierziektebestrijding, mycoplasma en de invoering van het digitaal monsternamformulier. De andere dag waren de DZD te gast bij het Nationaal Referentie Laboratorium (WBVR) in Lelystad. De dag ging over de herziene werkinstructie 'Hygiëne en ARBO' inclusief zonering en de nieuwe instructiefilm voor persoonlijke beschermingsmiddelen, psittacose, bluetongue, lumpy skin disease, vesiculaire stomatitis, MKZ, APP en SVD.
- Er zijn 8 nieuwe dierziektedeskundigen opgeleid. Inmiddels hebben ze allemaal examen gedaan en zullen ze vanaf eind februari 2017 voor het eerst worden ingezet.
- Voor de frontteams is een opleidingsdag georganiseerd. De volgende onderwerpen zijn behandeld: herziene werkinstructie 'Hygiëne en ARBO', processen in relatie tot NVWA-leveranciers, nut en noodzaak van een correcte administratie, evaluaties van incidenten. Daarnaast is er in kleine groepen uitgebreid aandacht besteed aan de taken en verantwoordelijkheden per frontteamrol.

- De afdelingshoofden van het regionaal coördinatiecentrum zijn 2 dagdelen opgeleid, 1 dagdeel in maart en 1 in november. Tijdens deze dagdelen is vooral met elkaar gekeken naar het samenvoegen van functies en het opstellen van functieprofielen. Voor de hygiënist en inspecteurs die onderdeel uitmaken van de frontteams is een jaarlijkse bijscholingsdag georganiseerd met betrekking tot de bedrijfshulpverlening (BHV).
- De 9e e-learningmodule is opgeleverd. Deze module gaat over zoönotische salmonella, niet-zoönotische salmonella, mycoplasma, vesiculaire stomatitis, toxoplasmose, rift valley, West Nile, nodulaire dermatose, bluetongue en het nieuwe digitale monsternameformulier.
- Het NVWA Incident- & crisiscentrum (NVIC) heeft ook dit jaar weer diverse groepen laatstejaarsstudenten diergeneeskunde ontvangen en deze op de hoogte gebracht van de relevante onderwerpen rondom dierziektebestrijding en de meldplicht.

Risk assessments

In 2016 zijn de volgende risk assessments (RA) opgemaakt naar aanleiding van dierziekte-uitbraken in andere landen:

Dierziekte	Land	Aantal van RA
Lumpy skin disease	Bulgarije	1
Highly pathogenic avian influenza	Hongarije	1
Highly pathogenic avian influenza	Zweden	1
Highly pathogenic avian influenza	Duitsland	2
Highly pathogenic avian influenza	Denemarken	1
Highly pathogenic avian influenza	Polen	1
Highly pathogenic avian influenza	Italië	1
African swine fever	Polen	1

Conclusies 2016

- HPAI: 9 commerciële pluimveebedrijven zijn getroffen door hoogpathogene aviaire influenza.
- LPAI: 2 commerciële pluimveebedrijven zijn getroffen door laagpathogene aviaire influenza.
- Q-koorts: op 7 juni 2016 is het laatste melkgeitenbedrijf vrijgegeven waar nog een besmetstatus op rustte.
- Zoönotische salmonella: de verplichte monitoring op zoönotische salmonella bij vermeerderings- en legpluimveebedrijven heeft 29 bedrijven opgeleverd waar een besmetting in 1 of meerdere stallen is vastgesteld.
- Psittacose: in 2016 zijn 105 psittacosemeldingen ontvangen. 50 meldingen betroffen verdenkingen bij vogels en 55 meldingen werden gedaan door de GGD van humane patiënten waar een besmetting met psittacose was vastgesteld.
- IHN: op een zogenoemd put-and-takebedrijf is een besmetting met infectieuze haematopoiëtische necrose vastgesteld. 2 van de 3 visvijvers op het bedrijf bleken positief.
- TBC: bij nader onderzoek van 32 verdenkingen is geen besmetting met tuberculose vastgesteld.

3.3 Diergezondheid – preventie (levende dieren en levende producten)

Controlerende instantie(s): NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2016 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Richtlijn 90/425/EEG	handelsrichtlijn dieren en producten
Richtlijn 64/432/EEG	handelsverkeer rund en varken
Richtlijn 2009/156/EG	invoer en handelsverkeer paarden
Richtlijn 90/427/EEG	zoötechnische en genealogische voorschriften paarden
Richtlijn 2009/158/EG	handelsverkeer pluimvee en broedeieren
Richtlijn 91/68/EEG	handelsverkeer schapen en geiten
Richtlijn 92/65/EEG	bezemrichtlijn
Richtlijn 88/407/EEG	rundersperma
Richtlijn 90/429/EEG	varkenssperma
Richtlijn 89/556/EEG	runderembryo's
Richtlijn 92/102/EEG	I&R dieren
Verordening (EG) nr. 1760/2000	I&R rund
Verordening (EG) nr. 21/2004	I&R schapen en geiten
Verordening (EG) nr. 262/2015	I&R paard
Verordening (EG) nr. 318/2007	vogelquarantaine
Verordening (EG) nr. 1255/1997	controleposten
Verordening (EG) nr. 1739/2005	circusdieren
Verordening (EG) nr. 998/2003	niet-commerciële verkeer gezelschapsdieren

Nationale wetgeving:

Gezondheids- en welzijnswet voor dieren met uitwerking in specifieke onderdelen zoals:

- Regeling preventie, bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's;
- Regeling handel levende dieren en levende producten;
- Regeling paardensperma;
- Regeling rundersperma;
- Regeling varkenssperma;
- Regeling identificatie en registratie van dieren.

Omvang controlebestand, aantal inspecties en interventies 'Diergezondheid – preventie' in 2016

Type bedrijf	Aantal per december 2016	Aantal inspecties	Aantal interventies*
Erkende verzamelcentra (VC), waarvan erkend als:	76		SW4, LOD2
• verzamelcentrum varken	21	72	
• verzamelcentrum rund	61	122	
• verzamelcentrum schaap/geit	26	87	
Controlepost, waarvan erkend als:	4		
• Controlepost (rund)	3	5	
• Controlepost (schaap/geit)	1	-	
• Controlepost (varkens)	1	2	
Reinigings- en ontsmettingsplaats, waarvan:			
• erkend	163	422	
• aangewezen, pluimvee	42	59	SW4, LOD1
• eenvoudig en vergunninghouder	124	80	

Type bedrijf	Aantal per december 2016	Aantal inspecties	Aantal interventies*
Spermawincentra, waarvan erkend als:	119		
• spermawincentra rund	7	16	
• spermawincentra varken	20	36	
• spermawincentra paard	16	20	
• spermawincentra paard nationaal	75	-	
• spermawincentra schaap/geit	1	1	
Quarantaine, waarvan erkend als:	21		
• quarantaine tbv SWC varken	14	26	
• quarantaine tbv SWC rund	7	14	
• quarantaine tbv SWC schaap/geit	-	1	
Opslagcentra, waarvan erkend als:	15		
• rundersperma opslagcentra	12	18	
• paardensperma opslagcentra	2	3	
• runderembryo opslagcentra	1	-	
Embryoteams, waarvan erkend als:	13		
• embryoteams rund	8	3	
• embtyoproductieteam rund	2	-	
• embryoteams paard	3	2	
Erkende instellingen 92/65	20	20	
Geregistreerd circus	5	-	
Vogelquarantainestations	1		
Erkende pluimveebedrijven, waarvan erkend als:	641(672 erk.)		
• broederij	40	37	
• exportstation broedeieren	6	5	
• opfokbedrijf	297	285	
• fokbedrijf	37	zie onder	
• vermeerderingsbedrijf	292	348 (fok+verm)	
Runderbedrijven	34.575	1.143	
• I&R			MM351,SW82,PV70
• eenvoudige R&O			MM8, PV9
Schapen-/geitenbedrijven	36.502	640	
• I&R			MM170,SW132,PV42
• eenvoudige R&O			MM11, SW3, PV2
Erkende handelaren vee	508	-	
Geregistreerde handelaren overige diersoorten	174	-	
Bestemmingscontroles		5.039	
Bedrijfsinspecties totaal in bezoekfrequentie		8.506	
Keuringen ten behoeve van exportcertificering in uren		107.553	
Afhandeling klachten:			
• preventie	-	49	MM8,SW13,2BB,PV9
• regeling handel	-	19	MM1, SW12, PV2
• I&R in combinatie met preventie/handel	-	5	PV2
Vervoerscontroles:			
• lossen meerdere adressen		24	MM7, SW1, PV2
• 21 dagenregeling		5	MM1, SW1, PV2
• vervoerscontroles surveillance		1.020	MM9,SW42,BB16,PV16

* SW=schriftelijke waarschuwing, MM=mondelijke mededeling, LOD=last onder dwangsom, PV=proces-verbaal en BB=bestuurlijke boete.

Verwijzing naar specifieke rapportage:

Met betrekking tot I&R: jaarverslag volgens verordening (EG) nr. 1082/2003 met betrekking tot runderen en Verordening (EU) nr. 1505/2006 met betrekking tot schapen en geiten.

Nadere toelichting resultaten toezicht Diergezondheid – preventie

Er is in 2016 geen capaciteit (en budget) geweest om controles uit te voeren op de registers van de erkende dan wel geregistreerde handelaren.

De vervoerscontroles onderweg betreffen controles van veewagens op afwijkingen met betrekking tot aan- en afvoer van bedrijven, het (geheel) lossen, het correct bijeenbrengen op de wagens, R&O-registratie et cetera. Daarnaast wordt de R&O van (lege) vervoermiddelen gecontroleerd. Veewagens kunnen hierbij dus ook van de weg worden gehaald voor controles.

Op veehouderijbedrijven (rund en schapen/geiten) wordt tijdens alle I&R-controles ook de verplichte aanwezigheid en functionaliteit van een eenvoudige wasplaats gecontroleerd. Indien bij deze controles ook welzijnsproblematieken geconstateerd worden, dan worden deze meegenomen bij de handhaving. De rapportage van de welzijnszaken op het gebied van vervoer staat beschreven in hoofdstuk Dierenwelzijn.

In 2016 zijn er, onder andere in verband met de intensivering vanuit cross compliance, meer controles I&R rond uitgevoerd dan in 2015. Ook het aantal controles op de eenvoudige wasplaats, is daardoor toegenomen. Het aantal controles op schapen/geitenbedrijven is nagenoeg gelijk gebleven.

De I&R-controles bij runderen, schapen en geiten zijn erop gericht om aan het Europees voorgeschreven percentage van 3% te voldoen en om actief niet-nalevers op te sporen. De controles zijn deels a-select en deels select. Het voorgeschreven controlepercentage voor I&R rund is voor 93% behaald (controles in het kader van intensivering cross compliance niet meegerekend); voor schapen/geiten ligt het behaalde percentage op 53%. Deze onderschijding heeft te maken met de prioritering van werkzaamheden en de jaarlijks afnemende beschikbare uren voor deze controles. Het aantal weergegeven vervoerscontroles is substantieel lager dan in 2015. De oorzaak hiervan is, dat dit jaar is bepaald bij welke controles preventie c.q. regeling handel al dan niet gecontroleerd zijn. In 2015 werden nog alle vervoerscontroles weergegeven; nu alleen diegene die relevant zijn voor diergezondheid en preventie.

Projecten in 2016

Ten behoeve van het Verbeterplan verzamelcentra om tot meer risicogericht, uniform en efficiënt toezicht te komen zijn gegevens van alle verzamelcentra verzameld (ten behoeve van risico-indeling), de controlelijsten uitgewerkt en is de werkwijze voor betere archivering verbeterd.

Om de nationale regelgeving in overeenstemming te brengen met de Europese handelsrichtlijn is samen met het ministerie van Economische Zaken gewerkt aan het opnemen van erkende paardenverzamelcentra in de Regeling preventie.

Tijdens de transportcontroles waren er verschillende aandachtsgebieden gericht op diergezondheid en preventie, zoals aanwezigheid van certificaten bij import/export dieren, (administratie en uitvoering) R&O, lossen meerdere adressen en 21-dagenregeling.

Het aantal controles varieerde per aandachtsgebied van slechts een aantal controles tot meer dan 100 controles.

Incidenten

Hoogpathogene aviaire influenza uitbraak

Eind november 2016 is bij een vleeseendenbedrijf in Biddinghuizen het voor vogels hoogpathogene influenzavirus AI (H5N8) vastgesteld, het begin van een reeks uitbraken waarvan de laatste besmetting op 25 december is vastgesteld in Zoeterwoude.

In totaal zijn er 9 bedrijven besmet geraakt en geruimd, 10 bedrijven preventief geruimd en 3 hobbymatige houderijen besmet geraakt en geruimd.

Het afhandelen van de verdenkingen, de snel op elkaar volgende besmettingen en preventieve maatregelen, het toezicht en de administratieve afhandeling van alle werkzaamheden heeft veel inzet van de NVWA gevraagd.

De NVWA heeft voor de wijze waarop bovenstaande werkzaamheden zijn uitgevoerd meerdere complimenten ontvangen; van de sector tot aan de staatssecretaris.

Effectmeting

Vanaf 2016 werkt de NVWA met het programma 'Verbeterplan vleesketen' bij alle roodvlees- en middelgrote en kleine roodvleesslachterijen en bij pluimveeslachterijen.

Met de introductie van het verbeterplan heeft de NVWA het toezicht op het 'reinigen en ontsmetten veevoermiddelen' afhankelijk van ingeschatte/vastgestelde risicoprofielen per slachterij ingericht. Tevens heeft de NVWA in 2016 op een aantal slachterijen monsters genomen van het aangeboden ontsmettingswater. Hieruit bleek dat lang niet alle aangeboden ontsmettingswater volgens voorschrift wordt aangeboden (onderdosering). Naar aanleiding van deze bevindingen zal NVWA in 2017 structureel monsters gaan nemen en laten onderzoeken.

De NVWA stelt na invoering van het verbeterplan effectrapportages op. Hieruit blijkt dat het nalevingsbeeld met betrekking tot R&O nog een wisselend beeld geeft.

Acties tot verbetering van de officiële controles

- *SANTE.F general follow-up audit*
Tijdens de general follow-up audit kwamen voor het domein diergezondheid 3 onderwerpen aan bod.
- *Erkende instellingen*
Naar aanleiding van een FVO-missie (Food and Veterinary Office) voor erkende instellingen in 2015 heeft de NVWA in 2016 de afgesproken verbeteringen doorgevoerd en tijdens de general review in 2016 gepresenteerd. Zodra ook de voorgestelde aanpassingen in de regelgeving door EZ, naar verwachting per 1 juli 2017 zijn doorgevoerd, zijn alle openstaande punten afgehandeld.
- *Zoönotische salmonella*
De missie in 2013 had 5 aanbevelingen opgeleverd, waarvan 2 vooraf van de lijst gehaald konden worden. De overige 3 aanbevelingen zijn door SANTÉ.F goedgekeurd.
- *Diergezondheid*
De 3 openstaande aanbevelingen op diergezondheid zijn door SANTE.F goedgekeurd.
- *Interne nieuwsbrieven*
NVWA besteedt in de interne nieuwsbrieven veel aandacht aan aanpassing van regelgeving, nieuwe of verbeterde methoden, wijzigingen in inspectielijsten en verbeterde instructies.
- *Verbeterplan verzamelcentra*
Gezien positieve ervaringen met de verbeterplannen voor de roodvlees- en pluimveeslachterijen heeft de NVWA besloten om in 2016 een verbeterplan verzamelcentra door te voeren. Alle voorbereidende werkzaamheden zijn in 2016 uitgevoerd, zodat in begin 2017 een pilot kon starten. Ter ondersteuning van het verbeterplan is in 2016 uitgezocht welke analyses structureel op I&R-gegevens van verzamelcentra zouden moeten worden uitgevoerd en of de benodigde gegevens bij RVO.nl opvraagbaar zijn.
- *Verbeterplan pluimveeketen*
Om het toezicht in de pluimveeketen structureel te verbeteren is het Verbeterplan pluimveeketen gestart. De werkzaamheden voor diergezondheid en preventie hebben in 2016 met name betrekking op zoönotische salmonella.
- *Instructie van dierenartsen en controleurs*
 - Gezamenlijke instructies aan bedrijvenbeheerders verzamelcentra
Bij een nieuw onderdeel heeft de NVWA startbijeenkomsten georganiseerd voor de bedrijvenbeheerders. Op die manier hoopt de NVWA te komen tot een kwalitatief goede, effectieve en uniforme aanpak.
 - Bij de aanvang van projecten, wordt een startbijeenkomst gehouden, om inspecteurs te informeren over de vigerende wetgeving, en toe te passen interventies.
 - Voor elk project wordt een specifieke werkinstructie ten behoeve van inspecteurs opgesteld opdat de inspecties uniform worden uitgevoerd.
- *Data-analyse*
Controles worden steeds vaker naar aanleiding van een data-analyse uitgevoerd. Daardoor wordt de beschikbare tijd efficiënter ingezet.
- *I&R-controles*
Momenteel wordt onderzocht of er alternatieve handhavingsmogelijkheden zijn om met de beschikbare capaciteit aan de Europese voorschriften te kunnen voldoen.

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

- NVWA heeft in 2015 goede ervaringen opgedaan met intensiever voeren van overleg met het bedrijfsleven over interpretatie van regelgeving en over naleving. Deze lijn is in 2016 doorgezet en het overleg is ook uitgebreid. Tevens heeft de NVWA geregeld meegedacht met en geadviseerd aan sectororganisaties met betrekking tot communicatie over onderdelen van regelgeving en de praktische invulling daarvan.
- De NVWA heeft in 2016 signalen afgegeven aan de betrokken sectororganisaties over naleving op bepaalde onderdelen die de NVWA zorgen baarde. Dit algemene signaal is opgepakt door de sectororganisaties en de zorgen zijn gedeeld met de achterban, dan wel is de achterban door het onder de aandacht brengen van het belang opgeroepen tot een betere naleving.
- De NVWA heeft samen met het ministerie van Economische Zaken een structureel overleg met het bedrijfsleven in het leven geroepen waarin vragen, knelpunten en verzoeken tot aanpassingen in de Regeling preventie en Regeling handel ingebracht en besproken kunnen worden. In dit overleg kan worden aangegeven dat bepaalde regelgeving echt harde eisen zijn van de EU en waarom deze regels er zijn. Vaak betreft het echter nationale regels die bovenop de Europese regelgeving gelden. Soms blijkt het door ontwikkelingen in de sector niet langer nodig te zijn om die extra beperkingen op te leggen en wordt de regelgeving op dat punt aangepast. Ook dit leidt tot meer begrip en draagvlak.
- In 2016 is het algemene interventiebeleid van de NVWA aangescherpt. Het specifieke interventiebeleid I&R, preventie, diergezondheid en handel worden naar verwachting in 2017 conform die lijn, eveneens aangescherpt.

Conclusies

Het verbeterplan leidt tot effectiever toezicht en handhaving.

Door controles beter voor te bereiden kan er risicogericht worden gecontroleerd en worden tekortkomingen eerder gezien.

Een goede afstemming met het bedrijfsleven kan leiden tot meer en praktijkgerichte communicatie over regelgeving. Dit zorgt vervolgens voor meer draagvlak en uiteindelijk tot een betere naleving.

3.4 Dierenwelzijn

Controlerende instantie(s): NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2016 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Verordening (EG) nr. 1/2005	bescherming van dieren tijdens het vervoer en daarmee samenhangende activiteiten
Verordening (EG) nr. 1099/2009	bescherming van dieren bij het doden
Richtlijn 93/119/EEG	bescherming van dieren bij het slachten of doden
Verordening (EG) nr. 853/2004	hygiëneverordening levensmiddelen van dierlijke oorsprong
Richtlijn 98/58/EG	bescherming van voor landbouwdoeleinden gehouden dieren
Richtlijn 1999/74/EG	minimumnormen voor de bescherming van legkippen
Richtlijn 2007/43/EG	minimumvoorschriften voor de bescherming van vleeskuikens
Richtlijn 2008/119/EG	minimumnormen ter bescherming van kalveren
Richtlijn 2008/120/EG	minimumnormen ter bescherming van varkens

Nationale wetgeving:

- Wet dieren, deel van hoofdstuk 2: dieren;
- Besluit houders van dieren;
- Regeling houders van dieren;
- Besluit handhaving en overige zaken Wet dieren;
- Regeling handhaving en overige zaken Wet dieren;
- Beleidsregels dierenwelzijn 2009;
- Besluit diergeneeskundigen.

Omvang controlebestand in 2016

Bedrijfstypen	Aantal
Veetransporteurs kort transport	1.704
Veetransporteurs lang transport	298
Grote slachthuizen hoefdieren (permanent toezicht)	22
Kleine/middelgrote slachthuizen hoefdieren en gekweekt wild	161
Grote pluimveeslachthuizen (permanent toezicht)	18
Kleine pluimveeslachthuizen	8

Type bedrijf	Aantal per 01-04-2016*
Legkippen	1.010
Kalveren	1.651
Varkens	4.440
Vleeskuikens	630
Runderen	24.147
Schape	5.744
Geiten	402
Vleeskuikenouderdieren	250
Loopvogels	3
Eenden	60
Ganzen	10
Pelsdieren	150
Kalkoenen	40

* CBS, Den Haag/Heerlen

Resultaten toezicht 'Dierenwelzijn' 2016

Dierenwelzijn vervoer 2016 (controles door vervoersteams)	Aantal inspecties	Aantal niet conform	% Aantal niet conform
Onderweg	1.217	260	21
Slachthuis	166	32	19
Verzamelcentra	49	8	16
Primair bedrijf	155	72	46
Totaal tijdens wegtransport	1.587	372	23
Administratief onderzoek en meldingen/klachten	455	361	79
Totaal	3.629	1.105	30

Rapporten van bevindingen van toezichthoudende dierenartsen op slachthuizen en verzamelcentra	Aantal	Aantal interventies
Verordening (EG) nr. 1/2005	539	424
Verordening (EG) nr. 1099/2009	253	240

Journalcontroles en controles GPS	Aantal	Aantal interventies
Controles journaals (100%)	5.590	34
GPS project (circa 10%)	564	26

Toeziht legkippen (Richtlijn 1999/74/EG)	Aantal
Inspecties	24
Maatregelen	2

Toeziht kalveren (Richtlijn 2008/119/EG)	Aantal
Inspecties	340
Maatregelen	53

Toeziht vleeskuikens (Richtlijn 2007/43/EG)	Aantal
Inspecties	90
Maatregelen	33

Toeziht varkens (Richtlijn 2008/120/EG)	Aantal
Inspecties	486
Maatregelen	173

Toeziht runderen (Richtlijn 98/58/EG)	Aantal
Inspecties	784
Maatregelen	335

Toeziht schapen (Richtlijn 98/58/EG)	Aantal
Inspecties	243
Maatregelen	81

Toeziht geiten (Richtlijn 98/58/EG)	Aantal
Inspecties	75
Maatregelen	15

Toeziht vleeskuikenouderdieren (Richtlijn 98/58/EG)	Aantal
Inspecties	135
Maatregelen	1

Toezicht eenden (Richtlijn 98/58/EG)		Aantal
Inspecties		22
Maatregelen		6
Toezicht pelsdieren (Richtlijn 98/58/EG)		Aantal
Inspecties100100		2
Maatregelen		1
Toezicht kalkoenen (Richtlijn 98/58/EG)		Aantal
Inspecties		23
Maatregelen		1
Toezicht doden van dieren op primair bedrijf (Verordening (EG) nr. 1099/2009)		Aantal
Inspecties		28
Maatregelen		5

Verwijzing naar specifieke rapportage:

- Jaarlijkse rapportage aan de Europese Commissie als bedoeld in Beschikking 2006/778/EG over de inspecties van productieplaatsen waar bepaalde dieren voor landbouwdoeleinden worden gehouden.
- Jaarlijkse rapportage volgens Uitvoeringsbesluit van de Commissie 2013/188/EU inzake de jaarverslagen over niet-discriminerende controles overeenkomstig Verordening (EG) nr. 1/2005 inzake de bescherming van dieren tijdens het vervoer en daarmee samenhangende activiteiten.
- Jaarlijkse rapportage over ruimingsacties volgens Artikel 19 (4) van Verordening (EG) Nr. 1099/2009 inzake de bescherming van dieren bij het doden.

Nadere toelichting bij resultaten 'Dierenwelzijn'

Legkippen: de geconstateerde inbreuken bij legkippen hadden te maken met het niet correct of onvoldoende openzetten van de openingen naar de buitenruimtes, waardoor deze ruimtes officieel niet meegeteld mogen worden als bruikbaar oppervlak. Wat weer invloed heeft op de hoeveelheid te houden legkippen.

Kalveren: de cijfers zijn gebaseerd op zowel inspecties in de vleeskalverensector als in de melkveehouderij. De inspecties zijn uitgevoerd in combinatie met andere controles zoals bijvoorbeeld een cross compliance controle. In een aantal gevallen zijn de inspecties uitgevoerd naar aanleiding van een melding. Inbreuken hadden voornamelijk betrekking op geen schone en droge ligplaats en onvoldoende drinkwater en/of voer.

Vleeskuikens: in 2016 hebben de meest voorkomende inbreuken te maken met het niet goed hanteren van de regels over het licht in de stallen. De lengte van de donkerperiode wordt niet in acht genomen of de lichtintensiteit van 20 lux wordt niet gehaald. Daarnaast worden er fouten gemaakt bij het noteren van de dagelijkse mortaliteit of is de mortaliteit te hoog en ook te nat en niet rul strooisel is een veel voorkomende inbreuk.

Varkens: de meeste inbreuken die in 2016 zijn vastgesteld, hebben betrekking op vloeren, het permanent kunnen beschikken door varkens over voldoende materiaal om te onderzoeken en mee te spelen, correcte afmetingen van hokken(en vloeren) en minimumverlichting (verstrekken van een lichtintensiteit van ten minste 40 lux gedurende ten minste 8 uur per dag).

Runderen, schapen en geiten: inspecties zijn uitgevoerd naar aanleiding van een melding dan wel een risicoanalyse. Bij zowel runderen, schapen als geiten hadden de meeste overtredingen betrekking op geen schone en droge ligplaats, onvoldoende drinkwater en/of voer en onvoldoende medische verzorging.

Vleeskuikenouderdieren: de geconstateerde inbreuk had te maken met scherpe en uitstekende delen waaraan een dier zich kan verwonden.

Eenden: in 2016 zijn er voornamelijk inbreuken geconstateerd die te maken hadden met minimumverlichting. Er zijn bedrijven die geen dag-nachtritme hanteren bij vleeseenden.

Pelsdieren: de geconstateerde inbreuk had te maken met scherpe en uitstekende delen waaraan een dier zich kan verwonden.

Kalkoenen: in 2016 zijn er een aanzienlijke hoeveelheid inspecties uitgevoerd voor de o-meting (naar aanleiding van naar aanleiding van de overgenomen productschaptaken). De inbreuk had te maken met een incorrect lichtschema en lichtsterkte.

Doden van dieren op primair bedrijf: naar aanleiding van een verzoek en bezoek in 2016 door de Europese Commissie, DG Santé Directoraat F, is er naast het project voor 'vleeskalkoenenwelzijn' ook gekeken naar de dodingsmethode bij kalkoenen. Voor de kalkoenen betrof de inbreuk een onjuiste bedwelmingsmethode. Verder zijn er nog op andere productieplaatsen inbreuken aangetroffen die te maken hadden met onjuist bedwelmingsmethoden, dodingshandeling niet uitgevoerd na bedwelmen of de dodingsmethode waarborgt geen onmiddellijke dood.

Projecten in 2016

Dierenwelzijn op het primaire bedrijf

Rundvee en kalveren. Voor melkvee is in 2016 een follow-up geweest voor grote groeiers met hoge sterfte waarbij extra aandacht werd besteed aan restkalveren. Dit project is uitgevoerd om een naleefbeeld te bepalen. Ook zijn er dit jaar weer inspecties geweest op zogenoemde aandachtsbedrijven. Dit zijn bedrijven met een historie in dierverwaarlozing. In 2016 zijn voor het eerst eendenbedrijven bezocht namens de NVWA. Dit om een beeld te vormen op het gebied van dierenwelzijn in de eendensector en of er iets is gedaan met de aanbevelingen die zijn gedaan door 'The Standing Committee of the European Convention on the Protection of Animals kept for Farming Purposes' en de Wageningen University & Research (WUR).

In 2016 zijn voor kalkoenen, konijnen, vleeskuikenouderdieren en nertsen ook weer controles geweest naar aanleiding van de overgenomen productschaptaken. Deze zijn nog niet allemaal uitgevoerd, maar de verwachting is dat in 2017 de o-metingen volledig zijn uitgevoerd.

Naast welzijn bij vleeskalkoenen is er ook een inventarisatie gedaan naar de dodingsmethode bij kalkoenen. Dit is een verzoek geweest vanuit de HFAA.

Dierenwelzijn tijdens transport – toelichting op controleresultaten

Het percentage non-conformiteit bij inspecties tijdens wegtransport met betrekking tot het welzijn van dieren is toegenomen van 17% in 2015 naar 23% in 2016.

Het totaal aantal inspecties tijdens wegtransport in 2016 was 1.587. In 2015 was dit 1.898. Deze afname kan worden verklaard door de uitbraken van AI, waardoor er een andere prioritering heeft plaatsgevonden met betrekking tot de inzet.

Het percentage non-conformiteit is bij de controles op verzamelcentra aanzienlijk gedaald ten opzichte van 2015 (32%). In 2015 was een aanzienlijke stijging te zien in vergelijking met 2014 (18,5%). Een verklaring kan zijn dat de inspecties veelal van tevoren zijn aangekondigd.

Er is aandacht gegeven aan specifieke risicotransporten. Het gaat hierbij onder andere om dieren die binnen een week na werpen worden vervoerd, vervoeren van dieren die ongeschikt zijn voor vervoer. Deze komen naar voren bij de inspecties 'administratief onderzoek en meldingen/klachten'. Dit verklaart ook het hoge percentage non-conformiteit bij deze inspecties.

Dierenwelzijn tijdens transport - projecten

Er waren in 2016 verschillende aandachtsgebieden bij de controles gericht op dierenwelzijn tijdens transport. Binnen deze aandachtsgebieden wordt er specifiek gefocust op risicotransporten, waardoor het percentage non-conformiteit over het algemeen hoger ligt. Het aantal controles varieerde per aandachtsgebied van slechts een aantal controles tot meer dan 100 controles.

Pluimveeketenanalyse: om het toezicht in de pluimveeketen structureel te versterken, aantoonbaar efficiënter en effectiever te maken is het Verbeterplan pluimveeketen gestart. In 2016 zijn er verschillende projecten uitgevoerd op het gebied van dierenwelzijn zoals; een project op intraverkeer en import/export en welzijnsonvriendelijk transport (focus kratten). Daarnaast zijn er voorbereidingen getroffen ten aanzien van controles bij traag groeiende kippenrassen. Verder is er een dashboard opgericht om controles beter te kunnen voorbereiden.

Import kalveren (drenksysteem langeafstandtransport): er zijn extra controles geweest op importzendingen van ongespeende kalveren met een transportduur van 8 uur of meer. De focus lag op de drinkvoorzieningen. Het gebruik van metalen nippels werd gesanctioneerd. De transportsector heeft nog geen adequate oplossingen kunnen vinden waardoor de export van ongespeende kalveren over lange afstanden in 2016 niet was toegestaan.

Project 'vervoer hoogdrachtige runderen': binnen dit project zijn melkveehouders geconfronteerd met de bevinding dat een ter slacht aangeboden koe, hoogdrachtig bleek te zijn. Houders worden bij een dergelijke constatering een eerste keer gewaarschuwd. Ingeval van recidive volgt een bestuurlijke boete. In 1 proces-verbaal is tevens het lijden van het ongeboren kalf ten laste gelegd; betrokken veehouder is recent (in eerste aanleg) veroordeeld.

Stahoogte van runderen: er heeft een gering aantal inspecties op de stahoogte van runderen (rosé kalveren) plaatsgevonden. Het ging hierbij om de vraag of er beschadigingen waren aan de rug. Dit is niet geconstateerd. Door de uitblijvende afspraken over de beladingsnorm en stahoogte zijn deze controle-items nog steeds minder goed te inspecteren en te handhaven.

Dierenwelzijn tijdens het bedwelmen en doden

Wat betreft onbedwelmd slacht heeft de NVWA alle slachthuizen waar runderen onbedwelmd worden geslacht geïnspecteerd. Daarbij zijn veel tekortkomingen aan het licht gekomen. Slachthuizen hebben tot medio augustus gelegenheid gekregen om die tekortkomingen op te heffen. Resultaat was dat 6 van 28 slachthuizen niet langer toestemming kregen voor het onbedwelmd slachten van runderen. 1 van de conclusies is dat in 2017 de frequentie van toezicht omhoog gebracht moeten worden via de risicomatrix.

Op 10 pluimveeslachthuizen wordt pluimvee levend uit de transportcontainers 'gekanteld' en vervolgens verplaatst over transportbanden. Bij 2 slachthuizen is dit het geval bij de back-upmethode. Dit levend kantelen brengt een welzijnsrisico met zich mee dat groter wordt bij hoge lijnsnelheden. De slachthuizen zijn ervoor verantwoordelijk dat dieren elke vermijdbare vorm van pijn, spanning of lijden wordt bespaard en daarom moet het optreden van 'ruw kantelen' worden voorkomen. In september 2016 is een project gestart voor uniform toezicht en handhaving hierop. Het einddoel van dit project is dat bedrijven de apparatuur waarmee wordt gekanteld hebben aangepast, dan wel het gebruik ervan hebben aangepast, zodat ruw kantelen niet meer plaatsvindt.

Dierenwelzijn proefdieren

Het domein dierproeven van de NVWA houdt toezicht op de Wet op de dierproeven (Wod). Basis van deze wetgeving is de Europese Richtlijn 2010/63/EU.

Het domein dierproeven voert inspecties uit bij een kleine 80 instellingen die een vergunning hebben om dierproeven uit te voeren, proefdieren te fokken en/of af te leveren. Inspecties worden op basis van een risicoanalyse van vergunninghouders uitgevoerd waarbij voor de risicoanalyse door de EU bepaalde parameters worden toegepast. In 2016 zijn door de NVWA 298 inspecties uitgevoerd in het kader van de Wod. Tijdens deze inspecties zijn 3 maatregelen (schriftelijke waarschuwingen) genomen.

Incidenten

In 2016 zijn er geen incidenten gemeld.

Effectmeting

Dierenwelzijn op het primaire bedrijf

In 2016 is er geen effectmeting gedaan wat betreft dierenwelzijn. Wel is er een doelgroepanalyse uitgevoerd, gericht op voetzoollaesies bij vleeskuikens.

Dierenwelzijn tijdens het bedwelmen en doden

In het kader van het Verbeterplan roodvlees heeft de NVWA in 2014 het toezicht op slachthuizen aangescherpt. De [naleefmonitor](#) geeft de naleving van de regels weer op het gebied van dierenwelzijn bij grote roodvleesslachthuizen. In 2015 heeft de NVWA in het kader van het Verbeterplan pluimvee het toezicht op pluimveeslachthuizen aangescherpt. De [naleefmonitor](#) geeft de naleving van de regels weer op het gebied van dierenwelzijn bij grote pluimveeslachthuizen. Er zijn 18 grote pluimveeslachthuizen waar 99,9% van de productie in Nederland wordt geslacht. Het verscherpte toezicht is gefaseerd uitgerold over deze slachterijen.

Acties tot verbetering van de officiële controles

Dierenwelzijn op het primaire bedrijf

Bij de rundvee-inspecties is in 2016 begonnen met het animal-based measures inspecteren. Daarnaast zijn voor verschillende diersoorten aanpassingen gedaan aan de werkinstructies en verbeteringen doorgevoerd op de controle-inhoud bij vleeskuikens.

Voor varkens is een pilot uitgevoerd 'meting stalklimaat' aan de hand van omgevingsvariabelen (onder andere gasconcentraties) en animal-based indicatoren

Dierenwelzijn tijdens transport

De werkwijze binnen vervoer wordt steeds meer projectmatig ingericht, gebaseerd op de aandachtsgebieden. Met betrekking tot de projecten op het gebied van vervoer zijn er specifieke instructiebijeenkomsten geweest, om inspecteurs te informeren over de vigerende wetgeving en interventiemogelijkheden. Daarnaast wordt voor elk project een specifieke werkinstructie ten behoeve van inspecteurs opgesteld opdat de inspecties uniform worden uitgevoerd. Controles worden steeds vaker naar aanleiding van data-analyse uitgevoerd ten behoeve van risicogebaseerd toezicht.

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

In 2016 is het algemene interventiebeleid van de NVWA aangescherpt. Het specifieke interventiebeleid diertransport – preventie wordt naar verwachting in 2017 conform die lijn, eveneens aangescherpt.

Dierenwelzijn op het primaire bedrijf

Vanaf medio 2016 heeft er een pilot gedraaid rondom de implementatie van retributies ingeval van een hercontrole. Er zijn geen specifieke acties uitgezet. Wel is er actief contact geweest met de sector over de eisen die Nederland stelt aan zitstokken en het al dan niet permanent hebben van voer en water voor de vleeskuikenouderdieren. Hiervoor wordt nu onderzoek en een risicoanalyse uitgevoerd.

Dierenwelzijn tijdens transport

In 2016 hebben de NVWA en het bedrijfsleven afspraken gemaakt over het vervoer van varkens, runderen, schapen en geiten bij extreme warme en koude temperaturen, ieder binnen haar eigen rol en verantwoordelijkheid en met inachtneming van de wettelijke voorschriften. Deze afspraken staan beschreven in het 'nationaal plan extreme temperaturen'. In de zomer van 2016 is het hitteplan 3 keer ingezet. Met de pluimveesector zijn de gesprekken in 2016 gestart en zij sluiten naar verwachting in 2017 aan bij het nationaal plan extreme temperaturen.

Conclusies

Verhoudingsgewijs hebben de meeste maatregelen betrekking op runderen, schapen, geiten, varkens en vleeskuikens. Bij de runderen, schapen en geiten ging het echter veelal om risicogebaseerde inspecties. De cijfers kunnen daarom niet als een correcte afspiegeling van deze sectoren gezien worden.

De cijfers voor legkippen, varkens, vleeskuikenouderdieren, pelsdieren, eenden en kalkoenen geven wel een betere indicatie over de totale naleving in deze sectoren.

Voor kalveren is het een gemengd beeld.

3.5 Diervoeder

Controlerende instantie(s): NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2016 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Verordening (EG) nr. 178/2002	algemene levensmiddelen verordening
Verordening (EG) nr. 183/2005	diervoederhygiëneverordening
Verordening (EG) nr. 1831/2003	toevoegingsmiddelen en additieven in diervoeders
Verordening (EG) nr. 1829/2003	ggo's in diervoeder en levensmiddelen
Verordening (EG) nr. 1830/2003	
Verordening (EG) nr. 999/2001	TSE-verordening
Verordening (EG) nr. 1069/2009	dierlijke bijproducten - basisverordening
Verordening (EG) nr. 142/2011	dierlijke bijproducten - uitvoeringsverordening
Verordening (EG) nr. 767/2009	handel en gebruik diervoeders (incl. verboden materialen)
Richtlijn 2002/32/EG	ongewenste stoffen in diervoeders
Verordening (EG) nr. 669/2009	importcontroles hoogrisicoproducten
Richtlijn 90/167/EG	gemediceerde diervoeders

Nationale wetgeving:

- Wet dieren;
- Besluit diervoeders 2012;
- Regeling diervoeders 2012;
- Besluit diergeneesmiddelen.

Omvang controlebestand in 2016

Bedrijfstypen	Aantal
Erkende en geregistreerde productiebedrijven waaronder levensmiddelenbedrijven	2.500 800
Transporteurs (wegtransport en binnenvaart)	2.900
Handelaren	2.500
Erkende bedrijven dierlijke eiwitten	46
Op- en overslagbedrijven (zonder handel)	800
Derde landenvertegenwoordigers	46

Resultaten toezicht 'Diervoeder' 2016

Toezicht domeinnaam	Aantal
Inspecties	1.896
Monsters	2.673
Maatregelen	251

Maatregelen bestaan uit 204 schriftelijke waarschuwingen, 43 rapporten van bevindingen en 4 processen-verbaal.

Nadere toelichting bij resultaten 'Diervoeder'

Herregistratie van de diervoederbedrijven bij de NVWA blijft een aandachtspunt. Dit geldt ook voor de registratie van de juiste activiteiten.

De naleving in de diervoedersector is in het algemeen hoog. Het verder in beeld brengen van de blinde vlekken zoals 'onderkant van de markt', 'schadepartijen' en 'geregistreerde bedrijven – transportsector' vraagt om adequate inzet. Bij incidenten blijkt dat de sector zijn eigen verantwoordelijkheid waarmaakt wat betreft traceren en het voorkomen van verdere verspreiding.

Aandachtspunten voor de inspecties blijven het beheersen van algehele hygiëne, versleping/kruiscontaminatie, gevaren- en risicoanalyse en traceerbaarheid. Daarnaast vraagt ook de etikettering van diervoeders en met name het juist hanteren van claims, de wetenschappelijke onderbouwing van claims, alsmede de handel via websites om een passende handhavinginzet.

Projecten in 2016

Registratie van diervoederbedrijven

Ook in 2016 heeft de NVWA geïnvesteerd in het verder op orde brengen van de registraties van diervoederbedrijven (herregistraties en registratie van de juiste activiteiten). Onder andere door het verbeteren van de NVWA-website en het tijdens inspecties aanspreken op de onjuistheid van de registraties.

Meldingsplicht laboratoria

De rapportage van het project Meldingsplicht laboratoria is begin 2017 opgeleverd. Geconstateerd is dat niet alle diervoederlaboratoria kunnen voldoen aan de meldingsplicht van de Wet dieren en de gewijzigde Diervoederhygiëneverordening omdat ze niet informeren naar de status van het te analyseren product of omdat de status (wel of niet diervoeder) pas na de analyses in het laboratorium wordt bepaald door de opdrachtgever (bijvoorbeeld bij import). 7 diervoederlaboratoria zijn voor de analyse van dioxinen en dioxineachtige polychloorbifenylen (PCB's) geaccrediteerd, dit laat echter onverlet dat een recent door het RIKILT georganiseerde proficiëncytest heeft aangetoond dat gereede twijfels bestaan of de analyses met voldoende bekwaamheid door al deze laboratoria worden uitgevoerd.

<https://www.nvwa.nl/onderwerpen/diervoeder/documenten/communicatie/inspectieresultaten/dier/2017m/inspectieresultaten-meldingsplicht-dievoederlaboratoria>

Wegtransport

In 2016 zijn 43 transportwagens gecontroleerd die diervoeder of grondstoffen voor diervoeders vervoeren. In 3 gevallen was het resultaat van de controle, niet conform de wettelijke bepalingen. 3 waarschuwingen zijn aangezegd voor het ontbreken van de voorgeschreven registratie vervoerder diervoeder (2) en voor het ontbreken van de aanduiding diervoeder en bestemmingsadres op het vervoersdocumenten (1).

Plantaardige bijproducten levensmiddelenbedrijven

De NVWA heeft in 2016 62 oorsprongsbedrijven van plantaardige bijproducten bezocht. Het betreft aardappelverwerkende, maïsverwerkende, rijstverwerkende bedrijven en groente- en fruitsnijderijen. In vervolg hierop zijn de afnemers van deze plantaardige bijproducten onderzocht (23 bedrijven). Geconstateerd is dat bij 66% van de 62 bezochte oorsprongsbedrijven de voorschriften volledig nageleefd worden. Bij 8 van de 62 oorsprongbedrijven ontbrak een diervoederregistratie. Bij 4 van de 62 oorsprongsbedrijven was de identificatie en/of de traceerbaarheid van de producten niet op orde.

Bij 65% van de 23 onderzochte afnemers (handelaren en verwerkingsbedrijven) was de traceerbaarheid op orde.

Bij 1 afnemer is opwaarderen van diervoeder naar levensmiddel geconstateerd.

Etikettering en claims

De rapportage van de in 2015 en 2016 uitgevoerde inspecties is voorbereid en inmiddels gepubliceerd.

<https://www.nvwa.nl/onderwerpen/diervoeder/documenten/communicatie/inspectieresultaten/dier/2016m/onderzoek-dievoederetikettering-2015-2016.-naleving-etiketterings--en-claimvoorschriften>

De informatievoorziening op de NVWA-website is tegelijkertijd aangepast.

De NVWA heeft een grote diversiteit aan verboden medische claims geconstateerd. Bij 31 van 72 onderzochte bedrijven zijn verboden (medische) claims aangetroffen (43%).

Bij 15 van de 30 geïnspecteerde bedrijven (50%) zijn tekortkomingen met betrekking tot etikettering van toevoegingsmiddelen geconstateerd.

Meest voorkomende afwijkingen: ontbreken van functionele groep, codering en/of functionele benaming niet conform toelating; etikettering niet in het Nederlands. Verder is vaak sprake van niet-eenduidige etikettering met betrekking tot voormengsel en/of aanvullend diervoeder.

Producten die via internet te koop worden aangeboden voldoen meestal niet aan de etiketteringseisen van de Marktverordening.

In 2016 heeft een pilot voor de beoordeling van gezondheidsclaims plaatsgevonden. Doel van de pilot was het ontwikkelen van een werkwijze voor de beoordeling van deze claims. Punten van aandacht zijn hierbij de samenwerking met Bureau Diergeneesmiddelen en de wijze van beoordeling door de NVWA.

Onderzoek Gemedicineerde diervoeders. Onderzoek naar versleping 2014-2015

Vanaf 1 juli 2014 vallen de diervoederbedrijven, die voorheen via het Productschap Diervoeder (PDV) een vergunning hadden voor het produceren en/of in de handel brengen van gemedicineerde voormengsels, halfabrikaten en/of gemedicineerde diervoeders voor vergunningverlening onder toezicht van de NVWA.

De NVWA heeft deze vergunninghouders getoetst op de naleving van de vergunningsvoorwaarden.

Daarbij is vooral gekeken of bij de productie en het in de handel brengen van gemedicineerde diervoeders genoeg maatregelen worden genomen om kruiscontaminatie en/of versleping van medicijnen naar andere diervoeders te voorkomen, dan wel tot een minimum te reduceren.

De kruiscontaminatie en/of versleping van de coccidiostatica (additieven) is ook meegenomen in deze toets.

De rapportage is in 2016 voorbereid; onder andere vanwege afstemming met een op te leveren RIKILT-WUR-rapport echter pas in 2017 gepubliceerd. <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/diervoeder/documenten/communicatie/inspectieresultaten/dier/2016m/onderzoek-gemedicineerde-diervoeders.-onderzoek-naar-versleping-2014-2015>

Bij 43 van de 98 geïnspecteerde bedrijven is op 1 of meerdere productielijnen, op basis van door de bedrijven verstrekte informatie, het verslepingspercentage boven de toegestane versleping van 2,5%. Niet alle bedrijven hebben adequate beheersmaatregelen genomen. De verificatie van de verslepingsbeheersmaatregelen is bij ¼ van de bedrijven niet op orde.

Nationaal plan diervoeders

In het Nationaal plan diervoeders 2016 zijn in totaal ongeveer 4.582 analyses aangevraagd in 2.673 monsters. Dit is exclusief: ± 100 ICP-MS metingen die op een brede selectie van elementen onderzocht zijn en ± 1.500 vochtanalyses om rapportage op 12% vocht mogelijk te maken.

De Nationaal Plan Diervoeders 2016 en 2017 zijn gepubliceerd op de website van de NVWA.

<https://www.nvwa.nl/onderwerpen/diervoeder/inhoud/toezicht-nvwa-bij-diervoeder/nationaal-plan-diervoeders>

De publicatie van de resultaten van 2014, 2015 en 2016 zijn voorzien voor de eerste helft van 2017.

Incidenten

In het toezicht van de NVWA nemen controles bij incidenten/klachten/meldingen een belangrijke rol in. Signalen over diervoeders die niet aan de regelgeving voldoen, krijgt de NVWA via het Europese Rapid Alert systeem voor levensmiddelen en diervoeders (RASFF), directe contacten met collegadiensten in lidstaten van de EU, meldingen van consumenten via de meldlijn van de NVWA en uit eigen controles van het bedrijfsleven en de NVWA.

Onregelmatigheden betreffen meestal het overschrijden van de normen voor ongewenste stoffen, maar ook onjuiste etikettering van diervoeders.

In 2016 zijn geen casussen geweest die tot maatregelen hebben geleid. Wel heeft de NVWA een aantal maatregelen genomen vanwege het niet melden door bedrijven.

Effectmeting

Zie project Koper in varkensvoeders onder Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven.

Acties tot verbetering van de officiële controles

Handhavingsregie diervoeder

In 2016 is het document Handhavingsregie diervoeder geüpdatet, met daarin beschreven de verschillende (sub)ketens in de diervoederketen. Per doelgroep is een beschrijving gegeven van de bedrijven, risicofactoren, risicoanalyse, naleefniveau, blinde vlekken, huidige en in toekomst in te zetten handhavingsmethode. Dit document wordt periodiek bijgewerkt op basis van de handhavingsregiecyclus. In 2016 is de doelgroepenanalyse Vetten opgeleverd.

Koper in varkensvoer

De resultaten van het project Koper in varkensvoer laten zien dat de nieuwe handhavingsaanpak, waarbij gerichte handhavingscommunicatie is ingezet, tot een substantiële verbetering van de naleving heeft geleid (nu 92%, eerst 67%). De vleesvarkenshouders zijn met een brochure geïnformeerd over de resultaten: [Wettelijke norm koper in varkensvoer veel beter nageleefd](#).

De resultaten van de effectmeting is voorzien voor de 1^e helft van 2017.

Private kwaliteitssystemen

In 2016 zijn 3 private kwaliteitssystemen (GMP+-international (Good Manufacturing Practices), Feed Chain Alliance en European Feeds Ingrediënts Safety Certification (EFISC)) beoordeeld op basis van de criteria zoals opgenomen op [Ketenborging.nl](#). De bureaustudies en de verificaties zijn afgerond. Met betrekking tot 'onaangekondigde en risicogerichte bezoeken' is de systemen gevraagd met een aanpassing te komen. Verwachting is dat de procedure in de 1^e helft van 2017 kan worden afgerond.

Blinde vlekken traceerbaarheid oliën en vetten

In 2016 heeft de NVWA verkend of de brongegevens van de Kamer van Koophandel voldoende specifiek zijn om te ondersteunen bij het selecteren van diervoederbedrijven. De activiteit handel en/of productie plantaardige olie en vetten was niet voldoende specifiek, bijna de helft (44%) van de geselecteerde bedrijven bleken geen diervoederbedrijven te zijn.

Opleidingen

In 2016 is verder geïnvesteerd in de inspectiemethodiek traceerbaarheid. In een aantal concrete projecten zoals Reststromen plantaardige producten is de inspecteurs gevraagd verbinding te maken tussen de fysieke stroom en de administratieve bescheiden (onder andere vrachtbon, inboeking in administratie, facturen en betalingen).

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

In 2016 is vooral geïnvesteerd in het voorbereiden van een aantal rapportages en het verbeteren van de informatievoorziening op de website.

Handhavingsaanpak gebruik van koper in varkensvoer

In 2015 heeft de NVWA een voorlichtingscampagne gehouden en de veehouders geïnformeerd over de verplichtingen en de inspecties aangekondigd. Na de inspecties in 2015 en 2016 bij een representatieve steekproef van de vleesvarkenshouders is geconstateerd dat op 92% van de bedrijven het gebruikte diervoeder voldoet aan de wettelijke norm voor koper. In vergelijking met 2014 betekent dit een belangrijke stijging van 67% tot 92%.

<https://www.nvwa.nl/documenten/communicatie/inspectieresultaten/dier/2016m/naleefbeeld-2016-wettelijke-norm-voor-koper-in-varkensvoer>

Tevens is een effectmeting uitgevoerd, waarbij gekozen is voor een pragmatische aanpak (interviews door de inspecteurs). De rapportage is in voorbereiding.

Conclusies

- Juiste (her)registratie van de diervoederbedrijven bij de NVWA is een blijvend aandachtspunt vanuit zowel het perspectief voldoen aan de verplichtingen, als vanuit het perspectief risicogericht werken.
- De naleving in de diervoedersector is in het algemeen hoog. Het verder in beeld brengen van de blinde vlekken zoals 'onderkant van de markt', 'schadepartijen' en 'geregistreerde bedrijven – transportsector' vraagt om adequate inzet.
- De resultaten van het project Koper in varkensvoer laten zien dat de nieuwe handhavingsaanpak, waarbij gerichte handhavingscommunicatie is ingezet, tot een substantiële verbetering van de naleving heeft geleid (nu 92%, eerst 67%).
- Bij incidenten blijkt dat de sector zijn eigen verantwoordelijkheid waarmaakt wat betreft traceren en het voorkomen van verdere verspreiding.

Aandachtspunten voor de inspecties blijven het beheersen van algehele hygiëne, versleping/kruiscontaminatie, gevaren- en risicoanalyse en traceerbaarheid. Daarnaast vraagt ook de etikettering van diervoeders en met name het juist hanteren van claims, de wetenschappelijke onderbouwing van claims, alsmede de handel via websites om een passende handhavingsinzet.

3.6 Dierlijke bijproducten

Controlerende instantie(s): NVWA, COKZ, NCAE

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2016 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Verordening (EG) Nr. 1069/2009	Basisverordening
Verordening (EG) Nr. 142/2011	Uitvoeringsverordening
Verordening (EG) Nr. 999/2001	TSE-verordening

Nationale regelgeving:

- Wet dieren;
- Besluit dierlijke producten;
- Regeling dierlijke producten.

Omvang controlebestand in 2016

Bedrijfstypen	Aantal
Oorsprongsbedrijven primaire productie	circa 35.000
Oorsprongsbedrijven roodvlees, witvlees, wild, levensmiddelenproductiebedrijven, horeca, retail	circa 87.000
Sectie I: opslag dierlijke bijproducten (cat. 1, cat. 2 en cat. 3)	456
Sectie II: opslag afgeleide producten (erkend)	132
Sectie III: verbranding/verstoking (erkend)	47
Sectie IV: verwerkingsbedrijven	24
Sectie V: oleochemische bedrijven	3
Sectie VI: biogasinstallaties	113
Sectie VII: composteerinstallaties	59
Sectie VIII: voeder voor gezelschapsdieren	85
Sectie IX: hantering dierlijke bijproducten en afgeleide producten buiten de voederketen	121
Sectie X: geregistreerde gebruikers	425
Sectie XI: verzamelcentra	17
Sectie XII: vervaardiging organische meststoffen en bodemverbeteraars	50
Sectie XIII: overige geregistreerde exploitanten	
• transporteurs	1.329
• handelaren	323
• opslagbedrijven	181
• (mee)verbrandingsinstallaties	7
• overig	141

Resultaten toezicht 'Dierlijke bijproducten' 2016

Toezicht dierlijke bijproducten	Aantal
Toezicht erkende/geregistreerde/nieuwe DBP-bedrijven	1.081
Toezicht oorsprongsbedrijven DBP – levensmiddelen	> 900
Toezicht oorsprongsbedrijven – veehouderij	209
Toezicht transport DBP	101
Traceerbaarheidsprojecten (vetten, verwerkte dierlijke eiwitten, covergisting)	Vetten: 17 VDE: 32 Co-vergisting: 12
Bestemmingscontroles	582
Inspecties naar aanleiding van klachten en meldingen	116
Ongeplande inspecties	137
Herinspecties	169
Monsters microbiologie	63
Monsters chemie	24
Maatregelen	
• schriftelijke waarschuwingen	312
• boeterapporten	97
• proces verbaal	6

Nadere toelichting bij resultaten 'Dierlijke bijproducten'

Het aantal bedrijven dat werkzaam is in de sector DBP stijgt jaarlijks. Dit heeft tot gevolg dat het aantal inspecties op erkende en geregistreerde bedrijven stijgt en dat bijvoorbeeld ook het aantal bestemmingscontroles stijgt.

Het aantal inspecties met betrekking tot bestemmingscontroles is gestegen naar aanleiding van de invoering van meer risicogericht toezicht. Overigens worden tijdens 1 inspectie meerdere zendingen gecontroleerd. De naleving is goed met betrekking tot categorie 1- en categorie 2 materiaal. In de handel van de verwerkte dierlijke eiwitten wordt door een aantal bedrijven (met name handelaren) bewust foutieve informatie in het TRACES-systeem gezet. Het toezicht wordt overigens bemoeilijkt doordat het TRACES/DOCOM-systeem niet aansluit op hetgeen in de wetgeving wordt vereist (bijvoorbeeld met betrekking tot de identificatie van de partijen) en bedrijven ook de mogelijkheid biedt om foutieve informatie in te voeren.

Inspecties op traceerbaarheid en het borgen van stromen zijn een speerpunt in het toezicht. Met name op bedrijven waar afgeleide producten worden opgeslagen. Onderzoek in de keten vetten levert op dat de traceerbaarheid van producten in opslagbedrijven een issue is. Daarnaast is, samen met meststoffeninspecteurs en de Inspectie Leefomgeving en Transport een project uitgevoerd waarbij gekeken is naar de afzet van bepaalde reststromen (glycerine, Used Cooking Oils) richting biodiesel fabrikanten en co-vergisters. In dit project zijn biodieselbedrijven, handelaren en co-vergisters geïnspecteerd.

Sinds 2015 wordt gewerkt aan de aanpak van illegale export van verwerkte dierlijke eiwitten afkomstig van herkauwers naar derde landen. Hierbij zijn opslagbedrijven en handelaren betrokken. Dit heeft er tot nu toe in geresulteerd dat 5 bedrijven zijn gestopt met deze activiteiten. De voortgang van deze aanpak wordt belemmerd door juridische procedures die tegen de NVWA worden aangespannen door de betrokken bedrijven, ingewikkelde handelsconstructies en de internationale component van deze handel. 1 zaak is, via de IOD, overgedragen aan de politie in verband met betrokkenheid bij andere criminele activiteiten. Dit heeft geleid tot een inval en arrestatie van betrokken personen. Samen met de inspecteurs van de rood- en witveeslachterijen zijn inspecties uitgevoerd met betrekking tot het verzamelen, opslaan en afvoeren van DBP vanaf slachterijen. De naleving varieert van redelijk tot matig, maar verbetert wel. Dit blijft een aandachtspunt.

Projecten in 2016

- 'Toezicht erkende/geregistreerde/nieuwe DBP-bedrijven' omvat afhandeling erkenningsaanvragen, geplande inspecties/systeeminspecties/audits op erkenningsvoorwaarden, eigen controles, procesbeheersing, HACCP of traceerbaarheid bij erkende/geregistreerde bedrijven en het toezicht op Rendac/Sonac/Noblesse.
- 'Toezicht oorsprongsbedrijven DBP – levensmiddelen' omvat inspecties gepland door domein DBP, maar uitgevoerd door inspectieteams van andere domeinen (IP, Vis, Vlees), al dan niet samen met een DBP-inspecteur.

- ‘Toezicht oorsprongsbedrijven – veehouderij’ omvat inspecties op de naleving van de regels voor het aanbieden en afvoeren van kadavers door veehouders.
- ‘Toezicht transport DBP’ omvat de inspecties van staande gehouden transportmiddelen van dierlijke bijproducten.
- ‘Traceerbaarheidsprojecten’: toezicht op de handel in dierlijke bijproducten en afgeleide producten. Dit betreft met name inspecties op identificatie, documentatie, en traceerbaarheid. De inspectie op traceerbaarheid is een diepgaande inspectie waarbij niet alleen gekeken wordt naar in- en uitslag, maar ook naar de financiële administratie.
- Bestemmingscontroles op intracommunautair verhandelde partijen waarvoor TRACES-meldingen verplicht zijn en importpartijen die gekanaliseerd moeten worden getransporteerd vanaf de buitengrensinspectiepost.
- ‘Inspecties naar aanleiding van klachten en meldingen’ omvat inspecties uitgevoerd door Consument & veiligheid (C&V) en Landbouw & natuur (L&N).
- ‘Ongeplande inspecties’ zijn de op initiatief van inspecteurs (C&V en L&N) uitgevoerde inspecties naar aanleiding van signalen over niet-naleving van DBP-voorschriften anders dan klachten of meldingen.
- ‘Monster microbiologie’ omvat de monsters van petfood en voedermiddelen van dierlijke oorsprong die door de NVWA genomen en onderzocht zijn.
- ‘Monster chemie’ omvat de monsters die de NVWA heeft genomen bij Rendac bij wijze van toezicht op het toevoegen van de kleurstof glyceroltriheptanoaat (GTH).
- Toezicht op illegale export van verwerkte dierlijke eiwitten (VDE). In 2015 is de Task Force VDE opgericht die zich specifiek richt op bedrijven (met name opslagbedrijven en handelaren) die zich bezighouden met de illegale export van VDE afkomstig van herkauwers.

Meldingen/incidenten

De meeste RASFF-meldingen betroffen overschrijdingen van microbiologische normen ten aanzien van *salmonella* in verwerkte dierlijke eiwitten. Overige meldingen betroffen voornamelijk omissies in TRACES (waar onder bestemmingscontroles) en foutieve handelsdocumentatie bij dierlijke bijproducten en afgeleide producten.

In navolging van een opsporingsonderzoek van de IOD, is bij een bedrijf een specifiek inspectietraject ingezet waarbij de nadruk ligt op de traceerbaarheid en de afzet van dierlijke bijproducten. Hierbij wordt samengewerkt met de collega's van het domein diervoeder, meststoffen en de collega's van de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT).

Effectmeting/doelgroepanalyses

In navolging van 2015 is een 2^e doelgroepanalyse uitgevoerd in de ketenhandel van rauw petfood (BARF) met als doel om de doelgroepen in de keten beter te leren kennen en op basis hiervan een toezichtstrategie met effectmeting te ontwikkelen.

Er is begin 2016 ook een doelgroepanalyse gedaan bij bedrijven die handelen in vetten en die vetten opslaan. In navolging hiervan is eind 2016 een project uitgevoerd op de traceerbaarheid van vetten in deze sector. Dit project heeft een vervolg in 2017.

Acties tot verbetering van de officiële controles

Het interventiebeleid is herzien en aangescherpt.

In vervolg op de opleiding in 2015 zijn opleidingen voor de inspecteurs gegeven die specifiek betrekking hebben op diepgaande controles op administraties van bedrijven en traceerbaarheid van goederen. Hierbij wordt ook de link gemaakt naar de financiële administratie van een bedrijf.

Ook zijn opleidingen gegeven die te maken hebben met het verlenen van erkenningen, registraties en toestemmingen en de processen rond het uitvoeren van toezicht in het algemeen (de ‘toezichtcirkel’).

De inspecteurs die te maken hebben met toezicht in de vettensector hebben een opleiding gehad waarin algemene sector kennis (producten, de keten, handelsstromen), HACCP en voedselveiligheid de onderwerpen waren.

Bij het toezicht op bepaalde bedrijven is samengewerkt met inspecteurs van andere divisies, zoals L&N (toezicht bij co-vergisters) of andere inspectiediensten, zoals ILT.

3.7 Vleesketen (slachthuizen, uitsnijderijen en koel/vrieshuizen)

Controlerende instantie: NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2014 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Verordening (EG) nr. 178/2003	Algemene levensmiddelenverordening
Verordening (EG) nr. 882/2004	Controleverordening voor diervoeder en levensmiddelen
Verordening (EG) nr. 852/2004	levensmiddelenhygiëne
Verordening (EG) nr. 853/2004	hygiëne levensmiddelen van dierlijke oorsprong
Verordening (EG) nr. 854/2004	officiële controles op levensmiddelen van dierlijke oorsprong
Verordening (EG) nr. 2073/2005	Verordening microbiologische criteria
Verordening (EG) nr. 2074/2005	uitvoeringsmaatregelen bijzondere dierlijke producten
Verordening (EG) nr. 1375/2015	voorschriften officiële controles op Trichinella in vlees
Verordening (EG) nr. 999/2001	preventie en beheersing van bepaalde TSE's (BSE)

Nationale regelgeving:

- Wet Dieren;
- Regeling dierlijke producten.

Omvang controlebestand in 2016

Bedrijfstype (erkenningen)	Aantal 1-1-2016	Aantal 31-12-2016	Beheer V&I **
Slachthuis gedomesticeerde hoefdieren	195	183	183
Slachthuis pluimvee	32	32	32
Slachthuis konijnen (lagomorfen)	6	6	6
Slachthuis gekweekt wild	24	22	22
Slachthuis vrij wild (WBI)	17	15	15
Uitsnijderijen (alle soorten vlees)	1.251*	1.225*	215***
Koel- en vrieshuis	499*	502*	97

N.B. een bedrijf kan meerdere erkenningen hebben: de meeste slachterijen hebben ook een uitsnijderij-erkenning en soms ook een koel- en vrieshuiserkenning!

* Het gaat om alle uitsnijderij- en koel- en vrieshuiserkenningen bij divisie V&I en elders (divisie C&V).

** Onder V&I vallen alle slachterijen en bedrijven met als hoofdactiviteit uitsnijden van vlees c.q. opslag van vers vlees.

*** Betreft losstaande uitsnijderijen, niet verbonden aan een slachthuis, met soms aanvullende erkenningen.

Resultaten toezicht 'vleesketen' 2016

Audits en inspecties in 2016	Aantal basisinspecties	Aantal herinspecties
Audits HACCP	348	38
Erkenningenonderhoud	359	66
Inspecties nieuwe erkenningsaanvraag	46	10
Traceerbaarheid (tactische en systeem-inspecties)	807	20
Systeeminspectie microbiologische criteria	97	6
Tactische inspecties hygiënisch werken	2.056	47
Overige systeeminspecties	712	20
Totaal	3.736	187 (5%)

Vleeskeuring roodvlees (bron: RSG)

Diersoort	Aantal slachtingen
Varkens	14.885.453
Kalveren	1.525.582
Runderen	568.382
Overige herkauwers*	694.223
Eenhoevigen	3.500
Totaal roodvlees	17.677.140

* schapen, geiten, gekweekte herten, lama's

Vleeskeuring pluimveevlees (bron: PLADMIN)

Diersoort	Aantal slachtingen*
Vleeskuikens	614.113.222
Kippen	17.166.324
Eenden	8.692.710
Overig**	5.008
Totaal pluimveevlees	639.977.264

* betreft aantallen levend op het slachthuis aangevoerd pluimvee

** betreft duiven, ganzen, kalkoenen

Aantal keuring in uren

Vleeskeuringen	Aantal uren
Roodvlees	180.122
Pluimveevlees	107.440
Totaal	287.562

Aantal monsters/analyses (bron: Labvantage, KBBL)

Monsters/analyses*	Aantal monsters	Aantal analyses
Microbiologisch	615	1.252
Antibioticaonderzoek	226	254
Trichinen gehouden varkens	155.573	14.903.515
Trichinen overige (wildzwijn, paard)	2.146	7.062

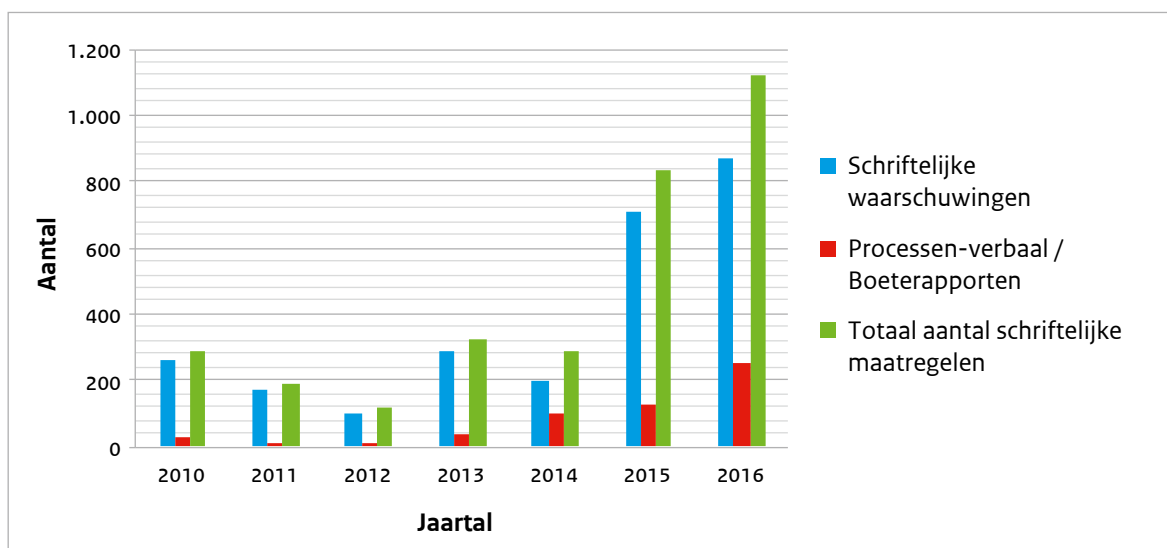
* betreft monsters/analyses genomen in het kader van de p.m. keuring op het slachthuis.

Door NVWA genomen maatregelen (2016)

Maatregelen in 2016	Schriftelijke waarschuwing	Boeterapport*
Roodvleesslachthuizen	291	86
Pluimveeslachthuizen	505	152
Wildbewerkingsinrichtingen	2	0
Uitsnijderijen	58	9
Koel- en vrieshuizen	18	1
Totaal	872	248

* Het betreft rapporten van bevindingen die naar de afdeling TBM van de NVWA zijn doorgestuurd voor het opmaken van een boeterapport.

Trend van het aantal schriftelijke maatregelen in dit domein:

Verwijzing naar specifieke rapportage:

Over het nationaal plan Residuen wordt specifiek gerapporteerd (zie ook 3.15 diergeneesmiddelen).

Nadere toelichting bij resultaten toezicht 'vleesketen'

Erkenningen slachthuizen, wildbewerkingsinrichtingen uitsnijderijen en koel- vrieshuizen: in 2016 zijn 359 inspecties gerapporteerd voor erkenningenonderhoud en 56 inspecties in verband met de aanvraag voor nieuwe erkenningen. Bij deze inspecties zijn vooral tekortkomingen geconstateerd met betrekking tot de basisvoorwaarden zoals bouwkundige en hygiëne-eisen aan vloeren, muren, plafonds, apparatuur en hygiënisch slachten. De bouwkundige staat en hygiëne lijkt met name bij de roodvleesslachthuizen te verbeteren.

Audits HACCP: in 2016 zijn 348 systeemaudits in het kader van het toezicht op HACCP uitgevoerd en 29 her-audits. Na het vaststellen van tekortkomingen tijdens een audit volgt een her-audit om vast te stellen of de tekortkomingen zijn verholpen. De HACCP-beginselen worden redelijk tot goed toegepast. Bewakingsprocedures worden niet altijd uitgevoerd zoals ze zijn beschreven (8% overtredingen en 1% ernstige overtreding). Ten aanzien van de eis, dat de procedures moeten garanderen dat producten van dierlijke oorsprong voldoen aan specifieke eisen, werd in 10% van de gevallen een overtreding geconstateerd. Daarnaast blijkt dat, net als in de voorgaande jaren, de basisvoorwaarden het slechtste te scoren. Het gaat daarbij relatief vaak om grote bedrijven met veel verschillende productieruimten. De kans op het aantreffen van tekortkomingen bij deze bedrijven is dan ook groot.

Traceerbaarheid: sinds 2013 wordt er jaarlijks bij alle vleesverwerkende bedrijven een verplichte systeeminspectie traceerbaarheid & etikettering uitgevoerd. In 2016 zijn hiervoor 324 inspecties en 14 herinspecties uitgevoerd. Hierbij zijn 76 geringe overtredingen, 21 overtredingen en 1 ernstige overtreding geconstateerd. Daarnaast wordt bij slachthuizen in het reguliere toezicht (toezicht in het verlengde van keuren) risicogericht gecontroleerd op dit onderwerp.

In totaal hebben de geconstateerde overtredingen met betrekking tot dit onderwerp geleid tot 22 schriftelijke waarschuwingen en 6 voornemens tot opleggen van een boeterapport. Overtredingen hadden onder andere betrekking op problemen met de identificatie van het vlees (9 keer), tekortkomingen met betrekking tot de rundvleesetikettering (6 keer), maar vooral ook tekortkomingen met betrekking tot de traceerbaarheid (13 keer). Opvallend was dat die traceerbaarheidsproblemen vooral geconstateerd zijn bij uitsnijderijen (8 keer) en in mindere mate bij de roodvleesslachthuizen (3 keer) en de koel- en vrieshuizen (2 keer). Bij de pluimveeslachthuizen zijn in 2016 geen traceerbaarheidsproblemen gerapporteerd.

Hygiënisch werken: de toezichtresultaten van het hygiënisch werken in de slachthuizen zijn verder toegelicht onder effectmeting/haleefmonitor. Slachthuizen zijn zelf verantwoordelijk voor het voldoen aan de geldende wet- en regelgeving en zijn hier bewust mee bezig sinds de start van het Verbeterplan vleesketen van de NVWA. Bij de roodvleesslachthuizen controleert de NVWA hierbij op 2 punten in de slachtlijn (voor de p.m. keuring en voor de koeling) op zichtbare verontreiniging van karkassen. Bij niet-naleving neemt de NVWA corrigerende maatregelen om het bedrijf alsnog te laten voldoen. Anderzijds kunnen goed presterende bedrijven deze controles zelf gaan uitvoeren onder toezicht van de NVWA. Eind 2016 hadden 9 van de 22 grote roodvleesslachthuizen eigen hygiënecontroles op verontreiniging onder toezicht van de NVWA i.p.v. controles door de NVWA zelf. Bij de pluimveeslachthuizen controleert de NVWA op zichtbare verontreiniging van de karkassen aan het eind van de panklaar lijn (voor de koeling). Bij niet-naleving neemt de NVWA corrigerende maatregelen om het bedrijf alsnog te laten voldoen (zie ook onder 'incidenten').

Keuringen: bij roodvlees zijn de werkzaamheden niet noemenswaardig veranderd in 2016; er zijn 2 grote slachthuizen gesloten, 1 nieuwe grote geopend en enkele slachthuizen zijn langer gaan slachten. Ook in 2016 werd door varkensslachthuizen aangevraagd de postmortem keuring met minder officiële assistenten uit te voeren na logistieke aanpassingen aan de slachtbaan. Net als de voorgaande jaren is een specifieke vorm van zichtkeuring, de zogenoemde 'ketenkeuring' (supply chain meat inspection) op 3 varkensslachthuizen beoordeeld door middel van audits en verificaties op zowel slachtuis- als boerderijniveau. De resultaten zijn goed. Bij de kalverslachterijen is het merendeel van de kalveren via de zichtkeuringsmethode post mortem gekeurd. Uit de NVWA-audit in 2016 is gebleken dat de kalverslachterijen meer aandacht moeten besteden aan de werkwijze in de primaire fase. Op dit gebied zal de focus liggen bij de geplande NVWA-audits in 2017. Uit de in 2016 uitgevoerde controles van de officiële dierenarts op de uitvoering van de post-mortem keuring bij roodvlees door officiële assistenten blijkt dat bij 97-99% van de controles de keuring correct en effectief conform de vereiste normen werd uitgevoerd. Bij geconstateerde afwijkingen zijn corrigerende maatregelen genomen.

Bij de pluimveeslachthuizen is in 2016 1 eendenslachterij gesloten. De werkzaamheden van dit bedrijf zijn overgenomen door de enige overgebleven eendenslachterij. Hierdoor resteerden in totaal 18 pluimveeslachthuizen met permanent toezicht. Bij deze slachthuizen worden sinds 1992 de post-mortem keuringen uitgevoerd door bedrijfskeurders onder toezicht van de officiële dierenarts. De voorschriften voor het toezicht op de bedrijfskeurders zijn nauwkeurig omschreven in een werkvoorschrift. Daarin zijn ook de te nemen maatregelen beschreven wanneer een bedrijfskeurder afwijkt van de beschreven performance normen. Er is in 2016, door een uniformere wijze van toezicht en centrale registratie van de controles, veel data beschikbaar gekomen, die nog geanalyseerd wordt. Op die manier kunnen de resultaten tussen bedrijven vergeleken worden en zo nodig onderbouwde aanpassingen gaan plaatsvinden.

Door de NVWA genomen maatregelen: de voor 2015 gerapporteerde substantiële stijging van het aantal schriftelijke maatregelen (waarschuwingen en boeterapporten) heeft zich in 2016 voortgezet en geleid tot een verdere stijging met 35% ten opzichte van 2015 (zie grafiektrend).

In 2016 is ten opzichte van 2015 een stijging in het aantal schriftelijke waarschuwingen te zien met 23%, terwijl het aantal boeterapporten bijna verdubbeld is. Het merendeel van de maatregelen is opgemaakt bij pluimveeslachthuizen: 505 schriftelijke waarschuwingen en 152 boeterapporten. Dit is vooral het gevolg van handhavingsmaatregelen in het kader van het Verbeterplan vleesketen.

Bij de roodvleesslachthuizen is alleen een lichte stijging van het aantal boeterapporten te zien ten opzichte van 2015, terwijl het aantal schriftelijke waarschuwingen substantieel gedaald is.

Bij de uitsnijderijen zijn er 58 schriftelijke waarschuwingen en 9 boeterapporten opgemaakt; bij de koel- en vrieshuizen ten slotte, 18 schriftelijke waarschuwingen en 1 boeterapport. Bij het toezicht op de voor dit domein benoemde bedrijfstypes zijn naast voedselveiligheid en hygiëne ook overtredingen geconstateerd op het gebied van dierlijke bijproducten, dierenwelzijn en diergezondheid. De overtredingen op het gebied van dierlijke bijproducten gedurende het toezicht in het kader van het domein vleesketen & voedselveiligheid (in totaal 33 schriftelijke waarschuwingen en 45 boeterapporten) zijn meegerekend bij de hier gerapporteerde aantallen. Voor overtredingen ten aanzien van dierenwelzijn en diergezondheid zie elders in dit jaarverslag.

Incidenten

15 december 2015 heeft de NVWA een groot roodvleesslachthuis een voornemen tot schorsing van de erkenning opgelegd, waarbij na 3 maanden een evaluatie zou plaatsvinden. Echter, voor afloop van deze periode (februari 2016) heeft de exploitant de slachtactiviteiten van het bedrijf plotseling zelf beëindigd.

In november 2016 heeft de NVWA een grote pluimveeslachterij een voornemen tot schorsing van de erkenning opgelegd met een proeftijd van 3 maanden. In die periode dient het bedrijf aan te tonen dat zij beter presteert met betrekking tot de al eerder vastgestelde tekortkomingen.

In 2016 hebben diverse pluimveeslachthuizen, gesteund door hun brancheorganisatie Nepluvi, gerechtelijke procedures tegen het strengere toezicht van de NVWA aangespannen. Met name het toezicht en de handhaving op zichtbare verontreiniging is vaak reden voor een procedure. Tot dusver is de NVWA door de rechter in het gelijk gesteld. De procedures hebben regelmatig een lange doorlooptijd.

Projecten in 2016

Verbeterplan vleesketen: in het kader van het verbeterplan is de ontwikkelde toezichtmethodiek voor slachthuizen in 2016 toegepast op alle roodvleesslachthuizen en de grote pluimveeslachthuizen. Hierbij staat de bepaling van toezichtfrequenties op basis van specifieke bedrijfsrisicoprofielen centraal. De invoering van deze methodiek alsmede uniformere en strengere handhaving heeft bijgedragen aan de verbeterde naleving van de wettelijke regels door de slachthuizen (zie effectmeting – naleefmonitor). De invoering heeft echter ook geleid tot een spectaculaire stijging van het aantal door de NVWA genomen maatregelen en vele juridische procedures. Voor 2017 is de implementatie bij pluimveeslachthuizen zonder permanent toezicht en wildbewerkingsinrichtingen voorzien. In het najaar 2016 zijn hiervoor pilotprojecten uitgevoerd en vervolgens geëvalueerd.

Uitsnijderijen en koel- en vrieshuizen: in 2016 is verder gewerkt aan de zogenoemde toezichtpiramide voor losstaande ('stand alone') erkende uitsnijderijen en koel- en vrieshuizen. Naar aanleiding van een evaluatie is afgesproken om de indelingssystematiek voortaan alleen op de opgemaakte schriftelijke maatregelen te baseren en de in de NVWA-divisies V&I en C&V gebruikte systematiek op elkaar te laten aansluiten. Hierbij krijgen bedrijven voorrang bij de controles naarmate de bedrijfshistorie meer interventies/maatregelen laat zien.

Oefening traceren op afstand: in de zomer 2016 is tevens een gezamenlijke traceringsoefening gehouden met divisie V&I en C&V, waarbij een snellere, efficiëntere methodiek voor het terug traceren van producten in de keten is onderzocht. Bedrijven werden niet bezocht maar telefonisch benaderd. De resultaten waren bemoedigend en zullen worden gebruikt bij de fine-tuning van de methodiek in 2017.

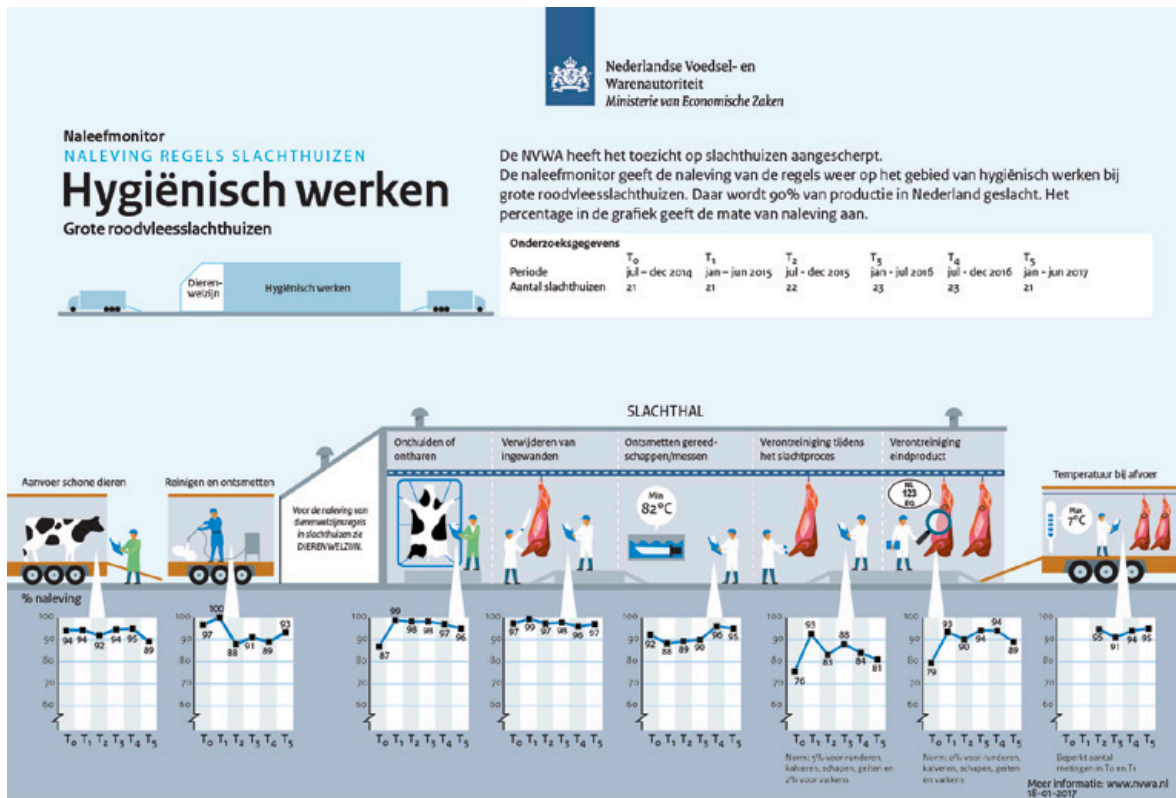
Toezicht op regels microbiologische criteria:

In 2016 is gestart met de ontwikkeling van efficiënter en meer risicogericht toezicht op de naleving van de wettelijke eisen voor microbiologische criteria voor slachthuizen. Hiervoor zijn bedrijfsgegevens opgevraagd en geanalyseerd. De resultaten zullen in 2017 beschikbaar komen.

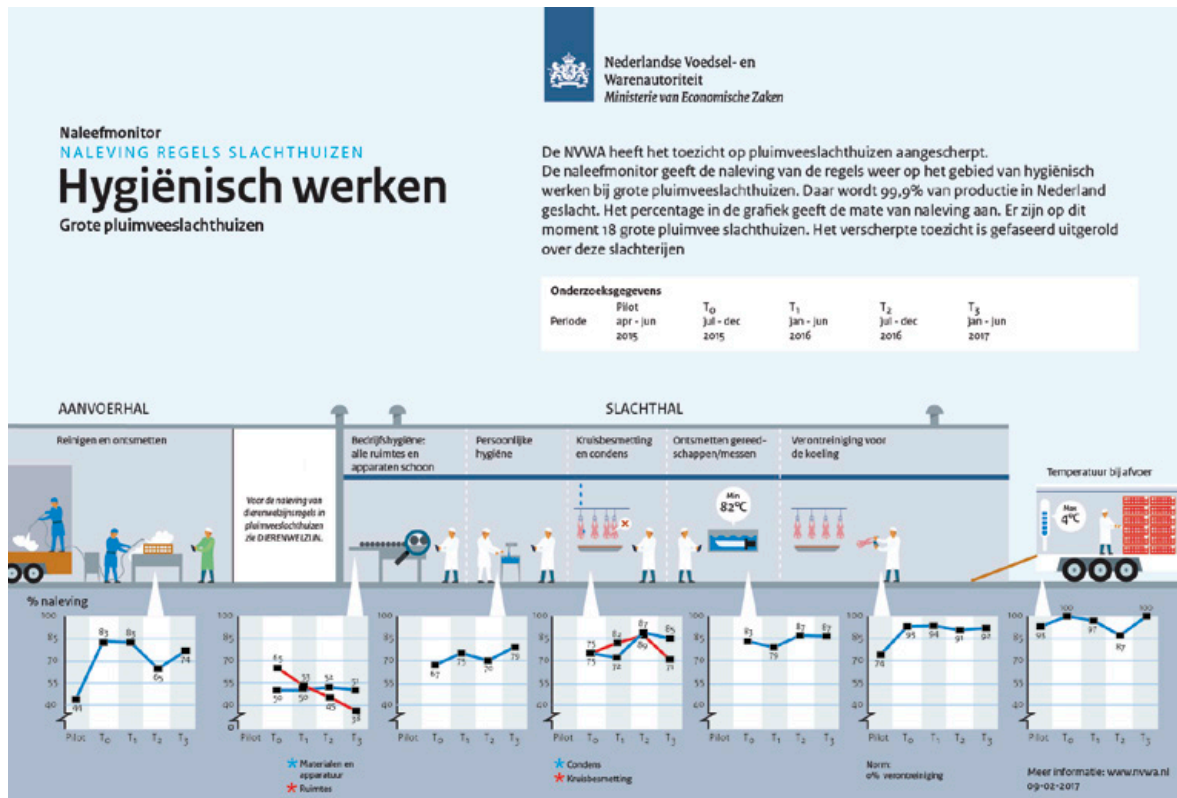
Effectmeting

Naleefmonitor slachthuizen roodvlees:

in 2014 is de NVWA gestart met een uniformer en meer risicogericht toezicht in de roodvleesslachthuizen (verbeterplan). Uit de analyse van de controlelijsten op een aantal belangrijke, risicovolle parameters ontstaat een duidelijk beeld van de naleving bij een bedrijf. In 2016 zijn zogenoemde infographics ontwikkeld, onder andere over hygiënisch werken en deze zijn vervolgens gepubliceerd. Uit deze zogenoemde naleefmonitor voor roodvleesslachthuizen blijkt dat sinds de start van de nieuwe manier van toezicht de naleving verbeterd is. Er blijven desalniettemin nog wel aandachtspunten, zoals het voorkomen van verontreiniging van karkassen tijdens het slachtproces en het regelmatig reinigen en ontsmetten van gereedschappen en messen waarbij de (spontane) naleving verbeterd moet worden.

Naleefmonitor pluimveeslachthuizen: bij de 19 grote pluimveeslachthuizen is in 2015 gestart met de nieuwe toezicht-systeem. Sindsdien neemt de NVWA dagelijks meerdere omvangrijke steekproeven. Daar waar nodig treedt de NVWA handhavend op. Bij meer dan 90% van die steekproeven werd het afgelopen jaar geen enkele verontreiniging aangetroffen op het kippenvlees dat de koeling ingaat. Eerder was dit bij 74% het geval. Ondanks deze vooruitgang zijn er nog veel verbeteringen nodig. Het gaat dan met name om het reinigen en ontsmetten van vervoersmiddelen, het schoonhouden van bedrijfsruimten en apparatuur en om de persoonlijke hygiëne van het personeel. De indruk bestaat dat sommige pluimveeslachthuizen hun personeel vooral inzetten op herstellen van geconstateerde tekortkomingen, waardoor de aandacht voor andere punten verslapt. Bij niet-naleving neemt de NVWA corrigerende maatregelen om het bedrijf alsnog te laten voldoen. Ook gaat de NVWA met de slachthuizen in gesprek over hun individuele aandachtspunten.

Conclusie

De stijging van het aantal schriftelijke handhavingsmaatregelen in 2015 als gevolg van het uniformer en strenger toezicht (verbeterplan) heeft ook in 2016 geleid tot een verdere substantiële stijging van het aantal maatregelen van 35% ten opzichte van 2015. Het merendeel van de maatregelen zijn opgelegd aan pluimveeslachthuizen die bovendien ook slechter scoorden in de (spontane) naleving van de regels voor hygiënisch werken. Voor roodvleesslachthuizen is bijna een halvering te zien van het aantal schriftelijke waarschuwingen terwijl het aantal boeterapporten wel licht is gestegen. Het is nu zaak om de bedrijven te bewegen, om spontaan (niet alleen na constatering van een overtreding en daaropvolgende handhaving) na te leven en de geschikte handhavingsinstrumenten hiervoor in te zetten. De hoge nalevingsscores dienen geconsolideerd te worden en de aandachtspunten dienen te worden verbeterd.

3.8 Industriële productie – vleesproducten en samengestelde producten

Controlerende instantie(s): NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2016 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Verordening (EG) nr. 178/2002	Algemene Levensmiddelenwet
Verordening (EG) nr. 852/2004	Levensmiddelenhygiëne
Verordening (EG) nr. 853/2004	Levensmiddelenhygiëne producten van dierlijke oorsprong
Verordening (EG) nr. 2073/2005	Microbiologische criteria voor levensmiddelen

Omvang controlebestand in 2016:

Bedrijfstypen	Aantal geregistreerd	Aantal erkend
Productiebedrijven	1.949	667
Opslagplaatsen	3.396	242
Kantooradressen	938	1
Totaal aantal bedrijven	6.283	910

Resultaten toezicht 'Industriële productie – vleesproducten en samengestelde producten' 2016

Toezicht industriële productie	Aantal
Inspecties (targeted audits)	6.653
Audits	267
Monsters*	-
Maatregelen bij inspecties	1.114

* De monsters die genomen zijn bij de industriële bedrijven, worden vermeld bij de domeinen waar het onderzoek van de monsters onder valt (onder andere Microbiologie en Contaminanten).

Nadere toelichting bij resultaten 'Industriële productie – vleesproducten en samengestelde producten'

Audits	Erkende bedrijven	Geregistreerde bedrijven
	n= 205 % voldoet niet	n= 62 %voldoet niet
Gevarenidentificatie	37	28
Kritische beheerspunten	7	6
Kritische grenswaarden	2	6
Wordt HACCP toegepast	3	5
Bewakingsprocedures	8	13
Corrigerende maatregelen	3	4
Procedures ter verificatie	23	21
Herziening HACCP-procedures	2	1
Inspecties basisvoorwaarden/prerequisites		% voldoet niet
n= 3.203		
Algemene hygiëne		15
Bouwkundige staat		8
Overige basisvoorwaarden		6

Systeeminspecties/targeted audits n= 3.450	Aantal	% voldoet niet
Gevarenidentificatie	360	33
Vaststellen kritische beheerspunten, grenswaarden, corrigerende maatregelen	95	11
Uitvoeren bewakingsprocedures en corrigerende maatregelen	782	9
Procedures ter verificatie of het HACCP-systeem werkt	220	21
Microbiologische verordening verkorte inspectie	386	30
Microbiologische verordening	303	46
Traceren/melden/recallen	585	19
Bedrijf voert HACCP uit via met hygiëncode	417	23
Bedrijf heeft geen voedselveiligheidsplan	195	88
Inspectielijst: bedrijf zit in VETO (zie onder)	107	34
Totaal aantal inspecties	3.450	

Risicogebaseerd toezicht

De NVWA werkt met een risicogebaseerde aanpak waarbij de industriële bedrijven een kleur toebedeeld krijgen op basis van de geconstateerde overtredingen uit het verleden. Op basis van deze inkleuring van de bedrijven vindt risicogebaseerd toezicht plaats.

De bezoekfrequentie voor de bedrijven en de inhoud van de inspectie is afhankelijk van de kleurcodering van het betreffende bedrijf.

Oranje: deze bedrijven houden zich structureel niet aan de wetgeving; deze bedrijven worden bezocht aan de hand van de VETO (verscherpt toezicht)-marsroute. Het toezicht op deze bedrijven is maatwerk en is gericht op verbetering van de situatie dan wel tijdelijke stillegging of schorsen of intrekken van de erkenning.

Geel: deze bedrijven houden zich incidenteel niet aan de wetgeving; In de laatste 2 jaar is minimaal 1 keer een maatregel voor een tekortkoming genomen. Het regulier toezicht is gericht op het opheffen van de overtredingen (herinspectie) en/of beoordeling of de tekortkomingen wederom geconstateerd kunnen worden. Tevens zal het toezicht zich op basisvoorwaarden (in ieder geval bij productiebedrijven) en van toepassing zijnde andere inspectie-items richten.

Groen: deze bedrijven houden zich aan de wetgeving en worden hiervoor beloond door een minimale inspectiefrequentie. Tijdens voorgaande inspecties gedurende de afgelopen 2 jaar zijn bij deze bedrijven geen overtredingen vastgesteld. Het toezicht bij de groene productiebedrijven richt zich sowieso op basisvoorwaarden en 1 van toepassing zijnd ander item (targeted inspecties). De keuze van 'het andere item' gebeurt op zo'n wijze dat gedurende enkele jaren alle voor het bedrijf relevante items aan bod zijn gekomen.

Wit: bij deze bedrijven zijn in de afgelopen 2 jaar geen inspecties uitgevoerd, er zijn dus geen inspectiegegevens in deze periode bekend.

Kleurcodering industriële productie 2016:

Geregistreerd	Aantal	Percentage
Groen	2.132	34%
Geel	1.193	19%
Oranje	46	1%
Wit	2.912	46%
Totaal geregistreerd	6.283	100%

Totaal	Aantal	Percentage
Groen	2.480	34%
Geel	1.725	24%
Oranje	55	1%
Wit	2.933	41%
Totaal	7.193	100%

Erkend	Aantal	Percentage
Groen	348	38%
Geel	532	58%
Oranje	9	1%
Wit	21	2%
Totaal erkend	910	100%

Het relatief hoge percentage witte geregistreerde bedrijven wordt mede veroorzaakt door het feit dat in deze categorie veel kantooradressen vallen. Deze hebben een relatief lage inspectiefrequentie.

Verscherpt toezicht (VETO)

Vanaf november 2015 is de aanpak van de industriële bedrijven, die in het traject verscherpt toezicht zitten, op onderdelen aangepast. Doel hiervan is om bedrijven in een eerder stadium te informeren wat de consequenties zijn als men de naleving van de hygiënewetgeving niet snel structureel verbetert, zodat sneller verbeteringen in gang worden gezet om een mogelijke sluiting van het bedrijf of andere juridische maatregelen te voorkomen.

Het aantal industriële bedrijven dat de aanpak verscherpt toezicht heeft ondergaan, laat de laatste jaren een lichte stijging zien. Bedroeg deze in 2015 nog 39, in 2016 hebben in totaal 45 bedrijven dit traject doorlopen. Dit kan mogelijk worden verklaard uit het consequenter toepassen van het interventiebeleid door de inspecteurs, waardoor bedrijven eerder aan het criterium voor verscherpt toezicht in aanmerking kwamen (= 3 rapporten van bevindingen in 2 jaar).

Het aantal inspecties dat in 2016 bij de industriële bedrijven in deze aanpak is uitgevoerd bedroeg 107. Ter vergelijking: in 2015 werden er in totaal 116 inspecties geregistreerd. Dat er minder inspecties worden uitgevoerd geeft een indicatie dat bedrijven sneller het VETO-traject doorlopen en eerder weer uit de aanpak van het verscherpt toezicht gaan door een betere naleving. Nadere analyse moet dit bevestigen.

Het aantal interventies dat is toegepast bij de bedrijven in 2016 is aanmerkelijk lager dan in het jaar 2015. Ging het in 2015 in totaal nog om 51 interventies (waarschuwingen en rapporten van bevindingen) bij deze bedrijven, in 2016 liep het aantal interventies terug tot 36. Dit kan mogelijk worden verklaard doordat in 2016 relatief meer bedrijven in de nazorgfase zaten. Dat wil zeggen dat de bedrijven tijdens inspecties aantonen dat de doorgevoerde verbeteringen structureel van aard zijn, zodat ze weer in het reguliere toezicht komen. Ook op dit punt is nog nader onderzoek noodzakelijk om de resultaten beter te kunnen duiden.

Een eerste voorzichtige conclusie die getrokken kan worden, is dat industriële bedrijven die in het VETO-traject terecht komen sneller weer terugkeren naar het reguliere toezicht. Dit was ook de doelstelling van het aanpassen van de methode van verscherpt toezicht, zoals die eind 2015 is doorgevoerd.

De resultaten van de inspecties in 2016:

	Aantal	Percentage
Totaal aantal bedrijven in VETO	45*	
Inspecties verdeeld over de bedrijfscategorieën:		
• handelsbedrijf	23	21%
• importeur	18	17%
• productiebedrijf	66	62%
Totaal aantal uitgevoerde inspecties	107	
Interventies naar aanleiding van VETO-inspecties:		
• rapport van bevinding (RvB)	17	16%
• schriftelijke waarschuwing (SW)	11	10%
• RvB en SW	8	8%
• Geen interventie	71	66%
Uitgevoerde controles op beschikking:		
• bedrijf voldoet tijdens deze controle	65	90%
• bedrijf voldoet niet tijdens controle	7	10%
Totaal aantal controles op beschikking	72	

* aantal kan iets verschillen met kleurcodering oranje omdat het hier gaat om een continu proces.

3.9 Import en export veterinaire zendingen

Controlerende instanties: NVWA, Douane

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2016 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Richtlijn nr. 91/496/EEG	veterinaire controles voor dieren uit derde landen
Richtlijn nr. 97/78/EG	veterinaire controles voor dierlijke producten uit derde landen
Richtlijn 2002/99/EG	veterinairrechtelijke voorschriften voor de productie, de verwerking, de distributie en het binnenbrengen van voor menselijke consumptie bestemde producten van dierlijke oorsprong
Beschikking 2004/292/EG	toepassing van TRACES
Verordening (EG) nr. 282/2004	document voor de aangifte en de veterinaire controle van uit derde landen afkomstige dieren
Verordening (EG) nr. 136/2004	procedures voor de veterinaire controles bij het binnenbrengen van producten uit derde landen
Verordening (EG) nr. 882/2004	officiële controles inzake diervoeders en levensmiddelen en de voorschriften inzake diergezondheid en dierenwelzijn
Verordening (EG) nr. 853/2004	specifieke hygiënevoorschriften voor levensmiddelen van dierlijke oorsprong
Verordening (EG) nr. 854/2004	specifieke voorschriften voor de organisatie van de officiële controles van voor menselijke consumptie bestemde producten van dierlijke oorsprong
Beschikking 2007/275/EG	lijsten van dieren en producten die in grensinspectieposten controles moeten ondergaan
Beschikking 2000/571/EG	toezicht in entrepots
Beschikking 2000/208/EG	doorvoer
Beschikking 2001/812/EG	erkenningvoorwaarden BIP
Verordening (EG) 1/2005	inzake de bescherming van dieren tijdens vervoer en daarmee samenhangende activiteiten
Verordening (EG) 1069/2009	gezondheidsvoorschriften inzake niet voor menselijke consumptie bestemde dierlijke bijproducten en afgeleide producten
Besluit 2011/163/EU	residubewakingsplannen in derde landen

Nationale wetgeving:

In Nederland zijn 2 ministeries beleidsmatig betrokken bij de NVWA: het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en het ministerie van Economische Zaken(EZ)

VWS

- Warenwet, artikel 9;
- Warenwetbesluit Invoer levensmiddelen uit derde landen;
- Warenwetregeling Veterinaire controles (derde landen) (artikel 2/4);
- Warenwetregeling invoer eiproducten uit derde landen.

EZ

- Besluit mandaat, volmacht en machtiging EZ 2015;
- Besluit inzake het in de handel brengen van dieren en producten en de toepassing van maatregelen met betrekking tot in Nederland gebrachte dieren en producten;
- Regeling veterinair rechterlijke voorschriften handel dierlijke producten;
- Regeling handel levende dieren en levende producten.

Omvang controlebestand in 2016

Bedrijfstypen	Aantal
Buitengrens Inspectie Posten	7
Keurpunten	22
Veterinaire vrije entrepots	12
Scheepsleveranciers	7
Speciale entrepots	17

Resultaten toezicht 'Import veterinaire zendingen' 2016

Toezicht domeinnaam	Aantal
Inspecties	61.279
Monsters	1.275
Maatregelen	396

Nadere toelichting bij resultaten 'Import veterinaire zendingen'

Ten opzichte van 2015 is er sprake van een geringe stijging van het aantal zendingen die ter keuring worden aangeboden. Het aantal maatregelen is daarentegen afgenomen.

Dit kan erop duiden dat de importerende bedrijven zich beter aan de voorwaarden houden.

Acties tot verbetering van de officiële controles

Ook in 2016 is deelgenomen aan (inter)nationale scholingsbijeenkomsten om zo de kennis op peil te houden. Daarnaast is ook een training verzorgd voor het douanepersoneel dat voor de NVWA de documenten controle uitvoert.

Er is daarnaast verder gewerkt aan de accreditatie van de NVWA bij de veterinaire vrije entrepots; deze zal waarschijnlijk in 2017 worden afgerond.

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

In het kader van maatwerk aanpak regeldruk-logistiek is samengewerkt met het bedrijfsleven om knelpunten aan te pakken waardoor de naleving verbeterd kan worden. Daarnaast is een eerste inventarisatie gemaakt van de oorzaken van aanhouding op basis van de documenten. Hiermee is er een basis gelegd om hierover met de aanbieders in gesprek te gaan teneinde het aantal onvolledige/niet goede documenten terug te dringen.

Conclusies

Er is sprake van een geringe toename van het aantal aangeboden partijen: 1,7%

Het aantal weigeringen wordt vooral veroorzaakt door problemen met de documenten en de partijen die onder verscherpt toezicht staan. Deze zijn met 27% afgenomen.

Export naar landen buiten de EU

Export is een van de belangrijkste pijlers van de Nederlandse economie. Landbouwproducten uit Nederland vertegenwoordigen een exportbelang van € 85 miljard in 2016, een groei met ongeveer 4,4% ten opzichte van 2015.

Het land waarnaar geëxporteerd wordt, vraagt - waar mogelijk sprake kan zijn van risico's voor volksgezondheid, diergezondheid, dierenwelzijn en plantgezondheid - garanties van het exporterende land. De NVWA, in Nederland aangewezen als de bevoegde autoriteit, beoordeelt de mogelijkheid in het afgeven van de door het exportland gestelde garanties en speelt daarmee een cruciale rol bij de export van (landbouw)producten.

De NVWA houdt toezicht op de eisen en kan op basis van dit toezicht tussen de 12.000 en 15.000 exportcertificaten per week afgeven.

Verder ondersteunt de NVWA de beleidsdirecties bij het maken van afspraken met derde landen (buiten de EU) over export(garanties).

Aantal afgegeven elektronische certificaten per productsoort

Sector	2015	2016	Procentuele groei
Diervoeders	12.654	12.787	+1%
Geleidebiljetten	54.921	59.687	+8%
Levende have	3.069	3.899	+21%
Veterinair algemeen	4.282	5.470	+22%
Vis & visproducten	9.973	10.649	+6%
Vlees & vleesproducten	38.278	47.350	+19%
Zuivel & zuivelproducten	66.097	71.601	+8%
Totaal	189.274	211.443	+10%

Toelichting op de tabel

In bovenstaande tabel staat de ontwikkeling in het aantal afgegeven elektronische exportcertificaten. Vrijwel alle certificaten zijn afgegeven voor export buiten de EU.

Werkzaamheden voor exportbevordering

Questionnaires

De eerste stap tot marktopening zijn questionnaires. Dit zijn vragenlijsten die door derde landen aan Nederland gestuurd worden als vooronderzoek naar aanleiding van de vraag vanuit Nederland om een bepaald product naar dat derde land te mogen exporteren. Het detailniveau van de vragen is voor sommige landen extreem hoog, hetgeen de beantwoording complex maakt.

Door nog effectiever hergebruik van andere questionnaires is eind 2016 een mijlpaal bereikt waarbij alle bij de NVWA belegde questionnaires geheel afgerond waren.

In 2016 zijn 18 questionnaires afgerond; een toename ten opzichte van 2015.

Buitenlandse bezoeken

In 2016 zijn er 18 missies afgerond. Deze missies variëren van eenvoudige studiebezoeken tot 'high level meetings'. Hoewel alle bezoeken bevredigend verlopen zijn, is het resultaat daarvan, opening van de derdelandemarkten, niet altijd direct waarneembaar. Bij missies die uitgevoerd zijn ter verlenging van de export (marktbehoud), is dit in alle gevallen geslaagd.

3.10 Vis, visproducten en aquacultuur

Controlerende instantie: NWWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2016 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Verordening (EG) nr. 852/2004	levensmiddelenhygiëne
Verordening (EG) nr. 853/2004	hygiëne bij productie van producten van dierlijke oorsprong
Verordening (EG) nr. 854/2004	toezicht op producten van dierlijke oorsprong
Verordening (EG) nr. 2073/2005	microbiologische criteria voor levensmiddelen
Richtlijn 2006/88/EG	aquacultuur

Omvang controlebestand in 2016

Bedrijfstypen	Aantal
Visafslag	13
Koel- en vrieshuis	59
Verzendcentrum	45
Verse visverwerking	145
Zuiveringcentrum	16
Bewerkte visserijproducten	140
Viskwekerij	55
Kwekerij/houderij schelp- en schaaldieren	143
Totaal aantal bedrijven met EG-erkenning	616

Bedrijfstypen	Aantal
Vriesvaartuig	9
Garnalenkookvaartuigen	213
Totaal aantal vaartuigen met EG-erkenning	221

Productiegebieden	Aantal
Aantal productiegebieden (open)	14
• klasse A	13
• klasse B	1
Aantal aangewezen verwatergebieden*	166
• osselverwaterpercelen	76
• oesterputten	90

* Worden jaarlijks vastgesteld, niet-aangewezen verwatergebieden zijn onderdeel van het productiegebied waarin ze liggen.

Resultaten toezicht 'Vis, visproducten en aquacultuur 2016'

Toezicht visketen	Aantal
Inspecties	1.343
Monsters	1.069
Maatregelen waarvan:	225
• schriftelijke waarschuwingen	206
• boeterapport	19
• proces-verbaal	-

Monitoring	Aantal monsters	Aantal monsters in overschrijdingen
E.coli verwatergebieden	186	1
E.coli productiegebieden	913*	9*
Fytoplankton	350	34**
Biotoxinen	417	0
Chemische contaminanten	14	0

* 4 monsters per gebied (= 227 monsternomenten); wordt in 1 van de 4 monsters een overschrijding gemeten, dan vinden maatregelen plaats voor het gehele productiegebied. Er zijn daarnaast nog 5 losse monsters genomen.

** Bij overschrijding vindt uitbreiding plaats van het aantal monsters binnen het productiegebied.

Maatregelen/overschrijdingen	Aantal
Gebiedsdeclassering verwatergebieden (E.coli)	2*
Gebiedsdeclassering productiegebieden (E.coli)	8
Maatregelen productiegebieden fytoplankton	14
Maatregelen productiegebieden biotoxinen	9**
Maatregelen productiegebieden chemische contaminanten	0
Overige maatregelen (voorzorg) verwatergebieden	0
Overige maatregelen (voorzorg) productiegebieden	0

* 1 verwatergebied is gedeclasseerd op basis van reguliere monitoringsdata, 1 verwatergebied is gedeclasseerd omdat er schelpdieren op waren gebracht uit een klasse B-productiegebied, hetgeen niet is toegestaan.

** In 2 productiegebieden zijn maatregelen genomen naar aanleiding van de aanwezigheid van tetrodotoxine (TTX). Voor Amnesic Shellfish Poisoning (ASP), Paralytic Shellfish Poison (PSP en lipofiele toxinen zijn geen maatregelen van kracht geweest.

Nadere toelichting bij resultaten 'Vis, visproducten en aquacultuur'

De doelgroep wordt vertegenwoordigd door relatief veel kleine en middelgrote visverwerkende bedrijven met een relatief eenvoudig productieproces. Daarnaast kent de sector ongeveer 20 grote industriële bedrijven. Er zijn momenteel 418 EG-erkende visverwerkende bedrijven in Nederland (situatie op 1 januari 2017, viskwekerijen niet meegerekend). Binnen deze bedrijven voert de NVWA inspectie uit als onderdeel van de officiële controle. Daarnaast zijn in Nederland 221 EG-erkende fabrieksvaartuigen waarbij het in meerderheid gaat om vaartuigen die betrokken zijn bij de garnalenvisserij en 9 EG-erkende vriesvaartuigen. In 2016 zijn 1.343 inspecties uitgevoerd. In de periode van 1 januari 2016 tot en met 31 december 2016 heeft de NVWA in totaal 225 keer het interventiebeleid ingezet. Het toezicht op aquacultuurproductiebedrijven wordt risicogebaseerd uitgevoerd. In 2016 is de risico-indeling van de viskwekerijen verder gerealiseerd. De selectie van te inspecteren bedrijven en de inspectiefrequentie is hierop gebaseerd.

Projecten 2016

In 2016 zijn de volgende projecten uitgevoerd:

- Basisvoorwaarden, gericht op de bouwkundige infrastructuur van het bedrijf, de hygiëne en werkwijze binnen het bedrijf en correcte bewaartemperaturen.
- Toezicht op HACCP-gerelateerde procedures, het opstellen en op permanente basis uitvoeren van deze procedures.
- Traceren en melden: bedrijven dienen hun producten te kunnen traceren. Hierbij dienen zij van ieder product vast te kunnen stellen waar dit vandaan kwam en waarnaar het geleverd is. Specifieke aandacht aan de meldplicht voor bedrijven aan de bevoegde autoriteit, indien zij weten dat een onveilig of schadelijk levensmiddel op de markt is gebracht.
- Microbiologische criteria: voldoen bedrijven aan de microbiologische criteria zoals opgenomen in Verordening (EG) nr. 2073/2005, waarbij tevens aandacht is besteed aan de wijze waarop bedrijven de voedselveiligheidscriteria uit deze verordening verifiëren. Specifieke aandacht wordt besteed aan de beheersing van Listeria, met name in gerookte visproducten.
- Chemische criteria: voldoen bedrijven aan de wettelijke voorschriften voor onder andere contaminanten, additieven, biotoxines et cetera.

- Openbaarmaking inspectiegegevens alle visverwerkende bedrijven: in 2015 zijn de inspectieresultaten van de visafslagen openbaar gemaakt. In 2016 is verder gewerkt aan het openbaar maken van de inspectieresultaten van alle visverwerkende bedrijven. Dat zal in de loop van 2017 worden gerealiseerd.
- Europese baseline survey van norovirus in oesters (2016-2018): In 2016 is deze baseline survey gestart. De studie heeft tot doel om de verspreiding en besmetting van oesters met norovirus Europabreed in kaart te brengen.

Systeemtoezicht HACCP

In 2016 zijn in de vissector 1.343 inspecties uitgevoerd waarvan 148 audits op het toepassen van de HACCP-procedures zijn gerealiseerd. Bij de zuiveringscentra is de officiële controle specifiek gericht op de validatie van het zuiveringsproces als onderdeel van de Verordening (EG) nr. 853/2004.

RASFF 2016

Bevindingen bij visserijbedrijven hebben in 2016 geleid tot 30 door Nederland ingediende RASFF-notificaties. Daarnaast waren in 30 vervolgmeldingen Nederlandse visserijbedrijven betrokken.

Overschrijding van residuen van milieucontaminanten in vis, *Listeria monocytogenes* in gerookte vis en aanwezigheid van niet-toegelaten additieven (fosfaat) in onverwerkte vis zijn prioritair aanwezig.

Incidenten

Grote incidenten hebben zich in 2016 niet voorgedaan. Wel zijn in 2 productiegebieden voor oesters en mosselen tijdelijk maatregelen genomen naar aanleiding van de aanwezigheid van Tetrodotoxine (TTX).

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

Het vastgestelde interventiebeleid wordt strikt toegepast en in 2016 is verder gewerkt aan het openbaar maken van de inspectieresultaten van alle visverwerkende bedrijven. Dat zal in de loop van 2017 worden gerealiseerd.

Conclusies

Het risicogerichte toezicht is in 2016 voortgezet en maakt een belangrijk onderdeel uit van de selectie van te inspecteren bedrijven en de daarop van toepassing zijnde inspectiefrequentie.

In 2015 heeft de NVWA inspectiegegevens in EG-erkende visafslagen openbaar gemaakt. In de loop van 2017 worden voor alle EG-erkende visverwerkende bedrijven de inspectieresultaten openbaar gepubliceerd.

Binnen de vis- en visverwerkende industrie worden tijdens officiële controles vaak verbeterpunten vastgesteld waarop het interventiebeleid van toepassing is.

Voor gerookte vis blijft de aanwezigheid en uitgroei van *Listeria monocytogenes* tijdens de duur van de houdbaarheid om aandacht vragen.

Om de aanwezigheid van norovirus in oesters in kaart te brengen wordt in samenwerking met de Europese Commissie een Europabrede baselinestudie uitgevoerd naar de aanwezigheid en verspreiding van dit virus in de eindproducten en productiegebieden.

3.11 Zuivel, eieren en eiproducten

Controlerende instanties: COKZ, NCAE en NVWA

Sector zuivel

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2016 onderdeel van de controles was (onderdeel Zuivelsector)

EU-regelgeving	
Verordening (EG) nr. 178/2002	Algemene levensmiddelenverordening
Verordening (EG) nr. 852/2004	levensmiddelenhygiëne
Verordening (EG) nr. 853/2004	hygiëne bij de productie van producten van dierlijke oorsprong
Verordening (EG) nr. 2073/2005	microbiologische criteria voor levensmiddelen
Verordening (EG) nr. 1069/2009	dierlijke bijproducten (basisverordening)
Verordening (EG) nr. 142/2001	dierlijke bijproducten (uitvoeringsverordening)
Verordening (EG) nr. 1169/2011	verstrekking van voedselinformatie aan consumenten
Verordening (EG) nr. 1881/2006	vaststelling van maximale gehalten van contaminanten in levensmiddelen
Verordening (EG) nr. 1333/2008	levensmiddelenadditieven
Verordening (EG) nr. 37/2010	residuen van diergeneesmiddelen
Richtlijn 2006/141/EG	volledige zuigelingenvoeding en opvolgzuigelingenvoeding
Richtlijn 1999/21/EG	dieetvoeding voor medisch gebruik

Nationale wetgeving:

- Warenwet;
- Warenwetbesluit zuivel;
- Warenwetbesluit hygiëne van levensmiddelen;
- Warenwetbesluit bereiding en behandeling van levensmiddelen;
- Warenwetregeling zuigelingenvoeding 2007;
- Warenwetregeling dieetvoeding voor medisch gebruik;
- Wet dieren;
- Besluit dierlijke producten;
- Regeling dierlijke producten.

Omvang controlebestand in 2016 (Zuivelsector)

Type bedrijf	Aantal
Landbouwbedrijven zuivelsector	
• melkveehouderijbedrijven	circa 17.800
• geitenmelkveehouderijbedrijven	circa 500
• schapenmelkveehouderijbedrijven	40
• paardenmelkveehouderijbedrijven	25
• kamelenmelkveehouderijbedrijven	1
Totaal	circa 18.400
Levensmiddelenfabrikanten, importeurs, handels- en opslagbedrijven zuivelsector	
• ontvangers van boerderijmelk	35
• fabrieksmatige zuivelbereiders	177
• opvolgende bereiders van kaas	107
• opslaglocaties	29
• kleinschalige zuivelbereiders en boerderijzuivelbereiders inclusief huisverkoop zuivel	455
• bereiders van bijzondere voeding	10
Totaal	813

Resultaten toezicht in het kader van het hygiënepakket Zuivel 2016

Zuivelsector	Aantal
Audits bij melkveehouderij	
• audits beoordelaars diergezondheid melkveehouderij	8
• beoordelingen opvolgacties diergezondheid	20
• audit diergezondheidsmonitor	1
• beoordelingen uitvoering kiem- en celgetalregeling en bacteriegroeiremmende stoffen	42
• audits ontvangers van boerderijmelk incl. centrale afdelingen	30
• audits bij niet onder zuivelsysteem vallende melkveehouderijen/boerderijzuivelbereiders	77
• onaangekondigde beoordelingen melkveehouderij	109
- extra onaangekondigde inspecties naar aanleiding van tekortkomingen	7
Inspecties bij bereiders	
• fabrieksmatige zuivelbereiders (inclusief centrale afdelingen boerderijmelk)	181
- extra audits en onaangekondigde inspecties naar aanleiding van tekortkomingen	23
- onaangekondigd aselekt/gestopt	34
• opvolgende bereiders	105
- extra audits en onaangekondigde inspecties naar aanleiding van tekortkomingen	14
- onaangekondigd aselekt/gestopt	13
• opslaglocaties	33
- extra audits en onaangekondigde inspecties naar aanleiding van tekortkomingen	4
- onaangekondigd aselekt/gestopt	2
• bereiders van bijzondere voeding	12
- extra audits en onaangekondigde inspecties naar aanleiding van tekortkomingen	1
• boerderijzuivelbereiders en kleinschalige zuivelbereiders	427
- extra audits en onaangekondigde inspecties naar aanleiding van tekortkomingen	33
- onaangekondigd aselekt/gestopt	51
Monsters/analyses	
• microbiologische analyses bij zuivelbedrijven	2.455
- aantal gevonden normafwijkingen	6 (0,2%)
• microbiologische analyses bij bereiders van bijzondere voeding	176
- aantal gevonden normafwijkingen	1 (0,6%)
• microbiologische analyses bij boerderijzuivelbereiders en kleinschalige bereiders	3.850
- aantal gevonden normafwijkingen	103 (2,7%)
Maatregelen	
• waarschuwingen	2
- melkveehouders	52
- fabrieksmatige zuivelbereiders (inclusief centrale afdelingen boerderijmelk)	31
- opvolgende bereiders	86
- boerderijzuivelbereiders en kleinschalige zuivelbereiders	3
- bereiders van bijzondere voeding	
• rapporten van bevindingen	2
- fabrieksmatige zuivelbereiders (inclusief centrale afdelingen boerderijmelk)	3
- opvolgende bereiders	-
• processen-verbaal	-
• schorsingen van registraties/erkenningen	-
• intrekkingen van registraties/erkenningen	-

Nadere toelichting bij resultaten Zuivel 2016

De werkzaamheden door het COKZ zijn overeenkomstig het Werkplan COKZ voor uitvoering werkzaamheden hygiënepakket, dierlijke bijproducten en overige warenwetregelgeving – jaar 2016 – uitgevoerd. Dit werkplan is op 26 februari 2016 goedgekeurd door de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA).

Melkveehouderij

Kwaliteitssystemen

Het COKZ maakt in haar toezicht geen onderscheid tussen de verschillende melkveehouders. Tot en met 2014 heeft het toezicht zich gericht op de werking van de kwaliteitssystemen van de zuivelonderneming. Op deze kwaliteitssystemen is 'toezicht op controle' toegepast in de vorm van systeembeoordelingen, beoordelingen van controle-instanties ingeschakeld door de zuivelondernemingen en beoordelingen van beoordelaars. Ondanks de toepassing van de kwaliteitssystemen melkveehouderij en het toezicht hierop door het COKZ constateerden de NVWA en het COKZ bij officiële controles van melkveehouderijen relatief veel afwijkingen. Deze vorm van toezicht op controle is in 2015 omgevormd tot direct toezicht uitgevoerd bij een aantal melkveehouderijen, waarbij de inspecties niet tevoren zijn aangekondigd.

In 2016 hebben aldus 109 bedrijfsbeoordelingen plaatsgevonden. Met de bedrijven waar tekortkomingen zijn geconstateerd zijn concrete afspraken gemaakt tot het opheffen daarvan, waarbij is benadrukt dat melkveehouderijen te allen tijde dienen te voldoen aan de voorschriften melkveehouderij. Op 7 melkveehouderijen werden dusdanige tekortkomingen geconstateerd dat een herbeoordeling noodzakelijk was. Aan 2 van deze bedrijven is een schriftelijke waarschuwing gegeven wegens het niet opheffen van eerder geconstateerde tekortkomingen. Bij de evaluatie van de bevindingen in 2016 is de conclusie getrokken dat de verscherping van het systeem naar aanleiding van de resultaten in 2015 nog onvoldoende resultaat heeft. Verdere afstemming met de zuivelondernemers is nodig om het niveau van beoordeling in overeenstemming te brengen met de aspecten die het COKZ inspecteert en de weging van tekortkomingen die wordt toegepast. Dit zal in 2017 opnieuw geëvalueerd worden.

COKZ toezichtsprogramma melkveehouderij

In 2016 heeft een evaluatie van de beoordelingslijst melkveehouderij plaatsgevonden. In vervolg hierop zijn de buitendienstmedewerkers nader geïnstrueerd met betrekking tot het maken van duidelijk onderscheid tussen beoordelingspunten waarbij het COKZ de primaire toezichthouder is en beoordelingspunten waar zowel het COKZ als de NVWA een (bepaalde mate van) toezichtsrol vervullen. Tevens zijn in 2016 de beoordelingspunten van het toezicht melkveehouderij geïmplementeerd in het specifiek interventiebeleid zuivel en eieren, zodat dit interventiebeleid in 2017 ook toegepast kan worden bij het toezicht op de melkveehouderij.

Rechtstreeks toezicht

Op de melkveehouderijen die niet zijn aangesloten bij een kwaliteitsborgingssysteem voor de melkveehouderij (< 100 bedrijven), wordt het toezicht rechtstreeks door het COKZ uitgevoerd. Dit gebeurt middels aangekondigde inspecties. Vanaf 2017 zal er een herziene versie van de beoordelingslijst worden toegepast, waardoor de bevindingen eenduidiger gerapporteerd zullen worden. Als gevolg hiervan zal het genereren van data-overzichten eenvoudiger, en daarmee betrouwbaarder worden.

Kiemgetal, celgetal en bacteriegroei remmende stoffen

Bij alle ontvangers van boerderijmelk (koe-, geiten- en schapenmelk) wordt sinds 2015 middels een audit getoetst of op de vastgestelde handelwijze wordt gehandeld in geval van normoverschrijding met betrekking tot kiemgetal, celgetal en bacteriegroei remmende stoffen. Geconcludeerd is dat de betreffende bedrijven de handelwijze voor wat betreft het kiemgetal en het celgetal veelal correct toepassen. Bij geconstateerde afwijkingen is een herbeoordeling uitgevoerd. Er is 1 rapport van bevindingen opgemaakt wegens het niet aantoonbaar hebben van resultaten met betrekking tot het kiem- en celgetal over een bepaald tijdvak.

Bij de acceptatie van boerderijmelk door zuivelondernemingen wordt elke leverantie boerderijmelk onderzocht op de aanwezigheid van bacteriegroei remmende stoffen (antibiotica). Sinds medio 2015 vindt door zuivelondernemingen doormelding plaats aan het COKZ/NVWA van leveranties van boerderijmelk waarbij sprake is van een maximum residulimiet (MRL)-overschrijding met betrekking tot antibiotica.

Het percentage overschrijdingen van de MRL was in 2016 met 0,09‰ opnieuw zeer laag. Het COKZ heeft evenwel bij de inventarisatie van de door de ontvangers van boerderijmelk gedane meldingen vastgesteld dat de hierbij verstrekte informatie niet altijd consistent en volledig is.

In 2017 zal het COKZ, middels audits bij de zuivelondernemingen, de consistentie van de maatregelen en de toegezonden dossiers per zuivelonderneming beoordelen. Indien van toepassing zal het specifieke interventiebeleid zuivel en eieren worden toegepast.

Daarnaast zullen in 2017 specifieke dossiers (recidive en hoge overschrijdingen) worden doorgestuurd naar de NVWA, zodat aan deze dossiers voorrang kan worden gegeven in de opvolging door de NVWA. De overeengekomen afspraak dat de NVWA verantwoordelijk is voor de opvolging van deze dossiers, blijft van kracht.

Melkweigering

Vanaf juli 2015 worden melkweigeringen door de zuivelbedrijven aan de NVWA en het COKZ gemeld.

In 2016 zijn in totaal 142 meldingen gedaan van het instellen van een melkweigering. In 24 gevallen betrof het een melkweigering op basis van bovenwettelijke eisen. Afhankelijk van de reden van de melkweigering zorgt primair de NVWA dan wel het COKZ voor passende opvolging.

Het COKZ en de NVWA hebben onderling afgesproken dat in 2017 de NVWA primair verantwoordelijk is voor de opvolging van bedrijven waarbij (recidiverend) melkweigering heeft plaatsgevonden (in 2016 betrof dit 19 gevallen). Daarnaast zal het COKZ in 2017 bij de ontvangers van boerderijmelk verifiëren of in de aangegeven periode van melkweigering daadwerkelijk geen melk bij de betrokken melkveehouderij is opgehaald.

Monitoring diergezondheid

Om de gezondheid van melkgevend dieren te waarborgen zijn in de kwaliteitssystemen ook diergezondheidsmonitoringprogramma's opgenomen. Aan deze monitoring wordt invulling gegeven middels periodieke bedrijfsbezoeken door een dierenarts, en door een systeem dat de diergezondheid bewaakt middels data-analyse.

Het COKZ voert toezicht uit op deze diergezondheidsmonitoring door:

- beoordeling van de uitvoering van de periodieke bedrijfsbezoeken door dierenartsen (beperkte steekproef);
- beoordeling bij de zuivelondernemingen van de opvolgacties ingezet door deze ondernemingen naar aanleiding van onvoldoende diergezondheidsresultaten;
- uitvoeren van audits op het functioneren van de diergezondheidsmonitoringprogramma's.

Bij de toezichtactiviteiten is gebleken dat er ten opzichte van voorgaande jaren bij dierenartsen een duidelijke verbetering zichtbaar is in kennis van het (niet) mogen leveren van melk van attentiedieren. Ook is er verbetering gerealiseerd met betrekking tot de volledigheid van de beoordeling van de veestapel door de dierenarts en het toetsen van de dierziekeadministratie. Aandachtspunt blijft het ontbreken van attentiedieren.

Een positieve ontwikkeling kon ook worden vastgesteld met betrekking tot vervolgacties door de melkveehouder ter verbetering van de diergezondheid, in geval op het bedrijf onvoldoende diergezondheid was geconstateerd. Het ingezette verbetertraject blijkt evenwel niet altijd (binnen redelijke termijn) tot verbetering van de diergezondheid te leiden.

De bevindingen worden in het jaarlijkse overleg met de zuivelsector aan de orde gesteld.

Fabrieksmatige zuivelbereiders

Jaarlijks wordt bij fabrieksmatige zuivelbereiders 1 reguliere audit (systeemtoezicht) in relatie tot de erkenning van het bedrijf uitgevoerd. Bij deze jaarlijkse audit wordt ten minste 80% van de volgende onderdelen beoordeeld: inrichting en onderhoud bedrijfsruimte en apparatuur, hygiëne, reiniging en desinfectie, waterkwaliteit, HACCP inclusief documentatie, kwaliteit grondstoffen waaronder boerderijmelk, ongediertebestrijding, risico kruisbesmetting, persoonlijke hygiëne, opleiding en instructie personeel, koelketen, verpakken, transport, monsterneming en onderzoek en de juiste omgang met dierlijke bijproducten. Al deze onderdelen dienen ten minste 1x per 3 jaar aan bod te zijn gekomen. Ook op bedrijven die niet erkenningsplichtig zijn, waaronder ijsbereiders, wordt overeenkomstig bovenstaande systematiek toezicht gehouden.

Daarnaast wordt op een aantal aselekt gekozen bedrijven onaangekondigd geïnspecteerd.

Jaarlijks worden aandachtspunten benoemd die tijdens inspecties specifiek aandacht krijgen.

In 2016 werd specifiek aandacht gegeven aan:

- tracering zuivelgrondstoffen;
- verwerking bepaalde zijstromen in de kaasverwerking.

In 2016 is bij het wegen van tekortkomingen het, thans nog in concept zijnde, specifiek interventiebeleid zuivel en eieren toegepast, overeenkomstig het interventiebeleid NVWA.

Hiertoe is voor de beoordelingen in 2016 gebruik gemaakt van nieuwe beoordelingslijsten, waarbij met betrekking tot tekortkomingen onderscheid wordt gemaakt tussen tekortkomingen 'onvoldoende B', 'onvoldoende C' en 'geringe overtreding type D'.

Naast inspecties wordt middels microbiologische monsternames geverifieerd of zuivelproducten daadwerkelijk aan de (voedselveiligheids)normen van het hygiënepakket voldoen. De frequentie van onderzoek en de parameters waarop wordt onderzocht is afhankelijk van de productsoort en de risico-inschatting van het soort bedrijf. De frequentie van monstername in bedrijven die fabrieksmatig zuivel bereiden varieert van 2x tot 6x per jaar.

De toepassing van de nieuwe beoordelingslijsten in 2016 hebben geleid tot het afgeven van een groter aantal schriftelijke waarschuwingen aan fabrieksmatige eerste bereiders van zuivelproducten in vergelijking met 2015: 48 in 2016 tegen 20 in 2015. In 2016 is in 2 gevallen in de geconstateerde tekortkomingen aanleiding gezien een rapport van bevindingen op te maken. Dit was ook in 2015 het geval.

Opvolgende bereiders van kaas

Jaarlijks wordt bij opvolgende bereiders van kaas (raspers en snijders van kaas) 1 reguliere audit (systeemtoezicht) in relatie tot de erkenning van het bedrijf uitgevoerd. Bij deze jaarlijkse audit wordt ten minste 80% van de volgende onderdelen beoordeeld: inrichting en onderhoud bedrijfsruimte en apparatuur, hygiëne, reiniging en desinfectie, waterkwaliteit, HACCP inclusief documentatie, kwaliteit grondstoffen waaronder boerderijmelk, ongediertebestrijding, risico kruisbesmetting, persoonlijke hygiëne, opleiding en instructie personeel, koelketen, verpakken, transport, monsterneming en onderzoek en de juiste omgang met dierlijke bijproducten. Al deze onderdelen dienen ten minste 1x per 3 jaar aan bod te zijn gekomen.

Naast inspecties wordt middels microbiologische monsternames geverifieerd of zuivelproducten daadwerkelijk aan de (voedselveiligheids)normen van het hygiënepakket voldoen. De frequentie van onderzoek en de parameters waarop wordt onderzocht is afhankelijk van de productsoort en de risico-inschatting van het soort bedrijf. De frequentie van monstername in bedrijven die kaas raspen en snijden varieert van 4x tot 6x per jaar.

Ten opzichte van voorgaande jaren is sprake van een stijging in het aantal afgegeven schriftelijke waarschuwingen (2016: 31; 2015: 9). Deze stijging is gerelateerd aan het stringenter toepassen van het NVWA-interventiebeleid. Daarnaast zijn er 3 rapporten van bevindingen opgemaakt.

Opslaglocaties

Jaarlijks wordt bij opslaglocaties van zuivelproducten 1 reguliere audit (systeemtoezicht) in relatie tot de erkenning van het bedrijf uitgevoerd. Alleen opslaglocaties met geconditioneerde opslag zijn erkenningsplichtig. Bij deze jaarlijkse audit wordt ten minste 80% van de volgende onderdelen beoordeeld: inrichting en onderhoud bedrijfsruimte en apparatuur, hygiëne, ongediertebestrijding, risico kruisbesmetting, persoonlijke hygiëne, koelketen, transport en de juiste omgang met dierlijke bijproducten. Al deze onderdelen dienen ten minste 1x per 3 jaar aanbod te zijn gekomen. Tevens worden er onaangekondigde inspecties uitgevoerd.

Ook op bedrijven die niet erkenningsplichtig zijn, zoals bedrijven zonder geconditioneerde opslag van zuivelproducten, wordt overeenkomstig bovenstaande systematiek toezicht gehouden.

Op basis van de uitgevoerde inspecties was er in 2016 met betrekking tot opslaglocaties geen aanleiding voor het afgeven van schriftelijke waarschuwingen of het opmaken van een rapport van bevindingen. Een via de NVWA ontvangen consumentenklacht leidde na een aantal onaangekondigde (her)controles tot beëindiging van de werkzaamheden door het betrokken bedrijf, waarna de erkenning ervan (vrijwillig) is ingetrokken.

Aselecte onaangekondigde inspecties bij fabrieksmatige zuivelbereiders, opvolgende bereiders en opslaglocaties

In 2016 zijn van bovenvermelde bedrijven er 38 aselect gekozen voor het onaangekondigd uitvoeren van een inspectie. Deze inspecties richten zich met name op de naleving van de basishygiënevoorschriften. Op grond van de bevindingen is hierbij is aan 4 bedrijven elk 1 schriftelijke waarschuwing gegeven. Voor het opmaken van een rapport van bevindingen was er bij deze inspecties geen aanleiding.

Kleinschalige zuivelbereiders en boerderijzuivelbereiders inclusief huisverkoop zuivel

Jaarlijks wordt bij kleinschalige zuivelbereiders en boerderijzuivelbereiders 1 reguliere audit (systeemtoezicht) in relatie tot de erkenning van het bedrijf uitgevoerd. Een deel van deze bedrijven maakt bij het productieproces gebruik van de hygiëncode voor boerderijzuivelbereiding. Bij deze bedrijven wordt beoordeeld of ze voldoen aan de code.

Bij de bedrijven wordt bij de jaarlijkse audit ten minste 80% van de volgende onderdelen beoordeeld: inrichting en onderhoud bedrijfsruimte en apparatuur, hygiëne, reiniging en desinfectie, waterkwaliteit, HACCP inclusief documentatie, kwaliteit grondstoffen waaronder boerderijmelk, ongediertebestrijding, risico kruisbesmetting, persoonlijke hygiëne, opleiding en instructie personeel, koelketen, verpakken, transport, monsterneming en onderzoek en de juiste omgang met dierlijke bijproducten. Al deze onderdelen dienen ten minste 1x per 3 jaar aan bod te zijn gekomen.

Ook op bedrijven uit deze categorie die niet erkenningsplichtig zijn omdat ze hoofdzakelijk direct leveren aan de consument, worden overeenkomstig bovenstaande systematiek, audits uitgevoerd.

Daarnaast wordt op een aantal aselekt gekozen bedrijven onaangekondigd geïnspecteerd.

Jaarlijks worden punten benoemd die tijdens inspecties specifiek aandacht krijgen. In 2016 is extra aandacht besteed aan het voldoende frequent (laten) onderzoeken van de melk op kiemgetal, celgetal en bacteriegroeiremmende stoffen.

Bij de beoordelingen op basis van de hygiëncode (zowel regulier, herbeoordeling als onaangekondigd) waren bij 69 bedrijven de tekortkomingen van dien aard dat 70 maal voor 1 of meer beoordelingspunten een schriftelijke waarschuwing is gegeven. Voor het opmaken van rapporten van bevindingen is bij de beoordelingen geen aanleiding gevonden. Bij bedrijven is 9 maal een schriftelijke waarschuwing verstrekt. Ook hier gaven de geconstateerde tekortkomingen geen aanleiding tot het opmaken van een rapport van bevindingen.

Aselecte onaangekondigde inspecties bij kleinschalige zuivelbereiders en boerderijzuivelbereiders inclusief huisverkoop zuivel

In 2016 zijn 41 inspecties gerealiseerd. Deze inspecties richten zich met name op de naleving van basishygiënevoorschriften. Het onaangekondigd effect van deze inspecties leidt ertoe dat er meer geconstateerde tekortkomingen op het gebied van hygiëne worden gevonden dan tijdens de aangekondigde inspecties.

In totaal zijn er bij dit type beoordelingen 7 schriftelijke waarschuwingen gegeven aan 7 bedrijven.

Bereiders van bijzondere voeding

Voor bijzondere voeding bestemde levensmiddelen (hierna: 'bijzondere voeding') zijn levensmiddelen die zich onderscheiden van gewone levensmiddelen door:

- de samenstelling;
- het specifieke voedingsdoel;
- de uit bovenstaande volgende hieraan verbonden specifieke doelgroepen.

Bijzondere voeding wordt in Europees verband gereguleerd bij de nationale implementaties van de Europese richtlijn voor bijzondere voeding. In lijn van de in deze richtlijn gedefinieerde categorieën houdt het COKZ toezicht op de Nederlandse producenten van bijzondere voeding (zuigelingen-voeding, 'dieetvoeding voor medisch gebruik' en 'bewerkte voedingsmiddelen op basis van granen en babyvoeding voor zuigelingen en peuters').

In Nederland waren in 2016 11 bedrijven die 1 of meerdere van de bovengenoemde categorieën bijzondere voeding bereiden en onder toezicht staan van het COKZ. Dit toezicht richt zich op de bepalingen uit het hygiënepakket, op samenstelling en op bepalingen in overige warenwetregelingen. Toezicht op claims op dit soort producten behoort niet tot het toezicht van het COKZ; dit wordt uitgevoerd door de NVWA.

Jaarlijks wordt bij bereiders van bijzondere voeding 1 reguliere audit (systeemtoezicht) in relatie tot de erkenning van het bedrijf uitgevoerd. Bij de bedrijven wordt bij de jaarlijkse audit ten minste 80% van de volgende onderdelen beoordeeld: inrichting en onderhoud bedrijfsruimte en apparatuur, hygiëne, reiniging en desinfectie, waterkwaliteit, HACCP inclusief documentatie, kwaliteit grondstoffen waaronder boerderijmelk, ongediertebestrijding, risico kruisbesmetting, persoonlijke hygiëne, opleiding en instructie personeel, koelketen, verpakken, transport, monsterneming en onderzoek en de juiste omgang met dierlijke bijproducten. Al deze onderdelen dienen ten minste 1x per 3 jaar aan bod te zijn gekomen.

Naast inspecties wordt middels microbiologische monsternames geverifieerd of de bijzondere voedingsproducten daadwerkelijk aan de normen van het hygiënepakket voldoen. De frequentie van onderzoek en de parameters waarop wordt onderzocht is afhankelijk van de productsoort en de risico-inschatting van het soort bedrijf. De monsternamenfrequentie van bedrijven die bijzondere voeding produceren is 6x per jaar.

Naast microbiologisch onderzoek vindt ook samenstellingsonderzoek plaats. Dit gebeurt 3x per jaar.

Ten aanzien van het voldoen aan basishygiënevoorschriften in zuigelingenvoedingbedrijven wordt de lat bij beoordeling van deze bedrijven hoog gelegd, gezien de bijzondere doelgroep waarvoor deze bedrijven levensmiddelen produceren. Bij de inspecties zijn in 2016 vrijwel uitsluitend geringe tekortkomingen aan het licht getreden. In 3 gevallen gaf de bevinding aanleiding tot het afgeven van een schriftelijke waarschuwing. Er zijn geen tekortkomingen geconstateerd die tot het opmaken van een rapport van bevindingen zouden leiden.

Controle en verwerking van melk van 'van dierziekte verdachte' bedrijven

Melk van tuberculose of brucellose verdachte melkveehouderijen moet onder toezicht van de bevoegde autoriteit een hittebehandeling ondergaan. Verdachtmeldingen van tuberculose of brucellose worden door de NVWA aan het COKZ gedaan, waarna het COKZ toezicht uitvoert op het transport en de verwerking van de melk. Naast fysieke inspecties op verwerkingslocaties om na te gaan of de melk een hittebehandeling heeft ondergaan, worden ook ter verificatie administratieve controles uitgevoerd om na te gaan of de melk van het betreffende bedrijf daadwerkelijk op de aangegeven verwerkingslocatie is verwerkt.

Bij andere dierziektemeldingen, bijvoorbeeld salmonellose of listeriose, worden inspecties uitgevoerd wanneer blijkt dat betrokken boerderijen ook zelf zuivel produceren danwel de melk leveren aan zelfzuivelaars. De inspectie bestaat uit een controle op afdoende hygiënische verwerking van de melk. Daarnaast worden microbiologische monsternames genomen ter verificatie. In dit kader is er speciale aandacht op bedrijven die normaal gesproken rauwmelkse zuivelproducten produceren. Deze bedrijven dienen per direct over te gaan op pasteurisatie van de melk, danwel de melk niet zelf te verwerken, maar aan een zuivelonderneming te leveren, die vervolgens voor adequate verhitting zorgdraagt.

In 2016 zijn 33 bedrijven, verdacht van tuberculose of brucellose, gemeld bij het COKZ. Van 2 van deze bedrijven bleek dat het geen melkveehouderijen betrof.

Door het COKZ zijn 14 audits uitgevoerd bij de bereiders van zuivelproducten, waarbij is geverifieerd of de betreffende melk op de verwerkingslocatie op de juiste wijze is verwerkt. In alle gevallen is vastgesteld dat er een passende hittebehandeling heeft plaatsgevonden.

Tijdens 31 administratieve boerderijmelkcontroles is vastgesteld dat de melk van het betreffende bedrijf daadwerkelijk is verwerkt op de aangegeven verwerkingslocatie.

Projecten in 2016

Project raspers en versnijders

In 2016 heeft opnieuw (herhaling van onderzoek 2013) monsternamen en onderzoek plaatsgevonden bij versneden en geraspte kaas op de juiste vetgehalte aanduiding en bij geraspte kaas tevens het zetmeelgehalte. Daarbij is gebleken dat er in vergelijking met de eerdere bevindingen voor wat betreft de resultaten met betrekking tot zetmeel in geraspte kaas sprake is van een verbetering. De resultaten met betrekking tot het vetgehalte in de droge stof in geraspte/versneden kaas bleken nagenoeg gelijk te zijn gebleven.

In 2017 zal het productieproces van raspers en schoners van kaas extra aandacht krijgen. Dit proces wordt als risicovol gezien, omdat de grondstof die gebruikt wordt in deze sector vaak bestaat uit gebrekskazen en/of zijstromen van kaas.

Implementatie NVWA-interventiebeleid

Ter voorbereiding op de formele implementatie van het NVWA-interventiebeleid (naar verwachting per medio 2017) is een concept opgesteld voor specifiek interventiebeleid zuivel (en eieren). Aan de hand hiervan zijn beoordelingslijsten aangepast, waarbij de weging van tekortkomingen is herzien en een koppeling is gemaakt naar het specifieke interventiebeleid. Deze lijsten zijn met ingang van 2016 bij het toezicht geïntroduceerd.

Medewerkers van het COKZ hebben mede aan de hand van het concept specifiek interventiebeleid zuivel een door de NVWA verzorgde training gevolgd voor het toepassen van het NVWA-interventiebeleid. Het specifieke beleid zal in de loop van 2017 in definitieve vorm door de NVWA worden vastgesteld.

Traceerbaarheid grondstoffen

In 2015 is een FVO-inspectie uitgevoerd ter toetsing van het functioneren van de traceerbaarheid van levensmiddelen. Met name bij producten die worden geproduceerd van uiteenlopende grondstoffen en/of grondstoffen die voortkomen uit verdere verwerking van grondstoffen, is een goede traceerbaarheid essentieel. Naar aanleiding hiervan heeft het COKZ besloten hiervoor in 2016 een project in de zuivelsector te starten.

Doel van het project was in het bijzonder de traceerbaarheid bij producenten van zuigelingen-voeding, ompakkers van poedervormige melkproducten, en raspers en versnijders van kaas in kaart te brengen. Voor deze doelgroep is gekozen,

omdat bekend is dat de betreffende bedrijven vaak een lange keten hebben, uiteenlopende grondstoffen bevatten en er geen andere factoren dan export meespelen om de gehele keten inzichtelijk te hebben. Specifieke aandacht ging uit naar de traceerbaarheid vanuit het eindproduct, via de onderscheiden tussenschakels terug naar het niveau van het productiebedrijf dat de primaire grondstof melk voor de eerste verwerking had ontvangen.

Bij het onderzoek is gebleken dat alle onderzochte bedrijven adequaat de directe toeleverancier(s) konden traceren, maar dat het met de traceerbaarheid van de grondstof(fen) naar eerdere schakels in de keten minder goed gesteld is. De projectresultaten vormen geen afspiegeling voor de gehele zuivelsector. In 2017 zal worden geëvalueerd in welke mate er opvolging gegeven dient te worden aan de traceerbaarheid bij zuivelproducten.

Zijstromen kaas

Overeenkomstig het werkplan is in 2016 specifiek aandacht besteed aan de wijze van verwerking van zijstromen in de kassector. Elementen die hierbij aan de orde kwamen waren onder meer het onderhoud van de kaas, alvorens deze wordt geschaafd, de gescheiden opslag van het schaafsel met oog op het voorkomen van kruisbesmetting, het met het oog op de bestemming van de zijstroom zo nodig verrichten van aanvullend microbiologisch en/of chemisch onderzoek, en de juiste etikettering en administratie. Geconcludeerd kan worden dat in het algemeen de zijstromen conform wetgeving worden behandeld/afgevoerd.

Residuen diergeneesmiddelen

In 2016 is een projectvoorstel geschreven met betrekking tot het uitvoeren van een evaluatie van de onderzoeksmethoden met betrekking tot antibiotica in boerderijmelk. Hierbij zal worden geïnventariseerd in hoeverre de bacteriegroeiremmende stoffen die door de melkveehouderij gebruikt (kunnen) worden, in voldoende mate worden onderzocht. Deze evaluatie zal uitgevoerd worden door het RIKILT. Eind 2016 was nog geen rapportage beschikbaar.

Incidenten

Melkveehouderij

Signalen die binnenkomen via de NVWA of via andere instanties (bijvoorbeeld dierenartsen) over melkveehouderijen waarbij mogelijk onvoldoende hygiëne in acht genomen wordt, worden doorgemeld aan de betrokken melkontvanger. De melkontvanger wordt verzocht een concreet plan van aanpak te formuleren en het COKZ van de ontwikkelingen hierin op de hoogte te houden. Onderdeel van het plan van aanpak is over het algemeen dat een onaangekondigde inspectie wordt uitgevoerd op de betreffende melkveehouderij door de controlerende instantie.

Bij meldingen van contaminanten in diervoedergrondstoffen/melkveevoeders wordt bij het betrokken melkveebedrijf nagegaan of de melk niet alsnog wordt geleverd totdat onderzoek heeft aangetoond dat de melk (weer) aan de norm voldoet. In het geval er sprake is van eigen productie van zuivelproducten worden, naast het vernietigen van de op het bedrijf aanwezige melk, ook eindproducten onderzocht. Eindproducten worden vernietigd wanneer blijkt dat ze niet aan de norm voldoen.

Bij meldingen door de zuivelondernemingen aan de NVWA en het COKZ van de aanwezigheid van een te hoge concentratie antibiotica in boerderijmelk voert het COKZ een eerste administratieve analyse uit. Afhankelijk van de reden en de ernst wordt hier bepaald of een inspectie uitgevoerd moet worden, of dat er andere informatie dan wel maatregelen nodig zijn. Het COKZ informeert de NVWA regelmatig over haar analyses, waarna in gezamenlijkheid wordt besloten of een inspectie noodzakelijk is. Ook kan worden nagegaan of uit de afwijkende melk bereide producten de norm overschrijden.

In 2016 zijn 4 dossiers in behandeling genomen met betrekking tot meldingen op het gebied van toezicht melkveehouderij. Deze waren afkomstig van de NVWA en waren alle gerelateerd aan tekortkomingen op het gebied van hygiënische melkwinning.

De dossiers zijn conform bovenvermelde procedure behandeld. 1 ervan kon in 2016 worden afgesloten. Van de overige dossiers had einde 2016 nog geen afronding van het plan van aanpak plaatsgevonden door de melkontvanger. Bij 1 van deze dossiers zijn zowel COKZ als ook NVWA betrokken; dit in verband met tekortkomingen op het gebied van hygiëne tanklokaal en melkplaats (COKZ) en welzijnsproblematiek (NVWA).

Zuivelbedrijven

Normafwijkingen van producten of omstandigheden kunnen op verschillende manieren aan het licht komen. Dit kan bijvoorbeeld als gevolg van een officiële monsterneming, door meldingen van bedrijven zelf, via consumenten of via RASFF door andere overheden. Het in behandeling nemen van meldingen van productafwijkingen is altijd maatwerk en ondernomen acties worden in overleg met de NVWA uitgevoerd.

In totaal zijn er in 2016 door het COKZ in het kader van het EU-Hygiënepakket toezicht 44 dossiers in behandeling genomen, waarvan 42 met betrekking tot productafwijkingen. Microbiologische normafwijkingen hadden betrekking op zowel afwijkingen die door het COKZ met officiële monsterneming waren geconstateerd, als van meldingen door de bedrijven zelf. Overige dossiers hadden betrekking op uiteenlopende zaken zoals fysieke verontreiniging en het onvoldoende hygiënisch werken in bedrijven.

Bij microbiologische criteria voor levensmiddelen wordt onderscheid gemaakt tussen overschrijdingen van voedselveiligheidscriteria en proceshygiëncriteria (Verordening (EG) nr. 2073/2005).

Bij normoverschrijding van proceshygiëncriteria geldt geen meldingsplicht. Het bedrijf dient de oorzaak op te sporen, corrigerende maatregelen te nemen en met onderzoek aan te tonen dat de maatregelen effectief zijn. Bij de reguliere bedrijfsbeoordeling wordt beoordeeld in hoeverre het bedrijf dit heeft gedaan.

In het geval van normoverschrijding van voedselveiligheidscriteria voert het COKZ een separate inspectie uit. Het bedrijf dient de relevante partijen te blokkeren rondom of vanaf de productiedatum waar de normoverschrijding is geconstateerd. Voor reeds afgeleverde partijen in deze periode kan het nodig zijn dat een recall-procedure wordt toegepast. De oorzaak van de besmetting moet worden achterhaald en worden weggenomen. Een diepgaande analyse moet worden verricht ten aanzien van de kritische punten in het productieproces. Corrigerende maatregelen dienen te worden genomen en met onderzoek dient aangetoond te worden dat de maatregelen effectief waren. Het COKZ ziet hierop toe middels inspectie en eventueel aanvullende monsterneming.

In 2016 zijn met betrekking tot microbiologische kwaliteit 22 afwijkingen in relatie tot voedselveiligheidscriteria behandeld. Hierin zijn meegenomen de afwijkingen met betrekking tot *Listeria monocytogenes* waarbij er niet aantoonbaar is dat er geen uitgroei plaats kan vinden en *Listeria monocytogenes* is aangetoond.

Bij de officiële monsterneming door het COKZ zijn ten aanzien van voedselveiligheidscriteria alleen afwijkingen voor wat betreft *Listeria monocytogenes* aan de orde geweest. Hierbij is 1x sprake geweest van een afwijking van >100 kve/gram in rauwmelkse kaas, 1x was sprake van afwijking van de norm 'afwezig' in kwark.

Er zijn 2 dossiers in behandeling genomen met betrekking tot de aanwezigheid van *salmonella* in (rauwmelkse) kaas. Daarnaast is het COKZ over diverse dossiers geïnformeerd waarbij sprake was van afwijkingen met betrekking tot *Listeria monocytogenes*, *Escherichia coli* en STEC in buitenlandse kazen. Deze dossiers zijn door de NVWA in behandeling genomen.

Omtrent afwijkingen met betrekking tot chemische of fysieke verontreiniging zijn 13 dossiers behandeld. In geval van relevante afwijkingen in relatie tot voedselveiligheid wordt overeenkomstig gehandeld als hiervoor bij voedselveiligheid microbiologie is aangegeven.

De behandelde dossiers hadden onder meer betrekking op:

- de aanwezigheid van plastic deeltjes in diverse producten waaronder in kaas en boter;
- metaaldeeltjes in ijs van een buitenlandse producent;
- afwijkende geur en smaak van melk door te lange pasteurisatie;
- aanwezigheid van (mest)deeltjes in kaas afkomstig van een boerderijzuivelbereider, veroorzaakt door een niet goed functionerend melkfilter bij de melkveehouderij.

Daarnaast zijn 2 dossiers behandeld waarbij sprake was van een onvoldoende hygiëne in het bedrijf.

Effectmeting

De rapportage over dit onderdeel is verwerkt in de onderdelen Melkveehouderij, Zuivelbedrijven, Boerderijzuivelbereiders en kleinschalige zuivelbereiders, en Bereiders van bijzondere voeding in bovenstaande paragrafen.

Acties tot verbetering van de officiële controles

Het in lijn brengen van het maatregelenbeleid van COKZ met het interventiebeleid van de NVWA is in 2016 verder uitgewerkt, en heeft geleid tot een conceptspecifiek interventiebeleid zuivel en eieren. Dit zal in het voorjaar van 2017 door de NVWA worden vastgesteld en aansluitend worden geïmplementeerd. Vooruitlopend hierop zijn de beoordelingslijsten reeds op het nieuwe beleid aangepast, en successievelijk bij de in 2016 uitgevoerde beoordelingen in gebruik genomen.

Ook heeft het COKZ in 2016 wederom (on)aangekondigde inspecties uitgevoerd; deels at random gekozen, en deels bij zuivelbedrijven die op basis van auditresultaten zijn aangemerkt als notoire overtreders.

Bij de acceptatie van boerderijmelk door zuivelondernemingen wordt elke leverantie boerderijmelk onderzocht op de aanwezigheid van bacteriegroeiremmende stoffen (antibiotica). Sinds medio 2015 vindt door zuivelondernemingen doormelding plaats aan het COKZ/NVWA van leveranties van boerderijmelk waarbij sprake is van een maximum residulimiet (MRL-)overschrijding met betrekking tot antibiotica.

Het percentage overschrijdingen van de MRL was in 2016 met 0,09% opnieuw zeer laag. Het COKZ heeft evenwel bij de inventarisatie van de door de ontvangers van boerderijmelk gedane meldingen vastgesteld dat de hierbij verstrekte informatie niet altijd consistent en volledig is.

In 2017 zal het COKZ, middels audits bij de zuivelondernemingen, de consistentie van de maatregelen en de toegezonden dossiers per zuivelonderneming beoordelen. Indien van toepassing zal het specifieke interventiebeleid zuivel en eieren worden toegepast.

Daarnaast zullen in 2017 specifieke dossiers (recidive en hoge overschrijdingen) worden doorgestuurd naar de NVWA, zodat aan deze dossiers voorrang kan worden gegeven in de opvolging door de NVWA. De overeengekomen afspraak dat de NVWA verantwoordelijk is voor de opvolging van deze dossiers, blijft van kracht.

In 2016 is een projectvoorstel geschreven met betrekking tot het uitvoeren van een evaluatie van de onderzoeksmethoden met betrekking tot antibiotica in boerderijmelk. Hierbij zal worden geïnventariseerd in hoeverre de bacteriegroeiremmende stoffen die door de melkveehouderij gebruikt (kunnen) worden, in voldoende mate worden onderzocht. Deze evaluatie zal uitgevoerd worden door het RIKILT. De evaluatie van het project zal in 2017 plaatsvinden. De rapportage van de door het RIKILT uitgevoerde studie was eind 2016 nog niet beschikbaar.

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

Overleg in 2015 tussen NVWA en COKZ enerzijds en de zuivelsector anderzijds heeft ertoe geleid dat de sector in de private kwaliteitssystemen melkveehouderij aanpassingen heeft doorgevoerd. Waar voorheen alle controles enige tijd tevoren werden aangekondigd, is de sector ertoe overgegaan 5 - 10% van de controles onaangekondigd of ten hoogste 1 dag voorafgaand aan de controle aangekondigd uit te voeren. Een deel van deze bedrijven is aselect geselecteerd en een deel risico gebaseerd. Voorts is het maatregelenbeleid aangescherpt door bepaalde bevindingen als ontoelaatbaar aan te merken en op basis hiervan melklevering te weigeren. Het gaat hierbij om aspecten met betrekking tot de hygiëne, de voedings- en verzorgingstoestand van het melkvee en het diergeneesmiddelengebruik. Voorts zijn op basis van weging van tekortkomingen (grote en/of veel tekortkomingen) opvolgtermijnen verkort. Wanneer de betrokken melkveehouder niet op korte termijn met betrekking tot deze aspecten verbetering realiseert, heeft dit eveneens tot gevolg dat melklevering door de zuivelonderneming wordt geweigerd.

Met de zuivelsector is afgesproken dat zij ervoor zorgt de interpretatiedocumenten te herzien voor wat betreft de weging en de opvolging van tekortkomingen.

Bij de evaluatie van de bevindingen in 2016 is de conclusie getrokken dat de verscherping van het systeem naar aanleiding van de resultaten in 2015 nog onvoldoende resultaat heeft. Verdere afstemming met de zuivelondernemers is nodig om het niveau van beoordeling in overeenstemming te brengen met de aspecten die het COKZ inspecteert en de weging van tekortkomingen die wordt toegepast. Dit zal in 2017 opnieuw geëvalueerd worden.

Conclusies

Vanaf medio 2017 wordt het specifieke interventiebeleid zuivel en eieren ingekaderd in het NVWA-interventiebeleid. Naar verwachting zal dit dan een genuanceerder en eenduidiger beeld geven van de naleving van de geldende regels door de bedrijven.

Bij de evaluatie van de bevindingen met betrekking tot de kwaliteitssystemen melkveehouderij van de zuivelindustrie is de conclusie getrokken dat de verscherping van deze systemen naar aanleiding van de resultaten over 2015 nog onvoldoende resultaat hebben gehad. Verdere afstemming met de zuivelondernemers is nodig om het niveau van beoordeling in overeenstemming te brengen met de aspecten die het COKZ inspecteert en de weging van tekortkomingen die wordt toegepast, en vormt in 2017 een punt van aandacht.

Bij de inventarisatie van de door de ontvangers van boerderijmelk gedane meldingen met betrekking tot overschrijdingen van MRL's voor antibiotica is vastgesteld dat de hierbij verstrekte informatie niet altijd consistent en volledig is. In 2017 zal het COKZ opnieuw, middels audits bij de zuivelondernemingen, de consistentie van de maatregelen en de toegezonden dossiers per zuivelonderneming beoordelen.

In 2016 is bij een selectie van zuivelondernemingen de traceerbaarheid van grondstoffen onderzocht. Hierbij is gebleken dat alle onderzochte bedrijven de directe toeleverancier(s) adequaat konden traceren, maar dat het met de traceerbaarheid van de grondstof(fen) naar eerdere schakels in de keten minder goed gesteld is. De projectresultaten vormden geen afspiegeling voor de gehele zuivelsector. In 2017 zal worden geëvalueerd in welke mate er opvolging gegeven dient te worden aan de traceerbaarheid bij zuivelproducten.

Overeenkomstig het werkplan is in 2016 specifiek aandacht besteed aan de wijze van verwerking van zijstromen in de kaassector. Geconcludeerd kan worden dat in het algemeen de zijstromen conform wetgeving worden behandeld/afgevoerd.

Het productieproces van raspers en schoners van kaas. Dit proces wordt als risicovol gezien, omdat de grondstof die gebruik wordt in deze sector vaak bestaat uit gebrekskazen en/of zijstromen van kaas. Dit zal in 2017 extra aandacht krijgen.

Sector eieren

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2016 onderdeel van de controles was (onderdeel Sector eieren)

EU-regelgeving	
Verordening (EG) nr. 178/2002	Algemene Levensmiddelenverordening
Verordening (EG) nr. 852/2004	levensmiddelenhygiëne
Verordening (EG) nr. 853/2004	hygiëne bij de productie van producten van dierlijke oorsprong
Verordening (EG) nr. 2073/2005	microbiologische criteria voor levensmiddelen
Verordening (EG) nr. 1069/2009	dierlijke bijproducten (basisverordening)
Verordening (EG) nr. 142/2001	dierlijke bijproducten (uitvoeringsverordening)
Verordening (EG) nr. 1169/2011	verstrekking van voedselinformatie aan consumenten
Verordening (EG) nr. 1881/2006	maximale gehalten van contaminanten in levensmiddelen
Verordening (EG) nr. 1333/2008	levensmiddelenadditieven
Verordening (EG) nr. 2160/2003	bestrijding van salmonella

Nationale wetgeving:

- Warenwet;
- Warenwetbesluit hygiëne van levensmiddelen;
- Warenwetbesluit bereiding en behandeling van levensmiddelen;
- Wet dieren;
- Besluit dierlijke producten;
- Regeling dierlijke producten.

Omvang controlebestand in 2016

Type bedrijf	Aantal
Landbouwbedrijven pluimveesector	
• legeindpluimveehouderijbedrijven	950
Levensmiddelenfabrikanten, importeurs, handels- en opslagbedrijven pluimveesector	
• verzamelaars	11
• pakstations	108
• grossiers	121
• eiproductenfabrikanten	19
• eiproductenhandelaren	15
Totaal	1.224

Resultaten toezicht in het kader van het hygiënepakket Eiersector 2016

Inspecties en monsters/analyses eiersector	Aantal
Inspecties	292
Legeindpluimveehouderijbedrijven (reguliere aangekondigde inspecties)	11
• extra aangekondigde inspecties naar aanleiding van tekortkomingen	10
Verzamelaars (reguliere aangekondigde inspecties)	0
• extra aangekondigde inspecties naar aanleiding van tekortkomingen	107
Pakstations (reguliere aangekondigde inspecties)	7
• extra aangekondigde inspecties naar aanleiding van tekortkomingen	202
• onaangekondigde reguliere inspecties	2
• extra onaangekondigde inspecties naar aanleiding van tekortkomingen	23
Eiproductenfabrikanten (reguliere aangekondigde inspecties)	2
• extra aangekondigde inspecties naar aanleiding van tekortkomingen	39
• onaangekondigde reguliere inspecties	3
• extra onaangekondigde inspecties naar aanleiding van tekortkomingen	15
Eiproductenhandelaren (reguliere aangekondigde inspecties)	0
• extra aangekondigde inspecties naar aanleiding van tekortkomingen	1
• onaangekondigde reguliere inspecties	0
• extra onaangekondigde inspecties naar aanleiding van tekortkomingen	0
Monsters/analyses	
Microbiologische analyses bij eiproductenfabrikanten	227
• aantal in deelmonsters gevonden normafwijkingen (betref 4 partijen)	12 (5,3%)
Maatregelen	
Waarschuwingen	26
Bestuurlijke boetes	3
Processen-verbaal	-
Schorsingen van registraties/erkenningen	-
Intrekkingen van registraties/erkenningen	-

Nadere toelichting bij resultaten Sector eieren 2016

De Nederlandse Controle Autoriteit Eieren (NCAE), een dienst van het Centraal Orgaan voor Kwaliteitsaangelegenheden in de Zuivel (COKZ), is in Nederland aangewezen als de autoriteit voor het uitvoeren van toezicht op de regelgeving inzake het hygiënepakket in de eierensector. De werkzaamheden met betrekking tot dit pakket zijn door de NCAE uitgevoerd overeenkomstig het Werkplan NCAE voor uitvoering werkzaamheden hygiënepakket, dierlijke bijproducten en overige warenwetregelgeving (jaar 2015). Het werkplan is op 26 februari 2016 door de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) goedgekeurd.

Behoudens bij legeindpluimveehouderijen is in 2016 bij het wegen van tekortkomingen het, thans nog in concept zijnde, specifieke interventiebeleid zuivel en eieren toegepast aan de hand van nieuwe beoordelingslijsten.

Legeindpluimveehouderijen

Reguliere controles en herinspecties

In Nederland zijn ongeveer 950 legeindpluimveehouderijen actief. Hiervan hebben 790 bedrijven een borgingssysteem voor het legeindpluimveehouderijbedrijf geïmplementeerd, waarmee zij invulling geven aan de toepassing van het EU-hygiënepakket.

Uitgangspunt bij het toezicht op legeindpluimveehouderijen is dat bedrijven met een borgingssysteem 1x per 3 jaar worden beoordeeld en bedrijven zonder borgingssysteem 1x per jaar.

De controles richten zich op administratie, diervoeders, diergeneesmiddelen, diergezondheid, huisvesting, ongediertebestrijdingsmiddelen en gewasbeschermingsmiddelen, afvalstoffen, water, eieren, monsterneming en onderzoek en dierlijke bijproducten.

Het aantal daadwerkelijk uitgevoerde reguliere inspecties is met 292 lager uitgevallen dan gepland (381) als gevolg van bedrijfsbeëindigingen en de vogelgriep (HPAI) in Nederland waardoor, in verband met de ingestelde bezoekersregeling, vanaf begin november 2016 geen inspecties bij legeindpluimveehouderijen konden plaatsvinden.

De geconstateerde tekortkomingen waren gerelateerd aan onvoldoende hygiëne in de bedrijfsruimtes en/of het onvoldoende bestrijden van ongedierte. In verband hiermee zijn aan 11 bedrijven 1 of meerdere schriftelijke

waarschuwingen gegeven. Aan 10 bedrijven is 1 schriftelijke waarschuwing verstrekt; aan 1 van deze 10 bedrijven 2 maal. Ten opzichte van 2015 is bij legeindpluimveehouders sprake van een toename van het aantal afgegeven schriftelijke waarschuwingen (2015: 3). Deze toename is gerelateerd aan het (gefaseerd) toepassen van het NVWA-interventiebeleid. Er zijn geen rapporten van bevindingen opgemaakt.

Dioxines, dioxine-achtige polychloorbifenylen (PCB's) en PCB's

Vanaf 2014 wordt steekproefsgewijs onderzoek gedaan op de aanwezigheid van dioxines, dioxine-achtige PCB's en PCB's in eieren van kippen die de beschikking hadden over een vrije uitloop.

In 2016 werden van 66 bedrijven eieren onderzocht. Op 64 bedrijven zijn geen afwijkingen geconstateerd. Op 1 bedrijf was sprake van een normoverschrijding op de som van dioxines van 1 stal. Het bedrijf is aangezegd de eieren uit de betreffende stal te blokkeren en te laten vernietigen (dierlijk bijproduct), een oorzaakanalyse uit te voeren en corrigerende maatregelen te nemen.

Bij 1 bedrijf werd een overschrijding geconstateerd van de actiedrempel met betrekking tot dioxines en dioxine-achtige PCB's. De aanzegging kon bij bedrijf derhalve beperkt blijven tot de verplichting een oorzaakanalyse uit te voeren en corrigerende maatregelen te nemen.

Ter controle op de naleving van de aangezegde acties heeft bij beide bedrijven verificatie-monstername plaatsgevonden. Daarbij is gebleken dat er geen sprake meer was van overschrijding van de norm respectievelijk actiedrempel. Niettemin worden beide bedrijven in 2017 opgenomen in de steekproef voor de onderhavige bemonstering.

Verzamelaars

Inspecties bij verzamelaars worden 1x per jaar onaangekondigd uitgevoerd. Deze inspecties zijn gericht op gevaaridentificatie en risicobeoordeling, voedselveiligheid, traceerbaarheid, algemene hygiënevoorschriften, specifieke voorschriften inzake inrichting en omgeving, vervoer, afval, persoonlijke hygiëne, verpakkingen, opleiding, eieren en toeleveranciers.

In 2016 hebben 11 reguliere onaangekondigde beoordelingen plaatsgevonden bij verzamelaars. Er zijn bij deze beoordelingen wederom geen tekortkomingen geconstateerd.

Pakstations

Bij pakstations hebben 107 aangekondigde en 202 onaangekondigde beoordelingen plaatsgevonden. De aangekondigde beoordelingen worden uitgevoerd met als basis de door het ministerie van VWS goedgekeurde hygiëncode voor pakstations, verzamelaars en grossiers, en vinden 1x per jaar plaats. Beoordeeld wordt in hoeverre de pakstations voldoen aan deze hygiëncode. In de hygiëncode zijn zowel wettelijke als bovenwettelijke eisen opgenomen.

De onaangekondigde beoordelingen worden uitgevoerd met als basis de HP-beoordelingslijst pakstations van de NCAE, waarbij beoordeeld is in hoeverre wordt voldaan aan de wettelijke voorschriften van het hygiënepakket. Hierbij wordt ten minste 80% van de volgende onderdelen beoordeeld; inrichting en onderhoud bedrijfsruimte en apparatuur, hygiëne, reiniging en desinfectie, water kwaliteit, HACCP inclusief documentatie, kwaliteit grondstoffen waaronder boerderijmelk, ongedierte bestrijding, risico kruisbesmetting, persoonlijke hygiëne, opleiding en instructie personeel, koelketen, verpakken, transport, monsterneming en onderzoek en de juiste omgang met dierlijke bijproducten. Deze onderdelen komen ten minste 1x per 3 jaar aan bod.

Het aantal gerealiseerde inspecties is lager uitgevallen dan geraamd. Dit vanwege het feit dat in het laatste kwartaal van 2016 combinatiebedrijven, die zowel pluimveehouder als pakstation zijn, in verband met de vogelgriep uitbraak in Nederland niet bezocht konden worden. Het aantal combinatiebedrijven vertoont overigens een stijgende lijn doordat een groeiend aantal pluimveehouders activiteiten als pakstation ontwikkelt. Alle nieuwe pakstations die in 2016 zijn gestart, zijn in 2016 ook beoordeeld.

In 2016 hebben 5 pakstations een schriftelijke waarschuwing gekregen (in 2015 waren dit er 4).

Van de betrokken bedrijven volgden er 3 de hygiëncode; de andere 2 zijn beoordeeld volgens de HP-beoordelingslijst. De geconstateerde tekortkomingen verschilden procentueel slechts beperkt van die in 2015, en hadden voornamelijk betrekking op de hygiëne en het meten en/of registreren van temperatuur en luchtvochtigheid.

Eiproductenfabrikanten

Er hebben 23 aangekondigde en 39 onaangekondigde beoordelingen plaatsgevonden. Ten opzichte van 2015 vielen met betrekking tot reinheid en onderhoud van de bereidingsruimtes in toegenomen mate afwijkingen te bespeuren. Ook zijn in 2016 meer dan voorheen tekortkomingen vastgesteld met betrekking tot 'acceptatie grondstoffen' en 'HACCP/basisvoorwaarden', aspecten die in 2015 niet vielen in de categorie van (een van de) meest geconstateerde

tekortkomingen. De verklaring hiervoor is gelegen in de benoeming van speerpunten bij het toezicht op producenten van eiproducten in 2016:

- het toepassen van HACCP;
- naleving van specifieke voorschriften voor eiproducten;
- algemene hygiëne in de bereidingsruimtes;
- het gebruik van additieven.

De geconstateerde tekortkomingen hebben in 2016 geleid tot het verstrekken van 8 schriftelijke waarschuwingen aan de 8 hierbij betrokken bedrijven. In 2017 zal bij het toezicht het definitieve specifieke interventiebeleid zuivel en eieren van de NVWA toegepast worden. Overeenkomstig dit beleid zal dan ook in voorkomende gevallen een rapport van bevindingen worden opgemaakt.

Voorts is bij eiproductenfabrikanten met officiële monsterneming en onderzoek nagegaan in hoeverre de implementatie van regelgeving betreffende het hygiënepakket bij de bedrijven doeltreffend is. Er zijn 107 partijen onderzocht op enterobacteriaceae, 12 op *Listeria monocytogenes*, en 108 op salmonella. Bij dit laatste onderzoek is een overschrijding van het desbetreffende voedselveiligheids criterium aan het licht getreden. Naar aanleiding hiervan is een rapport van bevindingen opgemaakt (zie ook hierna in het onderdeel 'RASFF-meldingen').

Eiproductenhandelaren

Er hebben bij eiproductenhandelaren 16 beoordelingen plaatsgevonden, 15 aangekondigd en 1 onaangekondigd. Bij deze beoordelingen zijn geen tekortkomingen geconstateerd.

Projecten in 2016

In 2016 is verder gewerkt aan de voorbereiding van het herzien van het maatregelenbeleid van de NCAE, teneinde dit zoveel mogelijk in lijn te brengen met het interventiebeleid van de NVWA. Behoudens bij legeindpluimveehouderijen is in 2016 bij het wegen van tekortkomingen het, thans nog in concept zijnde, specifieke interventiebeleid zuivel en eieren toegepast aan de hand van nieuwe beoordelingslijsten. Formele toepassing van het specifieke interventiebeleid zuivel en eieren zal evenwel pas kunnen plaatsvinden, wanneer dat officieel is vastgesteld. Dat gebeurt naar verwachting per medio 2017.

Incidenten

Dioxines, dioxineachtige PCB's en overige PCB's

Dit onderwerp is reeds behandeld onder het onderdeel 'Legeindpluimveehouderijen'.

Salmonellabesmettingen legeindpluimveehouderij

Sinds medio 2015 wordt het toezicht ter bewaking en bestrijding van *salmonella* op de legeindpluimveehouderij volledig uitgevoerd door de NVWA. De NCAE blijft evenwel toezicht uitoefenen op het juist merken van met *salmonella* besmette eieren en de gekanaliseerde afvoer van deze eieren rechtstreeks van de pluimveehouderij naar de eiproductenfabrikant. In dit kader zijn door de NVWA 31 meldingen aan de NCAE gedaan. In vervolg hierop hebben 14 eerste inspecties plaatsgevonden, en 29 herinspecties. In 27 gevallen ging het om reguliere herinspecties (hennen niet geruimd). Bij 2 bedrijven werd tevens het opheffen van eerder geconstateerde tekortkomingen geverifieerd. Bij 2 herinspecties is een schriftelijke waarschuwing gegeven.

Tevens zijn er 2 rapporten van bevindingen (2 bedrijven) opgemaakt, zowel aan de betrokken legeindpluimveehouder, als aan het pakstation. Beide rapporten konden evenwel niet door de NVWA in behandeling worden genomen, aangezien de NCAE formeel niet is aangewezen voor het toezicht op de wetgeving inzake zoönoses. De NVWA heeft aangegeven de door de NCAE benodigde formele aanwijzing voor dit toezicht in 2017 in te regelen.

Salmonella Poolse eieren

In de periode oktober – december 2016 heeft de NCAE intensief samengewerkt met de NVWA aan de calamiteit met betrekking tot de met *salmonella* besmette eieren uit Polen. De NCAE heeft verschillende werkzaamheden uitgevoerd met betrekking tot de tracering bij diverse onder toezicht van de NCAE staande bedrijven en met betrekking tot verificatie van Poolse documentatie.

Vogelgriep (HPAI)

De buitendienst van de NCAE heeft in 2016 een (tijdelijke) bevoegdheid van de NVWA gekregen om reiniging- en ontsmettingcontroles uit te voeren op trays en dergelijke bij aangewezen bedrijven die eieren ontvangen uit de zogenoemde Beschermings- en Toezichts(BT)-gebieden in verband met de vogelgriep. In dat kader zijn in 2016 12 controles uitgevoerd, waarna met betrekking tot geconstateerde tekortkomingen en andere relevante aspecten intensief afstemming tussen de NCAE en de NVWA heeft plaatsgevonden.

RASFF-meldingen

Naar aanleiding van een RASFF-melding uit Duitsland met betrekking tot een salmonellabesmetting in vloeibaar heel-ei afkomstig van een Nederlandse eiproducentfabrikant, heeft de NCAE een calamiteitenbeoordeling uitgevoerd bij het betrokken bedrijf. Hierbij zijn geen tekortkomingen geconstateerd. Aanvullende monsternames voldeden alle aan de wettelijke norm.

De NVWA heeft in samenwerking met de NCAE een RASFF-melding gedaan vanwege een besmetting met *salmonella* in kip-heel-ei bij een Nederlandse eiproducentfabrikant (zie ook § 7.2). De betrokken partijen waren reeds verwerkt in de betreffende lidstaten. De oorzaak bleek een nieuw geplaatste pasteur die onvoldoende was gevalideerd, waardoor ongemerkt onderpasteurisatie had plaatsgevonden. De oude pasteur is na ontdekking van de fout tijdelijk teruggeplaatst, totdat volledige validatie van de pasteur had plaatsgevonden.

Deze eiproducentfabrikant heeft een rapport van bevindingen aangezegd gekregen vanwege het onvoldoende uitvoeren van het HACCP-systeem met als gevolg het in de handel brengen van een onveilig product.

Effectmeting

De rapportage over dit onderdeel is verwerkt in de onderdelen Legeindpluimveehouderijen, Verzamelaars, Pakstations, Eiproducentfabrikanten en Eiproducenthandelaren in bovenstaande paragrafen.

Acties tot verbetering van de officiële controles

Bij de beoordelingen is meer aandacht besteed aan hygiëneaspecten.

Verder is, zoals elders in deze rapportage is aangegeven, gewerkt aan het herzien van het maatregelenbeleid van NCAE, teneinde dit zoveel mogelijk in lijn te brengen met het interventiebeleid van de NVWA. Er zijn nieuwe beoordelingslijsten in gebruik genomen, waardoor ook de beoogde meer eenduidige en nauwgezette registratie van tekortkomingen kon worden verbeterd. Dit zal medio 2017 verder vorm krijgen, wanneer de toepassing van het specifieke interventiebeleid zuivel en eieren wordt geformaliseerd.

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

Er zijn in 2016 geen initiatieven ontwikkeld voor specifiek op verbetering van de naleving door het bedrijfsleven gerichte acties.

Conclusies

De resultaten van het toezicht in 2016 laten merendeels in variërende mate een toename zien van het aantal afgegeven schriftelijke waarschuwingen, maar dit betekent niet dat deze toename volledig is toe te schrijven aan een verslechtering van de situatie bij de gecontroleerde bedrijven. Enerzijds heeft de extra aandacht die is besteed aan hygiëneaspecten een rol gespeeld, maar anderzijds heeft ook de voorbereiding op het in lijn brengen van het maatregelenbeleid van de NCAE aan het interventiebeleid van de NVWA tot meer waarschuwingen geleid.

In 2016 is verder gewerkt aan het ontwikkelen van het specifieke interventiebeleid zuivel en eieren, dat gekoppeld gaat worden aan het specifieke interventiebeleid voedsel- en voedselveiligheid industrie van de NVWA. Dit zal naar verwachting medio 2017 zijn beslag krijgen.

Incidenten zijn op passende wijze tegemoet getreden. Voor zover nodig zijn passende maatregelen getroffen en sancties opgelegd.

3.12 Horeca en ambachtelijke productie

Controlerende instantie(s): NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2015 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Verordening (EG) nr. 178/2002	Algemene Levensmiddelen Verordening
Verordening (EG) nr. 852/2004	Levensmiddelenhygiëne

Nationale wetgeving:

- Warenwet

Resultaten 2016

Omvang controlebestand in 2016

Bedrijfstypen	Aantal
Horeca	± 60.000
Retail (supermarkt, en dergelijke)	± 21.000
Ambacht (slager, bakker, groenteboer, poelier, markt)	± 25.500
Instellingen (inclusief kinderdagverblijven)	± 10.000

Een verdere stijging van het controlebestand is zichtbaar. Dat wordt enerzijds veroorzaakt door een beter beeld (op basis van diverse bronnen) van de werkelijke situatie. Anderzijds zijn er ook signalen zichtbaar dat de daling van bepaalde doelgroepen gestopt is en soms zelfs aantrekt. Dit als gevolg van de stijgende economie.

Resultaten toezicht 'Horeca en ambachtelijke productie' 2016

Inspecties	Aantal
Horeca	20.745
Retail	1.927
Ambacht	5.431
Instellingen	160
Totaal	40.833
Herinspecties	
Totaal aantal retribueerbare herinspecties	12.570
Waarvan digitale herinspecties	5.808
Monsters/analyses (microbiologisch)	8.371
Inspectie maatregelen	
Horeca	10.686
• boeterapport/proces-verbaal	2.761
• schriftelijke waarschuwing	7.925
Retail	754
• boeterapport/proces-verbaal	191
• schriftelijke waarschuwing	563
Ambacht	2.237
• boeterapport/proces-verbaal	479
• schriftelijke waarschuwing	1.758
Instellingen	24
• boeterapport/proces-verbaal	2
• schriftelijke waarschuwing	22
Tijdelijke stillegging van activiteiten	
• voornemen tot sluiting	155
• sluitingen	69
• stilleggen processen	7
• in bewaring nemen	50
• dwangsom	3

Verwijzing naar specifieke rapportage:

Er zullen verschillende inhoudelijke vormen van rapportages verschijnen. Van beperkt tot een infographic tot een zeer gedetailleerde rapportage.

Nadere toelichting bij resultaten 'Horeca en ambachtelijke productie'

In 2016 is zichtbaar dat de aanname van nieuwe inspecteurs, zich vertaalt in een verdere verhoging van het aantal inspecties met bijna 7.500. Meer inspecties, op basis van een risicogerichte selectie, laat ook een bijbehorende stijging in het aantal genomen monsters en het aantal maatregelen zien.

De bedoelde risicoselectie is in 2016 wederom onder druk komen te staan. Ondanks dat de groep inspecteurs op kracht was, werd er ook een beroep op hen gedaan voor andere werkzaamheden of werkzaamheden die de risicoselectie beïnvloeden. Dat laatste was het geval in relatie tot verbreding van openbaarmaking. Veel onbekende bedrijven werden in beeld gebracht, ongeacht hoog of laag risico (voor zover dat in te schatten was). Het gevolg is dat het percentage herinspecties ten opzichte van inspecties gestegen is naar 31% (was 23%).

In 2016 is bij 33,5% van de inspecties een maatregel opgemaakt (25% in 2015). In 8% van de inspecties was sprake van een ernstige overtreding (6% in 2015) en bij 25% was sprake van een overtreding (19% in 2015). Een duidelijke stijging in gericht toezicht is zichtbaar en benadert het niveau van 2014.

De maatregelen concentreren zich op basisvoorwaarden (met name hygiëne en bouwkunde) en HACCP (veilige processen) (87,5%), temperatuur (10%), ongedierte (1,5%) en onveilige producten (1%).

Verscherpt toezicht

De ingezette verbetering van het verscherpt toezicht (sneller doorpakken met minder inspecties) bij notoire overtredders is zichtbaar in het aantal ondernomen interventies. In 2016 zijn in totaal 284 acties gericht op stillegging uitgevoerd (169 in 2015). 542 controles op beschikkingen zijn uitgevoerd en 41 spoedsluitingen (21 in 2015) zijn opgelegd.

Formuleaanpak

Formuleaanpak kenmerkt zich door via een aselechte steekproef een uitspraak te doen over de naleving van de gehele formule. Bovengenoemd controlebestand omvat ongeveer 15.000 vestigingen die onderdeel uitmaken van een formule, een bedrijf met meerdere locaties. Deze efficiënte en effectieve methode is ook in 2016 gecontinueerd.

Op basis van steekproeven deelt de NVWA de bedrijven in naar:

- 'groene' formules: meer dan 90% van de locaties voldoet aan de eisen voor voedselveiligheid;
- 'gele' formules: minder dan 90% van de locaties voldoet aan de eisen
- Individuele locaties met structureel risico.

Formules in de gele categorie krijgen aandacht van de NVWA door in een volgende steekproef meer locaties te betrekken. Hiervoor wordt een objectieve verdeelsleutel toegepast.¹

De methodiek formuleaanpak wordt toegepast bij landelijk bekende formules van supermarkten, bakkerijen, cateraars, tankstations, hotels en restaurants. Eind 2016 is de stand van zaken:

Sector	Aantal formule bedrijven	Aantal handhavende inspecties	Aantal maatregelen
Bakkerijen	6	51	19
Catering	10	0	0
Horeca	53	136	52
Slagerijen	1	0	0
Supermarkten	22	211	54
Tankstations	7	0	0
Totaal	99	398	123

De resultaten worden gepubliceerd op de website van de NVWA. Op deze wijze zijn 99 formules in 2016 beoordeeld.

¹ Verdeelsleutel is een objectie instrument om de omvang van een steekproef te bepalen waarbij rekening wordt gehouden met de omvang van de formule en het afwijkingpercentage van de vorige steekproef. De omvang van de steekproef zal nooit meer dan 50% van de locaties omvatten.

Bij 18 formules met een geel oordeel zijn 398 inspecties uitgevoerd. Bij 31% van de inspecties is een maatregel (boeterapport) opgemaakt. 3 formules hebben zich dusdanig verbeterd dat ze een groen oordeel hebben gekregen. Echter een nieuwkomer was nog niet goed genoeg en heeft een geel oordeel gekregen. Ten opzichte van 2015 is de verbetering van naleving beperkt (van 18 gele formules in 2015 naar 16 gele formules in 2016). Ook is het aantal inspecties gedaald (van 550 inspecties in 2015 naar 398 inspecties in 2016).

Naast deze vorm van toezicht, blijven er individuele locaties die zodanig slecht naleven dat ze opgenomen zijn in verscherpt toezicht. Naast horecalocaties zijn het vooral supermarktlocaties die zoveel problemen ondervinden met ongedierte, dat een spoedsluiting nodig is.

De groene formules ondergaan een andere vorm van toezicht. Verminderd toezicht wordt toegepast waarbij de focus ligt op contact met hoofdkantoor en inzage in systemen en eigen controle data. Op basis van deze informatie is besloten dat de NVWA haar toezicht tot dit beperkt.

Projecten in 2016

De ontwikkeling van handhavingsregie is in 2016 doorgezet. Beïnvloeden van het gedrag van ondernemers om te gaan naleven wordt steeds belangrijker. Gericht daar waar dit zinvol is en andere instrumenten meer effect bereiken of zullen bereiken. Voor de doelgroep shoarma-ondernemers is vastgesteld dat filmpjes bijdragen aan een betere naleving en deze zullen in 2017 geïntegreerd worden in het risicogericht toezicht.

Voor de doelgroepen Chinese horecaondernemers is in 2016 een kwalitatieve effectmeting uitgevoerd. Uit de resultaten blijkt, dat de ontwikkelde handhavingsinstrumenten enige aanpassing nodig hebben. Een nieuw onderzoek zal in 2017 worden opgezet en gestart.

Voor de doelgroep zuigelingenafdeling binnen de ziekenhuizen zijn diverse instrumenten ontwikkeld ter vergroting van de kennis. In 2017 zullen deze beschikbaar gesteld worden waarna een meting kan starten.

Private kwaliteitssystemen

Inmiddels zijn 8 private zelfcontrolesystemen (POC²) geaccepteerd. Deze systemen zijn speciaal ontwikkeld voor deze doelgroepen. In 2016 zijn 5 systemen met een steekproef benaderd. Een steekproef op locaties, ter toetsing van het zelfcontrolesysteem. De resultaten laten zien dat verbetering mogelijk is, maar ook dat het zeer waardevol is, in het toezicht. Analyse van de inspectierapporten heeft aangetoond dat ook op deze wijze inzicht in het systeem verkregen kan worden naast de fysieke bezoeken bij ondernemers. Op basis van de resultaten is er maatwerk per systeem mogelijk en geeft het input voor optimalisering van de toetsingscriteria die op de NVWA website staan.

Effectmeting

In navolging van de effectmeting van shoarma, algemeen, is een vervolgveldexperiment uitgevoerd om specifiek te kunnen benoemen welk instrument voor welke verbetering zorgt. De resultaten van dit onderzoek bevestigen de significante bijdrage van de filmpjes, ter bevordering van de naleving.

Acties tot verbetering van de officiële controles

Diverse onderdelen van het toezicht bezitten een redelijk handmatig karakter. In 2016 is de weg naar een nieuwe digitale vorm van planning tot en met afhandeling verder concreter ingevuld, met name voor hygiënewetgeving binnen deze doelgroepen. Bij implementatie van dit systeem (bekend onder de naam Inspect) zal vanaf planning tot en met afhandeling van maatregelen procesgericht gewerkt worden waarmee zowel de kwaliteit, snelheid en uniformiteit veel beter ondersteund worden. Implementatie in de praktijk start in 2017.

Verbetering van het toezicht wordt tevens gestimuleerd door de introductie en implementatie van een aangepast interventiebeleid. De implementatie gaat gepaard met een grondige opleiding, die tevens een aantal uitvoeringsonderwerpen ter hand neemt waar de bandbreedte in toepassing te groot is.

² POC: privaat orgaan controlesystematiek

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

In 2015 is een kaart ontwikkeld om bedrijven, die bijna aan de vooravond van verscherpt toezicht staan, te waarschuwen. 'Pas op, en voorkom dit traject. Ga nu verbeteren en naleven.' Deze kaart is samen met het bedrijfsleven ontwikkeld en in 2015 en 2016 toegepast. Of de kaart werkt, zal in 2017 geëvalueerd worden.

Zelfcontrolesystemen blijven aandacht vragen. Niet alleen de 8 geaccepteerde systemen moeten meer deelnemende bedrijven werven, ook nieuwe systemen die zich melden, worden door de NVWA serieus behandeld. Daarmee wordt mogelijk de keus voor individuele ondernemers nog groter.

Conclusies

- Het aantal inspecties is toegenomen (bijna 7.500). De risicogerichte selectie van bedrijven is weer verbeterd ten opzichte van 2015.
- De meest voorkomende onderwerpen van niet-naleving binnen horeca, ambacht, retail en zorg blijft hygiëne, juiste omgang met voedsel en temperatuur. De problematiek met ongedierte vermindert niet.
- Het aantal acties gericht op stilleggingen is fors gestegen (van 169 naar 284). Ditzelfde beeld is zichtbaar in de stijging van het aantal spoedsluitingen (van 21 naar 41).
- De formuleaanpak laat een gematigde verbetering in naleving zien. Het aantal inspecties is daarentegen wel verminderd van 550 naar 398. De huidige gele formules, waarbij minder dan 90% van de locaties voldoet aan de eisen, zijn hardnekkiger en hebben meer moeite om de naleving op orde te krijgen.
- 5 van de 8 zelfcontrolesystemen hebben een steekproef ondergaan. Alle systemen behoeven verbetering, maar hebben voldoende mogelijkheden en potentie om deze door te voeren. De meerwaarde blijft dat deze systemen alle deelnemende bedrijven minimaal 1x per jaar, maar veelal 2x per jaar bezoeken. Iets wat de NVWA niet kan en zal invullen.

3.13 Etikettering van levensmiddelen

Controlerende instantie(s): NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2016 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Verordening (EU) nr. 1169/2011	de verstrekking van voedselinformatie aan consumenten
Verordening (EG) nr. 110/2008	etikettering van de geografische aanduidingen van gedistilleerde dranken
Verordening (EG) nr. 2568/91	eisen voor de kenmerken van olijfoliën
Verordening (EU) nr. 1308/2013	vaststelling gemeenschappelijke ordening van de markten voor landbouwproducten

Nationale wetgeving:

De meeste regelgeving op het gebied van etikettering en allergenen staat beschreven in het Warenwetbesluit informatie levensmiddelen. Echter, op 40 andere plaatsen in de Warenwet staat additionele etiketteringsregelgeving.

Omvang controlebestand in 2016

Bedrijfstypen	Aantal
Productiebedrijven	2.400
Importeur, groothandel, opslag	4.800
Horeca, detaillisten, supermarkten, instellingskeukens	circa 100.000

Projecten in 2016

In 2016 hebben verschillende projecten gelopen op het gebied van etikettering van levensmiddelen:

Lettergrootte

In 2015 heeft de NVWA een kleinschalig oriënterend onderzoek uitgevoerd op een beperkt aantal producten om een indruk te krijgen in hoeverre deze regels door de industrie correct zijn opgepakt en welke werkwijze er moet worden gehanteerd bij de handhaving. Bij dit onderzoek bleek dat op 1 na alle verpakkingen al aan de nieuwe wettelijke regels voldeden.

In vervolg hierop is in 2016 een onderzoek gestart waarbij de lettergrootte van een breed spectrum van producten onder de loep is genomen.

Van 178 voorverpakte levensmiddelen die in het kader van de zoutmonitoring als monster zijn genomen, is ook bepaald of voldaan wordt aan de eis van de minimale lettergrootte.

Bijna 95% van de etiketten voldeed aan de eisen voor lettergrootte. Dit is een bevestiging van de 1^e beperkte meting die in 2015 is uitgevoerd.

Olijfolie

In opdracht van de Europese Commissie voeren de lidstaten jaarlijks controles uit op de olijfoliën met als doel de kwaliteit en eerlijkheid in de handel te bevorderen en mogelijke fraude te bestrijden. De NVWA voert dit onderzoek jaarlijks uit. De NVWA heeft in de periode oktober - november 2016 monsters olijfolie afkomstig uit het handelskanaal genomen. De nadruk werd gelegd op de duurste kwaliteit olie, de 'extra kwaliteit olijfolie van de eerste persing' (49 monsters). Daarnaast werden ook 5 monsters van een mindere kwaliteit bemonsterd. Van de 54 monsters olijfolie bleken er 3 (5%) niet geheel te voldoen aan alle eisen van de wet. Dit betrof geringe enkelvoudige overtredingen: een overschrijding van de zuurgraad (1,22%) en 2 keer een spectrofotometrische afwijking van parameter K270 (0,271 respectievelijk 0,331), wat op een klein kwaliteitsverlies duidt door de inwerking van licht en warmte.

Misleiding dranken met vruchten

In 2016 is onderzocht of op dranken waaraan vruchten zijn toegevoegd, misleidende voedselinformatie vermeld stond. In een oriënterend onderzoek zijn van 1 grote exploitant, die verschillende merken dranken met vruchten op de markt brengt, verschillende monsters uit de supermarkt genomen. In totaal zijn 15 verschillende producten beoordeeld. De producten betroffen vruchtensappen, vruchtconnectars/vruchtendranken, limonades/frisdranken en zuivel dranken waaraan vruchten zijn toegevoegd. Met de producent is vervolgens het gesprek aangegaan over etiketteringsaspecten die wel aan de wetgeving voldoen, maar de consument mogelijk toch kunnen misleiden. Voor het niet vermelden op de verpakking van de behandeling die 12 van deze producten hebben ondergaan (hittebehandeling), waardoor de consument het product niet kon onderscheiden van soortgelijke producten die deze behandeling niet hebben ondergaan, is schriftelijk gewaarschuwd.

Misleiding imitatie

Ingrediënten die normaliter bij de bereiding van levensmiddelen worden gebruikt kunnen geheel of gedeeltelijk worden vervangen door soortgelijke ingrediënten. Wanneer gesuggereerd wordt dat een bepaald ingrediënt aanwezig is, terwijl dit ingrediënt geheel niet aanwezig is, is een vorm van misleiding. Wanneer een ingrediënt waarvan de consument verwacht dat het bij de bereiding is gebruikt geheel of gedeeltelijk is vervangen, dan moet van deze (gedeeltelijke) vervanging melding worden gedaan bij de benaming van het levensmiddel.

Tijdens het project 'misleiding imitatie' is gekeken of aan deze eisen is voldaan. In totaal zijn 249 producten beoordeeld. Deze producten zijn in verschillende groepen te verdelen, gekeken naar het specifieke ingrediënt:

- levensmiddelen waaraan vlees wordt toegevoegd (21 producten);
- levensmiddelen waaraan vis wordt toegevoegd (32 producten);
- levensmiddelen waaraan kaas wordt toegevoegd (27 producten);
- levensmiddelen waaraan fruit wordt toegevoegd (34 producten);
- levensmiddelen waaraan chocolade wordt toegevoegd (58 producten);
- levensmiddelen waaraan andere ingrediënten worden toegevoegd (77 producten).

Bij 81 producten is een maatregel genomen voor 'imitatie' (of er werd gesuggereerd dat een ingrediënt aanwezig was, terwijl het betreffende ingrediënt niet werd toegevoegd, of (gedeeltelijke) vervanging van een ingrediënt werd niet vermeld).

Daarnaast is op 23 producten nog een maatregel gevallen voor een andere etiketteringstekortkoming.

Vermelding ontdooid

Voorverpakte levensmiddelen die ingevroren zijn geweest maar in ontdooid toestand aan de consument worden verkocht, moeten de vermelding 'ontdooit' krijgen (behoudens enkele uitzonderingen). De scope van dit project was 'rauw vlees' (natureel of gekruid). In supermarkten zijn 102 foto's van voorverpakte levensmiddelen genomen. Daar waar geen vermelding 'ontdooit' is vermeld, is bij de producent gekeken of het product ingevroren is geweest. Daarbij werden 2 tekortkomingen geconstateerd.

Herkomstetikettering

Voorverpakt vlees moet voorzien zijn van de herkomst. Voor rundvlees gold deze verplichting al ruim 15 jaar (krachtens Verordening (EG) nr.1760/2000), voor vlees van andere diersoorten (varken, pluimvee, schapen en geiten) is dit een verplichting in Verordening (EU) nr. 1169/2011 die sinds december 2014 van kracht is.

Beoordeeld is of de herkomst op voorverpakt vlees is vermeld bij de diersoorten die deze verplichting volgens Verordening (EG) nr. 1760/2000 dan wel Verordening (EU) nr. 1169/2011 hebben. De producten die in het kader van het project 'ontdooit' zijn gefotografeerd en binnen de scope van dit project vielen, zijn op herkomstvermelding beoordeeld. Dit waren 78 producten (39 varkensvleesproducten, 33 rundvleesproducten en 6 pluimveevlees).

Daarvan bleken 3 varkensvleesproducten niet aan de wet te voldoen.

3.14 Contaminanten, residuen en genetisch gemodificeerde organismen (ggo's) in levensmiddelen

Controlerende instantie(s): NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2016 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Verordening (EG) nr. 669/2009	meer uitgebreide officiële controles op de invoer van bepaalde diervoeders en levensmiddelen van niet-dierlijke oorsprong
Uitvoeringsverordening (EU) nr. 884/2014	bijzondere voorwaarden voor invoer van bepaalde levensmiddelen uit bepaalde derde landen in verband met risico van aflatoxinenverontreiniging
Aanbeveling 2013/647/EU	monitoring van het acrylamidegehalte in levensmiddelen
Aanbeveling 2012/154/EU	monitoring van moederkorenalkaloïden in levensmiddelen
Aanbeveling 2013/165/EU	aanwezigheid van T-2- en HT-2-toxine in granen en graanproducten
Verordening (EG) nr. 396/2005	vaststelling van maximumgehalten aan bestrijdingsmiddelenresiduen
Verordening (EG) nr. 1829/2003, Verordening (EG) nr. 1830/2003	betreffende toegelaten ggo's in diervoeder en levensmiddelen
Uitvoeringsbesluit 2013/287/EU	noodmaatregel ggo's in Chinese rijstproducten
Verordening (EG) nr. 1333/2008	inzake levensmiddelenadditieven (soedankleurstoffen)
Verordening (EG) nr. 2073/2005	inzake microbiologische criteria voor levensmiddelen (histamine)
Verordening (EG) nr. 1881/2006	vaststelling van de maximumgehalten aan bepaalde verontreinigingen in levensmiddelen

Nationale wetgeving:

- Warenwet, waarin alle EU-wetgeving is geïmplementeerd.

Omvang controlebestand in 2016

Bedrijfstypen	Aantal
Importeurs, groothandel, fabrikanten, supermarktketens, winkels	circa 150.000

Resultaten toezicht 'contaminanten, residuen en ggo's in levensmiddelen' 2016

Resultaten inspecties/monsters NVWA 2016	Aantal
Residuen van bestrijdingsmiddelen:	
• op basis van Nationaal controleplan	
- representatief voor de markt	2.132
- op basis van een risicoprofiel	996
• op basis van Verordening (EU) nr. 669/2009	670
Ggo levensmiddelen	204
Ggo Chinese rijst	33
Mycotoxinen:	
• op basis van Nationaal Cnctroleplan	
- representatief voor de markt	2.207
- op basis van een risicoprofiel	1.265
• op basis van Verordeningen (EG) nr. 669/2009 en (EU) nr. 884/2014	1.332
Milieu- en procescontaminanten	933

Verwijzing naar specifieke rapportage:

Report of Pesticide Residues Monitoring Results of the Netherlands for 2016. Overschrijdingen van de Acute Reference Dose (ARfD) werden aan het Rapid Alert for Food and Feed systeem gerapporteerd. De resultaten van de monsters genomen in het kader van Verordeningen (EG) nr. 669/2009 en (EU) nr. 885/2014 werden volgens de daarvoor geldende afspraken elk kwartaal aan de Europese Commissie gerapporteerd.

Nadere toelichting bij resultaten 'Contaminanten, residuen en ggo's in levensmiddelen'

Residuen van bestrijdingsmiddelen

Het onderzoek op residuen van bestrijdingsmiddelen laat zien dat de afwijkingpercentages voor in de EU geteelde producten nog altijd laag zijn. Het percentage overschrijdingen op producten van buiten Europa blijft niettemin relatief hoog. Uit het programma blijkt dat:

- In bijna 3.800 monsters werden circa 8.960 residuen van 205 verschillende bestrijdingsmiddelen gevonden. In 2016 werd een met 2015 vergelijkbaar aantal verschillende stoffen gevonden. De EU heeft bepaald welke middelen in ieder geval binnen het nationale controleprogramma moeten vallen. Naast het verplichte programma is er ook een lijst van aanbevolen stoffen. Van de in 2016 gevonden verschillende residuen behoort 93% tot die verplichte lijst en 4% tot de aanbevolen lijst. De resultaten van de aanbevolen lijst en de nationale aanvullingen kunnen worden gebruikt om het EU-programma waar nodig aan te vullen.
- Veel monsters groenten en fruit uit Azië voldeden niet aan de maximum residulimiet (MRL). Daarnaast voldeden een aanzienlijk deel van de producten uit Turkije (22%) en Egypte (18%) niet aan de MRL. De tabellen hieronder geven een overzicht van de product/landcombinaties met de grootste MRL-afwijkingen. In het bijzonder vallen wijnbladeren en ramboetans op. Wijnbladeren worden vaak geoogst bij druiventeelt zonder met de gewasbescherming daar rekening mee te houden. De import van deze producten wordt daarom strenger gecontroleerd aan de buitengrens. Dat neemt niet weg dat toch nog import plaatsvindt en dat geïmporteerde producten via andere EU-landen in Nederland binnen komen. Nederland heeft het hoge afwijkingpercentage bij ramboetans en wijnbladeren gemeld aan de Europese Commissie, zodat die maatregelen kan nemen. Doordat beter voldaan werd aan de wetgeving, waren Egyptische sinaasappels uit het strenge controleregime gehaald. De verbetering bleek echter tijdelijk. In 2016 voldeden veel partijen Egyptische sinaasappels niet aan de MRL's.
- In 2016 heeft Nederland 7 meldingen gedaan aan het Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF) systeem op basis van eigen onderzoek en 19 op basis van meldingen van het bedrijfsleven in het kader van art. 19 van de Algemene levensmiddelenverordening. Het totaal aantal meldingen is vergelijkbaar met het aantal in 2015, maar de verhouding is sterk verschoven naar meldingen op basis van bedrijfsmeldingen.
- Zowel bij de overschrijdingen als bij de RASFF-meldingen vallen de residuen van toxische, ouderwetse bestrijdingsmiddelen uit derdewereldlanden op (bijvoorbeeld carbosulfan, propargiet).

In 2016 werd minder gecontroleerd op Nederlandse producten, en vaker op importproducten van buiten de EU, met bijzondere aandacht voor producten uit Zuidoost-Azië, Dominicaanse Republiek, Suriname, Egypte, India en China.

Belangrijke producten geanalyseerd in het Nationaal controleplan met hoge% overschrijdingen met land van herkomst

Product	Gewasbeschermingsmiddelen	%>MRL	Land van herkomst
Wijnbladeren	vele	75,0	Turkije
Ramboetans	carbendazim, cypermethrin	70,6	Vietnam
Gojibessen	acetamiprid, carbosulfan, propargiet	37,0	China
Tropische kruiden	chloorpyrifos, fenazaquin	50,0	Thailand, Marokko
Sinaasappelen	dimethoaat, imazalil, chloorprofam	15,0	Egypte

Belangrijke producten met hoge% overschrijdingen na controle bij import in het kader van Verordening (EG) nr. 609/2009

Product	Gewasbeschermingsmiddelen	%>MRL	Land van herkomst
Aardbeien	verscheidene	28,0	Egypte
Cactusfruit	permethrin, carbendazim, iprodion	11,9	Vietnam
Thee	verscheidene	12,5	China

Genetisch gemodificeerde organismen (ggo's)

In onderstaande tabel staat het aantal onderzochte monsters levensmiddelen op de aanwezigheid van ggo's. Omdat er recentelijk RASFF-meldingen zijn gedaan met betrekking tot papaja zijn ook hier een aantal vruchten van onderzocht.

Monsters onderzocht op ggo's

Product	Totaal	Aantal >0.9%	Aantal niet toegelaten ggo
Levensmiddelen	198	1	-
Papaja	6	nvt	-
Chinese rijstproducten	33	nvt	2

Mycotoxinen

Aangezien de mate van aantasting door schimmels per oogstseizoen en per land van herkomst kan verschillen, vraagt handhaving van EU-regelgeving voor mycotoxinen elk jaar opnieuw aandacht. Bemonstering van relevante producten is hierop afgestemd. Naast risicogerichte controle van import uit derde landen en bij productiebedrijven, is ook aandacht besteed aan producten uit andere EU-lidstaten, aangezien ook via die route risicoproducten binnenkomen. Voor de analyse van mycotoxinen wordt een multimethode gebruikt, waardoor meerdere mycotoxinen tegelijkertijd kunnen worden gemeten. De monsters van het nationaal plan worden geanalyseerd op gemiddeld ongeveer 40 verschillende mycotoxinen.

Onderzochte monsters en afwijkingspercentages van maximumlimieten (MLs, uit (EG) nr. 1881/2006)

Product	NP	%>ML	import*	%>ML
Graan (-producten, inclusief koek)	447	0,9	0	
Gedroogde zuidvruchten	143	2,8	88	6,8
Noten en zaden (-producten)	1.152	5,3	1.104	4,5
Wijn, bier & vruchtensap	135	0	0	
Babyvoeding	63	0	0	
Kruiden & specerijen	143	2,1	146	9,6
Koffie & thee (inclusief zoethout, drop)	84	0	0	
Cacao (-producten)	40	0	0	
Eindtotaal	2.207		1.338	

* op grond van Verordening (EG) nr. 669/2009 en (EU) nr. 884/2014

Enkele aanvullende opmerkingen bij specifieke productgroepen:

Noten

In 91 van de 1.466 partijen pinda die bij import (noodverordeningen en een deel van het nationaal plan) werden onderzocht op de aanwezigheid van aflatoxinen werd meer dan de maximumlimiet (ML) aangetroffen, waardoor import ervan werd geweigerd. Het afwijkingspercentage van 6,2% was wat hoger dan in 2015 (5,4%), wat te wijten was aan een slechtere oogst in de Verenigde Staten. Bij pistachenoten viel op dat voor aflatoxinen het afwijkingspercentage bij import 2,8% was en bij bemonstering voor het nationaal plan 17,9%. Dit geeft aan dat de controle binnen de EU niet waterdicht is.

Gedroogde zuidvruchten

In 7 van 91 onderzochte partijen vijgen werd zoveel aflatoxine B1 gevonden dat import werd geweigerd. Dat is met een afwijkingspercentage van 6,7% meer dan in 2015, zonder dat daar een duidelijke oorzaak voor is. In een partij dadels werd 280 µg/kg ochratoxine A gemeten, waarop de import werd geweigerd. Dat is niet alleen opvallend vanwege het hoge gehalte, maar ook omdat in dadels zelden mycotoxinen worden aangetroffen.

Specerijen

Wat betreft ochratoxine A voldeden bijna alle monsters aan de nog niet zo lang geldende lagere MLs. Dit staat in tegenstelling tot de problemen om nootmuskaat vrij van aflatoxinen te krijgen. In 154 geanalyseerde monsters nootmuskaat werd in 14 teveel aflatoxine gemeten, een afwijkingpercentage van 9,1%. Dat is een stijging ten opzichte van 2015 waarin dat 6,4% was. Het is dan ook de reden dat de controle daarop gereguleerd is in de Verordening (EG) nr. 669/2009.

Verwijzing naar specifieke rapportage:

Overschrijdingen van de MLs werden aan het Rapid Alert for Food and Feed systeem gerapporteerd. Resultaten van de 669/2009 en 884/2014 monsters werden volgens de daarvoor geldende regels elk kwartaal aan de Europese Commissie gerapporteerd.

Milieu- en procescontaminanten

Contaminanten zijn chemische stoffen die niet aan levensmiddelen zijn toegevoegd, maar onbedoeld in levensmiddelen aanwezig zijn. Naast stoffen die geproduceerd worden door schimmels (mycotoxinen, zie vorige paragraaf), betreft het stoffen die via het milieu in de levensmiddelen terecht komen (milieucontaminanten) of die tijdens het productieproces ontstaan (procescontaminanten). Monsternamen voor deze contaminanten heeft plaatsgevonden bij importeurs, productiebedrijven, distributiecentra van grootwinkelbedrijven, groothandels en eventueel supermarkten/detailhandel.

Onderzochte monsters en afwijkingpercentages van MLs of richtwaarden/procescriteria (EG) nr. 1881/2006, 2073/2005, 1333/2008, 2013/647/EU)

Contaminant	Aantal	%>ML, referentiewaarde of indicatieve waarde
PAK's	132	2,3%
3-MCPD	59	0,0%
Acrylamide (richtwaarde)	131	26,0%
Zware metalen	316	5,7%
Soedankleurstoffen	60	18,0%
Biociden, (per)chloraat	124	11,3%
Histamine (procescriterium)	110	10,0%
Eindtotaal	933	9,8%

Enkele aanvullende opmerkingen bij specifieke contaminanten:

Polycyclische Aromatische Koolwaterstoffen (PAK's)

PAK's ontstaan bij onvolledige verbranding en zijn carcinogeen. PAK's kunnen worden aangetroffen in gedroogde kruiden of in oliën die worden geperst uit gedroogde producten, en in gerookte producten, zoals bijvoorbeeld gerookte vis. In 2016 zijn de volgende productgroepen onderzocht: gerookte vis, kokosolie, gedroogde specerijen/kruiden, thee, cacaoïfibre en bananen/cassavechips. Overschrijdingen van de maximale gehalten benz(a)pyreen zijn geconstateerd bij gedroogde kruiden (2 monsters) en kokosolie (1 monster).

3-MCPD

3-monochloor-propaan-1,2-diol (3-MCPD) is een bijproduct dat kan ontstaan bij de bereiding van sojasaus en gehydrolyseerde eiwitten uit groenten. 3-MCPD en 3-MCPD esters ontstaan ook onbedoeld tijdens de raffinage van plantaardige oliën en vetten. Deze stoffen zijn carcinogeen bij ratten en verdacht carcinogeen voor de mens. Voor het monitoren van de aanwezigheid van 2- en 3-MCPD en 2- en 3-MCPD-vetzuuresters en glycidylvetzuuresters bestaat een aanbeveling van de Europese Commissie (2014/661/EU). In 2016 zijn in het kader van deze aanbeveling 31 monsters margarine/halvarine onderzocht. In 14 van die 31 monsters is 3-MCPD aangetroffen, met een gemiddeld gehalte in alle monsters van 0,08 mg/kg. Alleen berekend in de monsters waarin 3-MCPD is aangetroffen is dat gemiddelde 0,18 mg/kg, met een hoogst gevonden gehalte van 0,35 mg/kg. Voor sojasaus is in de wetgeving een ML van 20 µg/kg vastgesteld. In geen van de 28 monsters sojasaus is 3-MCPD aangetroffen.

Acrylamide

Acrylamide ontstaat bij verhitting van producten die reducerende suikers en vrije aminozuren bevatten. Acrylamide is carcinogeen bij muizen en verdacht carcinogeen voor de mens. Er is een Europese aanbeveling inzake de monitoring van acrylamide (2013/647/EU). Ook staan er indicatieve waarden in deze aanbeveling. Indien deze indicatieve waarden overschreden worden, is dit aanleiding voor nader onderzoek naar de voedselveiligheidsplannen bij het betreffende productiebedrijf. Zo'n onderzoek heeft in 2016 in meerdere gevallen plaatsgevonden. De volgende productgroepen zijn onderzocht: kruidnoten, frites die bereid waren uit aardappeldeeg en (groente)chips van kleinere producenten. Overschrijdingen van de indicatieve waarden zijn aangetroffen in alle 3 onderzochte productgroepen. Vervolgspecties zijn uitgevoerd bij een kruidnotenproducent, 2 fritesproducenten en 2 chipsproducenten.

Zware metalen

Zware metalen zijn in het milieu (bijvoorbeeld in de grond) aanwezig en kunnen van nature in producten aanwezig zijn. Met name kinderen lopen het risico meer binnen te krijgen dan de toelaatbare dagelijkse inname van een metaal. In Verordening (EG) nr. 1881/2006 staan ML's voor lood, cadmium, kwik, tin en arseen, en er is een aanbeveling voor de monitoring van nikkel. In 2016 zijn de volgende productgroepen onderzocht op gehalten aan zware metalen: roofvissen, vleeswaar, blikgroente/-fruit, rijst/rijstwafels, babyvoeding en zeewier. Er zijn 65 monsters van roofvissen onderzocht. Er zijn 12 overschrijdingen van het maximumgehalte kwik gevonden: 9 in zwaardvis, 2 in marlijn en 1 in tonijn. Het gemiddelde kwikgehalte daarin was 0,6 mg/kg en het hoogst gevonden gehalte was 3,7 mg/kg. In geen van de 55 onderzochte monsters vleeswaar is arseen, cadmium, lood, kwik of nikkel gevonden. Slechts in enkele van de 10 onderzochte monsters blikgroente zijn lage gehalten lood gevonden. In de 42 onderzochte monsters rijst en -wafels is 6 maal een te hoog gehalte arseen aangetroffen, met een gemiddeld gehalte van 0,18 mg/kg. Het hoogst gevonden gehalte was 0,39 mg/kg. In geen van de 58 monsters babyvoeding zijn te hoge gehalten lood, cadmium, kwik, arseen of nikkel gemeten. In 36 monsters voornamelijk gedroogde zeewier zijn de volgende gehalten aangetroffen: arseen, gemiddeld 21 mg/kg en maximaal 115 mg/kg; cadmium gemiddeld 1,1 mg/kg en maximaal 2,7 mg/kg; kwik gemiddeld 0,02 mg/kg en maximaal 0,05 mg/kg; lood gemiddeld 0,33 mg/kg en maximaal 1,4 mg/kg. Jodium werd 27 maal aangetroffen, met gemiddeld 268 mg/kg en maximaal 2.660 mg/kg.

Soedankleurstoffen

De groep 'Soedankleurstoffen', waarvan 'Sudan Rood' de bekendste is, mogen niet worden toegevoegd aan levensmiddelen omdat ze potentieel genotoxisch en carcinogeen zijn. In 2016 zijn de volgende productgroepen onderzocht: palmolie (36 monsters) en rode/gele kruiden/specerijen (24 monsters). In beide productgroepen zijn afwijkingen aangetroffen. In 10 monsters palmolie zijn soedankleurstoffen tot 740 mg/kg aangetroffen. Ook was 1 monster kerrie afwijkend.

Histamine

Histamine kan ontstaan bij bederf van vis. Na consumptie daarvan kan het in het menselijk lichaam binden aan histaminereceptoren, wat in hoge doseringen kan leiden tot klinische effecten zoals maagdarmklachten, warmte (zweeten), bloedstuwing en hoofdpijn. In 2016 zijn 110 monsters roofvissen hierop onderzocht. Er zijn verschillende overschrijdingen van de procescriteria geconstateerd. In 11 monsters is een gehalte groter dan 200 mg/kg gevonden, wat een overschrijding is van het procescriterium zoals voorgeschreven in Verordening (EG) nr. 2073/2005.

Biociden en (per)chloraat

benzalkonium chloride (BAC) en didecyldimethylammonium chloride (DDAC) behoren tot de groep van quaternaire ammoniumverbindingen en zijn niet-toegelaten gewasbeschermingsmiddelen. Beide middelen worden ook gebruikt als biocide. Dit gebruik kan leiden tot aantoonbare gehalten in voedsel. Chloraat is in de EU als gewasbeschermingsmiddel niet toegelaten. Perchloraat komt van nature voor in het milieu, in nitraat- en kaliumafzettingen, en kan gevormd worden in de atmosfeer en slaat neer in de bodem en het grondwater. In 2016 zijn de productgroepen groente/fruit en babyvoeding onderzocht. 11,3% van de 124 monsters hadden hogere gehalten dan de MRL of referentiewaarde.

3.15 Diergeneesmiddelen

Controlerende instantie(s): 'Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)'

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2016 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Verordening (EU) Nr. 37/2010	MRL's voor residuen van diergeneesmiddelen
Verordening (EG) nr. 470/2009	residuen van diergeneesmiddelen
Richtlijn 96/22/EG	verbod op het gebruik van groeibevorderaars
Richtlijn 96/23/EG	residuonderzoek in levende dieren en producten van dierlijke oorsprong

Nationale wetgeving:

- Wet dieren;
- Besluit diergeneesmiddelen;
- Regeling diergeneesmiddelen;
- Besluit diergeneeskundigen;
- Regeling diergeneeskundigen;
- Besluit houders van dieren;
- Regeling houders van dieren.

Omvang controlebestand in 2016

Type bedrijf	Aantal per 01-04-2016 ²
Legkippen	1.010
Kalveren	1.651
Varkens	4.440
Vleeskuikens	630
Runderen	24.147
Schapen	5.744
Geiten	402
Vleeskuikenouderdieren	250
Loopvogels	3
Eenden	60
Ganzen	10
Pelsdieren	150
Kalkoenen	40

Totaal Nationaal Plan residuen	Aantal
Analyses	34.719
Maatregelen	9

Nationaal plan residuen

In 2016 werden in totaal 34.719 analyses uitgevoerd, daarvan waren 64 resultaten niet-conform, dat is 0,18%.

Groep A stoffen³

Van het onderzoek op groep A stoffen waren 37 analyses niet-conform, d.w.z. 0,19% van de analyses op groep A stoffen (19.676). De aangetroffen stoffen waren: Thiouracil (20), β -nortestosteron (8), α -boldenone (3), α -nortestosteron (2), nitrofurazon (sem; 3) en salbutamol (1).

³ Zoals vermeld in de bijlage van Richtlijn 96/23/EG

Groep B stoffen³

Van het onderzoek op B-groep stoffen waren 27 analyses niet-conform, d.w.z. 0,18% van de analyses (15.043), als volgt verdeeld over B1, B2 en B3 groep:

- Van het onderzoek op Groep B1 (antibiotica) waren 11 van de 7265 analyses niet-conform, d.w.z. 0,15% van de analyses op antibiotica. De aangetroffen stoffen waren (Oxy)tetracycline (2), Doxycycline (4), Benzylpenicilline (3), enrofloxacin (1) en sulfamethoxazole (1).
- Van het onderzoek op Groep B2 (overige diergeneesmiddelen) waren 5 van de 6.238 analyses niet-conform, d.w.z. 0,08% van de analyses op overige diergeneesmiddelen. De aangetroffen stoffen waren salicylaat (2), toltrazuril-S(1), salinomycine (1) en Levamisol (1).
- Van het onderzoek op Groep B3 (contaminanten) waren 10 van de 1.540 analyses niet-conform, d.w.z. 0,65% van de analyses op contaminanten. De aangetroffen stoffen waren lood (7x, allen in vrij wild), cadmium (2x), en malachietgroen (1x).

Bijzondere bevindingen:

De van nature voorkomende hormonen, thiouracil (vanuit koolsoorten) en β -nortestosteron, geven veel positieve resultaten, die bij nader onderzoek niet leiden tot handhavend optreden.

De bevinding van salinomycine in eieren bleek een gevolg van kruiscontaminatie op het mengvoederbedrijf. Het mengvoer voor de leghennen bleek opgeslagen in een silo waar ook mengvoeder voor vleeskuikens was opgeslagen. De malachietgroen werd gevonden in forel, die zijn oorsprong had in Denemarken.

Antibiotica	Aantal
Inspecties totaal:	215
• DAP gezelschapsdieren	12
• Onderzoek positieve veren	144
• PBO taken	9
• Pilot contactmoment antibiotica	38
• Risicogerichte inspecties	1
• Select kalkoehouders	
Maatregelen totaal:	39
• DAP gezelschapsdieren	7
• Onderzoek positieve veren	18
• PBO taken	4
• Pilot contactmoment antibiotica	0
• Risicogerichte inspecties	10
• Select kalkoehouders	0

Meldingen/eigen initiatief	Aantal
Inspecties totaal:	404
• Meldingen VKI	139
• Eigen initiatief	184
• Meldingen Nationaal Plan	50
• Meldingen overig	31
Maatregelen totaal:	139
• Meldingen VKI	73
• Eigen initiatief	20
• Meldingen Nationaal Plan	30
• Meldingen overig	16

Verboden stoffen	Aantal
Inspecties	10
Maatregelen	5

Handel	Aantal
Inspecties totaal:	16
• Grondstoffenhandelaren	16
• Handel douane	0
• Project productconformiteit	0
• URA middelen	0
Maatregelen totaal:	1
• Grondstoffenhandelaren	1
• Handel douane	0
• Project productconformiteit	0
• URA middelen	0

Verwijzing naar specifieke rapportage:

- Rapport inspecties gezelschapsdierenartsen ab 2016
- Nota en factsheet handhaving UDD maart 2016
- Nota en rapport toezicht antibiotica dierhouderij

Projecten in 2016

Gezelschapsdierenartsen

Inleiding

In de afgelopen jaren zijn maatregelen ingesteld om te komen tot een zorgvuldiger antibioticumgebruik door dierenartsen. In de landbouwhuisdierensector is hierdoor de laatste jaren veel veranderd: het antibioticumgebruik is gedaald en zowel dierenartsen als veehouders zijn zich bewust van het belang van een restrictief en selectief antibioticumgebruik. Een zorgvuldig antibioticumgebruik heeft ook prioriteit in de gezelschapsdierensector. Derde keuze antibiotica zoals derde en vierde generatie cephalosporinen en fluoroquinolonen zijn van kritisch belang voor de humane gezondheidszorg. Zij mogen, evenals antibiotica vergund voor humane toepassing, bij dieren pas ingezet worden na het uitvoeren van een gevoeligheidsbepaling.

Methode van inspectie

De inspecties vonden plaats bij 11 aselect geselecteerde dierenartspraktijken verspreid over Nederland. De inspecties bestonden uit een voorraadcontrole en vervolgens een administratieve controle over de periode van een half jaar. De nadruk lag op het gebruik van kritische, zgn. derde keuze antibiotica.

Resultaten

De geïnspecteerde gezelschapsdierenartspraktijken hadden derde keuze antibiotica op voorraad en de geïnspecteerde gezelschapsdierenartsen schreven deze middelen voor. Geïnspecteerde dierenartsen zetten in een aantal gevallen derde keuze antibiotica in zonder dat de verplichte gevoeligheidsbepaling was uitgevoerd. De verantwoording voor het afwijken van deze verplichting is niet in alle gevallen gegrond bevonden.

De overtredingen van de verplichte gevoeligheidsbepaling bij inzet van derde keuze antibiotica worden afgedaan met een proces verbaal. Daar waar sprake is van 'overtredingen met een structureel karakter' wordt tevens melding gemaakt aan de klachtambtenaar.

Melkveedierenartsen en -houders

Inleiding

Blijkens de cijfers van de Autoriteit diergeneesmiddelen (Sda) wordt in de melkveesector relatief weinig antibiotica toegepast. Toch zijn er verschillen tussen bedrijven in hoeveelheid toegepaste antibiotica. Op basis van het leveringsgedrag van dierenartsen van antibiotica i.h.k.v. uiergezondheid is een risicoselectie gemaakt van 5 dierenartsen welke veel van deze antibiotica hebben voorgeschreven. Voor elk van deze dierenartsen zijn 3 melkveehouderijbedrijven geselecteerd waar veel antibiotica i.h.k.v. uiergezondheid zijn toegepast.

Methode van inspectie

Bij dierenarts en houder is administratie opgevraagd met betrekking tot het voorschrijven, afleveren en toepassen van antibiotica m.b.t. uiergezondheid. Vervolgens is gekeken of het afleveren en toepassen van deze antibiotica in overeenstemming is geweest met de geldende wet- en regelgeving, meer specifiek Bijlage 9 Regeling diergeneesmiddelen.

Resultaten

In de administratie ontbreken vaak de maatregelen om tot een reductie van het antibioticumgebruik te komen en er worden grote hoeveelheden uier-antibiotica op verzoek van de veehouder geleverd zonder daadwerkelijke controle door de dierenarts. Verder wordt door een aantal veehouders langer behandeld met antibiotica tegen uierontsteking (mastitis) dan de registratiebeschikking (SPC) voorschrijft.

Risicogericht kalverhouders

Inleiding

In het kader van resistentieontwikkeling van antibiotica wordt toegezien op verantwoord gebruik van antibiotica bij de gemonitorde sectoren waaronder vleeskalveren.

Deze inspecties vinden bij voorkeur plaats op basis van risicoselectie om te kunnen handhaven op de voorwaarden waarop antibiotica toegediend mag worden en eventueel niet geregistreerd gebruik van antibiotica.

Methode van inspectie

Er zijn 7 adressen van vleeskalverenhouders geselecteerd. Twee vanwege het feit dat zij geen overeenkomst met een dierenarts hadden en vijf omdat zij volgens het leveringsoverzicht geen of weinig antibiotica geleverd kregen. Op de bedrijven waar geen overeenkomst met een dierenarts zou zijn, is nagegaan of er inderdaad geen overeenkomst is. Op de bedrijven waar geen of weinig antibiotica geleverd zouden zijn, is nagegaan of dit klopt. Eventueel zouden monsters worden genomen om te verifiëren of er antibiotica zijn toegepast.

Resultaten

Op de bedrijven waarvan geen 1 op 1 overeenkomst in de database vermeld stond bleek er tijdens de inspectie wel een 1 op 1 overeenkomst te zijn. Op de andere bedrijven zijn geen afwijkingen met betrekking tot het voorschrijven van antibiotica dan wel het niet geregistreerd gebruik van antibiotica vastgesteld. Op deze bedrijven was het gebruik van antibiotica inderdaad laag. Dit had veelal te maken met de leeftijd van de kalveren bij opzet.

Onderzoek positieve veren

Inleiding

De NVWA heeft in samenwerking met partners NVWA-lab Voeder- en Voedselveiligheid, RIKILT van Wageningen University & Research en Charm Sciences Inc. Onderzoek gedaan naar het voorkomen van antibiotica in de vleeskuikensector. Dit is uitgevoerd op basis van de chemische analyse van antibiotica op veren én een administratieve controle van de VoedselKetenInformatie (VKI) en de sector databank IKB-CRA.

Methode van inspectie

Op vijftien Nederlandse pluimveeslachterijen met volledig toezicht werd de officiële dierenarts geïnstrueerd hoe verenmonsters in duplo moesten worden genomen. Verenmonsters werden genomen na de bedwelming. In de periode van februari tot september 2016 zijn 383 koppels van 199 vleeskuikenbedrijven op de slachterijen bemonsterd. Er werd gebruik gemaakt van een bestaande screeningsmethode (Charm Sciences Inc.) die veelal toegepast wordt in de melkindustrie. Deze zgn. laterale flow immunoassay test op 54 verschillende antibiotica.

De monsters met een positieve screeningsuitslag die niet overeenkwamen met de VKI werden nader onderzocht. Residuen van antibiotica op veren werden aangetoond met een geaccrediteerde en gevalideerde bevestigingsmethode, gebruikmakende van vloeistofchromatografie gekoppeld aan tandem-massaspectrometrie (LC-MS/MS). De laboratoria RIKILT en NVWA-lab Voeder- en Voedselveiligheid voerden deze analyse uit conform Europese Commissie Besluit 2002/657/EG. De uitslag van deze bevestigingsmethode gaf aan of, en zo ja welke, antibiotica op de veren aanwezig waren. Aanwezige residuen van antibiotica op de veren vormen het bewijs dat het koppel vleeskuikens was blootgesteld aan dit antibioticum. De positieve testuitslagen van deze methode zijn vergeleken met de informatie omtrent toegediende antibiotica vermeld op het VKI formulier en informatie in de sectorale databank.

Resultaten

Een representatieve steekproef van 199 Nederlandse vleeskuikenbedrijven is a-select bemonsterd op de slachterijen in de periode van februari tot september 2016. Van deze bedrijven werden in totaal 383 koppels onderzocht. Op 12 bedrijven heeft een inspectie plaatsgevonden. Daarbij is proces-verbaal opgemaakt.

Pilot contactmoment

Inleiding

Per 1-1-2017 wijzigen de voorwaarden waaronder antibiotica door houders van dieren op voorraad gehouden en toegepast mogen worden. Onder andere komt een z.g.n. contactmoment in de plaats van een bedrijfsbezoek. Om te toetsen hoe dit in de praktijk werkt en wat de wijzigingen betekenen voor de handhaafbaarheid, uitvoerbaarheid en fraudebestendigheid heeft de NVWA eind 2016 een pilot gedraaid.

Methode van inspectie

In deze pilot is door 7 veehouders en 2 dierenartsen in de vleeskalver- en de varkenssector gedurende een maand met de wijzigende regeling geoefend, waarbij de focus lag op het contactmoment. De NVWA heeft de deelnemende bedrijven na afloop van de pilot geïnspecteerd met de focus op de administratie van het contactmoment (de zgn. schriftelijke instructie). Tevens is aan de houders, dierenartsen en NVWA inspecteurs gevraagd naar hun ervaringen m.b.t. de uitvoerbaarheid van het contactmoment.

Resultaten

Hoewel de dierenartsen en meeste veehouders het contactmoment als een verbetering ervaren, constateert de NVWA dat de zorgen m.b.t. handhaafbaarheid van het contactmoment niet zijn weggenomen voor wat betreft de open norm over de geldigheidsduur van een schriftelijke instructie (Goede Veterinaire Praktijk (GVP)). Deze schriftelijke instructie is de enige controlemogelijkheid voor de NVWA om na te gaan of het gebruik van een 2^e keus antibioticum door de houder conform het contactmoment heeft plaatsgevonden.

Evaluatie PBO-rapport 2015 Antibiotica

Inleiding

Vanaf 1 januari 2015 zijn enkele PBO taken met betrekking tot het bedrijfsgezondheidsplan, bedrijfsbehandelplan, het melden van afgeleverde antibiotica in een register, het registreren van houders van gevogelte en verplaatsingen van gevogelte en de monitoring van zoönotische *salmonella* opgenomen in landelijke wetgeving. Voor Diergeneesmiddelen lag de focus bij antibiotica.

In het kader hiervan zijn in de periode maart 2015 tot medio juli 2016 veehouderijbedrijven uit diverse sectoren geïnspecteerd.

Methode van inspectie

In aanloop naar de overgang van de PBO taken antibiotica, zoönotische *salmonella* en identificatie & registratie gevogelte zijn bestuurlijke afspraken gemaakt over de invulling van het risicogerichte toezicht door de NVWA in 2015 op deze dossiers.

- antibiotica:
 - controles van alle niet-deelnemers aan kwaliteitssystemen in de sectoren varkens, kalveren en vleeskuikens
 - steekproefsgewijze controles van:
 - i) niet-deelnemers aan kwaliteitssystemen in de sectoren legpluimvee en runderen/melkvee en
 - ii) deelnemers aan kwaliteitssystemen

Onder een niet-deelnemer aan een kwaliteitssysteem wordt verstaan een (pluim)veehouder die niet bij een IKB-kwaliteitssysteem is aangesloten of melkveehouders die niet bij een zuivelkwaliteitssysteem zijn aangesloten.

Bij aanvang van de inspecties zijn 262 inspecties uitgezet:

- 1 kalverbedrijf, 29 varkensbedrijven, 71 vleeskuikenbedrijven en 23 leggenbedrijven als zijnde niet-deelnemer IKB;
- 20 kalverbedrijven, 15 varkensbedrijven, 15 vleeskuikenbedrijven, 48 leggenbedrijven en 40 melkveebedrijven als zijnde deelnemer IKB.

Resultaten

Van het totaal aantal van 262 uitgezette inspecties zijn 24 inspecties niet afgerond ten tijde van de rapportage.

De bevindingen van deze inspecties zijn niet meegenomen in de resultaten.

Alle 124 aanvankelijk als niet-deelnemer IKB aangemerkte bedrijven zijn geïnspecteerd.

Tijdens deze inspecties bleken hiervan 5 varkensbedrijven, 21 vleeskuikenbedrijven, 18 leggenbedrijven en 1 kalverbedrijf daadwerkelijk geen deelnemer IKB te zijn. Bedrijven die tijdens de inspectie niet meer actief bleken te zijn, werden niet geïnspecteerd. Bij 1 kalverbedrijf, 2 varkensbedrijven, 8 vleeskuikenbedrijven, 3 leggenbedrijven en 15 melkveebedrijven

is niet vastgesteld of deze waren aangesloten bij een kwaliteitssysteem (onbekend). Er zijn geen afwijkingen vastgesteld met betrekking tot de aanwezigheid van een bedrijfsgezondheidsplan (BGP) /bedrijfsbehandelplan (BBP). Bij 4 varkens-bedrijven, 1 vleeskuikenbedrijf, 1 leggenbedrijf, 2 melkveebedrijven en 1 kalverbedrijf zijn afwijkingen vastgesteld met betrekking tot het handelen in strijd met het bedrijfsgezondheidsplan/bedrijfsbehandelplan en/of de inhoudelijke eisen van deze plannen.

Voor wat betreft het registreren van antibiotica in een register zijn bij 2 vleeskuikenbedrijven afwijkingen vastgesteld (geen/onvolledige registratie leveringen antibiotica). Niet-akkoord inspecties kunnen worden afgedaan door een schriftelijke waarschuwing of een bestuurlijke boete.

Acties tot verbetering van de officiële controles

Het verduidelijken van werkinstructies in samenwerking met andere domeinen, zoals dierenwelzijn en diergezondheid. De NVWA is in gesprek gegaan met de veehouderijsectoren en KNMvD over de manier waarop de naleving in gezamenlijkheid kan worden verhoogd en op welke wijze handhavingscommunicatie daarbij een rol kan spelen. Handhaving door middel van bestuursrecht, veterinaire tuchtrecht en strafrecht wordt verder geoptimaliseerd. De NVWA zet naast risicogerichte onderzoeken permanent in op a-selecte onderzoeken ('quickscans') en op het verhogen van de naleving door handhavingscommunicatie.

Innovatie in het toezicht op antibioticagebruik door een integrale handhavingsbenadering te ontwikkelen in relatie tot diergezondheid en dierenwelzijn, door risicogerichte controles te ondersteunen met gerichte analyses op basis van relevante data, door te meten aan het dier met on-site sneltesten en door gebruik te maken van best practices bij zusterorganisaties in binnen- en buitenland.

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

De NVWA voert periodiek overleg met beroepsgroepen/sectoren, onder andere om inspectieresultaten te delen. Daarnaast intensiveert de NVWA de handhavingscommunicatie en wil door middel van doelgroepanalyse meer inzicht creëren in de diverse doelgroepen. Via risicogerichte inspecties wil de NVWA bij die bedrijven komen waar het ook zou moeten zijn.

Conclusies

In 2016 heeft de NVWA geïnspecteerd bij diverse sectoren, op zowel de regelgeving met betrekking tot antibiotica als overige diergeneesmiddelen. De NVWA voert in 2017 projectmatig en risicogericht toezicht uit in een aantal sectoren, gericht op zorgvuldig gebruik van antibiotica en opsporing van mogelijk illegale praktijken. Daarbij wordt preventieve handhavingscommunicatie als instrument ingezet om de sector nog beter te informeren over de vigerende regelgeving en door de NVWA uit te voeren inspecties. Ook wordt aandacht besteed aan structurele veelgebruikers van antibiotica en de regierol van de dierenarts.

De NVWA handhaaft in de schakels van diergeneesmiddelen import, productie en handel samen met andere partners risicogericht. De NVWA werkt daartoe samen met andere toezichthouders en bevoegde autoriteiten uit andere lidstaten. Aandachtsvelden daarbij zijn productconformiteit, ongewenste handel via import en signaleren van verdachte partijen bij import. Verder zet de NVWA in op vernieuwing, zoals het verenonderzoek en data-analyse.

3.16 Microbiologie (pathogenen, voedselinfecties en zoönosen)

Controlerende instantie(s): NVWA (antimicrobiële resistentie in samenwerking met Wageningen Bioveterinary Research (WBR))

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2016 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Richtlijn 2003/99/EG	Zoönosen en zoönoseverwekkers
Verordening (EG) nr. 2073/2005	Microbiologische criteria voor levensmiddelen
Verordening (EG) nr. 854/2004	Producten van dierlijke oorsprong
Uitvoeringsbesluit 2013/652/EU	Monitoring en rapportage van antimicrobiële resistentie bij zoönotische en commensale bacteriën

Nationale wetgeving:

- Warenwetbesluit Bereiding en behandeling van levensmiddelen.

Resultaten toezicht microbiologie in 2016

Toezicht microbiologie	Aantal monsters
1. Monitoring pathogenen primaire fase (boerderij/slachthuis; dierlijk): onder andere landbouwhuisdieren, bemonstering ten behoeve van AMR WBR	3.389
2. Monitoring en surveillance pathogenen secundaire fase (import, industrie, groothandel): projecten onder andere tofu, tahin en hummus, levende tweekleppige, (rauw te consumeren) vleesvervangers, kiemgroenten, verse en gedroogde kruiden en specerijen, garnalen, import pluimveevlees, et cetera	4.154
3. Monitoring en surveillance pathogenen retailfase: eieren, vlees, vleesbereidingen, vleesproducten, vis, visproducten, rauwmelkse kaas, sushi, gesneden groenten, levende tweekleppige, afbakbrood, et cetera	7.181
4. Klachten en meldingen, bronopsporing (bacteriologie, virologie)	1.353
Totaal monsters	16.077
Isolaten*	
5. Antibioticaresistentie (gevoeligheid pathogenen, indicatoren uit producten)	1.093
6. Isolaten ESBL actieve surveillance – WBR/RIVM	215
Totaal isolaten	1.308

* Dit zijn geen aparte monsters, maar onderzoek op bacterie-isolaten afkomstig uit het reguliere monsteronderzoek

Verwijzing naar specifieke rapportages:

- [EU-zoönoserapportage 2015](#)
- [NETHMAP-MARAN-rapportage 2016 \(AMR 2014\)](#)
- [Registratie voedselinfecties en vergiftigingen 2015](#)

Nadere toelichting bij resultaten 'microbiologie'

Het domein Microbiologie (pathogenen, voedselinfecties en alimentaire zoönosen) houdt middels genoemde wet en regelgeving toezicht op pathogene micro-organismen in levensmiddelen en op antimicrobiële resistentie. Daarbij wordt primair gebruikt gemaakt van projecten waarbij monsters genomen worden in de gehele levensmiddelenketen, van primaire productiebedrijven tot in de retail.

Aanvullend is dit domein verantwoordelijk voor de coördinatie van microbiologische klachten en meldingen van consumenten, producenten en competente autoriteiten uit andere (lid)staten, en daaruit volgend brononderzoek. De keuzes van te bemonsteren producten en daarbij te analyseren pathogenen worden bepaald door: resultaten uit eerdere projecten, wetenschappelijke inzichten en naar aanleiding van eerder genoemde klachten en meldingen.

Projecten in 2016

1. Monitoring pathogenen primaire fase (boerderij/slachthuis; dierlijk)

Sinds 2013 wordt gewerkt met een masterplan voor een periodieke surveillance bij landbouwhuisdieren in het kader van Europese Richtlijn 2003/99/EG. Hiermee kunnen trends in de prevalentie van zoönotische agentia bij populaties landbouwhuisdieren worden gevolgd. Dergelijke gegevens worden aan EFSA gerapporteerd in de jaarlijkse EU-zoönoserapportage. Daarnaast kunnen mogelijk relaties gelegd worden tussen types zoönoseverwekkers, die voorkomen bij landbouwhuisdieren en bewoners of werknemers op een veehouderij. Het betreft een 5 jarige-cyclus waarbij jaarlijks steeds 1 dierketen onder de loep wordt genomen. Ketens die worden gemonitord op diverse relevante pathogenen zijn varkens, pluimvee, runderen, vleeskalveren en kleine herkauwers. In 2016 heeft de NVWA bij 182 melkgeitbedrijven en 24 melkschaap bedrijven in totaal 1151 monsters genomen en geanalyseerd op aanwezigheid van salmonella, campylobacter, *Listeria monocytogenes*, STEC en E. coli ESBL. Tevens is voor campylobacter en ESBL-isolaten het antimicrobiële resistentieprofiel bepaald. Het RIVM heeft fecesmonsters genomen bij deelnemende veehouders, medewerkers en/of familieleden van 78 deelnemende bedrijven. De resultaten worden later in 2017 gerapporteerd. In 2017 zal er bemonstering plaatsvinden bij vleesrunderen.

Binnen de primaire fase zijn aanvullend circa 1.300 monsters genomen, waarvan een deel tijdens de eerste fase van slacht, die gebruikt worden om isolaten te verkrijgen die elk geanalyseerd wordt op antibioticaresistentie binnen projecten 5 en 6, hieronder beschreven.

Voor de competente autoriteit geldt de verplichting vanuit de Verordening (EG) nr. 854/2004 om een verificatie uit te voeren op salmonella-uitslagen zoals bemonsterd door varkensslachthuizen. De NVWA heeft in dit kader 370 monsters in varkensslachthuizen genomen en geanalyseerd. Aanvullend hierop zijn er 32 monsters genomen en geanalyseerd op *salmonella* vanwege export naar de Verenigde Staten.

Vanaf 1 juli 2015 is ook gestart met het nemen van verificatiemonsters bij pluimveeslachterijen. In 2016 zijn door de NVWA in dit kader 536 monsters genomen die geanalyseerd zijn op *salmonella* en campylobacter.

2. Monitoring en surveillance pathogenen secundaire fase (import, industrie, groothandel)

In de secundaire fase bemonstert het domein microbiologie risicogericht in een breed pallet van levensmiddelenketens. Met betrekking tot pathogenen blijven producten van dierlijke oorsprong, en daarbij met name vlees, gevoelige producten.

Evenals in 2015 is onder de noemer 'exotisch vlees' in 2016 vlees van dieren bemonsterd die niet (op grote schaal) voor vleesconsumptie worden gehouden, zoals kangoeroe, struisvogel en krokodil. Ook in 2016 wordt in ongeveer 1 op de 10 partijen STEC teruggevonden.

Opvallend is dat bij rundvlees dat rauw geconsumeerd wordt in 1 op de 5 partijen *Listeria monocytogenes* teruggevonden wordt per 25 gram product. Dat maakt zo'n partij echter nog niet schadelijk omdat daarvoor meer dan 100 kve per gram product aanwezig moet zijn. Het toont wel aan dat *Listeria* aandacht verdient bij verwerking van rundvlees.

Bij import van pluimveevleesbereidingen valt op dat het percentage dat met *salmonella* besmet is met meer dan 2/3^e gedaald is ten opzichte van vorig jaar.

Evenals in 2015 is in 2016 bij import van verse kruiden in ongeveer 1 op de 7 partijen *salmonella* teruggevonden.

3. Monitoring en surveillance pathogenen retail fase

Ook in de retailfase wordt risicogericht bemonsterd in een breed pallet van producten. Daarbij is het beeld uit de secundaire fase, zoals hiervoor beschreven, grotendeels ook terug te vinden in de retailfase.

Ook in de retailfase wordt *Listeria* teruggevonden bij rundvlees, maar dan in ongeveer 1 op de 10 partijen. Daar waar het rauw te consumeren producten betreft zijn inspecties uitgevoerd op beheersing van *Listeria* en uitgevoerde studies voor vaststelling van de houdbaarheid.

Bij pluimveevlees is ten opzichte van 2015 de aanwezigheid van *salmonella* iets lager, evenals de aanwezigheid van campylobacter. De aanwezigheid van *Listeria* bij ongeveer 1 op de 4 partijen is echter onverwacht hoog. Ook hier betreft het niet direct een schadelijk levensmiddel, en zal door bereiding van de consument normaal gesproken *Listeria* afgedood worden. Evenals bij andere pathogenen zou kruiscontaminatie alsnog ziekte kunnen opleveren.

Wanneer kruiden in de retail bemonsterd worden, dan wordt er veel minder *salmonella* teruggevonden dan bij import (ongeveer 1 in de 30 partijen).

4. Klachten en meldingen, bronopsporing (bacteriologie, virologie)

In 2015 (cijfers van 2016 worden momenteel verwerkt) zijn meer uitbraken van voedselinfecties en -vergiftigingen geregistreerd dan in voorgaande jaren. Dit komt grotendeels doordat dit jaar alle niet-anonieme meldingen bij de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) van uitbraken (van 2 of meer zieken) zijn geregistreerd. In voorgaande jaren zijn alleen meldingen gerapporteerd als daarna bij de desbetreffende locaties onderzoek gedaan werd naar ziekteverwekkers. In 2015 zijn in totaal 406 uitbraken gemeld met 1.850 zieken, ten opzichte van 207 gemelde uitbraken met 1.655 zieken in het jaar ervoor.

Dit blijkt uit een analyse van de registratiecijfers in 2015 van voedselinfecties en -vergiftigingen. Daaruit blijkt ook dat het norovirus de belangrijkste veroorzaker van voedselgerelateerde uitbraken blijft, gevolgd door *salmonella* en *campylobacter*.

De cijfers zijn afkomstig van de NVWA en de GGD'en. De meldingen van beide instanties worden samengevoegd en als een geheel geanalyseerd door het Centrum Infectieziektebestrijding van het RIVM. Deze geïntegreerde aanpak geeft een duidelijker beeld van de mate waarin uitbraken van voedselinfecties en -vergiftigingen in Nederland voorkomen en de trend daarin door de jaren heen. De genoemde getallen zijn evenwel een onderschatting van het werkelijke aantal voedselgerelateerde uitbraken en het aantal zieken. Dit komt doordat niet iedere zieke naar de huisarts gaat of de NVWA informeert. Naar schatting worden jaarlijks 680.000 mensen in Nederland ziek door het eten van besmet voedsel.

De NVWA en GGD'en registreren en onderzoeken voedselinfecties en -vergiftigingen om meer zieken en uitbraken te voorkomen. Daartoe proberen ze vanuit hun eigen werkveld inzicht te krijgen in de besmette bronnen en de aard van de ziekteverwekkers. De NVWA onderzoekt het voedsel en de plaats waar het wordt bereid. De GGD richt zich op de personen die hebben blootgestaan aan besmet voedsel en probeert via hen de mogelijke bronnen te herleiden. (Registratie voedselinfecties en vergiftigingen 2015; RIVM Rapport 2016-0085)

Als norovirus als oorzaak aangewezen is, of daar is een vermoeden van, dan analyseert de NVWA in veel gevallen in het kader van bronopsporing zogenoemde veegdoekjes. Dat is in 2016 171 keer uitgevoerd. In 2016 zijn 682 monsters genomen in het kader van bacteriële bronopsporing en/of onderzoek naar de oorzaak. Daarboven op zijn 500 analyses uitgevoerd op eieren in het kader van de *Salmonella enteritidis* uitbraak bij eieren uit Polen (zie incidenten hieronder).

Aanvullend op ziektemeldingen als hiervoor beschreven, zijn in 2016 in totaal 2.232 meldingen bij de NVWA gedaan van (mogelijk) onveilige levensmiddelen die binnen het domein microbiologie zijn verwerkt. Microbiologie volgt en beoordeelt daarbij (mogelijk) onveilige levensmiddelen met een microbiologische oorzaak en met een fysische oorzaak (bijvoorbeeld bij aanwezigheid van glas, metaal of plastic). Deze meldingen kunnen afkomstig zijn van consumenten, levensmiddelenbedrijven, of collega (voedsel)autoriteiten binnen de EU. Als een tracering ingezet wordt, dan zijn alle betrokken bedrijven verplicht een melding te doen. Meerdere meldingen zijn dan te combineren tot een kleiner aantal dossiers. In 2016 waren de meldingen voor microbiologie te combineren tot 589 dossiers.

5. Antibioticaresistentie (gevoeligheid pathogenen, indicatoren uit producten) en

6. Isolaten ESBL-actieve surveillance – WBR/RIVM

In het kader van Europees Uitvoeringsbesluit 2013/652/EU monitort de NVWA al jaren in samenwerking met het CVI en het RIVM vele verschillende isolaten op antibioticumresistentie. Dit gebeurt onder andere op:

- *salmonella*: circa 2.500 isolaten uit mensen, circa 1.500 isolaten uit landbouwhuisdieren en circa 1.000 uit andere levensmiddelen.
- *Campylobacter jejuni*: circa 100 isolaten per jaar uit mest van vleeskuikens, circa 250 isolaten per jaar uit pluimveeproducten.
- Indicator *E. coli*: circa 270 isolaten per jaar per diersoort (vleeskuiken, melkkoe, vleesvarken en vleeskalf), circa 200 isolaten uit leghennen en circa 600 isolaten per jaar uit rauw vlees van kippen, varkens, runderen en vleeskalveren.
- *Enterococcus faecium*, *faecalis*: circa 120 - 250 isolaten per diersoort (afhankelijk van de diersoort) eens per 3 jaar uit mest van dieren en circa 350 isolaten uit rauw vlees, per diersoort eens per 3 jaar
- ESBL/AmpC en carbapenemase screening in *E. coli*: in alle mestmonsters (circa 1.500 per jaar) en vleesmonsters.

De resultaten uit projecten 5 en 6 worden in Nederland jaarlijks gerapporteerd in de NETHMAP-MARAN rapportage (MARAN = Monitoring of Antimicrobial Resistance and antibiotic usage in Animals in the Netherlands). In dit rapport worden het gebruik van en de resistentie tegen antibiotica bij dieren gezamenlijk gerapporteerd met de humane gegevens. De licht dalende trend in resistentie van eerdere jaren lijkt tot stand gebracht. Op Europees niveau worden de gegevens via de jaarlijkse EU-zoönooserapportage gerapporteerd.

Incidenten

Van de, door RIVM geschatte, 680.000 jaarlijkse gevallen van voedselinfecties zijn er maar weinig waarbij de NVWA betrokken wordt. Het Expertisecentrum Voedselvergiftigingen (ExpVV) binnen het domein Microbiologie is 24/7 bereikbaar en heeft regelmatig contact met GGD en RIVM die ook signalen van voedselvergiftigingen volgen. Jaarlijks worden de gevallen van voedselvergiftiging, waar deze 'driehoek' van organisaties bij betrokken is, gerapporteerd in het 'Registratie voedselinfecties en vergiftigingen 2014' benoemd onder punt 4 onder de eerdergenoemde projecten.

In 2016 is bij een aantal incidenten ook ondersteuning gevraagd van NVWA-Incidenten- & crisisbeheersing (ICB). 2 incidenten waren daarbij opvallend waarbij met name tracing complex bleek.

Begin 2016 bleek geïmporteerd sesamzaad *salmonella* te bevatten. Het ging in totaal om miljoenen kilo's sesamzaad, die door het bedrijf in kleine partijen werden doorverkocht. Deels is het sesamzaad verwerkt in bakkerij- of andere producten waarbij het risico geëlimineerd is, omdat het sesamzaad werd verhit, maar deels is het ook als onbewerkt te consumeren sesamzaad verkocht aan de consument. Die laatste zijn met een publieke recall uit de markt gehaald. Halverwege 2016 is de NVWA betrokken geraakt bij een internationale *Salmonella enteritidis* uitbraak. Mede vanuit epidemiologisch onderzoek van het RIVM en tracersonderzoek van het NVWA zijn eieren van een specifieke herkomst uit Polen in beeld gekomen. De NVWA heeft 500 analyses op eieren uitgevoerd waarmee deze eieren als oorzaak van deze uitbraak kon worden bevestigd. Hierop volgde een publieke waarschuwing, en aanvullende tracing waarbij meer dan 2000 betrokken bedrijven in beeld kwamen.

Effectmeting

Voor het domein microbiologie is effectmeting niet relevant aangezien het domein geen specifieke doelgroep beheert waarop het gericht nalevingbevorderende activiteiten inzet. Een indicator voor de bewustwording van bedrijven in de gehele levensmiddelenketen ten aanzien van (microbiologische) risico's is het aantal meldingen van onveilige partijen levensmiddelen door de bedrijven zelf. Deze meldingen, verplicht vanuit de General Food Law, worden steeds vaker gedaan. Het aantal meldingen is gedurende 2016, evenals 2015, gegroeid. Voor microbiologie ongeveer met 25%. Aannemende dat er niet een vergelijkbaar sterke toename in daadwerkelijk onveilige partijen levensmiddelen is geweest in 2016, bemerken we dus een gestaag positief veranderende houding van het bedrijfsleven ten aanzien van het melden van microbiologische risico's.

Acties tot verbetering van de officiële controles

Europese wetgeving rondom microbiologische risico's is deels complex (bijvoorbeeld met betrekking tot *Listeria monocytogenes* in verband met de dubbele norm, zoals is opgenomen in Verordening (EG) nr. 2073/2005 en de vaak lastig te beoordelen studies over de uitgroei mogelijkheden van *Listeria*), en in andere delen laat het ruimte voor invulling door lidstaten (bijvoorbeeld daar waar geen normen zijn of de flexibiliteit voor kleine bedrijven). Gedurende 2016 heeft het domein microbiologie in meerdere sessie bijscholing aan groepen inspecteurs binnen de divisie Consument & veiligheid gegeven, waarbij expliciet aandacht gegeven is aan harmonisatie van toezicht op wetgeving rondom *Listeria monocytogenes*.

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

In 2016 is door de NVWA middels opvolging van monsternames met betrekking tot *Listeria monocytogenes* veel aandacht geschonken aan houdbaarheidsstudies. Ondanks een verbetering in de kwaliteit van deze studies zal de NVWA haar zienswijze met betrekking tot studies actief uitdragen gedurende 2017.

Conclusies

De stijging van GFL-meldingen door voedingsmiddelenbedrijven, de resultaten van monitoringsprogramma's van de NVWA en het brononderzoek bij voedseluitbraken geven aan dat microbiologische risico's onverminderd de aandacht verdienen. Risicogericht toezicht laat zien dat gericht monitoren van specifieke levensmiddelen (exotisch vlees, kruiden/specerijen/gerookte vis) gerichte inspecties op beheersen van microbiologische gevaren oplevert en handelingsperspectief kan bieden aan consumenten.

3.17 Voeding en gezondheid/bijzondere eet- en drinkwaren

Controlerende instantie: NVWA

Overzicht van de voornaamste Europese regelgeving die in 2016 deel uitmaakte van het pakket dat binnen domein Bijzondere eet- en drinkwaren valt

EU-regelgeving	
Richtlijn 96/8/EG	inzake voedingsmiddelen die zijn bestemd om in energiebeperkte diëten te worden genuttigd voor gewichtsvermindering
Verordening (EG) nr. 258/97	betreffende nieuwe voedingsmiddelen en nieuwe voedsel ingrediënten
Richtlijn 1999/21/EG	betreffende dieetvoeding voor medisch gebruik
Richtlijn 2002/46/EG	betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der lidstaten inzake voedingssupplementen
Richtlijn 2006/125/EG	inzake bewerkte voedingsmiddelen op basis van granen en babyvoeding voor zuigelingen en peuters
Richtlijn 2006/141/EG	inzake volledige zuigelingenvoeding en opvolgzuigelingenvoeding*
Verordening (EG) nr. 1924/2006	inzake voedings- en gezondheidsclaims voor levensmiddelen
Verordening (EG) nr. 1925/2006	betreffende de toevoeging van vitamines en mineralen en bepaalde andere stoffen aan levensmiddelen
Richtlijn 2001/83/EG	tot vaststelling van een communautair wetboek betreffende geneesmiddelen voor menselijk gebruik (verder: Geneesmiddelenwet)
Verordening (EG) nr. 1881/2006	tot vaststelling van de maximumgehalten aan bepaalde verontreinigingen in levensmiddelen
Verordening (EG) nr. 1333/2008	inzake levensmiddelenadditieven
Verordening (EG) nr. 953/2009	inzake stoffen die voor specifieke voedingsdoeleinden aan voor bijzondere voeding bestemde levensmiddelen mogen worden toegevoegd
Verordening (EU) nr. 1169/2011	betreffende de verstrekking van voedselinformatie aan consumenten
Verordening (EU) nr. 609/2013	inzake voor zuigelingen en peuters bedoelde levensmiddelen, voeding voor medisch gebruik en de dagelijkse voeding volledig vervangende producten voor gewichtsbeheersing (ingangdatum 20 juli 2016)
Gedelegeerde Verordening (EU) nr. 2016/127	tot aanvulling van Verordening (EU) nr. 609/2013 wat betreft de bijzondere samenstellings- en informatievoorschriften betreffende volledige zuigelingenvoeding en opvolgzuigelingenvoeding en wat betreft informatievoorschriften betreffende de voeding van zuigelingen en peuters
Gedelegeerde Verordening (EU) nr. 2016/128	tot aanvulling van Verordening (EU) nr. 609/2013 wat betreft de bijzondere samenstellings- en informatievoorschriften betreffende voeding voor medisch gebruik

* Richtlijn 2006/141/EG is geïmplementeerd in de Warenwetregeling Zuigelingenvoeding 2007.

Daarnaast is specifieke Nationale wetgeving: van toepassing, waarvan de belangrijkste zijn de Warenwet en het Warenwetbesluit Kruidenpreparaten en het Warenwetbesluit Toevoeging micro-voedingsstoffen aan levensmiddelen. Daarnaast heeft dit werkveld ook veel raakvlakken met wet- en regelgeving die van toepassing is algemene levensmiddelenwetgeving, bijvoorbeeld het Warenwetbesluit informatie levensmiddelen, de Warenwetregeling Verontreinigingen in levensmiddelen, Verordening (EG) nr. 852/2004 inzake levensmiddelenhygiëne en Verordening (EG) nr. 178/2002, de Algemene Levensmiddelenverordening.

Kenmerkend voor dit domein is dat voor veel producten de wettelijke status op voorhand niet duidelijk is. Bepaalde producten kunnen zowel een medisch hulpmiddel, geneesmiddel of voedingssupplement zijn.

Omvang controlebestand in 2016

Type bedrijven	Aantal
Levensmiddelfabriek niet erkend	Circa 1.400
Importeur, groothandel, opslag levensmiddelen niet erkend	Circa 4.500
Horeca, detaillisten, supermarkten, instellingskeukens	Circa 100.000

Resultaten bijzondere eet- en drinkwaren in 2016

Bijzondere eet- en drinkwaren	Aantal
Inspecties bij bedrijven ⁴	1.611
Monsters	678 ⁵
Maatregelen (inspecties en monsters) ⁶ :	368
• waarschuwingen	286
• bestuurlijke boetes	82

Inspecties bij bedrijven

De inspecties bij bedrijven zijn hoofdzakelijk gericht op de volgende onderwerpen:

- etikettering en claims (medische claims en voedings- en gezondheidsclaims) op hoofdlijnen;
- aanprijzen van volledige zuigelingenvoeding;
- nieuwe levensmiddelen;
- verboden kruiden.

Specifieke etiketcontroles

De specifieke etiketcontroles zijn gericht op de volgende onderwerpen:

- claims (medische claims en voedings- en gezondheidsclaims);
- overige etiketteringseisen.

Van de in totaal 368 maatregelen werden 7 maatregelen genomen op monsters (4 op zware metalen en 3 op benzo(a) pyreen. De overige 361 maatregelen werden genomen naar aanleiding van inspecties. Dit is inclusief de maatregelen genomen op basis van meldingen en projecten. Deze 361 maatregelen genereerden in totaal 381 bevindingen (tijdens een inspectie kunnen meerdere zaken afwijkend zijn).

Meldingen (MOS en RASFF)

In 2016 werd bij 330 bedrijven 649 maal een inspectie verricht naar aanleiding van 1 of meerdere meldingen. Dit leverde bij 102 bedrijven 135 maatregelen op, dat betekent dat in 31% (102 van 330 bedrijven) van alle gevallen de melding gegrond was. Per melding is geïnventariseerd welke wetgeving van toepassing was, dit kunnen meerdere wetten zijn. De meeste bevindingen werden geconstateerd door het niet voldoen aan de voorwaarden uit Verordening (EG) nr. 1924/2006 (37%), gevolgd door de Geneesmiddelenwet (15%).

Wetgeving	Aantal bevindingen	%	Aantal maatregelen (RvB en SW)	%
Verordening (EG) nr. 1924/2006	54	37	46	34
Geneesmiddelenwet	22	15	20	15
Warenwetregeling Zuigelingenvoeding 2007	17	12	17	13
Verordening (EG) nr. 1169/2011	13	9	13	10
Verordening (EG) nr. 852/2004	13	9	13	10
Overige	26	18	26	18
Totaal	145	100	135	100

⁴ 1611 inspecties c.q. ingevulde inspectielijsten bij 845 bedrijven inclusief 649 meldingen bij 330 bedrijven en 226 inspecties in het kader van Certificering op afstand. Deze aantallen zijn inclusief de gegevens uit de projecten *Handhaving claims op etikettering, presentatie en reclame van peuteremelk*, *Monstername preparaten voor analyse op vitamine D*, *Systeemininspectie bij importeurs en producenten BED*.

⁵ Het gaat om voedingssupplementen, kruidenpreparaten en producten met mogelijk verdachte farmacologisch actieve stoffen. Bemonsterd werden 208 producten voor analyse van B(a)p, 188 producten voor analyse van zware metalen en 160 producten voor analyse op farmacologisch actieve stoffen (zie project), 66 producten voor analyse op vitamine D (zie project) en 56 producten voor analyse van specifieke door de NVWA aangevraagde farmaceutische stoffen/plantoxinen door RIVM of RIKILT.

⁶ Het komt voor dat bevindingen (afwijkingen) van één en dezelfde wet maar ook bevindingen van meerdere wetten worden samengevoegd in één maatregel. Daarnaast is het ook mogelijk dat bijv. een RvB en SW geconstateerd tijdens een inspectie en/of monster bij één en hetzelfde bedrijf tot één RvB worden samengevoegd.

Aanprijzen van volledige zuigelingenvoeding

Aanprijzing van volledige zuigelingenvoeding is een overtreding van de Warenwetregeling zuigelingenvoeding 2007 die is gebaseerd op de Europese Richtlijn 2006/141/EG. In 2016 werden 39 meldingen geregistreerd waarvan 17 meldingen tot een maatregel hebben geleid, dat is 44%.

Verantwoordelijk voor de aanprijzing	Aantal RvB	Aantal SW
Kantooradres groot winkelbedrijf		1
Verkoopplaats	3	11
Verkoopplaats internet	1	1

Monsters (Nationale wetgeving)

In 2016 bevatten 4 van de in totaal 208 bemonsterde voedingssupplementen en kruidenpreparaten meer benzo(a) pyreen dan de norm.

Monsters (Europese wetgeving)

In 2016 werden 188 voedingssupplementen en kruidenpreparaten bemonsterd voor analyse op cadmium, kwik en lood. 1 monster bevatte meer kwik dan de norm en 2 monsters bevatten meer lood dan de norm.

Monsters voor analyse van specifieke door de NVWA vastgestelde farmacologisch actieve stoffen/planttoxinen

In 2016 werden 56 supplementen door RIKILT en RIVM onderzocht op specifieke farmacologisch actieve stoffen/planttoxinen. 29 van de 56 supplementen bevatten 1 of meer farmacologisch actieve stoffen (zie tabel). 6 van de 29 supplementen bevatten stoffen in een dusdanige dosering dat een maatregel (boete) werd opgelegd.

Aangetroffen farmaceutische stof/planttoxine

1,3-Dimethylamylamine (DMAA)

1,3-Dimethylbutylamine (DMBA)

Cafeïne

Epigallocatechin-3-gallate

Higenamine

Hordenine

Icariin

Isopropyloctopamine

Phenethylamine

Phenolphtalein

Sibutramine

Synefrine

Projecten in 2016

Handhaving claims op etikettering, presentatie en reclame van peutermelk (publicatie rapport april 2017)

De NVWA houdt intensief toezicht op de etiketteringsregels, presentatie en reclame van zuigelingen- en peutermelk, ook omdat het hier gaat om een groep kwetsbare consumenten. In 2016 is specifiek gekeken naar zogenoemde peutermelk. Van de onderzochte 25 beoordeelde producten peutermelk (van 16 fabrikanten) voldeden er 17 (68%) aan de wetgeving. Dit houdt in dat alle regels met betrekking tot het gebruik van voedings- en gezondheidsclaims op etikettering, reclame en presentatie (bijvoorbeeld in een folder of op een website) correct zijn toegepast. Bij 7 producten was sprake van een overtreding van de claimsverordening. Zo werd bijvoorbeeld de voedingsclaim 'geen suiker toegevoegd' op een product aangetroffen, terwijl dit alleen vermeld mag worden als ook op het etiket staat dat er van nature aanwezige suikers in het product zitten, en dat was niet het geval. Een ander voorbeeld van een overtreding was de claim 'licht(er) verteerbaar' op 2 geitenmelkproducten; wetenschappelijk is niet bewezen of geitenmelk lichter verteerbaar is, en het is onduidelijk wat dit precies betekent.

In de Europese regelgeving, Verordening (EU) nr. 609/2013, van toepassing vanaf 20 juli 2016, staan geen aparte regels meer voor peutermelk. Peutermelk valt daarmee onder de Europese (en nationale) regels voor gewone levensmiddelen. Dat neemt niet weg dat nog steeds geen ongeoorloofde gezondheidsclaims voor deze producten mogen worden gedaan. Het opleggen van bestuurlijke boetes en het nemen van stringenter maatregelen bij geconstateerde overtredingen tijdens de vorige inspectieronde in 2014 heeft in veel gevallen effect gehad, gezien de vermindering van het aantal geconstateerde overtredingen in 2016. Verder heeft de sector van fabrikanten van zuigelingenvoeding in 2015 het initiatief genomen om een systeem van zelfregulering op te zetten voor etikettering en reclame voor zuigelingenvoeding. Dit zelfreguleringssysteem heeft waarschijnlijk ook bijgedragen aan de verhoging van de naleving van de wetgeving bij de deelnemende fabrikanten van peutermelk. De NVWA gaat in 2017 en 2018 beoordelen of dit zelfreguleringssysteem in de praktijk inderdaad leidt tot betere naleving.

Monstername preparaten voor analyse op vitamine D (publicatie rapport voorzien voor voorjaar 2017)

Blootstelling aan zonlicht zorgt ervoor dat in de huid vitamine D gemaakt wordt. Daarnaast neemt het lichaam ook vitamine D op door de inname van voedsel en voedingssupplementen. Vitamine D is onder andere noodzakelijk voor de regulatie van calcium en fosfaat in het bloed. De inname van een hoog gehalte vitamine D leidt mogelijk tot hypercalciëmie (verhoogde calciumconcentratie in serum). Als gevolg van langdurige hypercalciëmie kunnen nierstenen ontstaan en kan de nierfunctie afnemen. De Europese Autoriteit voor Voedselveiligheid (EFSA) heeft daarom in 2012 een maximale inname hoeveelheid (tolerable upper intake level) voor vitamine D geadviseerd. Naar aanleiding van het EFSA-rapport heeft de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) de Warenwetregeling Vrijstelling vitaminepreparaten gewijzigd. Per 12 november 2015 is een maximale dosering van 75 µg vitamine D per dag toegestaan.

Begin 2016 heeft de NVWA verschillende meldingen ontvangen waarin de NVWA gewezen werd op het feit dat er voedingssupplementen met vitamine D op de Nederlandse markt aanwezig zijn die niet voldoen aan de wet. De Warenwetregeling Vrijstelling vitaminepreparaten maximeert het gehalte vitamine D in voedingssupplementen tot een inname van 75 µg per dag. De NVWA heeft daarop voedingssupplementen met een hoog gehalte (>75 µg) vitamine D bemonsterd en onderzocht.

Na analyse van hoog gedoseerde vitamine D voedingssupplementen bleek dat 38 van de 44 producten (86%) niet voldeed aan de wettelijk gestelde limiet van 75 µg per dag. Deze producten zijn van de Nederlandse markt gehaald en door de eigenaar vernietigd. 6 producten (14%) voldeden op basis van etiket niet aan de wetgeving (> 75 µg per dag), maar wanneer alleen gekeken werd naar het analyseresultaat voldeed het product wel. De consument wordt misleid omdat het gehalte vitamine D op het etiket niet overeenkomt met het daadwerkelijk gemeten gehalte. De fabrikanten hebben hiervoor een schriftelijke waarschuwing gekregen voor misleiding en de opdracht om naar het productieproces te kijken zodat in de toekomst deze grote afwijking voorkomen wordt.

Systeeminspectie bij importeurs en producenten

In 2015 zijn inspectieprojecten uitgevoerd bij importeurs en producenten waarbij gelijktijdig systeeminspecties voedselveiligheid en productgerichte inspecties zijn uitgevoerd. Hiermee wordt winst bereikt in efficiëntie: niet alle producten hoeven individueel bekeken te worden, maar via het voedselveiligheidssysteem kunnen bepaalde aspecten al worden gecontroleerd. Ook in 2016 hebben dit type inspecties doorgang gevonden.

Voedingssupplementen met farmacologisch actieve stoffen (publicatie rapport voorzien voor voorjaar 2017)

1 van de grootste risico's bij voedingssupplementen is dat er stoffen aan worden toegevoegd die niet op het etiket vermeld staan, die niet veilig zijn en die eigenlijk niet in voedingssupplementen thuishoren. Maar waardoor het product wel doet wat het belooft. Te denken valt aan stoffen met een farmacologische werking, zoals bijvoorbeeld sibutramine (afslanken) of sildenafil (libidoverhogend). Maar soms ook stoffen die van nature voorkomen in levensmiddelen, maar bij hoge concentratie werking kunnen hebben en daardoor schadelijk kunnen zijn, denk aan synefrine. Uit bemonsteringsonderzoek van de NVWA in 2015 en 2016 blijkt dat in totaal ruim 60% van de bemonsterde libidoverhogende supplementen, de afslankpreparaten, fatburners en pre-workouts 1 of meerdere farmacologisch actieve stoffen bevat. Aan de hand van de verpakking kan de consument niet voorspellen of een supplement een farmacologisch actieve stof bevat en in welke concentratie. De ene stof kan de werking van de andere versterken, dit brengt mogelijk grote gezondheidsrisico's met zich mee waar de consument zich niet altijd van bewust is. Dit is een groot risico voor de voedselveiligheid. In 2017 zal de NVWA haar toezicht op dit gebied voortzetten.

Advies Vitamine B6 (publicatie advies december 2016)

Bij de NVWA en Bijwerkingencentrum Lareb komen regelmatig gezondheidsklachten binnen die verband houden met het gebruik van vitaminepreparaten die veel vitamine B6 bevatten. Wetende dat vitamine B6 in hoge dosering kan leiden tot gezondheidsrisico's, was dit aanleiding voor het bureau Risicobeoordeling & onderzoeksprogrammering (BuRO) van de NVWA om onderzoek te doen naar de veilige maximale ruimte voor inname van vitamine B6 uit vitaminepreparaten. Het BuRO adviseert de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport om de hoeveelheid vitamine B6 in voedingssupplementen te maximeren tot 21 milligram per dag voor volwassenen. Dit om negatieve gevolgen voor de gezondheid van consumenten te voorkómen.

Resultaten voeding en gezondheid

Monitoring Voedingsnota (publicatie rapporten april 2017)

De afgelopen jaren zijn vanuit het Akkoord verbetering productsamenstelling afspraken gemaakt over het maximumgehalte aan zout, verzadigd vet en calorieën (suikers, vet) in voedingsmiddelen. De minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft dit akkoord begin 2014 afgesloten met brancheorganisaties van de voedingsmiddelenindustrie, retail, horeca en catering. Doel is dat het in 2020 gemakkelijker moet zijn voor de consument om maximaal 6 gram zout en maximaal 10% van de dagelijks benodigde calorieën uit verzadigd vet te laten bestaan. In dit kader monitoren NVWA en RIVM in opdracht van het ministerie van VWS voedingsmiddelen op gehalten zout, suiker en (verzadigd) vet. De NVWA bemonstert vanaf 2011 jaarlijks 10 productgroepen levensmiddelen en vaak ook nog een specifieke groep producten om bijvoorbeeld een uitgebreide vetzuursamenstelling te meten. Dat is ook in 2015 en 2016 gebeurd. Het betreft de productgroepen brood, chips & zoutjes, conserven, (diepvries)snacks, kaas, kant- en-klaarmaaltijden, koek & banket, sauzen, soep en vleeswaren. Uit het onderzoek uitgevoerd in 2015 en 2016 blijkt dat:

- Afgelopen 5 jaar is het zoutgehalte 10% gedaald in de onderzochte levensmiddelen, maar nog steeds zijn er grote verschillen in zoutgehalten binnen dezelfde productgroepen.
- Rode sauzen: 93% voldoet aan maximale zoutnorm (30 juni 2017 richtdatum.)
- Soepen en bouillons: 79% voldoet aan maximale zoutnorm (31 december 2016 richtdatum). echter van éénkopssoep, bouillonblokjes en bouillon op basis van vloeistof voldeed meer dan de helft halverwege 2016 nog niet aan de maximale zoutnorm van eind 2016.
- Vleesproducten : 90% voldoet aan de maximale zoutnorm en 77% verzadigd vet (30 juni 2015 richtdatum). Vooral soorten als salami, paté en smeerleverworsten voldeden nog niet aan de norm van 2015.
- De geanalyseerde zout- en verzadigdvetgehalten zijn over het algemeen lager dan vermelding voedingswaarde op het etiket
- Voor wat betreft de analyses van (verzadigd) vet in 414 levensmiddelen is de conclusie dat het verzadigd vetgehalte per productsoort sterk kan variëren. Gemiddelde hoeveelheid verzadigde vet in meeste productsoorten afgelopen jaren ongewijzigd gebleven en in sommige producten gestegen. Enkele productgroepen (bijvoorbeeld sommige soorten vleeswaren) een lager verzadigd vetgehalte gekregen. De grootste variatie trad op in de productgroepen hartige grote en kleine snacks en zoete snacks. Een groot deel van maximale dagelijkse inname verzadigd vet wordt behaald bij saucijzenbroodje, Gelderse rookworst, gehakt. Wanneer wordt uitgegaan van een verzadigd vetgehalte van maximaal 10% van de calorieën die iemand op een dag nodig heeft, dragen deze producten daaraan een derde tot meer dan de helft bij.

Acties tot verbetering van de officiële controles

E-commerce is een gebied waar ook in de toekomst veel aandacht naar uit zal gaan en waar grote risico's kunnen liggen. Binnen de NVWA is een werkgroep gestart om de kennis die nodig is om internettoezicht vorm te geven organisatiebreed te delen. Op deze wijze verstevigt de NVWA haar kennispositie. Ook neemt zij actief deel aan Europese initiatieven op dit gebied zoals de e-commerce werkgroep van de Food Law Enforcement Practitioners (FLEP) en de werkgroep van de Europese Commissie op dit gebied.

De NVWA heeft sinds 2009 de bevoegdheid om te handhaven op de Geneesmiddelenwet. Die bevoegdheid hebben we met name om te kunnen handhaven op geneesmiddelen naar aandiening en soms ook bij geneesmiddelen naar toediening wanneer er bijvoorbeeld farmacologisch actieve stoffen in voedingssupplementen zitten. Om dit goed te kunnen inregelen is er in 2012 een samenwerkingsprotocol opgezet tussen de Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ) en NVWA. De samenwerking wordt de komende jaren voortgezet.

Incidenten

De NVWA heeft een melding ontvangen waarbij een jonge vrouw die afslankthee gebruikte zou zijn overleden aan acute hartproblemen. Analyse van deze voedingssupplementen door het Rikilt en het RIVM heeft aangetoond dat deze producten, die als kruidenthee of kruidenpreparaat verkocht worden, vermengd zijn met stoffen die ook in geneesmiddelen voorkomen. De aangetoonde component betreft sibutramine. Sibutramine is een voormalig geneesmiddel dat in 2010 door de European Medicines Agency (EMA) van de Europese markt is gehaald. Uit literatuur blijkt dat 10-30% van de 'gezonde' patiënten die sibutramine gebruiken (10-30 mg/dag) last krijgen van duizeligheid, slapeloosheid en een droge mond. Op populatieniveau zijn er verdenkingen van sterke cardiale effecten van sibutramine. Er lijkt een associatie te zijn met pulmonale arteriële hypertensie (PAH), QTc verlenging, en hart- en herseninfarcten. Op grond van deze onderzoeksresultaten heeft de NVWA een publiekswaarschuwing doen uitgaan. Direct na de waarschuwing startte de Inlichtingen- en Opsporingsdienst van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA-IOD) een strafrechtelijk onderzoek onder leiding van het Functioneel Parket. De NVWA-IOD heeft maandag 23 januari 2 verdachten van de handel in verboden afslankproducten aangehouden. De NVWA-IOD vermoedt dat de verdachten ondanks een handelsverbod toch afslankproducten met een gevaarlijke stof erin verkochten. Uit het onderzoek blijkt verder dat deze producten vooral online worden verkocht via bijvoorbeeld Facebook, Instagram en veilingssites. De NVWA heeft ze tot nu toe niet aangetroffen in winkels.

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

De brancheorganisatie Vereniging van Nederlandse Fabrikanten van Kinder- en Dieetvoedingsmiddelen (VNFKD) is naar aanleiding van de vele overtredingen en de publicatie van het NVWA-rapport in 2015 samen met de Keuringsraad Openlijke Aanprijzing Gezondheidsproducten/Keuringsraad Aanprijzing Gezondheidsproducten (KOAG/KAG) gestart met het opstellen van zelfregulering in de vorm van een Reclamecode Zuigelingenvoeding. In juni 2016 heeft dit geleid tot een Gedragscode reclame zuigelingenvoeding en is deze vorm van zelfregulering facultatief ingezet.

Conclusies

Voor wat betreft het toezicht op de bijzondere eet- en drinkwaren valt op dat het werkterrein erg breed is, variërend van producten als sondevoeding tot kruidenpreparaten. In 2016 heeft het toezicht zich in belangrijke mate toegespitst op de handhaving van hoogrisicovoedingssupplementen en nieuwe wetgeving, zoals een maximale limiet voor vitamine D supplementen. De aanpak van de hoogrisicosupplementen was in 2016 vooral nog inventariserend van aard, in 2017 zal worden overgegaan op stringenter handhaving, conform het nieuwe algemene interventiebeleid. Daarnaast is ook in belangrijke mate aandacht besteed aan etikettering en voedings- en gezondheidsclaims op het gebied van peutermeik. Het nalevingsbeeld is dat het toezicht de naleving bevordert bij de geïnspecteerden, en tevens heeft het een agenderende functie richting de betrokken stakeholders. Het veld onderneemt stappen richting zelfregulering.

Gezondere producten kiezen kan en moet makkelijker worden voor de consument. Een gezond voedingspatroon is belangrijk voor een goede gezondheid. In 2016 is er wederom gemonitord op het zoutgehalte van 10 productgroepen levensmiddelen en ook is het vetgehalte in 414 levensmiddelen gemeten. Door deze monitoring kan een beeld worden verkregen van de voortgang in zout- en vetreductie.

3.18 Plantgezondheid

Controlerende instanties: NVWA, KCB, NAK, Naktuinbouw en BKD.

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2016 van kracht was

EU-regelgeving	
Richtlijn 2000/29/EG	betreffende de beschermende maatregelen tegen het binnenbrengen en de verspreiding in de gemeenschap van voor planten en voor plantaardige producten schadelijke organismen
Richtlijn 2007/33/EG	betreffende de bestrijding van het aardappelcysteeltje
Richtlijn 2006/63/EG en 98/57/EG	betreffende de bestrijding van <i>Ralstonia solanacearum</i> (Smith) Yabuuchi et al.
Richtlijn 2006/56/EG en 93/85/EG	betreffende de bestrijding van aardappelringrot
Richtlijn 68/464/EEG	betreffende de bestrijding van de wratziekte

Nationale wetgeving:

- Plantenziektenwet

Omvang controlebestand in 2016

Type bedrijven	Aantal 2014	Aantal 2015	Aantal 2016
Akkerbouw	11.946	12.393	10.811
Sierteelt – bloembollen	1.520	1.551	1.622
Sierteelt – bloemisterij	3.585	3.314	3.035
Sierteelt – boomkwekerij	3.794	3.950	3.680
Groente	4.155	4.264	4.185
Fruit	2.344	2.389	2.701

Resultaten Akkerbouw in 2016

Binnen de akkerbouw is de voortdurende inspanning voor de bestrijding van een beperkt aantal bodemorganismen in de (poot)aardappelteelt het meest opvallend. Het gaat om quarantaineorganismen als aardappelmoeheid (AM), en ook om *Meloidogyne chitwoodi*, bruinrot, ringrot en wratziekte. Daarnaast dreigen uit andere EU-landen organismen die een gevaar vormen voor de aardappelteelt in Nederland, zoals *Epirix* spp, en de Zebra chip (*Candidatus* 'Liberibacter solanacearum').

Resultaten akkerbouw	Aantal inspecties			Afkeur op quarantaineorganismen		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
• import	806	798	1.178	0	0	0
• wratziekte aardappel	311	193	80	0	1	0
• nationale teelt pootgoed	15.076	18.481	21.695	49	34	45
• inspecties export	20.503	19.313	17.625	25	18	22

De belangrijkste bevindingen in de akkerbouwsector in 2016 zijn:

- Er was een belangrijke aanvoer van aardappelen uit Polen voor de verwerkende industrie in Nederland. De aanvoer van deze aardappelen vormde een gevaar voor de herintroductie van ringrot.
- Er is een inspanning geleverd om de toegenomen virulentie van aardappelmoeheid, die in 2015 is geconstateerd, in beeld te brengen door de schade in aardappelpercelen op te sporen. Onderzoek toont aan dat de toegenomen virulentie betrekking heeft op de nematoden *Globodera rostochiensis* en op *G. pallida*.
- Op 4 akkerbouwbedrijven is in de teelt van aardappelen bruinrot vastgesteld. Het vormde de eerste uitbraak van bruinrot in pootaardappelen in Nederland sinds 2009. De besmetting op deze bedrijven is te herleiden naar dezelfde bron.

- Bij een routinematig onderzoek is het aardappelspindelknolviroïde (systematische naam: Potato spindle tuber viroid (PSTVd)) vastgesteld in aardappelen bij een aardappelkweker. De bron van de besmetting ligt in Noord-Ierland.
- In de aangewezen gebieden is minder vaak *Meloidogyne chitwoodi* en *M. fallax* aangetroffen. Daarentegen zijn deze stengelaaltjes meer bij surveys in andere gebieden aangetroffen.
- Er is in 2016 geen ringrot aangetroffen in Nederland. Dit duidt op het goed naleven van de maatregelen die ringrot in Nederland moeten tegen gaan.
- Er was een toename van de import van consumptieaardappelen, dat vooral voor rekening kwam door de aanvoer uit Israël.

Resultaten Groente & fruit in 2016

Resultaten groente en fruit	Aantal inspecties			Afkeur op quarantaine-organismen		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
• import	72.500	74.400	84.500	145	159	129
• nationale survey	4.152	3.533	3.816	59	36	62
• plantenpaspoort	3.513	3.426	3.664	45	46	88
• export	37.603	41.201	54.039	999	853	1.266

De sector groenten en fruit omvat de ontwikkeling van nieuwe rassen, de wereldwijde productie en distributie van zaden, de opkweek van planten en de teelt van groenten en fruit in de vollegrond of in kassen. Binnen de sector vindt import uit alle delen van de wereld plaats, distributie door de hele EU en export naar alle uithoeken van de wereld. Belangrijkste bevindingen uit 2016 zijn:

- In 2016 is het aantal onderscheppingen van quarantaineorganismen bij importinspecties in de sector groente en fruit licht gedaald van 159 in 2015 naar 151 in het verslagjaar.
- Het aantal intercepties voor *Phyllosticta citricarpa* (Citrus Black Spot) zijn fors gedaald, daarentegen zijn er meer onderscheppingen voor *Thaumatococcus leucocotreta* (nationaal gereguleerd voor Capsicum).
- Er waren kleinschalige uitbraken van PSTVd in de teelt van paprika en van *Ralstonia solanacearum* in de teelt van aubergine. Er zijn afdoende maatregelen getroffen de uitbraken te bestrijden.

Resultaten Bloemisterij in 2016

Resultaten bloemisterij	Aantal inspecties			Afkeur op quarantaine-organismen		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
• bloemisterij import	104.500	87.200	80.100	154	93	183
• bloembollen import	439	357	481	0	0	0
• bloemisterij nationale survey	573	710	600	11	6	1
• bloemisterij plantenpaspoort	11.451	10.324	10.433	3	5	15
• bloembollen – plantenpaspoort	24.419	27.144	45.195	134	97	116
• bloemisterij export	35.578	33.328	38.250	8.831	9.618	7.234
• bloembollen export	7.108	8.902	12.728	273	283	297

De bloemisterijsector omvat een breed scala aan producten voor de sierteelt, waarbij zowel uitgangsmateriaal als eindproduct wordt voortgebracht met verschillende stadia er tussen. In de sterk internationaal georiënteerde productieketens is een nauwe verbinding tussen de verschillende ketenschakels. De belangrijkste fytosanitaire bevindingen van 2016 zijn:

- Het aantal onderscheppingen van schadelijke organismen bij importinspecties is gestegen naar 183.
- Er waren veel onderscheppingen van *Liriomyza huidobrensis*, *Liriomyza trifolii*, *Spodoptera littoralis*, *Bemisia tabaci* en *Thrips palmi*. Deze soorten kunnen in de Nederlandse kassen overleven.
- In de teelt van bloemisterijgewassen in Nederland is op 2 potplantbedrijven *Scirtothrips dorsalis* en een onbekende galmug in *Alstroemeria* aangetroffen.
- In 2016 is de eerder gestarte tracing als gevolg van de uitbraak van *Ralstonia solanacearum* ras 1 in roos, afgerond. De bacterie is op verscheidene bedrijven geëlimineerd. De NVWA richt zich op uitroeiingsacties en op de monitoring van dit organisme.
- In het kader van de fytobewaking zijn 377 inspecties uitgevoerd op bloemisterijen. Er zijn geen quarantaineorganismen aangetroffen.

Resultaten bloembollen in 2016

- De teelt van bloembollen is afhankelijk van de teelt in open grond en dat brengt specifieke risico's met zich mee voor bodem gebonden organismen. Ook andere organismen vormen bedreigingen voor de teelt en de wereldwijde afzet van bloembollen, zoals virussen. In het Europese verkeer gelden sinds 2014 versoepelde maatregelen voor bloembollen afkomstig van percelen die niet vrij zijn van de nematoden die aardappelmoeheid veroorzaken. Derde landen vragen daarentegen garanties dat de bloembollen afkomstig zijn van AM-vrije percelen. Dat vraagt een goed track and tracing systeem.
- De belangrijkste fytosanitaire bevindingen in 2016 zijn:
- Bij de surveys in het fytobewakingsprogramma zijn in de lelieteelt het Plantiagio asiatica mosaic virus en het Tobacco rattle virus aangetroffen.
- Het Tobacco rattle virus is ook 1-maal aangetroffen in de tulpen teelt.
- De BKD gebruikt een plantgoedtoets voor Arabis mosaic virus en Strawberry latent ringspot virus om garanties bij de export te kunnen afgeven.

Resultaten Boomkwekerij en Groene ruimte in 2016

De sector boomkwekerij is nauw verweven met bossen, tuinen, straatbeplanting en parken in de zogenaamde groene ruimte. Besmettingen in de groene ruimte kunnen ernstige gevolgen hebben voor de boomkwekerijen en omgekeerd. Bij uitbraken van quarantaineorganismen in de groene ruimte of in de boomkwekerij kunnen op grond van EU-verplichtingen de uitroeiingsacties zeer ingrijpend zijn.

De belangrijkste fytosanitaire bevindingen in 2016 zijn:

- In Nederland is in 2016 aandacht geschonken aan de bewustwording in de sector van de boomkwekerij en vaste planten aan *Xylella fastidiosa*, een quarantaineorganisme dat hoog op de EU-agenda staat. Bij een survey op risicovolle producten uit Italië, is geen besmetting met dit organisme aangetroffen.
- De weersomstandigheden waren dit jaar gunstig voor de ontwikkeling van bacterievuur. In een enkele regio zijn wat meer aantastingen gevonden.
- In het kader van het programma Fytobewaking zijn in de groene ruimte geen quarantaineorganismen aangetroffen.
- Bij de inspecties in boomkwekerijen zijn geen nieuwe quarantaineorganismen aangetroffen.

Resultaten boomkwekerij en groene ruimte	Aantal			Afkeur op quarantaine-organismen		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Inspecties						
• nationale survey boomkwekerij	224	179	205	1	2	0
• plantenaspoort boomkwekerij	10.353	9.285	9.559	37	28	38
• inspectieprogramma verpakkingshout	2.832	4.008	1.946	35	19	22
• nationale surveys Groene Ruimte	562	637	661	101 ^a	111 ^a	134 ^b

^a betreft *Erwinia amylovora* in bufferzones buiten kwekerijen.

^b 132 afkeuringen betreffen *Erwinia amylovora* in bufferzones buiten kwekerijen.

Incidenten

In augustus 2015 heeft de NVWA op rozenteeltbedrijven de bacterie *Ralstonia solanacearum* aangetroffen. Na de vondst van *Ralstonia solanacearum* bij rozenteeltbedrijven heeft de NVWA een traceringsonderzoek uitgevoerd bij vermeerderings- en teeltbedrijven van roos. Dit met het doel de omvang en de bron van de besmetting vast te stellen. De NVWA heeft in totaal op 138 bedrijven een onderzoek in gesteld. 13 bedrijven hadden een besmetting met *Ralstonia solanacearum* en naderhand is op twee bedrijven nog een besmetting vastgesteld. Voor deze besmette bedrijven zijn eliminatiescenario's gehanteerd. Bij het monitoren van de deze bedrijven na het toepassen van het eliminatiescenario, bleek dat op een paar bedrijven nog steeds een besmetting aanwezig was. In tweede instantie zijn deze bedrijven alsnog vrij bevonden van besmetting met deze bacterie. De periode van de NVWA-monitoring van deze bedrijven loopt door tot ver in 2017.

Conclusies

Het aantal notificaties van Nederland aan derde landen vanwege een vondst van een quarantaineorganisme is licht gestegen van 311 in 2015 naar 337 in het jaar 2016. Er was een scherpe daling van het aantal onderscheppingen van *Phyllosticta citricarpa* als gevolg van het begin 2016 van kracht worden van EU-maatregelen voor citrusvruchten. De daling van de onderscheppingen voor *Phyllosticta citricarpa* werd in belangrijke mate teniet gedaan door het toegenomen aantal onderscheppingen van *Bermisia tabaci*. Deze onderscheppingen zijn voornamelijk gedaan in het interne verkeer. Met betrekking tot het organisme *Bermisia tabaci* verrichte het Verenigd Koninkrijk 104 onderscheppingen in producten afkomstig uit Nederland. Het ging hierbij vooral om potplanten. De garanties voor *Bermisia tabaci* vormen een aandachtspunt voor de toekomstige markttoegang van sierplanten uit ons land naar het Verenigd Koninkrijk.

In vergelijking met 2015 zijn er geen grote wijzigingen in de peststatus van de gereguleerde organismen. De gepubliceerde lijst van organismen is ingekort die in de EU gereguleerd zijn of door Nederland quarantainewaardig zijn bevonden.

3.19 Gewasbescherming

Controlerende instantie: NWWA, Waterschappen

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2016 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Verordening (EG) nr. 1107/2009	op de markt brengen gewasbeschermingsmiddelen
Richtlijn 2009/128/EU	duurzaam gebruik pesticiden
Verordening (EG) nr. 1185/2009	statistieken gewasbeschermingsmiddelen
Richtlijn 2006/42/EG gewijzigd door richtlijn 2009/127/EG	machines toepassing gewasbescherming
Verordening (EG) nr. 396/2005	residuen gewasbeschermingsmiddelen

Nationale wetgeving:

- Wet gewasbescherming en biociden;
- Besluit gewasbescherming en biociden;
- Regeling gewasbescherming en biociden;
- Activiteitenbesluit milieubeheer.

Omvang controlebestand in 2016

Bedrijfstypen	Aantal (circa)	hectare (circa)
Toelatingshouders	150	Nvt
Importeurs	40	Nvt
Handel (professioneel)	258 ^a	Nvt
Gebruikers gewasbeschermingsmiddelen:		
• sierteelt onder glas ^b	2.588	4.273
• groenteteelt volle grond	8.113 ^c	83.703
• boom- en vaste plantenteelt (buitenteelt)	3.045	17.252
• akkerbouw	12.911	444.368
• fruitteelt vollegrond (buitenteelt)	2.541	20.199
• bloembollen	1.613	26.024
• groenten onder glas	1.325	4.915
• bloemkwekerijgewassen (buitenteelt)	1.048	2.755

^a Bron CBS* lijst. 223 CDG** vestigingen en 35 VKL*** vestigingen

^b Bevat Bloemkwekerij, boom- en vaste plantenteelt onder glas

^c Omvat ook telers van groenten op akkerbouwbedrijven

* CBS = Centraal bureau voor de statistiek

** CDG = Certificatie distributie in gewasbeschermingsmiddelen

*** VKL = Voedselkwaliteit loonwerk

Doelgroepen

Voor de controle op de handel en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen is een meerjarig handhavingsprogramma opgesteld met een analyse van de doelgroepen van de Wet gewasbescherming en biociden. Regelmatig worden de risico's per doelgroep herijkt. De diverse doelgroepen worden periodiek gemonitord en waar nodig worden controles geïntensiveerd via gerichte controleplannen.

De doelgroepen zijn in 2016 als volgt geclassificeerd:

Hoog risico	Medium risico	Laag risico
Sierteelt onder glas	Boomteelt	Akkerbouw
Bloembollenteelt	Bloemkwekerijgewassen buitenteelt	Vollegrondsgroenteteelt
Fruitteelt		Glasgroenteteelt
Handel (professioneel)		Toelatinghouders
Import		

De belangrijkste doelgroepen zijn in de tabel opgenomen. Waar de NVWA alleen controles op gebruik van gewasbeschermingsmiddelen uitvoert als onderdeel van een bredere inspectie of op basis van meldingen en eigen waarneming zoals openbaar groen, veehouderij en particulier gebruik is de doelgroep niet genoemd.

De doelgroepen 'handel aan professionele gebruikers' en 'import' verdienen een extra toelichting. Deze doelgroepen zijn geclassificeerd als hoog risico.

Handel: door haar positie in de keten heeft zij een effect op het nalevingsniveau van alle doelgroepen. Immers een juist gebruik begint met het aanbieden van de juiste informatie en middelen aan de gebruikers.

Alle bedrijven die leveren aan professionele gebruikers van gewasbeschermingsmiddelen moeten sinds 1 januari 2010 bij Stichting CDG (Certificatie Distributie in Gewasbeschermingsmiddelen) aangesloten zijn. Deze verplichting houdt onder andere in dat ook het CDG toeziet op het volgen van regelgeving binnen deze doelgroep.

Import: gezien het aantal geconstateerde illegale importen en de doorwerking van illegale middelen in de rest van de keten is deze doelgroep als hoog risico geclassificeerd.

Teelt in gebieden met veel oppervlaktewater of in waterwin- of grondwaterbeschermingsgebieden heeft een hoger risico voor het milieu. Dit draagt bij in de prioritering van de doelgroep. Ook wanneer het risico door intensieve gewasbescherming en de kans op geconstateerde niet-naleving hoger zijn, heeft die doelgroep een hogere prioriteit, zoals de sierteelt onder glas.

Controles

De NVWA kent 2 soorten controles bij gebruikers van gewasbeschermingsmiddelen:

- Toepassingscontroles: zijn surveillances in het veld op het moment dat een teler een bespuiting uitvoert. Hierbij richt de inspecteur zich vooral op het gebruik van in Nederland toegelaten gewasbeschermingsmiddelen en het gebruik binnen de 14 meter van het oppervlaktewater. De controle is gericht op de naleving van de wettelijke gebruiksvoorschriften en de bijzondere regels (emissie beperkende maatregelen) die gelden voor het spuiten nabij oppervlaktewater.
- Bedrijfscontroles zijn gericht op controle of telers alleen toegelaten middelen gebruiken en hier volgens de wettelijke voorschriften mee omgaan. De inspecteur kan, naast een uitgebreide inspectie van bedrijf en administratieve gegevens, tevens een gewasmonster nemen om door een laboratorium te laten onderzoeken of er resten van niet-toegelaten middelen op het gewas zitten. De NVWA kan daarmee aantonen dat een teler een niet-toegelaten gewasbeschermingsmiddel heeft gebruikt en dat hij de voorschriften, zoals vermeld op het etiket, al dan niet heeft opgevolgd. Daarnaast wordt de administratie gecontroleerd inclusief de aanwezigheid van een bewijs van vakbekwaamheid.

Voor de controles op zowel de open als bedekte teelten wordt samengewerkt met andere instanties aangesteld voor handhaving van de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden, met name de Waterschappen. Daarnaast is in 2011 een convenant afgesloten met de douane voor gezamenlijk toezicht op de import van gewasbeschermingsmiddelen.

Resultaten toezicht 'gewasbescherming' 2016

Resultaat 2016	Aantal bedrijfscontroles	Bestuurs- en strafrechtelijke afdoeningen	Waarschuwingen
Toelatingshouders	24	-	1
Importeurs	87	10	2
Handel	13	4	1
Gebruikers gewasbeschermingsmiddelen:			
• sierteelt onder glas	283	47	28
• groenteteelt volle grond	9	2	1
• boom- en vaste plantenteelt	13	2	-
• akkerbouw	16	7	6
• fruitteelt vollegrond	256	22	32
• bloembollen	12	2	1
• openbaar groen	9	-	1
• groenten onder glas	29	-	3
• overig (particulier/veehouder)	2	1	-
• loonwerkers	4	2	-
Totaal gebruikers gewasbeschermingsmiddelen	633	85	72
Toepassingsinspecties	189	30	8
Meldingen/klachten/incidenten	107	1	-
Totaal resultaat 2016	1.053	130	84

Tijdens de controles in 2016 zijn in totaal 537 monsters genomen en onderzocht.

Voor de bepaling van de aantallen is uitgegaan van de in 2016 afgeronde inspecties. Doordat de meeste inspecties uitgevoerd worden in projecten die niet afgebakend zijn tot 31 december kan op basis van bovenstaande cijfers geen uitspraak gedaan worden over de naleving. Ook kunnen bij de toelichting van de resultaten als gevolg hiervan afwijkende cijfers staan.

Bij 151 inspecties is op een aspect dat eerder niet akkoord bevonden was na een hercontrole alsnog een akkoord gegeven.

Ook is in 2016 door de NVWA bij circa 500 cross compliance controles, waarvan 123 op bedrijven met akkerbouw/groententeelt en de rest alleen met dieren, gekeken naar het opvolgen van de goede gewasbeschermingpraktijken en gebruiksvoorschriften. Hierbij zijn 2 overtredingen geconstateerd bij akkerbouw/vollegrondsgroententeelt. Op de bedrijven met alleen dieren is het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen aanzienlijk minder dan op bedrijven met akkerbouw. Het werk op deze bedrijven wordt vaak door loonwerkers uitgevoerd.

In totaal zijn door de NVWA in 2016 dus circa 1.200 controles afgerond specifiek op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en circa 500 controles waarbij het gebruik in een bredere context meegenomen is.

De waterschappen houden evenals de NVWA toezicht op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen bij oppervlaktewater. Op basis hiervan zijn in 2016 door de waterschappen 121 rapporten van bevindingen ingediend bij de NVWA voor verdere bestuursrechtelijke afhandeling.

De resultaten uit bovenstaande tabel zijn niet-representatief voor de Nederlandse situatie omdat de NVWA naast monitoring van de situatie ook gericht acteert op basis van onvoldoende naleving, meldingen en andere signalen. Dat wil zeggen dat de NVWA ook gericht bedrijven controleert waarbij op voorhand al een grotere kans op overtredingen wordt verwacht. Verder gaan de projecten gericht op monitoring vaak over de jaargrens heen, waardoor een vertekend beeld ontstaat.

Nadere toelichting bij resultaten 'gewasbescherming'

Om aan de Europese verplichting uit Verordening (EG) nr. 1107/2009 over het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen te voldoen heeft de NVWA gewasbeschermingsmiddelen-dossiers van 16 toelatinghouders risicogericht geselecteerd en in onderzoek genomen. Hierbij zijn 66 monsters genomen ten behoeve van de kwaliteitseisen en zijn de toelatingsbeschikking van de geselecteerde middelen vergeleken met de tekst op het etiket. Uit de analyseresultaten van de onderzochte middelen is eenmaal een vervuiling vastgesteld. Hiervoor is een schriftelijke waarschuwing gegeven. Bij de controle op de etiketeksten zijn diverse afwijkingen vastgesteld. Bij 12 toelatinghouders kwamen etiketeksten op 1 of meer punten niet overeen met de toelatingdossiers, zoals deze bij het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) waren ingediend. In het algemeen betrof het kleine afwijkingen.

In samenwerking met de douane zijn er in 2016 bij import 12 postpakketten en 47 containers onderzocht waar mogelijk gewasbeschermingsmiddelen in zaten. 28 inspecties zijn uitgevoerd op parallelle import. Het aantal inspecties en overtredingen is vergelijkbaar met 2015.

13 handelaren in gewasbeschermingsmiddelen zijn geïnspecteerd naar aanleiding van meldingen van onder andere op de markt brengen van illegale middelen en in verband met een vervolgonderzoek naar illegale lozing (traceeronderzoek) 4 maal is een rapport van bevindingen en/of een proces-verbaal opgemaakt en 1 maal een schriftelijke waarschuwing gegeven.

Naast de gerichte bedrijfs- en toepassingscontroles voert de NVWA ook jaarlijks 1 of meerdere nalevingsmetingen uit in bepaalde doelgroepen. Deze bieden een min of meer representatief beeld van de naleving in een doelgroep. In 2016 heeft de NVWA zowel een meting uitgevoerd in de doelgroep sierteelt onder glas, alsook in de fruitteelt. Het onderzoek verdeeld over 5 gewasgroepen in de sierteelt is nog niet geheel afgerond. Die groepen waarvan eerder is gebleken dat de naleving duidelijk onder het gemiddelde ligt, zoals chrysanthe, potorchidee en roos zijn begin 2017 pas afgerond. Hierdoor kan het nalevingsbeeld van de gehele doelgroep nog niet gegeven worden.

Van de nalevingsmeting in de sierteelt onder glas zijn in totaal 220 inspecties in 2016 afgerond waarbij er 32 rapporten van bevindingen zijn opgemaakt. 31 maal voor verkeerd gebruiken van gewasbeschermingsmiddelen en 1 maal voor het op voorraad hebben van vervallen middelen.

In 2016 heeft de NVWA ook een nalevingsmeting uitgevoerd in de doelgroep fruitteelt (onbedekt). Deze nalevingsmeting is deels afgerond in 2017. De getallen komen daarom niet overeen met die uit de overzichtstabel 'Resultaten toezicht'. Binnen deze meting zijn 290 bedrijfsinspecties en 73 toepassingsinspecties uitgevoerd. Deze inspecties zijn zowel bij telers van grootfruit- als bij kleinfruitgewassen uitgevoerd. Bij de bedrijfsinspecties zijn, voor 1 of meerdere overtredingen, 29 boeterapporten opgemaakt en bij de toepassingsinspecties 13 boeterapporten. Het niveau van naleving binnen deze doelgroep komt hiermee op 88%. Het nalevingsniveau is verbeterd, met name bij de toepassingsinspecties. Ook zijn minder vaak niet in de teelt toegelaten stoffen aangetroffen. Daarnaast zijn voor verschillende overtredingen ook nog 50 schriftelijke waarschuwingen aangezegd. Vrijwel de meeste overtredingen hadden betrekking op het gebruik van middelen in strijd met de voorschriften. Er zit nagenoeg geen verschil in naleving tussen de telers van grootfruit- en kleinfruitgewassen. Wel zit er tussen deze teelten een verschil in het onderdeel van het gebruiksvoorschrift dat wordt overtreden. Bij de telers van grootfruit hadden de overtredingen veelal betrekking op het niet-naleven van de vereiste driftreducerende maatregelen ter bescherming van het oppervlaktewater of de restricties betreffende maximaal aantal toepassingen, maximale (totale) dosering of minimale intervaltermijn. Bij de telers van kleinfruit hadden de overtredingen veelal betrekking op het gebruik van middelen die geen toelating kennen in de betreffende teelt. Alle bedrijven hadden uitsluitend in Nederland toegelaten middelen gebruikt.

Bij de akkerbouw waren het vooral gerichte inspecties op basis van signalen. In voorraad hebben en gebruik van niet-toegelaten middelen of gebruik in strijd met de voorschriften waren de belangrijkste overtredingen. Bij de bloembollen was sprake van herinspecties bij de niet-nalevers, onderzoeken op eigen initiatief en vanuit meldingen.

Het onderzoek bij de groententeelt onder glas was vooral gericht op vruchtgroenten. Hierbij is 3 maal een schriftelijke waarschuwing aangezegd.

In 2016 zijn 189 toepassingsinspecties uitgevoerd, waarvan 80% binnen de 14 meter van het oppervlaktewater. In totaal zijn 30 rapporten van bevindingen opgemaakt. Het merendeel voor het niet volgen van de driftbeperkende maatregelen. Bijna 40% van deze inspecties is uitgevoerd binnen de doelgroep fruitteelt. Bij 13 van deze 73 inspecties werd een rapport van bevindingen opgemaakt. Ook hier was de belangrijkste reden het handelen in strijd met de driftbeperkende voorschriften.

Het aantal meldingen bij de NVWA gerelateerd aan onzorgvuldig gebruik zoals overwaaien van spuitvloeistof en aan gevolgen voor omwonenden zoals stank en irritatie van luchtwegen kwam in 2016 68 maal voor. Daar waar sprake is van fysieke klachten of bezorgdheid voor de gezondheid wordt verwezen naar de GGD. In 2016 is geen overtreding vastgesteld waar bij sprake was van gezondheidsklachten. Bij een aantal meldingen was wel sprake van niet geheel zorgvuldig gebruik. Deze situaties zijn besproken met de betreffende toepassers en/of is er waarschuwend opgetreden.

In 2016 zijn bij de NVWA 23 meldingen binnengekomen met het onderwerp bijensterfte. Bij 17 van deze 23 meldingen is onderzoek uitgevoerd of de bijensterfte verband heeft met het mogelijk onjuist gebruiken van gewasbeschermingsmiddelen. De overige 6 meldingen betrof achteraf geen (directe) bijensterfte, maar waren wel gerelateerd aan dit onderwerp. Zo zijn er meerdere meldingen binnengekomen over vervuild kunstraat. Uit nader onderzoek bij de 17 meldingen bleek dat in 15 gevallen het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen **niet** de oorzaak van de bijensterfte was.

Bij 2 gelijktijdige meldingen uit dezelfde regio bleek het gebruik van niet in Nederland toegelaten (voor bijen gevaarlijke) middelen de oorzaak van de bijensterfte. Tijdens het onderzoek is bij 7 imkers uit deze regio massale sterfte bij de bijen geconstateerd. Tegen de gebruiker van het niet-toegelaten middel is een proces-verbaal opgemaakt.

Op initiatief van de Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) is het Rapid Alert System (RAS) opgezet om partijen (vermoedelijke) illegale gewasbeschermingsmiddelen te kunnen volgen vanaf het punt waar ze de EU binnenkomen tot de plaats van bestemming binnen de lidstaten. Sinds oktober 2012 is dit systeem operationeel. In 2016 zijn door Nederland 11 RAS-meldingen gedaan van vermoedelijk illegale gewasbeschermingsmiddelen en/of werkzame stoffen die vanuit derde landen in Nederland zijn ingevoerd met bestemming 1 van de EU-lidstaten. In 2015 waren het 26 meldingen.

Eind 2015/begin 2016 zijn er inspecties uitgevoerd waarbij specifiek gekeken is naar het voldoen aan de voorwaarden (voor lozen) die gesteld zijn bij het gebruiken van imidaclopridhoudende middelen in de glastuinbouw. Er zijn 38 inspecties uitgevoerd en hierbij zijn 8 rapporten van bevindingen opgemaakt waarvan 2 maal voor lozen zonder te voldoen aan de voorwaarden, 5 maal overdosering en 1 maal voor het op voorraad hebben van buitenlandse middelen.

Acties tot verbetering van de officiële controles

In 2016 is begonnen met de uitvoering van grotere projecten in plaats van veel beperkte acties. Deze projecten werden in 2016 uitgevoerd in de fruitteelt in de vollegrond en de sierteelt onder glas. De doelgroepen werden van tevoren geïnformeerd naar welke aspecten de NVWA zal kijken. De verwachting is dat door deze werkwijze en de daarbij behorende communicatie het nalevingsniveau zal verbeteren. Communicatie is een centraal thema geworden om de naleving te bevorderen.

Beide gekozen doelgroepen zijn geclassificeerd als hoog risico, waarbij het bekende nalevingsniveau voor verbetering vatbaar was.

In 2016 is een doelgroepanalyse uitgevoerd op basis waarvan in 2017 gezamenlijk met het bedrijfsleven acties ondernomen worden om de naleving in de bloembollenteelt te verbeteren.

Verschillende opties om de naleving te bevorderen zijn in onderzoek genomen. De verwachting is dat in 2017 de positieve resultaten omgezet kunnen worden in concrete acties.

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

De bloembollensector ontplooit initiatieven om de het aantal overtredingen te reduceren. De sector heeft een actieplan ontwikkeld, 'gezonde bollen, bloeiende sector' waarbij onder andere gestreefd wordt naar minder en een duurzamer gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. De nalevingsresultaten van de NVWA zijn een duidelijke stimulans voor de sector om tot alternatieven te komen. Er is in 2017 een communicatie- en actieplan bloembollen opgesteld door de sector en de NVWA gezamenlijk die tot maart 2018 loopt. Vervolgens zal er een nalevingsindicatie uitgevoerd worden in deze sector.

Ook vanuit de fruitteelt- en boomteeltsectoren is belangstelling om gezamenlijk met de NVWA op te trekken om tot betere naleving te komen.

Conclusies

De aanpak in 2016 leert dat samenwerking met organisaties van telers, communicatie en openheid in handelen aanzienlijk bij kan dragen aan verbetering van de naleving. Voortzetting van deze aanpak gecombineerd met mogelijke alternatieve handhavingsinstrumenten geven perspectief op een effectievere handhaving.

Uit de uitgevoerde controles, meldingen en metingen blijkt onder andere dat:

- de naleving in de fruitteelt is verbeterd ten opzichte van 4 jaar geleden;
- aandacht nodig blijft voor:
- aanvoer van en handel in niet in Nederland toegelaten middelen;
- gebruik van niet-toegelaten middelen in een aantal sierteeltgewassen onder glas;
- verkeerd of geen gebruik van driftreducerende maatregelen in het open veld nabij oppervlaktewater, met name in de fruitteelt en akkerbouw.

3.20 Biologische producten

Controlerende instantie(s): Stichting Skal Biocontrole

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2016 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Verordening (EG) nr. 834/2007	basiswetgeving
Verordening (EG) nr. 889/2008	bepalingen voor de uitvoering
Verordening (EG) nr. 1235/2008	bepalingen voor de import

Nationale wetgeving:

Artikel 15 Landbouwkwaliteitsbesluit 2007:

De Stichting Skal is de instantie, bedoeld in artikel 27, vierde lid, onder a, van verordening (EG) nr. 834/2007 en belast met:

- het toezicht op de naleving van bij of krachtens dit besluit gestelde regels ten aanzien de biologische productiemethoden en van productiemethoden die bij ministeriële regeling daaraan gelijkgesteld zijn;
- uitvoering van de registratie, bedoeld in artikel 28 van Verordening (EG) nr. 834/2007;
- overige uitvoeringshandelingen die noodzakelijk zijn voor een goede uitvoering van de in de aanhef bedoelde verordening.

Resultaten 2016

Ieder bedrijf dat biologische producten wil produceren, verwerken, verpakken, importeren, verhandelen of opslaan moet hiervoor door Skal Biocontrole gecertificeerd zijn. Skal Biocontrole houdt toezicht op de hele Nederlandse biologische keten. Onderdeel van het toezicht is een verplichte jaarlijkse inspectie bij alle biologische bedrijven.

Omvang controlebestand en aantal inspecties 'Biologische producten' in 2016

Omvang controlebestand in 2016

Bedrijfstypen	Aantal
Landbouwbedrijven	1.831
Levensmiddelenfabrikanten, importeurs, handels- en opslagbedrijven	2.586
Totaal aantal geregistreerde bedrijven	4.417

Resultaten toezicht 'Biologische producten' 2016

Toezicht Biologische productie	Aantal
Inspecties	5.805
Monsters	326
Maatregelen: 1008 ernstige + 60 kritieke afwijkingen	1.068
Aantal opgeschorte bedrijven	8
Aantal gedecertificeerde bedrijven	3

Type inspecties	Aantal
Toelatingsonderzoeken	703
Uitbreiding als gevolg van bredere scope	192
Jaarlijkse inspecties	4.054
Herinspecties	182
Gerichte inspecties	674
Totaal	5.805

Verwijzing naar specifieke rapportage:

Jaarverslag 2016: www.skal.nl/over-ons/publicaties

Nadere toelichting bij resultaten 'Biologische producten'

Het jaar 2016 kenmerkte zich door een forse groei van de biologische sector. De sector groeit zowel in omvang, in omzet als in complexiteit. In september heeft Skal het 4.000^e gecertificeerde biologische bedrijf kunnen verwelkomen. Na jaren van stabiliteit groeide de biologische landbouwsector met bijna 13%. Het aantal melkveehouders dat in omschakeling is naar biologisch springt er met 136 nieuwe bedrijven uit.

De afzet van biologische producten neemt al jaren toe, zowel in Nederland als wereldwijd. Nederland kenmerkt zich als handelsland, ook in de biologische sector. Veel biologische producten komen via Nederland Europa binnen. De controle op de handelsstromen die schuil gaan achter deze producten vormt een steeds belangrijker onderdeel van het werk van Skal. In 2016 zijn meer dan 5.800 inspecties uitgevoerd, waarvan 703 toelatingsonderzoeken bij nieuwe bedrijven. Eind 2016 zijn er 4.417 bedrijven aangesloten, 11% meer dan eind 2015.

Projecten in 2016

Werken met risicoclassificatie

Als controleautoriteit is Skal wettelijk verplicht om haar toezicht mede in te richten op basis van een risicoevaluatie per bedrijf (zie artikel 65.4 van Verordening (EG) nr. 889/2008).

In 2016 heeft Skal 80 extra inspecties uitgevoerd bij bedrijven met een hoog risico op het nietnaleven van de biologische regelgeving. Tijdens deze inspecties zijn 13 ernstige afwijkingen geconstateerd en 1 kritieke. Van het landbouwbedrijf met de kritieke afwijking is uiteindelijk het biocertificaat opgeschort wegens parallelproductie. Bij parallelproductie wordt op een bedrijf 1 gewas zowel gangbaar als biologisch geteeld. Dit is niet toegestaan in de biologische landbouw.

Guideline Oekraïne: preventieve blokkades

De Europese Commissie heeft naar aanleiding van onregelmatigheden bij importen uit onder andere de Oekraïne in 2014 en 2015 een [Guideline](#) voor import uit Oekraïne en buurlanden gepubliceerd.

Onderdeel van de handleiding is dat importeurs Skal actief informeren voor én na de import van specifieke producten uit deze landen. De geïmporteerde partij wordt geblokkeerd totdat Skal de partij vrijgeeft. Skal geeft de partij vrij als uit de door de importeur geleverde documenten en door de in opdracht van Skal uitgevoerde monsternamen blijkt dat er geen twijfels zijn over de biostatus van de partij. In 2016 heeft Skal 125 monsternamen verzorgd onder deze 'Oekraïne Guideline'.

Hiervan zijn eind 2016 9 partijen gedecertificeerd. Deze partijen betroffen maïs, raapzaad en lijnzaad, alle afkomstig uit de Russische Federatie. Vanuit de overige meldingen binnen de handleiding bleken geen decertificaties nodig.

Naleving regelgeving gewasbescherming

In biologische teelten is het gebruik van chemisch-synthetische bestrijdingsmiddelen niet toegestaan. Dit is de basis van de biologische teelt. Daarom zet Skal extra inspecties in om te controleren of biologische landbouwers zich aan de wetgeving houden. Deze gerichte inspecties vinden zo veel mogelijk plaats gedurende het teeltseizoen, wanneer de plaag- en ziektedruk het hoogst is en de verleiding om niet-toegestane middelen te gebruiken het grootst.

In 2016 zijn 110 onaangekondigde inspecties uitgevoerd, waarbij naast een visuele controle op spuitschade ook 97 monsters zijn genomen van een gewas. Hierbij zijn 15 residuen aangetroffen van niet-toegestane gewasbeschermingsmiddelen.

Steekproef: importbedrijven

In 2016 zijn 76 extra inspecties uitgevoerd bij importeurs die vaker dan 3 keer per jaar producten importeren van buiten de EU. Uiteindelijk zijn bij 15 bedrijven lichte afwijkingen geconstateerd en bij 7 bedrijven ernstige, met name op het gebied van onvolledigheid van de verplichte certificaten van import. Onvolledige certificaten van import vormen een risico op de biostatus van een partij en maken de handelsketen minder inzichtelijk.

Tijdens de inspecties zijn ook monsters genomen van producten met een risicovolle product/land-combinatie. Uit onderzoek van de monsters bleek dat er geen gebruik is gemaakt van niet-toegelaten middelen.

Steekproef: bedrijven met lichte afwijkingen

In 2016 heeft Skal 54 bedrijven onaangekondigd bezocht om te controleren of deze de lichte afwijking die eind 2015 op hun bedrijf was geconstateerd op tijd hadden hersteld. Bij 8 van de bedrijven was dit niet het geval. Hier is de afwijking verzaamd naar ernstig.

Via deze inspecties wil Skal eraan bijdragen dat gecertificeerde bedrijven ook de lichte afwijkingen serieus nemen en binnen de gestelde termijn herstellen.

Steekproef: strooisel in biologische geiten- en schapenstallen op orde

Dierenwelzijn heeft prioriteit in de biologische dierhouderij. Voldoende strooisel in de stalperiode is hier een onderdeel van. In de winterperiode zijn alle dieren binnen, dit vereist dat de veehouder regelmatig instrooit om de dieren een schoon en droog ligbed te bieden.

Begin 2016 heeft Skal via 34 onaangekondigde inspecties onderzocht of de staloppervlakte bij biologische geiten- en schapenhouders voldoende bedekt was met droog strooisel. Alle aanwezige dieren moeten voldoende en droog strooisel tot hun beschikking hebben, ook de dieren die geen melk geven. Ondanks de drukte rondom aflammeren in deze periode, voldeden bijna alle bezochte bedrijven uit de steekproef aan de norm. Slechts op 1 bedrijf is een afwijking geconstateerd: het jongvee kreeg te weinig strooisel aangeboden.

Incidenten

In 2016 zijn 312 meldingen binnengekomen over incidenten met biologische producten. Van de 312 partijen behielden 168 na onderzoek hun biologische status. De overige partijen zijn ofwel gedecertificeerd door Skal, ofwel afgewaardeerd door de gecertificeerde, of zijn vernietigd of retour gegaan naar de toeleverancier. In 2016 werden er 66 meldingen gedaan over producten uit Nederland. Het merendeel van de meldingen (203) betrof producten van buiten de EU. De meeste meldingen gaan over residuvondsten in het product. De meldingen worden gedaan door geregistreerde bedrijven (59%), gevolgd door meldingen door een buitenlandse controle-instantie (20%). Dit is in lijn met 2015.

Effectmeting

Er hebben in 2016 op dit punt geen specifieke acties plaatsgevonden.

Acties tot verbetering van de officiële controles

Om er zeker van te zijn dat Skal haar inspecties op betrouwbare en eenduidige wijze uitvoert, wordt gewerkt met standaardvragenlijsten. Nieuwe inspecteurs worden, na een inwerkperiode, door Skal geautoriseerd door middel van een witness audit. Inspecteurs die al langer inspecties uitvoeren worden iedere 4 jaar geaudit door Skal om na te gaan of de autorisatie gehandhaafd kan blijven.

Via intervisie met senior inspecteurs, gezamenlijke trainingsmomenten, en het up-to-date houden van het interne kennisinformatiesysteem (IKIS), zet Skal zich in om de kwaliteit van de inspecties continu te verbeteren en verder te harmoniseren.

Tijdens de inspecteursdagen wordt kennis uitgewisseld, maar ook getoetst. Zo wordt het benodigde kennisniveau van inspecteurs geborgd. De inspecteurs zetten hun praktijkkennis in om de op kantoor ontwikkelde risicoprofielen en toezichtplannen te versterken.

In 2016 is overgegaan op het continu meten van de tevredenheid van de geregistreerden. Concreet worden per kwartaal 150 bedrijven gebeld na afloop van de jaarlijkse inspecties. De respondenten geven de inspecteurs gemiddeld een rapportcijfer van 7,8. De respondenten zijn tevreden over de deskundigheid van de inspecteurs, de duidelijke inspecties en de efficiency van de inspecties. Verbeterpunten zijn de communicatie over de voorbereiding van een inspectie en de flexibiliteit van de planning van de inspectie. Op beide punten voert Skal doorlopend verbeteringen door.

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

Skal heeft in 2016 een informatieblad ontwikkeld voor importeurs om de specifieke eisen voor deze sector duidelijker te maken. De verwachting is dat dit de naleving van de regelgeving voor importeurs bevordert.

Conclusies

Skal Biocontrole houdt toezicht op de naleving van de Europese regelgeving in Nederland in alle schakels van de biologische keten. In totaal zijn daartoe in 2016 5.805 inspecties verricht. Daarvan betrof 70% de jaarlijkse inspecties; de rest betrof vooral toelatingsonderzoeken, herinspecties (naar aanleiding van geconstateerde afwijkingen) en onaangekondigde inspecties.

Op basis van de geschreven afwijkingen kan geconstateerd worden dat verreweg de meeste bedrijven zich goed aan de regels houden. In circa 1% was de afwijking kritiek. In het ergste geval betekent dit dat een perceel of partij gedecertificeerd wordt en niet meer als biologisch op de markt gebracht mag worden. Dat is in 2016 45 maal gebeurd. Ook zijn er 3 bedrijven gedecertificeerd.

3.21 Beschermde geografische benamingen: beschermde oorsprongsbenamingen (BOB), geografische aanduidingen (BGA) en gegarandeerde traditionele specialiteiten (GTS)

Controlerende instanties: COKZ, KCB en NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2016 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Verordening (EU) nr. 1151/2012	kwaliteitsregelingen voor landbouwproducten en levensmiddelen
Gedelegeerde Verordening (EU) nr. 664/2014	vaststelling symbolen voor beschermde oorsprongsbenamingen (BOB), geografische aanduidingen (BGA) en gegarandeerde traditionele specialiteiten (GTS)
Uitvoeringsverordening (EU) nr. 668/2014	uitvoeringsbepalingen van Verordening (EU) nr. 1151/2012

Nationale wetgeving:

- Wet dieren;
- Besluit dierlijke producten;
- Regeling dierlijke producten.

Omvang controlebestand in 2016

Type bedrijven	Aantal
Producten, importeurs, handels- en opslagbedrijven van kaas met beschermde aanduiding:	
• fabrieksmatige bereiders van BOB- en/of BGA-kaas ^a	15
• bereiders Boerenkaas (GTS) en/of Boeren-Leidse met sleutels (BOB)	circa 200
• opvolgende bereiders van BOB-, BGA- en/of GTS-kaas	circa 90
Totaal	circa 310

^a Betreft Gouda Holland, Edam Holland en Noord-Hollandse Gouda.

Er vindt geen productie plaats van Noord-Hollandse Edammer, Kanterkaas, Kanternagelkaas en Kanterkomijnkaas.

Resultaten controles op BOB-, BGA- en GTS-kaas in 2016

Resultaten	Aantal
Inspecties COKZ 2016 met betrekking tot kaas met beschermde aanduiding:	
• fabrieksmatige bereiders van BOB- en/of BGA- kaas ^b	341
• fabrieksmatige bereiders van Hollandse geitenkaas (BGA) ^b	88
• bereiders boerenkaas (GTS) en/of Boeren-Leidse met sleutels (BOB)	498
• opvolgende bereiders van BOB-, BGA- en/of GTS-kaas	78
Monsters/analyses met betrekking tot kaas met beschermde aanduiding:	
• fabrieksmatige bereiders van BOB- en/of BGA- kaas ^b	
- microbiologische onderzoeken	341
- fosfatase-activiteit	148
- samenstellingsonderzoek	4.849
• bereiders boerenkaas (GTS) en/of Boeren-Leidse met sleutels (BOB)	
- samenstellingsonderzoek	498
- fosfatase	292
• opvolgende bereiders van BOB-, BGA- en/of GTS-kaas	
- microbiologisch onderzoek	21
- additieven (kaaskorstbehandeling)	55
- fosfatase-activiteit	88

^b Nieuw in 2016.

Nadere toelichting bij de resultaten van de controles op BOB-, BGA- en GTS-kaas in 2016

Algemeen

Het COKZ is op grond van wettelijke regelingen in het kader van de Wet dieren (het Besluit dierlijke producten en de Regeling dierlijke producten) aangewezen om onder meer toezicht uit te oefenen met betrekking tot in deze regelingen met name genoemde kaassoorten. In het kader van dit verslag omvat dit de in Nederland bereide kaassoorten waarvoor in of krachtens Verordening (EU) nr. 1151/2012 inzake kwaliteitsregelingen voor landbouwproducten en levensmiddelen regels zijn gesteld:

- Gouda Holland en Edam Holland (beide BGA-kaas) en Noord-Hollandse Gouda (BOB) (opmerking: er vindt geen productie plaats van Noord-Hollandse Edammer, Kanterkaas, Kanternagelkaas en Kanterkomijnkaas);
- Boerenkaas (GTS) en Boeren-Leidse met sleutels (BOB);
- Hollandse geitenkaas (BGA).

Fabrieksmatige bereiders van BOB- en/of BGA-kaas

Het overgrote deel van de natuurgerijpte Goudse en in toenemende mate ook natuurgerijpte Edammer kaas wordt onder de in EU-verband beschermde geografische aanduidingen (BGA) 'Gouda Holland' respectievelijk 'Edam Holland' op de markt gebracht. Daarnaast wordt in de provincie Noord-Holland Goudse kaas geproduceerd die zijn weg vindt onder de door de EU beschermde oorsprongsbenaming (BOB) 'Noord-Hollandse Gouda'. Wat betreft de overige BOB-beschermde Nederlandse kaassoorten wordt opgemerkt dat er in 2015 geen productie heeft plaatsgevonden van Noord-Hollandse Edammer kaas, noch van Kanterkaas, Kanternagelkaas en Kanterkomijnkaas.

In 2016 is voor het eerst sprake van productie en verhandeling van geitenkaas onder de beschermde benaming 'Hollandse geitenkaas'. Er zijn in Nederland 4 producenten die zich fabrieksmatig bezighouden met de productie van deze beschermde kaas.

BOB Noord-Hollandse Gouda

Voor Noord-Hollandse Gouda en Noord-Hollandse Edammer zijn in 1997 productdossiers vastgesteld. Er zijn 2 eerste bereiders en vier opvolgende bereiders van Noord-Hollandse Gouda.

Bij de 2 eerste bereiders van Noord-Hollandse Gouda hebben in 2016 2 controles op het voldoen aan de proceseisen plaatsgevonden. Bij deze controles zijn geen nieuwe bijzonderheden geconstateerd.

Voorts wordt per verwerkingslocatie administratief gecontroleerd of de voor de bereiding van de Noord-Hollandse Gouda gebruikte zuivelgrondstoffen uitsluitend uit Noord-Holland afkomstig zijn. Bij ontvangst van niet-Noord-Hollandse melk worden de procedures ter scheiding van Noord-Hollandse melk en niet-Noord-Hollandse melk en de naleving daarvan beoordeeld.

Deze administratieve controle is in 2016 bij beide productielocaties 2 maal uitgevoerd, en betrof het tijdvak 2015. Bij deze controle zijn enkele tekortkomingen vastgesteld, die door de betrokken bedrijven worden hersteld. De herstelmaatregelen worden bij een volgende inspectie (in 2017) getoetst.

De betrokken bereiders staan reeds onder toezicht van COKZ in het kader van andere controleprogramma's voor kaas. Op grond van deze programma's is voor wat betreft het toezien op de samenstelling en de kwaliteit van Noord-Hollandse Gouda volstaan met de controles die in dat kader plaatsvinden.

Met het ministerie van Economische Zaken wordt overlegd over een nog ontbrekend specifiek controlereglement voor Noord-Hollandse Gouda.

BGA Gouda Holland en Edam Holland

De aanduidingen 'Gouda Holland' en 'Edam Holland' zijn op aanvraag van de Nederlandse Zuivelorganisatie (NZO) sinds 24 december 2010 Europeesrechtelijk beschermd als geografische aanduiding (BGA). De basis voor deze bescherming wordt gevormd door de gelijknamige productdossiers, die door de Europese Commissie op 2 december 2010 zijn goedgekeurd.

Op 25 januari 2011 heeft de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie (EL&I) de controlereglementen goedgekeurd.

De productdossiers omvatten voorschriften die voor een belangrijk deel overeenkomen met de voorschriften die voorheen voor Goudse kaas en Edammer kaas golden in de Landbouwkwaliteits-regeling kaas 1998. In tegenstelling tot de eisen in deze regeling met betrekking tot de rijping, moet Gouda Holland en de Edam Holland natuurgerijpt zijn, waarbij bovendien de hiervoor gebruikte melk in Nederland moet zijn gewonnen.

Eerste bereiders BGA Gouda Holland en Edam Holland

In 2015 hielden 7 ondernemingen met tezamen 15 productielocaties zich als eerste bereider bezig met de productie van BGA 'Gouda Holland' of 'Edam Holland'.

Het standaardcontroleprogramma voor BGA-kaas omvat 9 controlebezoeken per kwartaal. Elk kwartaal worden maximaal 150 monsters genomen voor onderzoek op samenstelling en kaasmelkpasteurisatie. Voorts worden met een bepaalde frequentie monsters onderzocht op microbiologische aspecten en nitraat, en wordt de pekkel onderzocht. Tevens wordt bij alle eerste bereiders 4 keer per jaar een inspectie uitgevoerd, waarbij de bereider onder meer wordt getoetst op het gebruik van het juiste stremsel en zuursel, en op het juiste gebruik van het BGA-kaasmerk. Bij deze inspecties zijn geen tekortkomingen vastgesteld.

De administratieve controle op de herkomst van de voor de productie van de kaas gebruikte melk vindt jaarlijks eenmaal plaats. Bij elke productielocatie wordt alle ontvangen boerderijmelk met behulp van een massabalans vergeleken met de hoeveelheden geproduceerde kaas en geproduceerde BGA-kaas. Bij ontvangst van niet-Nederlandse melk worden de procedures ter scheiding van de Nederlandse en niet-Nederlandse melk en de naleving daarvan beoordeeld. Door middel van traceerbaarheidstesten wordt getoetst dat BGA-kaas is geproduceerd uit Nederlandse melk. Indien de aard, de ernst en de omvang van de vastgestelde tekortkomingen daarvoor aanleiding geven, wordt op korte termijn een hercontrole uitgevoerd.

De jaarlijkse controle is in 2016 bij alle 15 verwerkingslocaties uitgevoerd. Het controletijdvak betrof 2015. Bij de reguliere controle is extra aandacht geschonken aan de traceerbaarheid met betrekking tot de door de bedrijven geproduceerde BGA-kaas en zijn hieromtrent bij de meeste bedrijven tekortkomingen geconstateerd. Bij de hercontrole bij 2 bedrijven nog in 2016 kon worden uitgevoerd is vastgesteld dat zij inmiddels passende corrigerende maatregelen hadden getroffen om de tekortkomingen weg te nemen. Bij de overige verwerkingslocaties wordt dit bij de eerstvolgende inspectie in 2017 nagegaan.

Eerste bereiders van BGA-kaas kunnen kiezen voor gedeeltelijke zelfcontrole. Zij mogen dan, mits zij werken met een door het COKZ goedgekeurd kwaliteitsborgingssysteem, na verkregen toestemming van het COKZ zelf zorgdragen voor het nemen en (laten) onderzoeken van 2/3 deel (100 monsters) van het maximaal noodzakelijke aantal van 150 per kwartaal voor het onderzoek te nemen monsters. Het door de bedrijven zelf uit te voeren onderzoek omvat ten minste onderzoek op samenstelling en kaasmelkpasteurisatie.

Bij bedrijven die hiervoor kiezen wordt door het COKZ toezicht uitgeoefend op het goed functioneren van het bedrijfseigen borgingssysteem. Wanneer de resultaten van het toezicht door het COKZ daar aanleiding voor geven, kan COKZ de toestemming voor gedeeltelijke zelfcontrole door het bedrijf weer intrekken.

Van de 15 eerste bereiders van Gouda Holland en/of Edam Holland gaven 3 bedrijven er de voorkeur aan de controle voor 100% door COKZ te laten plaatsvinden. De overige 11 bedrijven opteerden voor het systeem van toezicht door COKZ waarbij 2/3 van de monsters door het bedrijf zelf worden onderzocht.

Van de 15 bedrijven die Gouda-Holland en/of Edam-Holland produceren, zijn 4 bedrijven er in geslaagd dit gedurende het gehele jaar 2016 zonder overtredingen te realiseren. Van deze bedrijven viel er 1 onder het 100%-regime; de 3 andere betrof bedrijven met gedeeltelijke zelfcontrole. Bij een aantal van de overige bedrijven met zelfcontrole zag het COKZ zich op grond van de resultaten van de door het bedrijf zelf uitgevoerde controles genoodzaakt om de toetsing gedurende 1 of meer kwartalen volledig in eigen beheer uit te voeren. Dit is/wordt voortgezet totdat het betrokken bedrijf heeft aangetoond dat het weer voldoet aan de voorwaarden voor de gedeeltelijke zelfcontrole.

Overtredingen met betrekking tot het vetgehalte in de droge stof van de BGA-kaas gaven in 2016 bij 9 bedrijven aanleiding deze bij het tuchtgerecht aanhangig te maken. Bij 1 ervan leidde een bezwaarprocedure tot intrekking van de tenlastelegging. Bij de overige gevallen ging het in totaal om 130 vetgehalte in de droge stof (v.d.s.)-tenlasteleggingen op een totaal van 241 vastgestelde overtredingen. Hier is sprake van een aanmerkelijke verbetering in vergelijking met de situatie in 2015, toen 296 vetgehalte in de droge stof overtredingen leidden tot een tenlastelegging op een totaal van 386 vetgehalte in de drogestof overtredingen.

Het tuchtgerecht besliste conform de boeteregeling voor vetgehalte in de drogestof overtredingen.

Met betrekking tot het vochtgehalte van de BGA-kaas was bij 2 bereiders sprake van zodanige afwijkingen, dat deze als overtredingen bij het tuchtgerecht aanhangig zijn gemaakt. Dit betrof 9 overtredingen op een totaal van 355 vochtgehalteoverschrijdingen. In 2015 werden nog 13 bedrijven hiermee geconfronteerd, met toen 150 ten laste gelegde overtredingen op een totaal aantal van 422 vochtgehalteoverschrijdingen. Ook hier is sprake van een significante verbetering. De ten laste gelegde overtredingen zijn door het tuchtgerecht conform de boeteregeling voor vochtgehalteoverschrijdingen gesanctioneerd.

Bij de eerste bereiders van BGA Gouda Holland en Edam Holland zijn in 2016 in totaal 17 overschrijdingen vastgesteld met betrekking tot het maximumgehalte van het zout in de droge stof. De afwijkingen waren echter niet zodanig, dat zij aanleiding vormden om aan het tuchtgerecht te worden voorgelegd.

Bij 3 bedrijven zijn in totaal 7 overtredingen met betrekking tot de fosfataseactiviteit van de grondstof melk geconstateerd. Ook deze overtredingen zijn aan het tuchtgerecht voorgelegd en na behandeling conform de vigerende boeteregeling gesanctioneerd.

Er zijn in 2016 2 gevallen geconstateerd van een te hoog nitraatgehalte van de kaas, waarvan 1 zodanig dat zij aan het tuchtgerecht is voorgelegd, en conform de uitspraak van het tuchtgerecht met een berisping is afgedaan.

Bij 1 bedrijf werd een besmetting aangetoond met *Listeria monocytogenes*. De betreffende partij is voor nader onderzoek geblokkeerd, evenals preventief technologisch gelijkwaardige partijen van dezelfde productieperiode. Na intensief onderzoek door het bedrijf is de oorzaak van de besmetting opgespoord en verholpen. Gedurende het onderzoek is alle over de betreffende productielijn geproduceerde kaas op *Listeria monocytogenes* onderzocht, en uitsluitend vrijgegeven wanneer de kaas aan de desbetreffende eisen voldeed.

Opvolgende bereiders BGA Gouda Holland en Edam Holland

In 2016 zijn bij opvolgende bereiders 78 inspecties uitgevoerd ter toetsing van de naleving van de op hen betrekking hebbende eisen ten aanzien van de opvolgende bereiding van BGA-kaas. De BGA-kaas wordt op een leeftijd van circa 28 dagen bij de opvolgende bereiders aan een keuring onderworpen (deelkeuring II).

Bij deelkeuring II gaat het om vorm, uiterlijk, korst, zuivel, geur/smaak, kaasmerk en rijpingstemperatuur.

Deelkeuring III vindt plaats bij aflevering van de kaas. Bij deze steekproefsgewijze deelkeuring wordt de toetsing aangevuld met controle op het juiste gebruik van de aanduiding 'Gouda Holland', resp. 'Edam Holland'. In het bijzonder is van belang dat het bij versnijden van de kaas aantoonbaar is dat de gebruikte kaas daadwerkelijk BGA-kaas betreft. De inspecties hebben geen gevallen van onjuiste etikettering aan het licht gebracht.

De tekortkomingen die tijdens de deelkeuringen II of III het meest frequent zijn geconstateerd, zijn blinde kaas en een afwijkende smaak en/of consistentie. Deze tekortkomingen waren niet zodanig dat zij aanleiding vormden om aan het tuchtgerecht te worden voorgelegd. Volstaan is met een melding aan de betrokken bedrijven dat zij maatregelen moeten treffen om herhaling te voorkomen.

Bij 1 opvolgende bereider is vastgesteld dat een onjuiste rijpingstemperatuur werd aangehouden. Deze overtreding is het bedrijf ten laste gelegd en bij het tuchtgerecht aanhangig gemaakt.

Bij het onderzoek op het gebruik van natamycine bij de oppervlaktebehandeling van kaas zijn 4 lichte overschrijdingen geconstateerd van de EU-grenswaarde. In deze gevallen is volstaan met een melding aan betrokkenen.

Bij het onderzoek op *Listeria monocytogenes* bij versnijders van kaas zijn geen overtredingen geconstateerd.

Hollandse geitenkaas

'Hollandse geitenkaas' is een traditionele, geografische benaming voor een halfharde, in Nederland geproduceerde natuur- of foliegerijpte kaas. De kaas wordt bereid overeenkomstig een eeuwenoud productieproces van Goudse kaas. Ze moet volledig worden geproduceerd van geitenmelk die is gewonnen van de Nederlandse Witte Geit of kruisingen van deze geit met andere melktypische geitenrassen. Bovendien moet de melk uitsluitend afkomstig zijn van in Nederland gevestigde geitenbedrijven. 'Hollandse geitenkaas' wordt minimaal 25 dagen natuurlijk gerijpt met een korstontwikkeling, of als korstloze kaas in een folieverpakking gerijpt tot een consumentgereed product. Natuurlijke rijping mag alleen in Nederland plaatsvinden.

Het desbetreffende door de Nederlandse Geiten Zuivel Organisatie (NGZO) bij de Europese Commissie ingediende productdossier werd in mei 2015 door de Europese Commissie officieel geregistreerd. In het productdossier en in de Regeling dierlijke producten (Wet dieren) is vastgelegd dat het COKZ als toezichthouder is aangewezen. Dit toezicht wordt uitgevoerd aan de hand van een door het COKZ-bestuur in 2015 vastgesteld controleprogramma Hollandse geitenkaas.

Met betrekking tot vetgehalte in de droge stof waren bij 1 eerste bereider van Hollandse geitenkaas de 5 geconstateerde overtredingen zodanig, dat zij betrokkene ten laste zijn gelegd en aan het tuchtgerecht zijn voorgelegd.

De resultaten van het toezicht met betrekking tot het zoutgehalte in de droge stof gaven in 7 gevallen aanleiding de geconstateerde overtreding aan betrokkenen ten laste te leggen. Daarvan waren er bij 1 bedrijf 3 zodanig dat zij aan het tuchtgerecht zijn voorgelegd.

Boerenkaas (GTS)

Voor 'boerenkaas' is in 2007 een productdossier vastgesteld. Het gaat hierbij om kaas die wordt bereid op de boerderij uit de rauwe melk die in hoofdzaak is gewonnen van het eigen melkvee van het bedrijf.

Bij de uitvoering van het toezicht in de onderhavige deelsector is gebleken dat er in 2016 bijna 200 boerenkaasmakers en een kleine 40 opvolgende bereiders van boerenkaas actief zijn geweest. Deze laatste groep houdt zich voornamelijk bezig met opslag ter rijping van de boerenkaas.

De controle vindt plaats aan de hand van het controleprogramma GTS Boerenkaas 2008, dat destijds is vastgesteld op basis van het door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) goedgekeurde controlereglement GTS Boerenkaas 2007.

Het overgrote deel van de onderzochte boerenkaas voldeed aan de hierop betrekking hebbende eisen. Voor zover overtredingen zijn geconstateerd hadden deze met name betrekking op het vetgehalte in de droge stof (16) en het vochtgehalte (8). Voor vochtgehalte-overtredingen is geen boeteregeling van kracht. Deze overtredingen zijn met een waarschuwing afgedaan.

Van de 16 overtredingen zijn er 7 voorgelegd aan het tuchtgerecht en conform het boetevoorstel gesanctioneerd. In 9 gevallen ging het om kaas die als 'boerenkaas' zonder nadere typevermelding 'Goudse ...', 'Leidse ...' of '... van schapenmelk' was aangeduid. Het productdossier Boerenkaas kent voor dergelijke boerenkaas geen overzicht van specifieke samenstellingseisen. Boerenkaas zonder typeaanduiding wordt voor wat betreft de vermelding van het vetgehalte in de droge stof getoetst aan de desbetreffende bepalingen van het Warenwetbesluit zuivel, en bij overtreding standaard met een waarschuwing afgedaan.

Om procedurele redenen kon 1 overtreding met betrekking tot het vetgehalte in de drogestofgehalte van Leidse Boerenkaas niet tuchtrechtelijk worden afgehandeld.

Aanhoudende signalen vanuit de markt, dat producenten en/of handelaren de hand zouden lichten met betrekking tot het vereiste rauwmelkse karakter van kaas die met de aanduiding boerenkaas wordt verhandeld, waren voor het COKZ in 2015 aanleiding om in het kader van het onderhavige toezicht in 2016 aanvullende acties te ondernemen:

- het onderzoek op fosfatase, dat voorheen beperkt was tot bedrijven waarvan bekend was dat zij beschikken over apparatuur om de melk te verhitten, uit te breiden tot alle bereiders van boerenkaas;
- dit onderzoek ook uit te breiden naar opvolgende bereiders;
- het in samenwerking met het RIKILT starten van een project om een aantal onderzoeksmethoden te testen op de mogelijkheid er met voldoende betrouwbaarheid nauwkeurig het rauwmelkse karakter van de Boerenkaas mee te kunnen vaststellen.

In tegenstelling tot het beperkte onderzoek in 2015 bij bereiders met verhittingsapparatuur, nu wel overtredingen van de grenswaarde voor fosfatase aan het licht. Het ging om 27 overtredingen op een totaal van 292 onderzochte monsters. In 2 gevallen was de geconstateerde afwijking zodanig, dat de overtreding betrokkenen ten laste werd gelegd en aan het tuchtgerecht werd voorgelegd.

Boeren-Leidse met sleutels (BOB)

Voor 'Boeren-Leidse met sleutels' is in 1997 een productdossier vastgesteld. Deze kaassoort is een halfharde boerenkaas, die met een voor deze soort specifieke receptuur in Nederland in een nauw in het productdossier omschreven gebied wordt geproduceerd.

Het aantal eerste bereiders van Boeren-Leidse met sleutels betreft 12.

Het aantal opvolgende bereiders van Boeren-Leidse met sleutels is circa 15.

Voor de Boeren-Leidse met sleutels zijn een specifiek controlereglement en een aan de hand van het productdossier en het reglement samengesteld controleprogramma van toepassing.

Het controlereglement is in 2008 goedgekeurd door de minister van LNV, en is sindsdien niet gewijzigd. De aanpak van de controle en de frequentie zijn gelijk aan die voor boerenkaas (GTS).

Het merendeel van de eerste bereiders van Boeren-Leidse met sleutels kon worden getoetst in het kader van het toetsingsprogramma voor GTS Boerenkaas, wat mogelijk is omdat dit programma in grote lijnen dezelfde toetsingsaspecten omvat als het specifiek voor Boeren-Leidse met sleutels samengestelde controleprogramma. De overige bedrijven zijn in het kader van laatstbedoeld programma op naleving van de geldende eisen getoetst. In beide programma's wordt onder meer gecontroleerd op het vetgehalte in de droge stof, het vochtgehalte en het rauwmelkse karakter van de kaas.

De boeteregeling voor overtredingen met betrekking tot het vetgehalte in de droge stof, die op 1 oktober 2014 is aangescherpt en aanvankelijk niet voldoende leek te werken, lijkt vruchten af te werpen. Het aantal overtredingen is in 2016 gedaald naar 2, dat wil zeggen 20% van de 10 onderzochte monsters, terwijl in 2015 nog 11 overtredingen werden geconstateerd (61% van de 18 onderzochte monsters).

Projecten in 2016

Het COKZ heeft in samenwerking met het RIKILT een project gestart om een aantal onderzoeksmethoden te testen om met voldoende betrouwbaarheid het rauwmelkse karakter van de boerenkaas te kunnen vaststellen. Dit project is in 2016 voortgezet.

Incidenten

Bij het toezicht met betrekking tot BGA-kaas is bij 1 bedrijf een besmetting aangetoond met *Listeria monocytogenes*. Direct na de constatering zijn de nodige maatregelen getroffen om te voorkomen dat de voedselveiligheid in het geding zou kunnen komen. Het bedrijf heeft de oorzaak van de besmetting opgespoord en weggenomen.

Effectmeting

De rapportage over dit onderdeel is verwerkt in bovenstaande paragrafen.

Acties tot verbetering van de officiële controles

Het onder 'Projecten in 2016' gerapporteerde initiatief om in samenwerking met het RIKILT een aantal onderzoeksmethoden te testen op de mogelijkheid er met voldoende betrouwbaarheid nauwkeurig het rauwmelkse karakter van de boerenkaas mee te kunnen vaststellen biedt wellicht perspectief om te komen tot verbetering van de officiële controles.

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

Er hebben in 2016 op dit punt geen specifieke acties plaatsgevonden.

Conclusies

In 2016 werd in het algemeen in voldoende mate aan de gestelde normen voldaan.

Nieuw in 2016 was de uitbreiding van het toezicht naar Hollandse geitenkaas, waarvan de productie en verhandeling in begin 2016 zijn gestart. Ook hier is de naleving van de eisen voldoende te noemen.

In 2016 kon met betrekking tot BGA Gouda Holland en Edam Holland een aanmerkelijke verbetering van de naleving van de kwaliteitseisen worden geconstateerd, in het bijzonder met betrekking tot het vochtgehalte en het vetgehalte in de droge stof van de kaas.

De overtredingen die in 2016 bij opvolgende bereiders van kaas zijn geconstateerd met betrekking tot het vereiste rauwmelkse karakter van kaas die als 'boerenkaas' wordt aangeduid, onderstrepen de juistheid van het besluit om in dit deeltraject van de bereiding van boerenkaas in 2016 nader toezicht uit te oefenen.

Het percentage overtredingen met betrekking tot het vetgehalte in de droge stof van Boeren-Leidse met sleutels is in 2016 in vergelijking met 2015 aanmerkelijk gedaald. De aanscherping van de betreffende boeteregeling per 1 oktober 2014 lijkt nu vruchten af te werpen.

HOOFDSTUK 4

AUDITS

Inleiding

Dit hoofdstuk gaat in op de in 2016 in het kader van Verordening (EG) nr. 882/2004 uitgevoerde audits. Eerst worden de door de NVWA uitgevoerde interne audits beschreven. Vervolgens wordt ingegaan op de in 2016 door NVWA uitgevoerde audits op de externe organisaties die onder verantwoordelijkheid van de NVWA bepaalde taken uitvoeren. Audits worden uitgevoerd door de Interne Auditdienst (IAD) en de kwaliteitsmedewerkers van de NVWA-divisies. De externe audits worden door inspecteurs van de NVWA uitgevoerd.

Interne audits binnen de NVWA in 2016

Diverse laboratorium- en inspectiewerkzaamheden van de NVWA zijn door de Raad van Accreditatie (RvA) geaccrediteerd op basis van internationale kwaliteitsnormen. Naast de jaarlijkse audits door de RvA op deze NVWA-werkzaamheden zijn er in 2016 ook interne audits uitgevoerd. De belangrijkste conclusie is dat er een passend en effectief kwaliteitssysteem is, dat voldoet aan ISO 17025 of ISO 17020. Deze interne audits betreffen de onderstaande organisatieonderdelen:

- *Laboratorium Voeder- & voedselveiligheid*
Het laboratorium verricht laboratoriumonderzoek aan producten van dierlijke oorsprong en levensmiddelen en is door de Raad van Accreditatie (RvA) geaccrediteerd en geregistreerd onder de code L-104.
- *Nationaal referentiecentrum (NRC)*
Het NRC is het kenniscentrum binnen de divisie voor fytosanitaire organismen en diagnostiek, vectoren en invasieve planten. Het laboratoriumonderzoek is door de RvA geaccrediteerd en geregistreerd onder de code L-522.
- *Toezicht Vis*
De teams Vis houden toezicht op de naleving van de regelgeving bij aanlanding en export van visserijproducten. Deze taak is door de RvA geaccrediteerd en geregistreerd onder de code I-134.
- *Buitengrensinspectieposten (BIP)*
1 van de taken van de afdeling Toezichtuitvoering import is het houden van toezicht op de naleving van de regelgeving bij import van levende dieren en producten van dierlijke oorsprong op zogenaamde buitengrensinspectieposten (BIP). Deze taak is door de RvA geaccrediteerd en geregistreerd onder de code I-134.

Tevens zijn in het kader van Verordening (EG) nr. 882/2004 nog de onderstaande interne audits in 2016 uitgevoerd. De belangrijkste conclusies zijn:

- *2016-094 IAD I&R runderen*
De IAD heeft een audit uitgevoerd op het handhavingsprogramma 'controle identificatie en registratie (I&R) van runderen'. De hoofdconclusie was dat de 'controle I&R runderen' voldoet aan de eisen die zijn gesteld in de Europese en nationale wet- en regelgeving. Er zijn enkele aanbevelingen gedaan voor het efficiënter opstellen van een controle-rapport. Tevens wordt aanbevolen om een evaluatie en effectmeting uit te voeren op het handhavingsprogramma 'controle I&R runderen'. Het management heeft aangegeven dat alle aanbevelingen verder worden uitgewerkt.
- *2016-095 IAD welzijn varkens*
De IAD heeft een audit uitgevoerd op het handhavingsprogramma 'controle welzijn varkens'. De hoofdconclusie was dat de 'controle welzijn varkens' voldoet aan de eisen die zijn gesteld in de Europese en nationale wet- en regelgeving. Aanbevolen wordt om de monitoringsinformatie specifieker te maken, zodat de teamleiders gerichter kunnen sturen op kwaliteit en consistentie van de controles. Tevens wordt aanbevolen om een evaluatie en effectmeting uit te voeren op het handhavingsprogramma 'controle welzijn varkens'. Het management heeft aangegeven dat alle aanbevelingen verder worden uitgewerkt.

- *2016-099 IAD boetebeschikkingen*
De IAD heeft een audit uitgevoerd op het NVWA-proces dat start met het vastleggen van een overtreding in een rapport van bevindingen (RvB) door een inspecteur en loopt tot en met het opleggen van een boetebeschikking door het team Bestuurlijke maatregelen (TBM). De audit was met name gericht op de vraag of de RvB's binnen de afgesproken termijnen worden aangeleverd en verwerkt bij TBM en of de kwaliteit van de RvB's toereikend is. In de conclusie is aangegeven dat de kwaliteitsborging van het proces op voldoende niveau is, maar dat verdere uniformering en monitoring van het proces bijdragen aan een efficiënter en beter beheersbaar proces. In de managementreactie zijn concrete verbeteracties beschreven voor de betrokken NVWA-organisatieonderdelen.
- *2015-017 V&I interne follow-up audit*
In 2015 heeft een externe audit plaatsgevonden bij de roodvleesslachterijen en vleesproductenbedrijven die produceren voor de export naar de Verenigde Staten. Het doel van de interne follow-up audit betrof het vaststellen van de effectiviteit van de verbeteracties op de geconstateerde tekortkomingen van de externe audit. Vastgesteld is dat niet alle verbeteracties effectief zijn. Corrigerende maatregelen zijn in gang gezet.

Audits op externen door NVWA in 2016

In 2016 heeft de NVWA de volgende externe audits uitgevoerd:

Divisie Consument & veiligheid

- *Het Centraal Orgaan Kwaliteitsaangelegenheden in de Zuivel (COKZ)*
Het COKZ is in Nederland aangewezen als de autoriteit voor het toezicht op dit pakket in de melk- en zuivelsector. Daarnaast is de Nederlandse Controle Autoriteit Eieren (NCAE), als onderdeel van het COKZ, in Nederland aangewezen als autoriteit voor het toezicht op dit pakket in de eieren sector. In opdracht van de hoofdinspecteur (HI) van de divisie C&V is in 2016 een audit (bureaustudie en bijwoningen) op de werkzaamheden van het COKZ uitgevoerd. Doelstelling van deze audit was het verkrijgen van inzicht in hoeverre COKZ en NCAE zich hebben gehouden aan de afspraken vastgelegd in de werkplannen voor 2014 en de kwaliteit van de uitvoering van de met COKZ overeengekomen werkzaamheden. Deze zijn opgenomen in de werkplannen en in de overeenkomst in zake de afgifte van veterinaire certificaten. De audit had als scope 'de uitgevoerde werkzaamheden in 2015 en 2016'.

Vastgesteld is dat het COKZ een goede uitvoering heeft gegeven aan de werkplannen voor 2015 en 2016. Vastgesteld is tevens dat het COKZ een goede uitvoering heeft gegeven aan de afspraken zoals beschreven in de overeenkomst inzake afgifte van veterinaire certificaten. Wel is in de uitvoering van de steekproeven betere afstemming met de NVWA nodig.

Een NVWA-inspecteur heeft controlebezoeken door een COKZ- of NCAE-controleur bijgewoond, waarbij de werkwijze is beoordeeld. Uit de bijwoningen bleek dat de COKZ- en NCAE-controleurs hun werk conform de procedures uitvoeren en voldoende kennis en kunde hebben voor het uitvoeren van hun toezichtstaken.

In het auditrapport zijn 10 aanbevelingen ter verbetering opgenomen. De belangrijkste aanbevelingen zijn:

- het monsternemingsplan meer in lijn brengen met de verordening (EG) nr. 2073/2005;
- in overleg met de NVWA een beleid te ontwikkelen hoe toezicht gehouden moet worden op bedrijven met internetverkoop;
- in overleg met de NVWA (afdeling Certificeren op afstand (CoA)) de werkwijze voor de steekproefcontrole van de certificaten te evalueren en een eenduidige procedure vast te stellen en te autoriseren.

Divisie Veterinair & import

- *Kwaliteitskeuring Dierlijke Sector*
De stichting Kwaliteitskeuring Dierlijke Sector (KDS) is een geaccrediteerde private organisatie waarvan de medewerkers in opdracht van en onder verantwoordelijkheid van de NVWA post-mortem (PM) keuringshandelingen op roodvlees uitvoeren. Hiertoe is het 'convenant organisatie roodvleeskeuring (post mortem) in Nederland' met de bijbehorende regelingsafpraak opgesteld. De uitvoering van artikel 3 van bovengenoemd convenant en de keuringsvoorschriften in de Verordening (EG) nr. 854/2004 zijn door de NVWA en KDS vastgelegd in het 'Contract VWA-KDS contractnummer: 001' en de hierbij horende bijlagen.

De NVWA voert minimaal 1 maal per jaar een audit uit op de PM-keuring roodvlees door KDS. De audit is gericht op de uitvoering van de keuringshandelingen door de officiële assistenten en de uitvoering van de overige keuringswerkzaamheden, zoals deze zijn vastgelegd in het Contract VWA-KDS, de daarbij behorende bijlagen en het kwaliteitshandboek van KDS. Hierbij worden ook de interne audits door de KDS en de audit door de Raad voor Accreditatie betrokken.

In 2016 was de aandacht vooral gericht op het interne toezicht door KDS op de officiële assistenten en opleiding van de officiële assistenten.

Er was ook speciale aandacht voor het keuren op slachterijen waar de NVWA niet permanent post-mortem toezicht houdt en het keuren op 1 slachterij die kalfsvlees produceert ten behoeve van export naar de Verenigde Staten.

Uit de door de NVWA uitgevoerde audit blijkt dat KDS een duidelijk gestructureerd en overzichtelijk kwaliteitssysteem hanteert.

De deelname van de officiële assistenten aan de bijscholing, de 'Éducation Permanente', wordt aantoonbaar goed bewaakt door KDS.

Er bestaat echter een geringe disuniformiteit in de digitaal beschikbare personeelsbestanden en het werkelijke aantal officiële keuringsassistenten. Dit heeft tot gevolg dat van dit kleine aantal officiële assistenten niet aantoonbaar is of deze volgens het contract op hun kwalificaties beoordeeld zijn.

Het interne toezicht door KDS op de prestaties van de officiële assistenten was in 2016 onvoldoende. Het aantal geplande interne controles op prestaties van de officiële assistenten werd niet gehaald. KDS gaf aan dat de oorzaak gelegen was in onverwachte omstandigheden waardoor er een tekort was aan inzetbare managers in 2016.

Op slachterijen waar de NVWA niet permanent aanwezig is tijdens de post-mortem keuring, accepteerden de officiële assistenten in een aantal gevallen ontoereikende aanbiedingsvormen van de te keuren delen. Dit droeg er mogelijk toe bij dat een enkele keer de resultaten van de keuring ontoereikend waren.

De keuringshandelingen werden in het algemeen correct uitgevoerd met uitzondering van de slachterij waar kalfsvlees ten behoeve van export naar de Verenigde Staten werd geproduceerd. Hier werden de speciale afspraken niet altijd consequent door de officiële assistent nagekomen.

De NVWA doet de aanbeveling dat KDS het digitale personeelsbestand actueel houdt en de diverse bestanden in overeenstemming met elkaar brengt.

Hiernaast raadt de NVWA aan dat KDS het interne toezicht intensificeert opdat KDS weer volledig zicht krijgt op de individuele en groepsprestaties van de officiële assistenten.

Divisie Landbouw & natuur

- *Plantaaridige keuringsdiensten (fytosanitaire inspecties, inclusief alle daarmee verband houdende activiteiten)*

Aan de 4 keuringsdiensten Bloembollenkeuringsdienst (BKD), Kwaliteits-Controle-Bureau (KCB), Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor zaaizaad en pootgoed van landbouwgewassen (NAK) en Naktuinbouw zijn, door het ministerie van EZ, met de meerjarige overeenkomst (MJO) Plantkeur, bepaalde fyto-sanitaire inspecties, gemandateerd. De NVWA stuurt deze keuringsdiensten aan en houdt toezicht op de uitvoering van de inspecties. Het toezicht vindt plaats volgens een toezichtprotocol, dat een bijlage is bij de MJO (2007) en wordt gespecificeerd in toezichtjaarplannen.

Begin 2016 is de nieuwe versie van het toezichtprotocol vastgesteld. Vervolgens is het toezicht uitgewerkt en een meerjarig toezicht plan (MTP) opgesteld. Dit MTP is vastgesteld in het voorjaar van 2016.

Ook is in 2016 doorgedaan met een project waarbij de mogelijkheid wordt verkend om prestatie indicatoren (PI's) voor het fyto-sanitaire domein te ontwikkelen. Deze PI's zouden mogelijk een rol kunnen gaan spelen bij kwaliteitsverbetering en toezicht.

De NVWA hield in 2016 toezicht op de fyto-sanitaire inspecties middels audits, waarbij met regelmaat bijwoningen worden uitgevoerd. Een deel van de voorgenomen bijwoningen is verzet naar 2017 gezien bepaalde seizoensactiviteiten, omdat de prioriteit van de divisie Landbouw & natuur lag bij een fyto-sanitaire crisis en gezien de onduidelijkheid over de status van een deel van de normdocumentatie.

Gedurende de verslagperiode zijn bij de 4 keuringsdiensten inspectiebezoeken bijgewoond. Deze bijwoningen zijn als volgt verdeeld:

- 26 bijwoningen gericht op weren (import);
- 55 bijwoningen gericht op vrijwaren (export);
- 2 bijwoningen gericht op overige activiteiten (veldinspecties in het kader van afgifte plantenpaspoort, surveys, bemonsteringen, et cetera).

Het betrof activiteiten die door 31 verschillende medewerkers werden uitgevoerd. Er zijn per keuringsdienst audits op het kantoor uitgevoerd. Deze audits waren enerzijds gericht op het kwaliteitsmanagementsysteem en anderzijds gericht op de uitvoering van een aantal overige activiteiten (anders dan inspecties).

Halverwege 2016 is een oordeel gegeven over de periode 2015 tot en met voorjaar 2016.

De conclusie ten aanzien van 3 keuringsdiensten was dat:

- betrokken partijen redelijk tot goed presteren, waarbij de inspecties en de daarmee verband houdende handelingen minimaal conform het overeengekomen referentieniveau worden uitgevoerd.
- de kwaliteitsmanagementsystemen van deze keuringsdiensten en hun procedures voor het uitvoeren van fytosanitaire import- en exportinspecties zijn overwegend goed ingeregeld.

Ten aanzien van 1 keuringsdienst is de conclusie dat het kwaliteitsmanagementsysteem alsmede de uitvoering van de fytosanitaire werkzaamheden op onderdelen voldoen aan de vereisten. Op bepaalde onderdelen heeft het auditteam zich onthouden van een oordeel vanwege het ontbreken van eenduidige normdocumenten en in verband met de onduidelijkheid over de opzet, bestaan en werking van het Ketenregister.

Een definitieve conclusie over de 2^e helft van 2016 is, vanwege de uitloop naar 2017, nog niet mogelijk.

- *Plantaardige keuringsdiensten (laboratoriumdiagnoses)*

Externe laboratoria, die officieel fytosanitair onderzoek verrichten, hebben hiervoor van de NVWA-NRC (=Nationaal Referentiecentrum) bevoegdheid gekregen. Het gaat om onderzoek aan zogenoemde 'officiële monsters', voor toetsing van specifieke organismen benoemd in EU-richtlijn 2000/29/EG. In het kader van de Overeenkomst plantkeur worden door de NVWA jaarlijks audits uitgevoerd op een deel van de verrichtingen. Ook zijn de laboratoria voor (een deel van) de bevoegde verrichtingen geaccrediteerd. De Raad van Accreditatie (RvA) voert ook jaarlijks audits uit. De rapporten hiervan worden bij het oordeel van de NVWA betrokken.

De NAK heeft bevoegdheid voor 29 verrichtingen. 5 fytoverrichtingen zijn door de RvA geaccrediteerd. De door de NVWA in 2016 geaudite methoden betroffen visuele eerstelijnsdiagnostiek op het gebied van de nematologie en Enzyme-Linked Immuno Sorbent Assay (ELISA) op het gebied van de virologie. Er zijn geen tekortkomingen geconstateerd.

Aan de hand van het RvA-rapport over 2015 is de uitvoering van bacteriologische en nematologische methoden beoordeeld en akkoord bevonden.

Naktuinbouw heeft bevoegdheid voor 55 verrichtingen. 6 verrichtingen zijn door de RvA geaccrediteerd. Bij Naktuinbouw is in 2016 door de NVWA een audit uitgevoerd bij het laboratorium in Roelofarendsveen. De methode realtime-PCR (virologie en bacteriologie) is beoordeeld aan de hand van een bijwoning, interviews en het raadplegen van registraties. Deze audit heeft geresulteerd in 2 tekortkomingen, 1 van de categorie B en 1 van de categorie Opmerking. Beide tekortkomingen zijn opgeheven.

Het RvA-rapport over 2015 is bij deze audit bestudeerd.

Alle tekortkomingen die bij de vorige audit (2015) waren geconstateerd zijn opgeheven.

Geconcludeerd werd dat de werking van de kwaliteitsmanagementsystemen van de NAK en Naktuinbouw voldoet aan de vereisten van de MJO Plantkeur en de daarin genoemde kwaliteitseisen aan diagnostisch laboratoriumonderzoek aan plantpathogenen.

BKD voert geen laboratoriumonderzoek uit op EU-quarantaineorganismen. Wel is er bevoegdheid aan BKD verleend voor 7 verrichtingen die voor derde landen als quarantaineorganismen gelden. Hiervan zijn er 6 geaccrediteerd door de RvA. Op grond van het RvA-rapport is gebleken dat deze verrichtingen worden uitgevoerd conform de gestelde eisen.

- *Resistentieonderzoek aardappelmoeheid en wratziekte*

Ten behoeve van het opstellen van naamlijsten resistente aardappellassen door de NVWA, kunnen onafhankelijke onderzoeksinstanties de resultaten van uitgevoerde resistentietoetsen ter beschikking stellen aan de NVWA. Deze onderzoeksresultaten worden alleen dan gebruikt voor het opstellen van de naamlijsten wanneer vaststaat dat het onderzoek is uitgevoerd overeenkomstig de geldende versie van gespecificeerde uitvoeringsprotocollen. Om dit te kunnen beoordelen voert NVWA audits uit bij de onderzoekinstellingen. Het gaat om resistentie van aardappellassen

tegen aardappelmoehheid (AM, een plaagziekte veroorzaakt door de nematoden *Globodera pallida* en *Globodera rostochiensis*) respectievelijk wratziekte (een plaagziekte veroorzaakt door de door de schimmel *Synchytrium endobioticum* (WZ)). Er zijn in Nederland 2 laboratoria (NAK en HLB) bevoegd om het officiële resistentieonderzoek op aardappelmoehheid te verrichten en 1 (HLB) voor het officiële resistentieonderzoek op aardappelwratziekte. Op beide laboratoria houdt de NVWA toezicht. In 2016 zijn daartoe bij de 2 laboratoria audits uitgevoerd tijdens de uitvoering van de proeven.

Geconstateerd werd dat HLB een goed werkend kwaliteitssysteem heeft en dat de AM- en WZ-toetsingen naar behoren worden uitgevoerd, overeenkomstig de geldende versie van de gespecificeerde uitvoeringsprotocollen. Er zijn tijdens de audit geen tekortkomingen geconstateerd.

De werkzaamheden worden door de NAK over het algemeen goed en volgens het uitvoeringsprotocol uitgevoerd. Er zijn bij de NAK 4 tekortkomingen geconstateerd. 2 daarvan zijn op korte termijn opgelost, 1 is niet van invloed op de kwaliteit van het onderzoek en zal bij de volgende audit in 2017 worden geverifieerd. 1 tekortkoming betrof het niet vooraf volledig toetsen van het inoculum op zuiverheid op pathotypeniveau. Hierdoor was het nog onduidelijk of de resultaten betrouwbaar zijn. Dit zal in 2017 nader door de NVWA worden beoordeeld.

HOOFDSTUK 5

NVWA-INLICHTINGEN- EN OPSPORINGSDIENST

In de NVWA-Inlichtingen- en Opsporingsdienst (NVWA-IOD) zijn de taken van de Bijzondere opsporingsdienst (BOD) van EZ en VWS ondergebracht. De IOD heeft alle domeinen van de NVWA als werkterrein en wordt ingezet als sprake is van ernstige of stelselmatige wetsovertredingen op het handhavingsdomein van de NVWA. Hierbij richt de NVWA-IOD zich voornamelijk op complexe, ketengerelateerde, georganiseerde en internationaal georiënteerde criminaliteit.

De kerntaken van de NVWA-IOD zijn:

- het verzamelen en veredelen van inlichtingen;
- het uitvoeren van analyses ter vergroting van inzicht in aard en omvang van (niet-)naleving;
- het uitvoeren van opsporingsonderzoeken middels een groot areaal van bevoegdheden.

Onderwerpen van opsporingsonderzoeken in 2016 waren onder andere:

- fraude met vlees(producten);
- fraude met de afzet van meststoffen;
- illegale (internet)handel in beschermde dieren en/of planten;
- handel in niet-toegelaten gewasbeschermingsmiddelen;
- fraude met grondstoffen voor diervoeder;
- fraude met EU-subsidies in de glastuinbouw.

Samenwerking met andere opsporingsorganisaties is onder andere geborgd via het Platform Bijzondere opsporingsdiensten en de 'Nationale Intelligence Agenda'. Op de domeinen die onder de noemer milieuhandhaving vallen wordt intensief samengewerkt met de politie en de Inlichtingen- en Opsporingsdienst van de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT-IOD). Deze samenwerking wordt geformaliseerd in de Milieukamer.

Opsporingsonderzoeken en rechtshulpverzoeken

In 2016 zijn 16 opsporingsonderzoeken, waaronder 4 rechtshulpverzoeken, afgerond en bij het Functioneel Parket van het Openbaar Ministerie voor verdere vervolging ingeleverd.

Voedsel fraude blijft een belangrijk thema, maar ook onderwerpen als fraude bij de export van paarden en illegale import van beschermde inheemse diersoorten zijn belangrijke onderwerpen. Daarnaast heeft de NVWA-IOD zich in 2016 in verschillende onderzoeken gericht op 'facilitators': organisaties die fraudeurs helpen bij het voorbereiden, uitvoeren of verhullen van illegale activiteiten. Zo richtten 2 onderzoeken zich op 2 laboratoria die ervan worden verdacht gefraudeerd te hebben met analyseresultaten.

Fraude Expertise Knooppunt

In 2014 concludeerde de Onderzoeksraad voor Veiligheid in het rapport Risico's in de vleesketen dat er bij de NVWA onvoldoende aandacht en capaciteit is voor de opsporing en de aanpak van fraude met voedsel. De NVWA heeft daarom binnen de huidige reorganisatie het verbeterprogramma 'NVWA Fraudeaanpak' opgestart. Het project bestaat onder meer uit het ontwikkelen van een Fraude Expertise Knooppunt (FEK).

De IOD heeft het project Fraudeaanpak in 2016 vormgegeven in samenwerking met de divisies Consument & veiligheid (C&V), Landbouw & natuur (L&N), Veterinair & import (V&I) en de afdeling Juridische zaken (JZ). Het project bestaat uit het ontwikkelen van een 'Fraude Expertise Knooppunt'. Vanuit dit knooppunt vindt (afstemming over) aanpak van fraude plaats, door variabel gecombineerde inzet vanuit de toezichtdivisies en de IOD. De IOD adviseert inspecteurs bij het herkennen en aantonen van fraude en begeleidt hen bij de inzet van het (economische) strafrecht. In 2016 is de werkwijze uitgeprobeerd door 15 pilotcases op onder andere de terreinen: mestfraude, voedsel fraude, fraude met gewasbeschermingsmiddelen, fraude met reststromen, fraude met certificering kermisattracties, fraude met voedingssupplementen.

Overige taken

Naast de uitvoering van opsporingsonderzoeken behoort het inwinnen en analyseren van informatie tot de expertise van de IOD.

Daartoe brengt het team Intelligence onder andere domeinen/sectoren/ketens, criminele verschijningsvormen, modus operandi, risico's, trends en ontwikkelingen, relevante wet- en regelgeving en activiteiten IOD en NVWA toezicht in beeld. Vanuit het domeingericht inwinnen zijn nadere inzichten verkregen in de domeinen vlees, bijzondere eet- en drinkwaren, mest, diervoeder opgeleverd.

De IOD heeft, samen met de politie (milieu) en de Inspectie Leefomgeving en Transport, een bijdrage aan het 5-jaarlijkse (2017-2022) Nationaal Dreigingsbeeld Milieu (NDB) geleverd op de thema's mestfraude en reststromen. Deze bijdrage is uitdrukkelijk afgestemd met de toezichtdivisies. In het NDB ligt de focus op de aard en omvang van de fraude, actuele ontwikkelingen, gevolgen van de fraude en voorspellingen dan wel verwachtingen voor de toekomst op de betreffende thema's. Het NDB-milieu is in december 2016 goedgekeurd door de Strategische Milieukamer.

De IOD heeft ook een reflectieve en signalerende rol binnen de NVWA en voor de ministeries van EZ en VWS. In deze rol wordt kritisch teruggekeken op het verloop van het onderzoek en worden aanbevelingen gedaan met betrekking tot het eigen functioneren en dat van de betreffende toezichtdivisie. Voor de ministeries in Den Haag worden eventuele lacunes benoemd met betrekking tot wet- en regelgeving die in het onderzoek zijn blootgelegd. De betrokken partners geven hierop ook een zienswijze.

Deze inzichten worden gedeeld met de directieraad en het driehoeksoverleg.

In 2016 is de NVWA-IOD gestart met het opstellen van een 'Ontwikkel- en innovatieagenda Opsporing'. Hierin worden 5 innovatieve trajecten uitgewerkt die door de medewerkers van de NVWA-IOD als prioriteit zijn aangewezen, zoals een visie op toekomstbestendige opsporing en alternatieve interventies. Deze agenda wordt in 2017 verder uitgewerkt en vertaald in concrete verbeterpunten.

Ten slotte is in 2016 gestart met het pilot project IICE (Internet Intelligence- Coördinatie- en Expertisecentrum). Doel van dit project is het verbeteren van de kennis- en informatiepositie van de NVWA-IOD op het internet. Ook dit wordt in 2017 voorgezet.

HOOFDSTUK 6

ORGANISATIEONTWIKKELINGEN

Ontwikkelingen binnen de organisaties

NVWA 2020

NVWA 2020 is het vervolg op het Plan van Aanpak NVWA 2013. Met de politieke opdracht uit 2013 om het toezicht te versterken en te verbeteren is binnen de NVWA een transformatieproces ingezet van versterking van de organisatie en van de manier van werken. De NVWA bestendigt de verbeteringen van het Plan van Aanpak 2013 en zet met NVWA 2020 een volgende stip op de horizon. Een toekomstbeeld waarin de NVWA als moderne en toekomstbestendige autoriteit kennisgedreven en risicogericht werkt en invulling geeft aan haar reflectieve functie. Met NVWA 2020 beoogt de NVWA de naleving rond de haar toevertrouwde publieke belangen te verhogen. Dit tegen een achtergrond van een licht dalend budget en bij een toenemende maatschappelijke complexiteit. De NVWA richt daartoe haar organisatie maximaal in op risicogericht werken: daar acteren waar effectief de risico's voor die publieke belangen verkleind kunnen worden. Dat vergt realisatie van een aantal programma's. De vernieuwingen uit die programma's dragen bij aan het effectief opereren van de inspecteurs. Met dat doel voor ogen ligt het zwaartepunt aan het eind van de transformatie op het programma Realisatie: zorg met de mensen op de werkvloer dat knelpunten in de praktijk opgelost worden. NVWA 2020 heeft betrekking op de jaren 2017 tot en met 2020. Het is een veelomvattende en complexe transformatie. Naast een structuurwijziging worden ook nieuwe systemen en instrumenten geïmplementeerd en worden competenties aangepast aan de veranderende maatschappij en problematiek. In het programma zijn transformatie en 'going concern' intensief en onlosmakelijk met elkaar verbonden. De uitdaging voor de komende periode is het vasthouden en versterken van de ingezette lijn met aandacht voor verankering van de verandering in de organisatie. Daar waar de NVWA in de afgelopen periode haar capaciteiten heeft versterkt, is het belangrijk die in de komende periode blijvend en nog duidelijker om te zetten in tastbare uitkomsten en maatschappelijke baten. Belangrijke aandachtspunten daarbij zijn de kwaliteit van de dienstverlening, een goede sturing op de beoogde baten en management van de inherente risico's.

Interventiebeleid NVWA

In 2016 is een nieuw algemeen interventiebeleid NVWA vastgesteld. Dit interventiebeleid beschrijft het beleid dat de NVWA toepast om geconstateerde overtredingen van wet- en regelgeving tijdens toezicht, keuring, inspectie en productonderzoek te doen opheffen en herhaling ervan te doen voorkomen. Verder staat de methode of de werkwijze beschreven, waarmee de NVWA de toe te passen interventie vaststelt, gekoppeld aan de ernst van overtredingen en aan de risico's die verbonden zijn met het proces en/of het product waarmee de desbetreffende ondernemer of persoon zich bezighoudt. Het algemeen interventiebeleid bevat een algemene klasseindeling en beschrijft de mogelijke interventies per klasse. Algemeen interventiebeleid NVWA is van toepassing op alle domeinen waarop de NVWA toezicht houdt. Het betreft ook het keuren en certificeren voor zover door toezichthouders uitgevoerd, indien daarbij overtredingen geconstateerd worden.

Het specifiek interventiebeleid beschrijft de interventies bij specifieke overtredingen per toezichtsdomein. Het specifiek interventiebeleid categoriseert overtredingen in geringe overtredingen (D), overtredingen (C), ernstige overtredingen (B) en zeer ernstige overtredingen (A) en koppelt daar een interventie aan. Het specifiek interventiebeleid geeft per toezichtsdomein invulling aan het algemeen interventiebeleid. Voor overtredingen die niet in het specifiek interventiebeleid zijn opgenomen, kan de toezichthouder gemotiveerd in zijn rapport aangeven welke overtredingsklasse inclusief bijbehorende interventie van toepassing is.

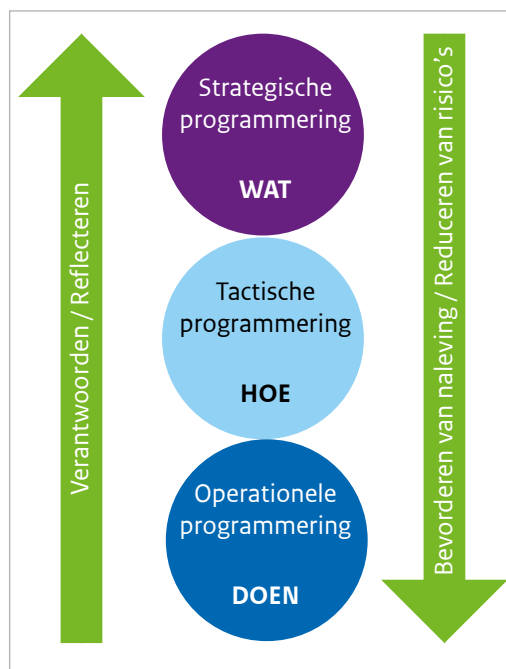
Handhavingsregie

De ambitie van de NVWA is om risicogericht en kennisgedreven te werken en nadrukkelijk te sturen op het reduceren van risico's en het verhogen van de naleving en beter invulling te geven aan haar reflectieve functie. Om dit vorm te geven werkt de NVWA met de handhavingsregiecyclus. Deze cyclus verbindt de sturing (strategisch niveau), de ontwikkeling (tactisch niveau) en de uitvoering (operationeel niveau) met elkaar. De werkwijze heeft tot doel de grootste risico's in de ketens effectief en efficiënt aan te pakken, de informatiepositie te versterken en het toezicht te vernieuwen.

Op strategische niveau bepalen we WAT de grootste risico's zijn, waar we in de keten ingrijpen en wat het oplevert. We voeren integrale risicoanalyses uit, stellen prioriteiten, formuleren risicoreductiedoelstellingen en ontwikkelen kaders voor handhavingsinstrumenten. Dit doen we op basis van wetenschappelijke risicobeoordelingen op ketenniveau (risicobeelden) en met kennis van, en informatie over regelnaleving (toezicht- en fraudebeelden). Strategische evaluaties toetsen de effectiviteit van de aanpak en van de instrumenten. De uitkomsten van de evaluaties gebruiken we om te verantwoorden en te reflecteren, en zijn input voor de nieuwe cyclus.

Op tactisch niveau bepalen we hoe we de risicoreductiedoelstellingen het best kunnen bereiken en evalueren we het resultaat. We analyseren de oorzaak van het probleem en het (niet-)naleefgedrag van de doelgroep. Op basis hiervan formuleren we tactische (naleef)doelstellingen en ontwikkelen we een effectieve handhavingsmix die de naleving bevordert en bijdraagt aan de reductie van de risico's. De tactische evaluaties toetsen of de naleefdoelstellingen zijn bereikt. De uitkomsten van de evaluaties dienen als input voor de strategische evaluaties en voor het verbeteren van ons toezicht.

Op operationeel niveau bepalen we hoe we de uitvoering gaan doen en monitoren we de voortgang. Voor het uitvoeren van de ontwikkelde handhavingsmix en andere operationele opdrachten, met outputdoelstellingen en kwaliteitskaders, maken we een zo efficiënt mogelijke planning en voeren we die uit. Operationele evaluaties toetsen of de gevraagde outputdoelstellingen en de kwaliteit op tijd worden gerealiseerd. De uitkomsten van de evaluaties gebruiken we om tijdig bij te sturen en dienen als input voor de tactische evaluaties.

Openbaarmaking individuele inspectiegegevens

Eind 2016 is de Gezondheidswet in de Tweede en Eerste Kamer goedgekeurd. Deze kaderwet beschrijft welke inspectiegegevens de inspectiediensten van de Gezondheidswet, zoals de NVWA, actief openbaar kunnen maken en onder welke voorwaarden. De minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) heeft in de Tweede Kamer aangegeven dat het streven van de NVWA is dat actieve openbaarmaking van individuele controlegegevens over 5 jaar na inwerkingtreding van de Gezondheidswet structureel onderdeel uitmaakt van het primair proces van toezicht. Bij Algemene Maatregel van Bestuur (AmvB) wordt per inspectiedienst vastgelegd welke informatie daadwerkelijk openbaar wordt gemaakt, op welke wijze en op welk moment. Voor de NVWA zal de eerste AmvB naar verwachting in de eerste helft van 2018 in werking treden. Het gaat daarbij om de openbaarmaking van de visafslagen en productonderzoeken van productveiligheid en de openbaarmaking van de horeca.

Toezicht ondersteunende private kwaliteitssystemen

De NVWA toetst acceptatie-aanvragen van private kwaliteitssystemen (zgn. schema's). Door deelname aan geaccepteerde private kwaliteitssystemen, kunnen bedrijven in aanmerking komen voor aangepast toezicht, afhankelijk van de mate van toezichtondersteuning van het private kwaliteitssysteem. De aanvragen kunnen worden ingediend door schema-eigenaren voor schema's van B2C (business-to-consumer, zoals horeca, retail en zorginstellingen) en B2B (business-to-business, zoals primaire bedrijven, diervoeder- en levensmiddelenproductiebedrijven).

In 2014 is een set criteria opgesteld waaraan private kwaliteitssystemen (B2B) moeten voldoen om in aanmerking te kunnen komen voor aangepast toezicht. Doel is om de keten (diervoeders en levensmiddelen) te versterken. De NVWA toetst of private kwaliteitssystemen die tussen bedrijven waarborgen moeten bieden voldoen aan de gestelde criteria. Indien dat het geval is kan het systeem als "geaccepteerd" worden vermeld op de website www.ketenborging.nl. Bedrijven kunnen dan zaken doen met betrouwbare leveranciers. Dit is te verifiëren op genoemde website. De reeds langer bestaande criteria voor de B2C schema's komen – op accreditatie na – vrijwel overeen.

Aangepast toezicht

Na acceptatie van deze private kwaliteitssystemen start de NVWA (de ontwikkeling van) het aangepast toezicht in deelnemende bedrijven. De NVWA kan voor deze bedrijven het toezicht aanpassen: uit de risicoanalyse kan dan blijken dat deelnemende bedrijven minder of minder intensief geïnspecteerd worden of dat de focus van de NVWA zich tijdelijk op andere zaken kan richten. Private kwaliteitssystemen kunnen echter nooit de officiële controles van de NVWA vervangen. Zij ondersteunen het toezicht.

Dit aangepast toezicht is gebaseerd op de informatie-uitwisseling die in deze nieuwe fase tussen de schema-eigenaar en de NVWA nader wordt ingevuld. Deze informatie heeft onder andere betrekking op trends in naleefniveau (zowel resultaten van toezicht door NVWA als van inspecties/audits door certificerende instellingen en/of schema-eigenaar), effect sanctiebeleid en door schema-eigenaar aan te tonen effect van de wijze waarop deze risico-gebaseerde onaangekondigde inspectiebezoeken invult. Deze specifieke van het private kwaliteitssysteem afkomstige informatie zal door de NVWA gebruikt gaan worden in sector-/domeinanalyses. Als onderdeel van handhavingsregie wordt aan bedrijven een risicoprofiel toegekend en op grond hiervan kan het toezicht bij deelnemende bedrijven worden aangepast ten opzichte van het reguliere toezicht in de sector. Het ontwikkelen van aangepast toezicht betreft een dynamisch proces in wisselwerking tussen NVWA en schema-eigenaar en leidt tot niet-vrijblijvende aanpassingen/verbeteringen door het private kwaliteitssysteem.

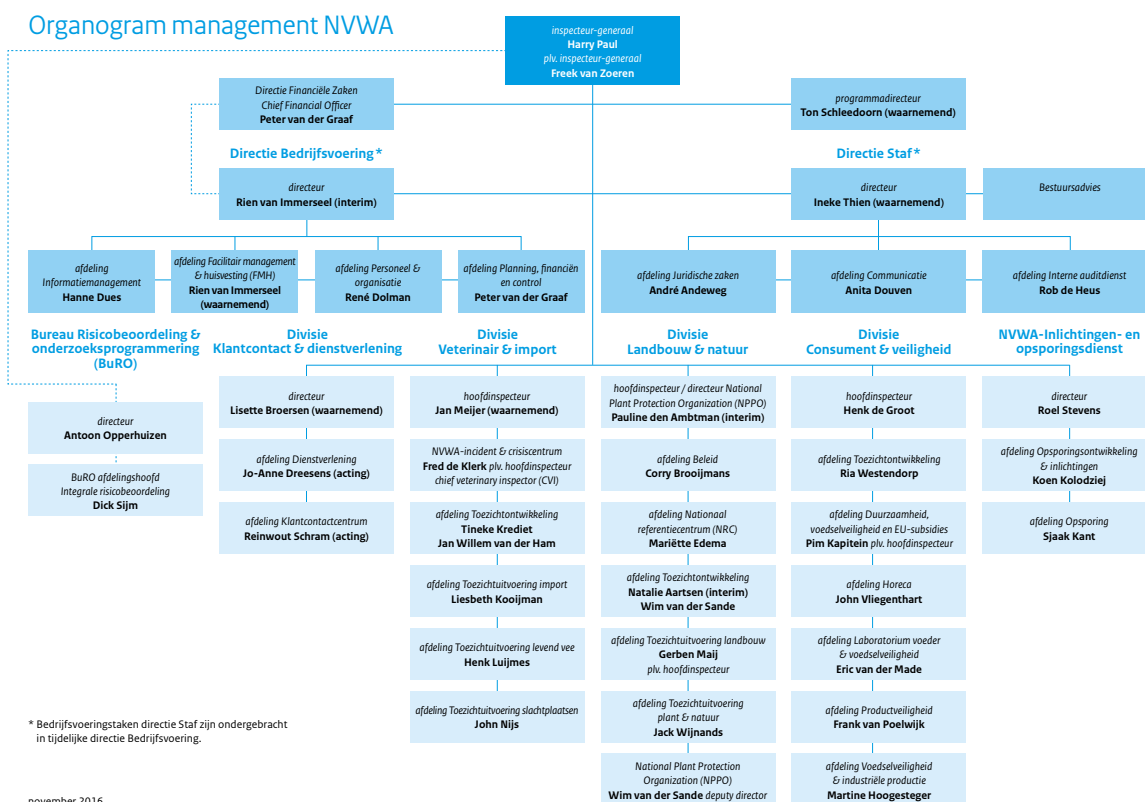
Monitoring

De NVWA blijft de private kwaliteitssystemen volgen met een monitor. Na een periode van uiterlijk 1 jaar wordt een monitoringsresultaat opgesteld. Gedurende deze periode monitort de NVWA zowel de uitvoering van de deelnemende bedrijven als van het private kwaliteitssysteem, waarin schema-eigenaar, certificerende instellingen en deelnemende bedrijven ieder hun eigen rol en verantwoordelijkheid hebben. Aan de hand van het monitoringsresultaat wordt bepaald waar de aanpassingen/verbeteringen in het private kwaliteitssysteem toe hebben geleid in termen van nalevingsbevordering bij deelnemende bedrijven en wat hiervan de gevolgen zijn voor het (verdergaand) aanpassen van toezicht.

Beschrijving van de controlediensten

De Nederlandse Voedsel- en Waren Autoriteit (NVWA)

In 2007 werd de beslissing genomen om te fuseren tot 1 geïntegreerde inspectiedienst bij het toenmalige ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). Als voorbereiding op de fusie hebben de Plantenziektenkundige Dienst (PD), de Algemene Inspectiedienst (AID) en de Voedsel en Waren Autoriteit (VWA) in mei 2010 hun organisaties bijeengebracht tot een tijdelijke werkorganisatie van de nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit. Op 1 januari 2012 was de fusie een feit en werd de naam van de dienst veranderd in Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit. (NVWA). Sinds 2013 wordt de fusie verder gestalte gegeven onder een nieuwe leidinggevende, inspecteur-generaal (IG) Harry Paul. De structuur van de organisatie zag er in 2016 als volgt uit:

In het jaar 2016 had de NVWA een budget van € 333,4 miljoen (€ 141,2 miljoen van het ministerie van Economische Zaken (EZ), € 80,4 miljoen van het ministerie van VWS en € 95,1 miljoen van derden). Het personeelsbestand bedroeg 2.471 fte. De personen werkzaam in de 3 divisies Veterinair & import (V&I), Landbouw & natuur (L&N) en Consument & veiligheid (C&V) zijn grotendeels verantwoordelijk voor de resultaten, die in hoofdstuk 4 worden vermeld.

Het domein productveiligheid is onderdeel van de divisie C&V, maar vormt geen onderdeel van dit jaarrapport, omdat het niet onder de werkingssfeer van Verordening (EG) nr. 853/2004 valt. Productveiligheid heeft binnen de afdeling Toezichtontwikkeling (TO) een team dat zich volledig bezighoudt met productveiligheidszaken en binnen de afdeling Toezichtuitvoering (TU) zijn er 2 landelijk opererende buitendienstteams en 2 laboratoria in Zwijndrecht en Groningen.

De directie Staf is verantwoordelijk voor het beleid, de inrichting en de beheersing van financiën en informatiemanagement en de managementcontrole (controlling en auditing) van de NVWA. Verder signaleert, initieert en adviseert deze directie op het gebied van strategie, communicatie, organisatie, personeel en juridische zaken. De diverse afdelingen van de directie Staf zijn Bestuursadvies, Communicatie, Informatiemanagement, Personeel & organisatie, Bestuurlijke & juridische zaken, Planning, financiën en control en de Interne auditdienst (zie hoofdstuk 5 voor de resultaten van deze dienst).

Bureau Risicobeoordeling & onderzoeksprogrammering (BuRO) is bij de Wet onafhankelijke risicobeoordeling VWA (WOR 2006), bevoegd tot het onafhankelijk adviseren van de minister en de IG rondom risico's van voeding, voedsel en consumentenproducten. De werking is sinds 2015 verbreed met dierenwelzijn. Op het gebied van diergezondheid en plantgezondheid werkt BuRO op vergelijkbare wijze. De adviezen betreffen vaak situaties of handelingen, en producten die risicovol zijn en waarvan het risico beperkt zou kunnen worden door maatregelen. Voor de onderbouwing van adviezen laat BuRO onderzoek uitvoeren bij kennisinstellingen zoals het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), RIKILT, Wageningen Bioveterinary Research en bij universiteiten.

Bij het BuRO werken ruim 24 mensen. Een raad van advies bewaakt de wetenschappelijke kwaliteit van het advies en de onderbouwing. Hiermee wordt de onafhankelijkheid en objectiviteit van de risicobeoordeling en het integrale advies gewaarborgd. De NVWA maakt haar risicobeoordelingen en adviezen openbaar. Resultaten van individuele risicoanalyses worden niet in dit verslag vermeld omdat risicobeoordeling niet onder de werkingssfeer valt van Verordening (EG) nr. 882/2004.

In de NVWA-Inlichtingen- en Opsporingsdienst (NVWA-IOD) zijn de taken van de Bijzondere opsporingsdienst (BOD) van EZ en VWS ondergebracht. De IOD heeft alle domeinen van de NVWA als werkterrein en wordt ingezet als sprake is van ernstige of stelselmatige wetsovertredingen op het handavingsdomein van de NVWA. Hierbij richt de NVWA-IOD zich voornamelijk op complexe, ketengerelateerde, georganiseerde en internationaal georiënteerde criminaliteit. De divisie NVWA-Inlichtingen- en Opsporingsdienst heeft een verslag gemaakt van de activiteiten in 2016, dat in hoofdstuk 6 is terug te vinden.

De divisie Klantcontact & dienstverlening (KCDV) bundelt specifieke taken van het primaire proces (shared services). KCDV vormt de verbinding tussen 'buiten' (bedrijven en burgers) en 'binnen' (divisies) en treedt hierbij op als 'informatiemakelaar'.

Kerntaken van KCDV zijn klantinteractie (ontvangen en in behandeling nemen van vragen, signalen, meldingen en aanvragen via website, telefoon, e-mail, fax en brieven), afgifte van certificaten en overige exportdocumenten, verleningenbeheer, relatiebeheer en beheer bedrijvenbestanden, verwerken van maatregelen en inspecties, gegevensverwerking ten behoeve van het primaire proces, overige administratieve taken ten behoeve van het primaire proces, documentaire informatievoorziening, facilitair management en beleidsontwikkeling hierop, facilitaire ondersteuning op hoofd- en servicekantoren, Fisheries Monitoring Centre (FMC).

Ten slotte heeft de NVWA haar eigen laboratoriumcapaciteit om analyses te kunnen verrichten van de monsters genomen in het kader van de officiële controles. In de onderstaande tabel staat aangegeven hoeveel laboratoria er zijn, hoeveel mensen er werken en waar die gevestigd zijn.

Laboratorium	Aantal medewerkers	NRL ¹	Plaats van vestiging
1 voor voedselveiligheid	121	RIVM ² Rikilt ³ NVWA ⁴	Wageningen
1 voor plantenziekten en -plagen	55	NVWA ⁵	Wageningen
2 voor productveiligheid:			
• 1 voor chemische, microbiologische analyses	16,1	FCM ⁶	Groningen
• 1 voor fysische, mechanische en elektrische analyses	18,4		Zwijndrecht

¹ NRL = Nationaal Referentie Laboratorium

² NRL voor microbiologie (behalve campylobacter)

³ NRL voor zware metalen, mariene biotoxinen, dioxinen, polycyclische aromatische koolwaterstoffen (PAK's), groeibevorderende stoffen, diergeneesmiddelen residuen, diervoeders en genetisch gemodificeerde organismen

⁴ pesticiden in humaan voedsel en diervoeder

⁵ plantenziekten en -plagen (fytoanitair)

⁶ FCM = food contact materials = voedselcontactmaterialen

Centraal Orgaan voor Kwaliteitsaangelegenheden in de Zuivel (COKZ)/Nederlandse Controle Autoriteit Eieren (NCAE)

Het Centraal Orgaan voor Kwaliteitsaangelegenheden in de Zuivel (COKZ) is de Nederlandse autoriteit op het gebied van de controle van zuivel en zuivelproducten. De controle van eieren en pluimveevlees wordt uitgevoerd door een afzonderlijke dienst van COKZ, te weten de Nederlandse Controle Autoriteit Eieren (NCAE).

Het COKZ is aangewezen om het toezicht uit te voeren op de regelgeving inzake de EU-hygiëneverordeningen in de melkveehouderij- en de zuivelsector. Daarnaast is het COKZ in het kader van de Wet dieren belast met het toezicht op naleving van de eisen met betrekking

tot export van zuigelingenvoeding, de kwaliteit van Goudse, Edammer en commissiekaas en de bescherming van de oorsprongsbenaming, de geografische aanduiding en de gegarandeerde traditionele specialiteit van een aantal specifieke kaassoorten.

De NCAE voert toezicht uit op de naleving van eisen die van toepassing zijn bij het verhandelen van eieren. Deze eisen zijn vastgelegd in Verordening (EG) nr. 589/2008. Aanvullend houdt NCAE toezicht op de naleving van eisen die op grond van Verordening (EG) nr. 543/2008 van toepassing zijn op het in de handel brengen van vlees van pluimvee. Met betrekking tot de EU-hygiëneverordeningen is de NCAE aangewezen toezichthouder bij alle levensmiddelenbedrijven in de eiersector.

Gezondheidsdienst voor Dieren (GD)

Voor de Diergezondheidsmonitoring in Nederland, een initiatief van de overheid en de veehouderijsector, verzamelt en analyseert de GD data uit het laboratorium en de sectiezaal, tijdens bedrijfsbezoeken en via de Veekijker. De resultaten worden verwerkt in rapporten en gerapporteerd aan de opdrachtgevers. Daarnaast voert de GD in opdracht van de overheid de monitoring uit van een aantal aangifteplichtige dierziekten, zoals de ziekte van Newcastle (NCD), aviaire influenza (AI), brucellose en leukose.

Met zo'n 400 medewerkers werkt de GD elke dag op een innovatieve manier aan de gezondheid van landbouwhuisdieren en gezelschapsdieren. Dat doet de GD samen met dierhouders, dierenartspraktijken, overheden en het bedrijfsleven. De GD, gevestigd in Deventer, is actief op de Nederlandse markt en onderneemt daarnaast steeds vaker internationale activiteiten. In 2016 realiseerde de GD een omzet van 57 miljoen euro.

Voor de ruim 4 miljoen laboratoriumbepalingen die de GD jaarlijks uitvoert, beschikt de organisatie over een van de grootste veterinaire laboratoria ter wereld. De GD is voor de uitvoering van veel laboratoriumbepalingen door de RvA ISO 17025:2005 geaccrediteerd onder registratienummer L120. De GD is geaccrediteerd (registratienummer Ro16) volgens ISO 17043:2010 voor het organiseren van een groot aantal proficiency testing schemes (PTS). Daarnaast is de GD ISO 9001:2008 gecertificeerd; dit betekent dat de GD werkt volgens een kwaliteitsmanagementsysteem dat aan de eisen van de norm ISO 9001:2008 voldoet. Voor informatiebeveiliging is de GD ISO 27001:2013 gecertificeerd en gaat dus op een veilige en verantwoorde manier om met gegevens en data van klanten.

De GD heeft een team van dierenartsen, specialisten en wetenschappers in dienst op het gebied van, histologie, microbiologie (bacteriologie en virologie), moleculaire biologie, immunologie, epidemiologie, chemie en toxicologie. Het pathologieteam van de GD beschikt over een eigen ophaaldienst voor kadavers en een moderne sectiezaal voor pluimvee en zoogdieren. Veterinaire specialisten van de GD bieden veehouders, dierenartsen en overheid hulp en advies bij de bestrijding van infectieziekten, bij bedrijfsgebonden aandoeningen en bij andere aspecten zoals biosecurity en dierenwelzijn. De GD voert in opdracht de diergezondheidsmonitoring uit, doet in opdracht praktijkgericht onderzoek en ontwikkelt vrijwillige programma's voor dierziektepreventie en -bestrijding.

Om de voedselkwaliteit en voedselveiligheid (bijvoorbeeld van melk en vleesproducten) te verbeteren heeft de GD verschillende vrijwillige eradicatie- en preventieprogramma's ontwikkeld voor veehouders om infectieuze dierziekten zoals onder andere infectieuze bovine rhinotracheitis (IBR), bovine virus diarree (BVD) en maedi-visna in Nederland te bestrijden.

Stichting Skal Biocontrole

Skal Biocontrole is door het ministerie van Economische Zaken aangewezen om toezicht te houden op de naleving van de EU-regelgeving voor biologische productie. Dit is bepaald in de Nederlandse landbouwkwaliteitswetgeving. De Europese verordening geeft lidstaten de keuze in de structuur van het controleregime. Nederland heeft gekozen voor een eenduidige structuur: 1 controle-autoriteit die verantwoordelijk is voor alle wettelijke controletaken binnen de biologische productie.

De Stichting Skal Biocontrole heeft de status van een zelfstandig bestuursorgaan (ZBO).

Als privaatrechtelijke ZBO heeft Skal de bevoegdheid zelf keuzes te maken in de uitvoering van de controletaken. Skal Biocontrole zet zich als onafhankelijk toezichthouder in voor aantoonbare betrouwbaarheid van biologische producten in Nederland. De missie van Skal is: Skal houdt op doelmatige en efficiënte wijze toezicht op de naleving van de biologische regelgeving en draagt daarmee bij aan de betrouwbaarheid van de bio-sector.

Biologische landbouw en voeding zijn wettelijk gedefinieerde begrippen en het woord 'biologisch' is een wettelijk beschermde term. De wetgeving is gericht op het behoud en de rechtvaardiging van het vertrouwen van de consument in biologische producten. De aanduiding 'biologisch' is binnen de EU slechts toegestaan op landbouwproducten en levensmiddelen wanneer deze aantoonbaar voldoen aan de daarvoor geldende wettelijke eisen, vastgelegd in de EU-Verordeningen nr. 834/2007 en 889/2008.

Aantoonbaar biologisch wil zeggen: gecontroleerd en gecertificeerd door een EU-erkende controle-instantie. Skal vertaalt de regelgeving voor Nederland naar een uitvoerbaar systeem van toezicht. De Europese overheid bepaalt de regels, de gecertificeerde bio-ondernemers leven deze na en Skal controleert.

Het aantal biologische bedrijven in Nederland is de laatste jaren flink toegenomen. Elk bedrijf dat biologische producten wil produceren, verwerken, verpakken, importeren, verhandelen, exporteren of opslaan moet hiervoor door Skal gecertificeerd zijn. Alle bedrijven in de keten dus, behalve winkels die verpakte producten rechtstreeks aan de eindconsument verkopen en foodservice bedrijven die de buitenshuis consumerende Nederlanders bedienen.

Alle kosten van het toezicht van Skal worden gefinancierd uit de contributies van de geregistreerde bedrijven.

Als een biologisch bedrijf voorverpakte consumentenproducten op de markt brengt, is gebruik van het Europese keurmerk verplicht. Met de afgifte van dit keurmerk maakt Skal de betrouwbaarheid van biologische producten zichtbaar voor afnemer en consument. Het biologisch keurmerk mag alleen gebruikt worden door gecertificeerde bedrijven op biologisch gecertificeerde producten.

Skal Biocontrole controleert en certificeert alle schakels in de biologische keten: landbouwbedrijven, verwerkers, importeurs en handels- en opslagbedrijven.

Bloembollen Keuringsdienst (BKD)

Het ministerie van Economische Zaken (EZ) heeft de BKD aangewezen voor het uitvoeren van de kwaliteitskeuring in alle bloembolgewassen in Nederland (met uitzondering van freesia en nerine (Naktuinbouw is hiervoor aangewezen)). Daarnaast voert de BKD fytosanitaire inspecties en andere werkzaamheden uit in opdracht van de NVWA. De BKD keurt bloembollen op zowel kwaliteits- als quarantaine-aantastingen. Ook verricht de BKD kwaliteitskeuringen, import- en exportinspecties en laboratoriumonderzoek. De BKD hanteert in het keuringssysteem de voorschriften van de Europese kwaliteits- en fytosanitaire richtlijnen voor teeltmateriaal van bloembollen. Deze richtlijnen zijn in de Nederlandse wetgeving onder andere verankerd in de Landbouwkwaliteitswet. En in uitwerking hiervan in het Keuringsreglement BKD en de Uitvoeringsrichtlijnen. De BKD past ook de eisen toe die landen buiten Europa stellen aan bloembollen stellen. Dit vindt plaats in de vorm van keuringen en toetsingen, die na afstemming met de NVWA in opdracht van telers en handelaren worden uitgevoerd.

Kwaliteits-Controle-Bureau (KCB)

Het Kwaliteits-Controle-Bureau (KCB) is een zelfstandig bestuursorgaan en staat onder toezicht van het ministerie van Economische Zaken, en verricht uitsluitend publieke taken.

Op het hoofdkantoor werkten eind 2016 circa 35 personen in directie en stafafdelingen. In de buitendienst waren ongeveer 120 medewerkers werkzaam. De controle- en inspectiewerkzaamheden gebeuren vanuit de kantoren in de verschillende rayons. KCB is een stichting waarvan het bestuur bestaat uit leden die worden benoemd door de brancheorganisaties in de groenten- en fruitsector, de sierteeltsector en het Centraal Bureau voor Levensmiddelenhandel (CBL). De benoeming van de voorzitter van het bestuur wordt goedgekeurd door de minister van EZ.

De belangrijkste taak van het KCB is het inspecteren van partijen en zendingen verse groenten en fruit, snijbloemen en potplanten. Ook wordt de kwaliteit van de verse groenten en fruit, die wordt geïmporteerd en geëxporteerd en binnen Nederland wordt verhandeld, gecontroleerd. Daarnaast voert het KCB bedrijfsinspecties uit in het kader van exportprogramma's naar specifieke bestemmingen. Voor het uitvoeren van die inspecties heeft de overheid het KCB aangewezen. Voorbeelden van dergelijke bedrijfsinspecties zijn de 'exportmonitoring Medfly Japan', de 'exportmonitoring tomaten USA' en de 'exportmonitoring peren China'. De fytosanitaire exportinspectie van de plantaardige producten en de afgifte van fytosanitaire exportcertificaten gebeuren door NVWA-medewerkers. De Raad voor Accreditatie heeft als onafhankelijke organisatie het KCB geaccrediteerd voor de uitvoering van de inspecties.

Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor zaaizaad en pootgoed van landbouwgewassen (NAK)

De NAK is de Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor zaaizaad en pootgoed van landbouwgewassen. Deze wettelijke taak wordt vervuld in opdracht en onder toezicht van de minister van Economische Zaken (EZ). Onder verantwoordelijkheid van de NVWA voert de NAK fytosanitaire controles uit. Gespecialiseerde keurmeesters voeren veld- en partijkeuringen uit die bijdragen aan de hoogwaardige kwaliteit van het Nederlandse exportproduct. Na goedkeuring door de keurmeester kan de teler het NAK-certificaat bestellen wat aan de verpakking van de aardappelen en zaaizaden bevestigd moet worden. Zonder NAK-certificaat mogen de aardappelen en zaaizaden niet in het handelsverkeer worden gebracht. Bedrijven zijn dus afhankelijk van de NAK voor de keuring van hun pootaardappelen en zaaizaden. Het NAK-certificaat staat voor onafhankelijkheid, kwaliteit en deskundigheid en staat ook bij de buitenlandse afnemers zo bekend. Voor export naar derde landen voert de NAK aanvullende fytosanitaire partijinspecties uit. Daarnaast beschikt de NAK ter ondersteuning van de keuringen over moderne laboratoria waar onder andere grootschalig virus- en bacterieonderzoek op pootaardappelen wordt uitgevoerd door toepassing van moleculaire onderzoekstechnieken (PCR) en nematodenonderzoek in grondmonsters. Op het gebied van zaaizaden worden vocht-, zuiverheid-, kiemkracht-, gezondheid- en schoningsonderzoeken uitgevoerd. Naast het hoofdkantoor in Emmeloord heeft de NAK het Proef- en controlebedrijf in Tollebeek, waar uiteenlopende proefveldonderzoeken aan landbouwgewassen en controles (ras-/typevergelijking, controle keuring) worden uitgevoerd.

Stichting Nederlandse Algemene Kwaliteitsdienst Tuinbouw (Naktuinbouw)

Stichting Nederlandse Algemene Kwaliteitsdienst Tuinbouw is beter bekend als Naktuinbouw. Naktuinbouw bevordert en bewaakt de kwaliteit van producten, processen en ketens in de tuinbouw. De nadruk ligt op teeltmateriaal, zowel nationaal als internationaal. Naktuinbouw is een zelfstandig bestuursorgaan en staat onder toezicht van het ministerie van Economische Zaken (EZ). Naktuinbouw hanteert in het verplichte keuringssysteem de voorschriften van de Europese richtlijnen voor teeltmateriaal van bloemisterij-, boomkwekerij- en groentegewassen. Deze richtlijnen zijn in de Nederlandse wetgeving verankerd via de Zaaizaad- en plantgoedwet. Naktuinbouw opereert onpartijdig en onafhankelijk. Publieke taken op het gebied van basiskeuringen die bij andere kwaliteits- en/of keuringsdiensten (nationaal en internationaal) zijn ondergebracht worden niet of uitsluitend op basis van samenwerking uitgevoerd. Naktuinbouw is als enige organisatie in Nederland bevoegd om rassen van groente-, landbouw- en sierteeltgewassen te beoordelen op onderscheidbaarheid, homogeniteit en bestendigheid (zogenoemd DUS-onderzoek) voor registratie en/of kwekersrecht.

Naktuinbouw kent vrijwillige kwaliteitskeuringen. Die vullen de wettelijke keuringen aan of gaan verder dan de wettelijke richtlijnen. Dit geldt bijvoorbeeld voor kwaliteitsbepalingen van teeltmateriaal en onderzoek naar rasidentiteit en raszuiverheid. De opdrachtgevers zijn meestal producenten van teeltmateriaal, zowel individueel als in groepsverband. Naktuinbouw richt zich daarnaast op kwaliteitsbevordering en bepaalde specialismen. Het gaat om bedrijven uit de hele tuinbouwketen, ook buiten Nederland.

